

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

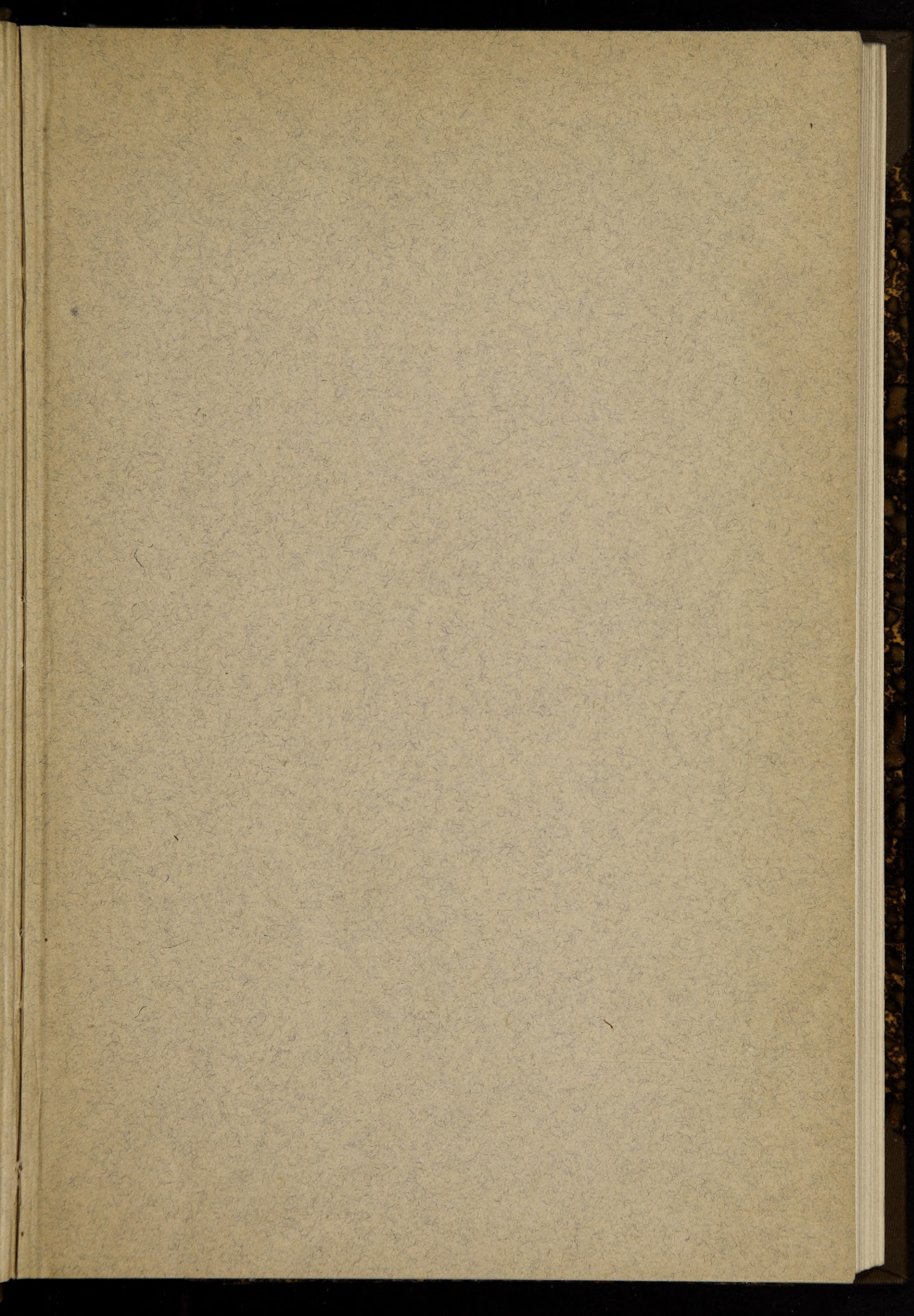

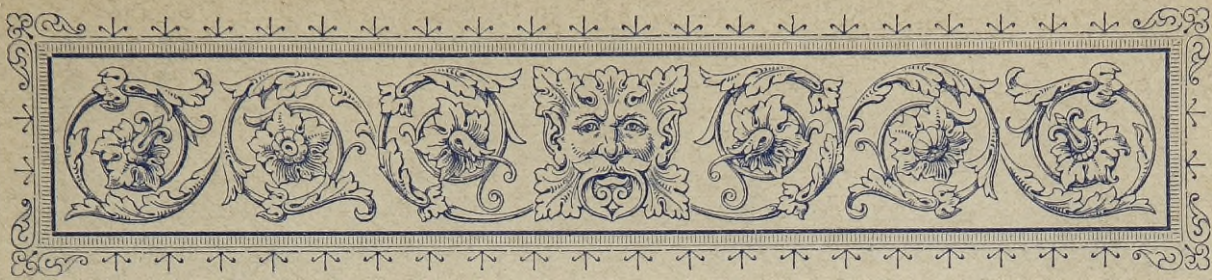
LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Vitt.
Lv.

Klok eller Galen?

Fria tankebubblor

i romantiserad form

— ◆ —
Svenskt Original

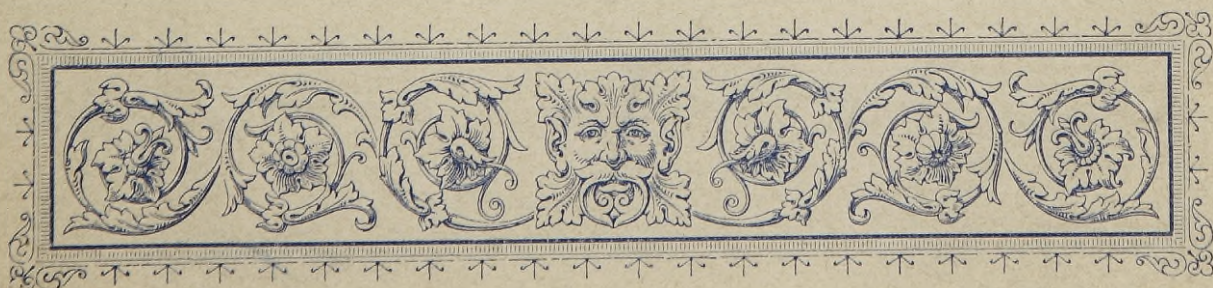
af

Olof Tjörner.

— ◆ —
Stockholm, Fr. Skoglund

i distribution.

KLOK ELLER GALEN?

FRIA TANKEBUBBLOR I ROMANTISERAD FORM.

SVENSKT ORIGINAL

AF

OLOF TJÖRNER.

14.

STOCKHOLM

TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET

1887.

FÖRORD.

Såsom bör kunna framgå af den förklarande rubriken »fria tankebobblor i romantiserad form», är föreliggande arbete icke blott och bart en roman — något som möjligtvis en och annan vill hafva det till — utan utgör äfven, genom de här och der förekommande »tankebobblorna», ett inlägg i lifvets gåtor och andens natur, hvarför det också **delvis** fordrar större uppmärksamhet och mera tankekraft än hvad som i allmänhet är fallet med vanlig skönlitteratur.

Detta vilja vi ha' anmärkt, på det att ingen må, såsom man säger, köpa grisen i påsen eller klandra oss för att hafva låtit tanken göra allt för stora utflygter.

Visserligen medgifva vi att en och annan »bobbla» **kunnat** vara borta, utan att händelsernas gång derigenom lidit något men, men genom en dylik uteslutning skulle ändamålet varit förfeladt och valutan ej blifvit så stor som vi tro att den nu blir. — Ändamålet är nämligen att förena skämt med allvar och det lärorika med det roande. Om vi derutinnan lyckats, är en sak som vi önska att hvar och en sjelf må förvissa sig om.

Författaren.

I.

De båda skolkamraterna.

Frans Kullberg hette den ene, Axel Friberg den andre. Båda voro elever vid Jönköpings högre elementarläroverk.

Den förre var en ljuslagd, spenslig yngling med mörkblå, drömmande ögon, hög och bred panna samt blondt, krusigt och yfvigt hår.

Den senare deremot var mörklagd med stora, bruna ögon, frisk hy och svart, glänsande hår. — Hans kropp var kort och tjock och gaf vid första påseendet intrycket af otymplighet, men alla hans rörelser vittnade om vighet och styrka.

Dessa båda ynglingar voro de intimaste vänner; de hade varit det allt ifrån den dagen de gjorde sitt inträde i skolan. Frans hade då vid förhöret hviskat ett årtal i örat på Axel, och denne hade till gengäld räknat ut ett tal åt Frans. Detta gaf anledning till ett vänskapsförbund som sedan bestod hela skoltiden igenom och, såsom vi framdeles skola se, äfven långt efteråt.

Båda voro nu, då denna vår berättelse tager sin början, 16 år och båda i 5:te klassens öfra afdelning, hvarest de sutto sida vid sida.

De följdes alltid åt såväl till som från skolan. Den ene kunde icke gå och leka utan den andre; voro de icke tillsammans, vantrifdes de. Också bodde de i ett och samma rum och spisade på ett och samma ställe. De omtalade alltid sina fröjder och bekymmer för hvarandra och deltog

den ene i den andres sorg eller glädje. Kortligen: de voro oskiljaktiga, hvarför de också af kamraterna på spe kallades »far och mor».

Axel var kanske bäst utrustad på hufvudets vägnar, men Frans var desto flitigare, hvilket gjorde att de följdes åt alla klasserna igenom, togo studentexamen samtidigt och erhöilo ungefär lika goda afgangsbetyg.

Det var en dag i början af September.

Terminen var nyss börjad, men Axel hade ännu ej närvarit i skolan, emedan han på ena kinden fått en större böld, hvarigenom hans för öfrigt välskapade ansigte blifvit ganska vanskapligt. Han hade därför låtit anmäla sig sjuk och låg nu inne för att plåstra med gröt.

Men det var ett så tråkigt göra, tyckte han. Det var så dystert att vistas ensam inom fyra väggar, då solen sken så vackert der ute. Det var så dödande och nervretande att lyssna till väggurets enformiga tick, tack. Nej, ut måste han, skulle än bölden blifva värre och skulle än lärarne få se honom, och ut sprang han med gröt, bindel och tillbehör.

Efter en kort stund var han dock åter tillbaka. Men så han såg ut! Bindeln var borttryckt, hufvudet bart, kläderna genomvåta och sammankrympta såsom skurtrasor, skorna sqvätte och lemnade stora strimmor på golfvet. Dessutom var han andfådd och exalterad; han både grät och skrattade på samma gång.

»Hvad är det; hvad har händt?» frågade Frans som nu hemkommit från skolan.

»Hvad som händt», upprepade Axel. »Ha-ha-ha!» och så rullade tårarne ned för hans kinder.

Efter många invändningar och afbrott berättade han ändtligen följande:

»När jag kommit ut, följde jag Storgatan rätt ner, i afsigt att begifva mig ut på hamnarmen för att njuta af frisk

luft; men när jag så kom fram till Stora hotellet, fick jag se en hel hop menniskor församlade vid brokajen för att mottaga och bese ångbåten Per Brahe, som just då lade till midt framför hotellet. Jag gick då dit, trängde mig in bland hopen, kom hack ihäl efter en äldre dam och en ung flicka, hvilka gjorde allt hvad de kunde för att armbåga sig fram till kajens yttersta kant.

Flickan var mycket ung, endast 11 à 12 år. Hon var icke lik de flickor jag sett förut; hon var så vacker så, ha-ha-ha! — Båda viftade med sina näsdukar mot en äldre, mycket förnäm herre som stod akterut på ångbåten.

En kabel kastades i land och ångbåten halades in till kajen. Damerna fortforo att vifta, folket trängde på utifrån, och så, kan du tänka dig så hemskt, föll hon, den vackra flickan, i sjön emellan ångbåten och kajen.

»Hjelp, hjälp!» ropades rundt ikring.

Den äldre damen föll i vanmakt; herrn på akterdäck, han som viftat mot dem, fick tag i en tross som han nedfirade i sjön, och kaptenen gaf order om att lösgöra en båt. För öfrigt voro alla villrådiga och endast sprungo af och an, undanträngande den ene den andre för att skaffa sig tillfälle att få se.

Ändtligen kom båten i sjön och med kraftiga armar roddes den akterut för att intränga mellan kajen och ångbåten, der flickan nedfallit. Men hvar fanns hon? Ingen hade sett henne komma upp till ytan sedan hon föll i sjön, och likväl hade en god stund försvunnit sedan dess. Nu började man rådslå om på hvad plats hon stått när hon föll.

Jag, som i början stått ända längst fram, hade nu blifvit undanskuffad och stod ett godt stycke framom fören på ångbåten. Häröfver kände jag mig likväl icke missbelåten, ty en inre aning sade mig att just der var min plats. Men hvarför, huru och på hvad sätt jag der skulle kunna gagna, deröfver reflekterade jag ej.

Medan jag så stod och med bäfvande hjerta afbidade utgången, hörde jag det bubbla i vattnet midt framför mig.

Det var flickan som kom upp. Strömmen i kanalen hade drifvit henne dit.

»Här, här!» ropade jag då af alla krafter; men samtidigt slog mig den tanken: hjälpen kommer här för sent. Och så hoppade jag direkte i sjön.

Genom ett väl beräknadt hopp kom jag henne så nära, att jag endast behöfde taga ett par simtag för att uppnå henne. Men innan jag hann fram hade hon det oakadt åter börjat att sjunka, hvarför jag måste dyka för att få tag i henne. Huru jag dervid bar mig åt vet jag egentligen icke, men på något märkvärdigt sätt fick jag min högra fot invecklad i hennes kläder och var nära deran att ej kunna reda mig. Emellertid kom jag slutligen lös och var så med ett par tag strax uppe vid ytan med henne.

Sedan gick allt såsom en dans. Hon fattade mig om halsen, och med största lätthet simmade jag bort till trappuppgången som var strax framom fören på ångbåten. En karl räckte mig sin hand för att hjälpa mig upp, och sedan bar jag flickan, som fortfarande höll sig fast om min hals, bort till modern som nu börjat att hemta sig.

»Bra, bra!» hörde jag några i hopen ropa.

Flickan såg förskräckt ut och var till ytterlighet medtagen, men tycktes för öfrigt vara fullkomligt kry.

Den förnäma herrn, mot hvilken de viftat, kom nu fram. Sedan han kysst och smekt flickan en stund, bad han henne gå fram och tacka mig. Hon vände sig då om, såg mig stinnt i ansigtet, ryggade tillbaka och, ha-ha-ha! yttrade: »Usch så ful!»

Jag gjorde då tvärt helt om, trängde mig genom folkhopen och sprang derifrån allt hvad jag orkade.

Nog hörde jag att de ropade på mig och bådo mig vänta, men »usch så ful!» ljöd det i mina öron och kommer väl att ljuda så länge jag lefver.

Du kan emellertid inte tro huru lätt det gick att simma med henne, och bära henne se'n! Jag skulle velat bära henne i evighet. O Gud! »Usch så ful!» Ha-ha-ha!»

»Hon kunde allt hafva rätt i sitt yttrande», tyckte Frans.
 »Se dig i spegeln bara!»

Axel gjorde så och häpnade. Gröten satt till största delen kvar på kinden, men bölden, på hvilken det gått hål, hade utgjutit sitt innehåll öfver ansigte och hals. Det var ingen vacker syn.

»Hon hade rätt», yttrade han och sjönk så bedröfvad ned på en stol.

»Men hvarför sprang du din väg?» frågade Frans. »Du hade kanske fått någon belöning om du stannat kvar.»

»Belöning! Den fick jag af flickan. Och någon annan belöning än ett hjertligt tack skulle jag aldrig tagit emot. »Usch så full!» det var belöningen. — Men jag tänker på en sak: Kan den manne vara en ädel människa som har hjerta att yttra så till sin räddare?»

»Hon var åtminstone uppriktig, och det är i alla afseenden en förtjenst», tyckte Frans. »Men tänk nu icke mer på den saken, utan byt om kläder så fort som möjligt, ty annars kan du blifva sjuk.»

Axel efterkom uppmaningen.

Dagen derpå stod i Jönköpings Tidning en annons, hvarigenom den yngling, som vid omtalade tillfälle räddat en ung flicka från att drunkna, uppmanades att infinna sig på Stora hotellet hos namngifven person för att erhålla tillbörlig vederläggning.

Men denna annons kom aldrig inför Axels ögon — han läste då sällan eller aldrig någon tidning, — och om den än gjort det, skulle han ändå ej infunnit sig.

Några dagar senare hade emellertid bölden helt och hållet försvunnit, och Axel gick så åter i skolan. Men om han nu var samma glade och lefnadsfriske yngling som förut låta vi vara osagdt.

II.

Den ene.

En tidrymd af omkring 10 år har försvunnit sedan den händelse vi nyss skildrat tilldrog sig.

Dagsnälltåget från Göteborg till Stockholm hade stannat på banstationen i Falköping.

Passagerarne stego ur kupéerna; en del för att byta om tåg och sedan fortsätta resan söderut mot Jönköping, Nässjö och Malmö; en del endast för att intaga förfriskningar och sedan fortsätta resan uppåt mot Stockholm; en del åter för att stanna i Falköping och dess närhet.

Bland dessa senare fanns en ljuslagd, ovanligt ståtlig herre med mörkblå, tankfulla ögon och stora yfviga mustascher, hvilka gäfvö honom ett militäriskt, ja distingueradt utseende.

Att han skulle qvarstanna kunde man sluta dels deraf att alla hans effekter, hvilka han lät afhemta och inbära i stationens väntsal, voro afpolletterade till Falköping, och dels deraf att han icke på minsta sätt beredde sig för att medfölja något annat tåg. Vidare förvissades man äfven derom genom den fråga han stälde till stationsinspektoren:

»Kan ni säga mig hvarest man kan få skjuts ut till Källstorp, till major Langes?»

»Ja, nog tror jag att skjuts kan erhållas», svarade denne, »ifall ni vänder er till källarmästaren på hotellet här bredvid, men misstager jag mig icke, såg jag för en liten stund sedan majorns skjuts hålla utanför stationen, och jag vill

förmoda att den ännu är qvar, hvarför det väl torde kunna gå för sig att få åka med den. — Ja, se! Der borta går kusken!»

»Han med den grå lifrocken?»

»Ja».

»Tack, tack! Jag skall då fråga honom åt. Adjö!»

»Är ni ifrån Källstorp?» frågade han den utpekade personen.

»Ja då!»

»Mitt namn är Kullberg. Jag är just nu stadd på resa till Källstorp för att der intaga min plats såsom inspektor. Jag har hört att ni är här med majorens skjuts; skulle jag kunna få åka med er ditut?»

»Naturligtvis. Jag är just hitsänd för att hemta herr inspektoren.»

»Såå! Det var hyggligt. Och likväl skref jag i mitt bref att jag ej med säkerhet kunde afgöra om jag kom idag eller först om ett par tre dagar. Nå, det var bra! Hvad heter ni?»

»Larsson, Olof Larsson.»

»Vill då Larsson vara god och hjälpa mig med sakerna, så kila vi i väg strax.»

»Skall ske; men — — skall icke herr inspektoren först taga någonting till lifs?»

»Nej, vi fara strax, ifall ni ej har någonting annat att utträta. Jag vill förmoda att de hafva mat på Källstorp?»

»Skulle tro det!»

Sedan sakerna blifvit utburna och inpackade och Larsson blifvit bjuden på $\frac{1}{2}$ öl, något hvarpå han synbarligen satte högt värde, begåfvo de sig strax åstad.

»Huru långt kan det vara ut till Källstorp?» frågade Kullberg sin kusk.

»Två mil ungefär.»

»Det var ett par utmärkta hästar.»

»Präktiga, såsom alla de andra.»

»Huru många har ni?»

»Sjutton.»

»Det var inte lite det. Huru många kor då?»

»Hm ja, kan ej så noga säga, väl omkring 70, skulle jag tro, när man tager alla ungvigorna med i räkningen.»

»Då är väl majoren mycket förmögen?»

»Ja då!»

»Men huru är det; han skall ju vara enkling och mycket sjuklig af sig?»

»Ja det är han. Hans fru dog för ett par år sedan, och se'n dess har han ständigt varit sjuk. Han går sällan eller aldrig ut, alltid klagar han öfver sin gikt. Men en mycket snäll patron är han; vi tycka alla om honom. Han gör mycket godt och hjälper mången fattig stackare. Men hans dotter, fröken Ebba, tycka vi deremot icke alls om; hon vänder ofta upp och ned på allt och tänker aldrig på att man kan blifva trött. Ja, jag skall säga herr inspektoren huru det är: det är hon som för regementet och leder det hela, fastän det blir ledt derefter. Nå förstås, hon är i sin fulla rätt, ty det är hon som en gång kommer att ärfva allt.»

»Hon är således enda barnet?»

»Ja — då!»

»Ser hon bra ut?»

»Skulle tro det! Riktigt vacker. Hon har haft friare i tjugotal, men hon gör bara så här -- (ger en klatsch med piskan) och säger: adjö! — Jojo, den som skall knipa henne får ej vara dum.»

Kullberg gjorde nu ej vidare några förfrågningar angående sin blifvande principal och hans klatschande fröken, utan eftersinnade i stället huru han på lämpligaste sätt, utan att förråda sig, skulle kunna förskaffa sig några upplysningar angående en annan för honom mycket kär person. Men blotta tanken på denna angelägenhet kom hans hjerta att klappa af oro och bäfvan, ty hvad var han väl för henne nu? Förmodligen ett intet, kanske för länge sedan glömd och försmådd, och törhända var hon dessutom redan en annans. Ja detta syntes honom till och med såsom det tro-

ligaste, när han besinnade hvilken tid som försvunnit sedan de sist råkades. Det fanns dock ännu en möjlighet, ett hopp, och han ville därför veta huru det var stäldt, om hon ännu var fri. Men det var så svårt att göra förfrågningar derom, så svårt att höra svaret, ty det kunde så lätt hända att det blef annorlunda än han skulle önska, att det komme att mörda hans ljufvaste känsla och minne. Men det måste dock ske, han måste höra sin dom, och därför ville han bemanna sig, taga tillfället i akt och låta kusken vara domare. Han hostade därför till ett slag och frågade:

»Känner Larsson en patron Millner?»

»Ja då! Han bor på Bäckedal, en större gård som ligger en tre fjerdingväg eller något mer på andra sidan om Källstorp. — Är herr inspektoren bekant med honom?»

»Nej, men jag — — har hört talas något om honom. Är han gammal?»

»Omkring 50 år.»

»Har han några barn?»

»Två stycken flickor.»

»Äro de gifta?»

»Nej, de äro ogifta.»

Kullberg drog en suck af lättnad. Det var således icke ännu för sent.

Kusken fortfor:

»Flickorna äro mycket vackra och snälla, isynnerhet den äldsta, fröken Alma. Rika äro de äfven, så det riktigt förvånar mig att ingen velat knipa dem.»

»*Velat!* Tror Larsson då att de skulle taga den först kommande?»

»Hm, kan ej så noga veta, men nog tror jag att flickor bra gerna vilja gifta sig.»

»Kan nog vara sant, men inte tror jag att — — de, som äro i omständigheter att kunna lefva utan man, rusa blindt åstad. Äro de tillika snälla och vackra; synes det mig rent af såsom en galenskap ifall de gjorde det; ty kan

ej en dylik dam få en man efter sin smak, hvem skall väl då få det!»

»Ja, herr inspektoren har nog rätt, ty inte tror jag att fröknarna Millner komma att sakna friare.»

Kullberg försjönk nu i ett stilla begrundande öfver flydda händelser och kära minnen, utan att vidare gifva akt på hvad kusken hade att berätta, hvarför äfven denne snart såg sig föranlåten att tiga. Men detta gjorde han så ogerna, ty han var en stor pratmakare, en som gerna ville tala om allt, både likt och olik. Och därför mumlade han till sist för sig sjelf: »Tyckes vara en stolt herre den här inspektoren. Jag fruktar att fröken och han ej komma om sams; det blir bestämdt hårdt mot hårdt.»

Samtidigt med det inspektoren hade ofvannämnda samtal med kusken och färdades vägen framåt mot Källstorp, satt major Lange uppkrupen i en länstol och språkade med prosten i församlingen, en äldre, vördnadsbjudande man, som infunnit sig för att göra förfrågningar angående en tillämnad skolhusbyggnad, hvilken man hade för afsigt att få uppförd å majorens egor.

Sedan denna sak blifvit utagerad — hvilket gick mycket hastigt, ty majoren lade icke alls några hinder i vägen för företaget, utan erbjöd sig tvärtom att upplåta jorden gratis — föll talet på den nye inspektoren.

»Du känner således Kullberg?» frågade majoren.

»Ja, mycket väl.»

»Nå, hurudan är han?»

»Mycket hygglig och ordentlig, ser bra ut och är mycket lärd. Han skall dessutom i sitt fack, såsom inspektor, vara mycket erfaren och dugande, oaktadt han först på senare tider egnat sig häråt.»

»Det var riktigt roligt att höra.»

»Men», fortfor prosten, »i mina ögon har han dock ett fel, ja, ett mycket stort fel: han är — fritänkare.»

»Hvad säger du! Fritänkare! Tror han då icke på någon Gud?»

»Ja, något ditåt måste det vara, fastän jag ej så noga kan afgöra hvad han tror eller icke tror. Men så mycket vet jag, att han helt och hållet kastat öfver bord sin barn-domstro och förnekar den af Gud, Moses och de heliga profeterna gifna lagen och religionen. Dock kan det hända att han på senare tider ändrat åsigt, ty det är nu omkring fyra år sedan jag sist träffade honom. Jag vill emellertid berätta något från detta sista sammanträffande, och du kan sedan sjelf draga dina slutsatser.

Det var i Upsala. Hans far och jag voro der för att bevista kyrkomötet, ty, såsom du kanske vet, var hans far liksom jag prest. Sista dagen vi voro der, d. v. s. dagen före vår hemresa, frågade oss Frans Kullberg, din blifvande inspektor, om vi hade lust att öfvervara diskussionen på filosofiska föreningen. Detta var för oss någonting alldeles nytt, ty vi hade förut aldrig hört talas om någon sådan förening, åtminstone fanns den icke den tiden då vi lågo i Upsala, hvarför vi af nyfikenhet läto förleda oss att följa med.

Sedan vi blifvit presenterade för alla de närvarande, hvilkas antal väl kunde uppgå till 14 à 15 stycken, uppsteg ordföranden, en ung filosofie kandidat vid namn Friberg, på talare-platsen och yttrade ungefär följande:

»Mina herrar, vi äro här församlade för att slutbehandla en af lifvets viktigaste frågor, nämligen denna: Är menniskan en reel eller blott ideel verklighet? — I tur och ordning att yttra sig häröfver är kandidat Frans Kullberg, som vid förra sammanträdet begärde ordet, men då, på grund af den långt framskridna tiden, ej kunde erhålla det. — Kandidat Kullberg har ordet!»

Du min Gud, hvilken en diskussion det derpå följde! Den ene talaren anmälde sig och uppträdde efter den andre, den ene med skarpsinnigare anföranden än den andre.

Satser och påståenden som syntes omöjliga att vederlägga upplöstes i innehållslösa bubblor.

Skarpsinnigast af dem alla syntes mig dock ordföranden vara, ty endast genom en liten fin anmärkning kullkastade han ofta hvad en annan med långa anföranden sökt bevisa. Men, uppriktigt sagdt, bror, kunde jag ofta ej följa med i deras tankegång; de gingo allt för högt eller, om man så vill, allt för djupt. Jag kände mig såsom en riktig stackare, såsom en liten, obetydlig skolpilt. Allt gick till slut rundt i mitt hufvud. Brrr!

Af allt hvad de olika talarne hade att anföra minnes jag nu föga eller intet. Deremot har jag ständigt bevarat i minnet sjelfva slutresultatet af diskussionen, och synes mig detta vara af en sådan beskaffenhet att det är fullkomligt betecknande för samtliga deltagarne. Ordföranden yttrade nämligen:

»Vi äro således alla af den åsigten, att människans verklighet eller överklighet är beroende af ett högstas verklighet eller överklighet, och detta vice versa i så måtto, att det senares överklighet gör den förra till en verklighet och det senares verklighet den förra till en överklighet eller, med andra ord, finnes ett högsta väsen, kan människan endast vara ett inbilladt sjelfständigt ting, en ideel verklighet; men finnes ej ett högsta, kan människan vara ett sjelfständigt ting och en reel verklighet. Är det så?»

»Ja, ja!» svarades med en mun.

»Men», fortfor ordföranden, »härvid kunna vi ej låta saken bero, och jag föreslår därför att vi till nästa sammanträde välja till diskussionsämne: Finnes det högsta till i verkligheten eller blott i inbillningen?»

Härom enades man med acklamation. —

»Hvad tycks?»

»Det var mig ena fräcka bestar», tyckte majoren. »Då får jag väl ett hår af hin till inspektor, kan jag tro?»

»Visst inte!» försäkrade prosten. »Ty han har för öfrigt ord om sig att vara en utmärkt, human och ordentlig person.

Från Alnarp lär han dessutom hafva fått det allra högsta och bästa afgångsbetyget.»

»Ja, alla hans betyg äro ovanligt bra, och det var just på grund deraf som jag antog honom.»

»Jag var mycket bekant med hans far», fortfor prosten. »Det var en verklig ärans man, så innerligt from och god. Han var kyrkoherde i Verdemo, hvarest han var allmänt aktad och värderad. Hans innerligaste önskan och ljufvaste hopp var att en gång få se sin son såsom välbestäld prest. Men detta fick han emellertid ej, ty under hemresan från nämnda kyrkomöte ådrog han sig en förkylning som öfvergick till tyfus och snart slutade hans dagar.

En och annan påstod till och med att han grämt sig till döds öfver sonens ogudaktiga tänkesätt och mindre presterliga anlag. Men detta är väl ändå ej antagligt, fastän det ena nog kan hafva samverkat med det andra, ty jag märkte att han var mycket dystert under hemresan från Upsala och då talade föga eller intet om sin son, hvaremot han på uppresan ideligen talade om honom och gladde sig så mycket öfver hans snart förestående vigning till prest.

Straxt efter det fadren dött lemnade sonen Upsala och öfvergaf för alltid sina teologiska studier. Han hade nämligen icke alls någon håg för det presterliga yrket. Det var endast för att uppfylla fadrens önskan som han egnat sig deråt.

Sedan dess har han genomgått landtbruksskolan på Alnarp, såsom du vet, och, ifall jag ej missminner mig, har han äfven haft anställning; på Wrams-Gunnarstorp, tror jag det var?»

»Ja det stämmer; men der var han endast ett halft års tid, eller kanske något mer, medan den ordinarie inspektoren låg sjuk.»

»Detta halfva år synes mig emellertid vara en synnerligen god rekommendation, ty när en så framstående person och jordbrukare som hofstallmästare Tornérhjelm vågat att anförtro allt åt hans ledning, så bör väl bror äfven kunna göra det», tyckte prosten.

»Ja, jag hyser verkligen godt hopp om honom, men en betänkelig sak är det dock att han skall vara fritänkare.»

»Medgifves; men det förvånar mig högeligen att bror, just bror, fäster sig vid en dylik sak, ty, för att säga min tanke rent ut, är bror annars icke så synnerligen gudfruktig af sig.»

»Nog sant, jag har lefvat bra ogudaktigt i mina dar; men se, när man blir gammal och sjuklig, faller modet. Man inser och erkänner då sin egen ringhet. När döden gnager i hvarje vrå och samvetet pekar hän på flydda dagar och gjorda gerningar, känner man sig så vek och dystert. Man tycker det skulle vara så bra, ifall man lefvat annorlunda. Riktigt gudfruktig kan *jag* visserligen icke blifva, ty jag — blyges för att bedja; men jag vill deremot göra allt hvad i min förmåga står för att få mina tjenare att föra ett gudaktigt och ordentligt lefverne. — Tänk om han nu gör alla mina underlydande till fritänkare och gudsförnekare, kan jag väl *då* hoppas att säden skall växa på mina åkrar och kan jag *sjelf* se'n hoppas på ett kommande, bättre lif?»

»Ja betänkelig, mycket betänkelig är saken, men då såväl bror som jag äro gamla förståndiga män, böra vi väl kunna hoppas att han skall lyda våra råd och förmaningar och följa den väg som är af den högste utstakad.»

Majorens dotter, Ebba, som åhört deras samtal, tänkte för sig *sjelf*: *jag* skall nog taga grillerna ur honom. — Högt yttrade hon:

»När man talar om troll äro de alltid nära. Ja, det kan icke vara någon annan än han som kommer der borta på gården, ty jag ser Larsson hålla borta vid stallet med hästarne. Det tyckes emellertid vara stil på karlen.»

Strax härpå lät Kullberg anmäla sig och fick genast företräde.

»Hjertligt välkommen!» yttrade majoren. »Det gläder mig att ni kom så snart, ty folket är i stort behof af en ledare. — Jag får presentera: Ebba, min dotter, och Linder. — Jaså prosten och inspektoren äro gamla bekanta? Nå, det var ju roligt! Var så god och sitt ner.»

»Jag får tacka herr majoren för skjutsen som var mig till mötes, ty detta var en uppmärksamhet hvarpå jag icke alls räknat, då jag icke angifvit någon bestämd tid för min ankomst.»

»Å, ingen orsak. Någon skada hade ej skett ifall hästarne fått gå förgäfves, ty vid denna årstid är det ej som värst mycket att göra för dem.»

»Kommer herr Kullberg direkte från Skåne?» frågade prosten.

»Nej, jag har tagit vägen öfver Varberg, Svenljunga och Borås. Jag har nämligen varit nere i Kinds-härad och sett på en landtegendom som var annonserad till salu. Det var för en patron Bagers räkning jag reste dit. Han önskade jag skulle gifva mitt utlåtande om jorden och säga hvad den kunde vara värd.»

»Nå, ert omdöme, huru lyder det?»

»Jo, sjelfva egendomen, oberäknad åbyggnaderna, är värd bortåt 100,000 kr., men också icke ett öre mer.»

»Då var det väl en stor gård?» frågade Ebba.

»Åja, ganska stor, omkring 500 tunnland.»

»Huru lång tid behöfde ni för att kunna taxera den?»

»Fyra à fem timmar.»

Ett ironiskt leende spelade nu på Ebbas läppar.

»Jaså, blott några få timmar», yttrade hon; »och så kunde ni strax på öret säga hvad den var värd? Verkeligen bra gjordt! Många tror jag ej skola göra det efter.»

»Huru så?» frågade Kullberg och såg något förvånad på henne.

»Helt enkelt därför att det finnes otaliga som lefvat alla sina dagar på en och samma torfva, bebott en och samma gård och ändå ej kunna säga hvad den är värd.»

Härvid gaf hon honom en klatsch med sina stora, bruna ögon och vände sig derpå föraktfullt ifrån honom.

Kullberg lät emellertid ej afväpna sig utan yttrade:

»Detta bevisar blott att de aldrig kalkylerat hvad hvarje tunnland så och så beskaffad jord gifver i årlig afkastning.»

»Har ni varit i tillfälle att göra dylika kalkyler?» frågade Ebba utan att se på honom.

»Icke synnerligen mycket, men jag litar i detta fall på de uppgifter förfarna landtbrukare gifvit. — Lermylla, sådan som t. ex. den här strax utom gården, kan man, enligt deras beräkning, taxera till 700 kr. tunnlandet; komperstensjord och bättre sandmylla till 500 kr.; svartmossa och myrar till ungefär samma pris; sandjord och mycket stenbunden mark deremot till endast 100 kr. tunnlandet o. s. v. Vill man nu, såsom jag gör, sätta förtroende till dessa uppgifter och känner på ett ungefär huru mycket jord det finnes af hvarje slag, går det ju ganska lätt att göra en dylik taxering?

Efter samma grunder vill jag åtaga mig att på lika kort tid taxera Källstorp eller, öfver hufvudtaget, hvilken annan gård som helst. Dock förutsatt att de olika jordslagen ej äro allt för mycket sammanblandade. Men, såsom sagdt är, man måste hålla sig till gifna kalkyler.»

»Ja, kalkylera kan man nog, men oftast motsvarar resultatet icke alls de gjorda beräkningarne», menade Ebba.

»Herr Kullberg anser således lermyllan här utanför gården vara värd 700 kr. tunnlandet?» frågade majoren.

»Ja, både enligt min egen erfarenhet och de beräkningar andra gjort, bör den vara det. Men för att kunna gifva en afkastning som motsvarar den procent, plus alla omkostnader och utskylder, ett kapital af 700 kr. gifver, får den ej, såsom nu är fallet, besås med hafre utan med råg eller hvete, allra helst hvete.»

»Likväl hafva vi alltid haft den bästa hafren just på den jorden», invände Ebba.

»Det betviflar jag visst inte, ty det är helt naturligt att den kraftigaste jorden skall gifva den bästa säden; men jag får säga, det är stor skilnad på priset för hafre och hvete; det senare är dubbelt så dyrt som det förra, och därför kunde jorden gifvit dubbelt så mycket i afkastning ifall den varit besädd med hvete.»

Då ingen hade någonting att anmärka och ingen annan yttrade någonting, fortfor Kullberg:

»Ifall tillfället ej faller sig olämpligt, skulle jag önska att herr majoren gäfvade mig några order för mitt görande och låtande såsom inspektor.»

»Order!» upprepade majoren. »Tyvärr kan jag numera svårligen gifva några sådana, ty jag är för det mesta fjättrad vid sängen och har därför icke på länge sysselsatt mig med åkerbruket. Men kanske kan min dotter, Ebba, gifva en och annan anvisning, ifall så skulle erfordras, ty hon har på senare tider satt sig in i göromålen och känner till de gjorda och tilltänkta förändringarne på åkrar och ängar. Men jag litar för öfrigt på herr Kullbergs kända duglighet och praktiska erfarenhet, hvarför jag ej tror att några order kunna erfordras.»

»Jag är mycket tacksam för herr majorens förtroende och goda tanke om mig. Jag vill göra allt hvad i min förmåga står för att motsvara dem. Ofta kan det dock falla sig svårt att ensam åtaga sig ansvaret, och därför hoppas jag att i svårare fall få rådfråga herr majoren?»

»Ja, naturligtvis.»

Prosten Linder sade sig nu ej kunna stanna längre; han hade förrättningar der hemma som väntade på honom, steg därför upp, uttryckte sin önskan att snart få återse såväl majoren som Kullberg och tog så farväl.

Kullberg steg nu äfven upp för att aflägsna sig.

»Var god och vänta lite medan jag följer prosten ut», yttrade Ebba. »Jag har ett par ord att säga.»

Inom några få sekunder var hon åter tillbaka.

»Hvad jag ville säga var, att två stycken rum, gafvelrummen der borta på högra flygeln, stå till ert förfogande. De äro visserligen icke af allra bästa beskaffenhet, men torde väl ändå vara passabla. Vidare, att pappa, jag och herr Kullberg svårligen kunna bilda något matlag, ty dels äter pappa mycket oregelbundet, då och då en bit när det faller honom in, och dels kan han icke äta sådan stark föda som

är af nöden för en frisk person. Och hvad mig beträffar, så, ja nog kan jag äta alltid, men skulle nog ibland finna det besvärligt att äta på bestämd tid. Och om jag än kunde vänja mig dervid, så — — ja, för att säga rent ut, skulle det icke passa sig att vi två åto för oss sjelfva. Jag vet därför icke något annat råd än att herr Kullberg får äta för sig. Vi komma därför, liksom under den förre inspektorns tid, att bära maten upp på edra rum. Kl. 6 på morgonen kaffe med smörgås, kl. 9 frukost, kl. 2 middag med kaffe och kl. 8 qvällsmat. Det öfriga folket får dessutom kl. 5 e. m. s. k. merafton. Vill ni äfven hafva det, så mycket gerna. Stenvall, den förre inspektoren, afsade sig emellertid denna måltid. Vidare och till slut skall jag be er ombestyras att det till kl. 5 står en skjuts färdig för min räkning; jag skall åka bort till Bäckedal.»

»Är det några särskilda hästar fröken befäller?»

»Ja, jag vill hafva de grå.»

»De samma med hvilka man hemtat mig?»

»Just desamma.»

»Men borde de icke få hvila idag? De äro mycket unga och kunna därför lätt taga skada.»

»Ni tyckes ej hafva synnerligen hög tanke om våra hästar, då ni ej tillror dem att kunna gå en 5 à 6 mil utan att taga skada deraf. Nej, minst dubbelt så lång väg bör en god häst kunna gå på dagen. För öfrigt är det min önskan, och därför så — — skall jag vara färdig till kl. 5. Larsson kan köra.»

Kullberg endast bugade sig till svar och aflägsnade sig.

»Larsson!»

»Här är jag, herr inspektor.»

»Spänn strax de grå hästarne för bästa vagnen och gör sig i ordning att skjutsa för fröken.»

»Hvarthän?»

»Till Bäckedal, till Millners.»

»Var det de grå hästarne, herr inspektor?»

»Ja, fröken vill så ha det.»

»Kunde tro det! Men synd är det i alla fall om hästarne; de borde fått hvila i dag.»

»Larsson har rätt, men vi måste lyda order.»

»Hm då! Ett regemente i kjolar tycker jag inte alls om.»

»Huru gamla äro hästarne?»

»Jo, den som går till höger är fyra år, så med den har det väl icke någon fara, men den venstra, Castor, är ännu icke fyllda 3 år och knappast inkörd.»

»Kunde tycka det. Nå ja, kör Larsson blott förståndigt, tror jag ej att det kan skada dem.»

»Köra förståndigt när man kör för fröken? Nej då! Fort skall hon om än hästarne hålla på att stupa.»

»Larsson kan ju säga att de äro trötta.»

»Duger icke; hon tar då sjelf tömmarne.»

»Såå!»

Larsson gick nu att sela på hästarne, inspektoren följde efter.

»Tycker inte Larsson att tömmarne kunde behöfva smörjas?»

»Jooo—då!»

»Tag då och smörj dem strax, isynnerhet handtagen. Larsson skall få låna ett par handskar af mig som han kan begagna medan han skjutsar dit ut.»

»Hi-hi-hi! Hvad herr inspektoren är qvick. Ja nog låter hon då bli att köra alltid.»

En liten stund senare bar det i väg mot Bäckedal.

I början höll Ebba sig fullkomligt tyst och lugn och lät Larsson köra efter behag, men så småningom blef hon otålig och yttrade:

»Hvad Larsson kör sakta i dag.»

»Kanske något, men det är därför att hästarne äro trötta.»

»Trötta? Hvad är det för prat! Kör nu på bara!»

»Synd om hästarne, nådig fröken.»

»Synd! Hit med tömmarne! — — Fy! Hvad är det för smörja Larsson har på tömmarne?»

»Det är vanlig smörja.»

»Vanlig smörja! Är det också ett svar! Nå, tag nu strax tömmarne!»

Larsson efterkom uppmaningen.

»Huru kan man vara till den grad dum och gifva sig till att smörja tömmarne just som de skola begagnas? Eller hafva vi kanske icke några andra selar och tömmar än just dessa? Hvad, säg? Nog visste jag att Larsson var dum, men aldrig trodde jag att han var det till den grad som jag nu fått erfara. Sker någonting dylikt en gång till, kan Larsson vara säker på sitt afsked. Mina handskar äro nu fullkomligt förstörda.»

»Förlåt, nådig fröken, det var icke mitt fel; det var inspektoren som befalde mig att göra det.»

»Jaså! Han har således redan hunnit taga reda på att tömmarne behöfde smörjas? Jojo, mycket klokt och om-tänksamt! Men klatscha nu på bara, annars komma vi aldrig fram.»

På Bäckedal blef Ebba mottagen på ett det allra hjertligaste och mest förekommande sätt. Detta dock isynnerhet af Alma och Ida, båda fröknarna Millner, hvilka gjorde allt hvad i deras förmåga stod för att visa hvilken kärkommen gäst hon var.

»Så innerligen snällt att du ännu en gång kunde visa oss den äran att komma hit», yttrade Alma i det hon fattade henne om armen och förde henne bort till en soffa.

»Äran? Så du pratar! Det finnes ingenstädes jag hellre gör visit än just hos er», försäkrade Ebba. »Men jag fruktar ibland att jag kommer allt för ofta och blir eder till besvär. Ja, hade jag ej haft ett litet ärende, tror jag ej att jag

skulle vågat mig hit i dag, ty det är ju endast några få dagar sedan jag var här. Jag vill nämligen fråga, om ni ämnen er in till Falköping på lördag för att se på societetsspektaklet?»

»Ja, ifall det blir vackert väder, hafva vi ämnat det», svarade Alma.

»Det lär blifva bal efteråt», hade Ida hört sägas.

»Desto bättre», tyckte Ebba; »vi skola då sätta lif i stadens och Rantens ungherrar. — Jag vill också taga vår nye inspektor med, ty det lyster mig att se hvad han går för.»

»Jaså er nye inspektor har nu kommit; hvad heter han?» frågade Alma.

»Kullberg.»

»Kullberg! Kors, hvad säger du! Kullberg, Frans Kullberg?»

»Jag vet verkligen inte hvad han heter till förnamn.»

»Är han lång och ljuslagd?»

»Ja, det är han.»

»Så roligt, så roligt! Ja det är han, han som tog studentexamen i Jönköping samma år som jag kom dit för att gå i pension. Jag bodde i samma gård som han. Han var så — — — men säg, har du hört om han tagit studentexamen och sedan legat i Upsala och läst till prest?»

»Ja, det har han. En snygg prest för öfrigt.»

»Hvad menar du?»

»Han är ju fritänkare och tror hvarken på Gud eller annat.»

»Huru vet du det?»

»Jo, prosten Linder har berättat det.»

»Åå, det är bara prat. — Ack så roligt att han kom hit! Du kan inte tro huru snäll och treffig han är.»

»Din Kullberg ja, men inte är vår det.»

»När kom han?»

»I dag.»

»I dag? Du milde skapare! Och så har du redan lärt känna honom så noga?»

»Ja, jag tycker icke alls om hans sätt; han är så stel och högtidlig. Och så dum se'n! Ja, kan man tänka sig någonting mera korkadt: Just som jag skulle åka ut, befalde han kusken att smörja tömmarne, de bästa tömmarne, just dem som jag skulle begagna. Hvad tycks?»

»Är det Frans Kullberg, den Kullberg som jag blef bekant med i Jönköping, så är han allt annat än dum. Kanske var det nödvändigt, eller kanske hade han någon särskild orsak dertill?»

»Orsak! Sa' du orsak? Hm, kan just undra hvori den skulle bestå? Nej, huru man än vill tyda saken, bevisar det blott att han är dum. — Jag hörde af min sömmerska att ni skaffat er splitter nya, så ytterst fina och eleganta klädningar; kan jag få se dem?»

På hemfärden frågade Ebba sin kusk:

»Vet Larsson hvarför inspektoren befalde honom att smörja tömmarne?»

»Väl därför att de voro något styfva.»

»Nå, det kan ju vara möjligt; men det hade då varit Larssons skyldighet att underrätta honom om att jag som oftast brukade sjelf köra.»

»Det gjorde jag.»

»Hvad! Gjorde Larsson det? Och ändå — — nå, hvad svarade han?»

»Hm, ja se — — det var då redan gjordt.»

»Jag hör att Larsson icke talar sanning. Säg rent ut huru allt hänger tillsammans.»

»Om fröken vill vara så nådig och hålla inne med det och ej förråda mig, skall jag säga huru det är.»

»Det lofvar jag.»

»Jo se, han är rädd om hästarne och ville ej att fröken skulle köra.»

»Hvarför trodde han att jag skulle vara svår mot hästarne? Är det Larsson som ingifvit honom den tanken?»

»Nej då!»

»Men huru kunde han då — —. Tycker Larsson att jag är svår mot hästarne?»

»Visst inte! Men se, nådig fröken, hästarne hafva förut gått öfver 4 mil i dag, och så unga som de äro tåla de inte att ansträngas; de kunna då lätt taga skada deraf. Se detta tyckte både inspektoren och jag.»

»Och därför smorde ni tömmarne. Ni trodde väl att vagnen då skulle gå lättare?»

»Hi-hi-hi! Hvad fröken är qvick.»

»Vet Larsson hvar mina handskar äro?»

»Ja, de ligga under sätet.»

»Tag då hit dem.»

Larsson letar fram dem och öfverlemnar dem.

Sedan Ebba med största varsamhet dragit dem på sig, yttrar hon:

»Se så der ja! Nu hit med tömmarne.»

Larsson räckte henne dem, äfvensom piskan.

Ebba gaf nu klatsch på klatsch och körde fortare än hon gjort någonsin förut. Det tycktes som om hästarne fått nytt lif i sig i och med detsamma hon fattade tyglarne. I sträckande traf och då och då i galopp bar det åstad hela vägen fram till Källstorp och ända in på gården.

Triumferande och glad hoppade hon ur vagnen, kastade handskarne på gården, gaf Kullberg som framkom mot vagnen en föraktfull blick, lyfte litet smått på klädningen och var så med några få steg framme vid trappuppgången.

»Fröken, fröken!» ropade Kullberg.

»Hvad är det?» svarade Ebba i barsk ton.

»Var god och se på den venstra hästen.»

»Ja, hvad är det med den?»

»Ser då fröken inte huru han skälfver i hela kroppen och knappast kan stå på benen?»

»Än se'n då?»

»Jo, det bevisar att han blifvit öfveransträngd och troligtvis aldrig mera kommer att duga någonting till.»

»Prat! Får han blott hvila ut, är det snart bra igen.»

»Kanske, men jag betviflar det.»

Kullberg gick nu fram till hästen, klappade och smekte honom på hufvudet och yttrade halfhögt: »Stackars, stackars Castor! så ung, så vacker, så snäll och likväl redan förstörd.»

»Dumheter!» utfor Ebba förtretad. Spänn nu bara strax ifrån, så han slipper stå på gården och frysa.»

»Aj-aj-aj!» klagade Kullberg. »Kom hit, skall fröken få se. Det är värre än jag trodde. Blodet börjar rinna ur munnen på honom.»

Hästen var nu frånspänd men ville icke gå. Vid första steg han sökte taga vacklade han och föll ikull, och strax började blodet såsom en flod frusta ur näsa och mun.

»Fort, fort efter en djurläkare!» ropade Ebba.

»Här behöfves ingen läkare», svarade Kullberg. »Inom ett par minuter är det slut. Något inre blodkärl har — —, vänta, låt se!» Och dermed gaf han sig till att springa allt hvad han orkade och skyndade upp på sina rum. Han hade nämligen erinrat sig att bland hans effekter skulle finnas en sorts medicin, som en gång varit afsedd för ett liknande fall åt en häst på Wrams Gunnarstorp, men då kommit för sent. Kanske skulle det nu kunna gagna?

Ganska snart lyckades han få tag i det. »Uppblandas och intages i vanligt vatten», stod det utanpå. — Utan att länge besinna sig slog han därför alltsamman i den på bordet stående vattenkaraffen och begaf sig så åter ned på gården.

Med tillhjälp af ett par stycken karlar, som upphöllo hufvudet på hästen, lyckades han att få denne att nedsvälja största delen af innehållet. Men sedan karlarne släppt sitt tag och hästen fått hufvudet fritt, började blodet åter såsom förut att flöda ur näsa och mun.

»Nu är det snart slut», trodde Larsson.

Ebba, som ej velat förråda huru orolig hon var och därför tyst och stilla åskådat alla hästens rörelser och allt hvad man företagit sig med honom, ryckte nu till vid dessa Larssons ord, gick fram till hufvudet på hästen och yttrade:

»Min kära, snälle Castor, förlåt mig, förlåt mig!» Och liksom om hästen förstått hennes ord, reste han upp hufvudet och såg henne stinnt i ansigtet.

Härpå kastade han det åter häftigt mot marken, gjorde några krampaktiga rörelser med kroppen och blef derpå liggande fullkomligt stilla och orörlig.

»Slut, slut!» klagade Larsson.

»Ja, nu är det slut», bekräftade Kullberg, »och lycklig han, ty nu slipper han att plågas mer. Men anden i hästen, anden i människan och anden i alltet *kan* icke dö, och därför komma vi att ännu en gång råkas. Hvem vet, om icke den högste sjelf iklädt sig ett djurs skepnad för att pröfva menniskoanden?»

Ebba var nu blek som ett lik och förrådde en den allra största oro och ångest. Hon tycktes färdig att falla der hon stod. Emellertid ryckte hon åter till, slog sig för pannan med handen och rusade så in på sitt rum, hvarest hon öfverlemnade sig åt en ohejdad gråt och klagan.

När majoren fick veta huru allt tillgått, blef han på det högsta förtretad och utbröt mot Ebba i häftiga ord och skarpa förebråelser; men då hennes gråt och klagan aldrig ville taga någon ände, såg han sig slutligen föranlåten att, i stället för att banna, söka trösta henne.

Ebba ville emellertid icke veta af någon tröst. Hon yttrade blott:

»Hästens stora, förebrående ögon och Kullbergs ord glömmer jag aldrig.»

Sedan Ebba aflägsnat sig från hästen, skyndade Kullberg upp på sina rum och fördjupade sig i studiet af en veterinärläkarebok. Han kunde nämligen icke få riktigt klart för sig huru hästen kunnat dö så fort. Visserligen hade mycket blod strömmat ut, men ändå ej så mycket att döden borde blifva en följd deraf. Han ville därför se hvad boken hade att förkunna om dylika fall.

Fallen voro emellertid många och det fordrades en god stund för att genomläsa dem alla, men receptet var deremot uteslutande ett och detsamma, hvarför man ej kunde taga miste på botemedlet. Men under receptet stod följande anmärkning: »Har något inre blodkärl sprungit och ofvanstående recept begagnas, är första vilkoret för en lycklig utgång att hästen hålles i fullkomlig stillhet. Detta åter torde lätt kunna vinnas genom att tillsätta en lämplig, ej allt för stor, dosis morfin. Se vidare härom pag. 100.»

»Ja, ja, så är det!» yttrade Kullberg för sig sjelf. »Hästen har fått in morfin och ligger nu endast i dvala. Det finnes således ännu ett hopp.» Han kastade dermed boken ifrån sig och skyndade ned på gården. Här kom Larsson honom strax till mötes och framförde en befallning från fröken, att hästen så fort som möjligt var skulle bortföras och nedgrävas, så hon sluppe att se honom vidare.

»Tror Larsson att hästen är riktigt död?» frågade Kullberg.

»Ja, se det är jag då fullkomligt säker på, ty han har hela tiden, d. v. s. en half timmes tid, legat fullkomligt stilla och orörlig.»

»Visserligen; men detta hindrar ej att det kan finnas lif i honom. Vore det ej så skumt som det är, skulle vi nog kunna se att han andas.»

»Nej, nej; det är inte möjligt», trodde Larsson.

»Vill Larsson vara tyst med det, ifall vi kunna upptäcka att han ännu är vid lif?»

»Ja, det vill jag.»

»Kom då hit och håll handen för näsan på hästen, skall Larsson få känna att han ännu andas.»

Larsson gjorde så, och sedan han känt en varm fläkt utströmma på handen, gaf han till ett glädjerop och gjorde ett väldigt hopp.

»Tyst, tyst, för all del!» uppmanade Kullberg.

»Får jag då ej berätta det för fröken?»

»Nej, nej! Det är just för hennes skull som jag önskar

att Larsson håller sig tyst. — Nu skall jag säga huru det är: Hästen har fått in morfin och ligger endast i dvala. Jag visste det ej strax, men har sedan tagit reda derpå. Förrän bortåt morgonsidan kunna vi emellertid ej hoppas att han skall uppvakna; men när det sker, måste ovilkorligen någon vara tillstädes för att hjälpa honom tillrätta. Vill Larsson därför hjälpa mig att vaka öfver honom i natt?»

»Ja, med största nöje. Ack så roligt om han åter kunde uppstå!»

»Derpå är jag nu fullkomligt viss, för så vidt vi låta honom vara i stillhet, ty detta är första villkoret för hans tillfrisknande. Vi få därför på intet sätt rubba eller skaka honom, och allra minst bortföra honom. Var därför god och helsa fröken att hästen skall vara bortförd innan i morgon bittida, men att vi först måste gräfva en graf och att det därför kommer att dröja till framåt natten innan vi kunna bortföra honom. Vill Larsson säga det?»

»Skall ske, herr inspektor.»

En liten stund senare var det fullkomligt mörkt och hvar och en på Källstorp hade gått till hvila med undantag af Kullberg och Larsson, hvilka liksom skuggor vandrade fram och tillbaka på gården i afbidan på hästens återuppvaknande.

Emellertid blef deras väntan mycket lång, ty först framåt 4-tiden började han åter något smått röra på sig och gifva tecken till lif. Båda skyndade då fram för att vara honom behjelpig, ifall han skulle vilja stiga upp. Allt trodde de nämligen nu bero på huru detta aflopp, ty det kunde så lätt hända att han då sträckte sig för mycket, så att såret åter öppnade sig. Båda ställde sig därför vid hufvudet på honom och bundo, så snart sig göra lät, en grimma om hans hals. Knappast var detta gjordt förrän hästen reste sig på framfötterna. Kullberg och Larsson drogo då allt hvad de orkade i grimman, och ögonblicket derpå stod hästen åter på sina fötter.

»Tyckes ha gått bra?» yttrade Larsson, då han såg att hästen strax visade sig ganska kry.

»Ja, utan tvifvel», svarade Kullberg. Och så leddes hästen in i sin spilta, hvarest han strax började äta af det framlagda fodret.

»Hurra, hurra!» ropade Larsson i sin förtjusning, ej ihågkommande sitt löfte och ej besinnande att han derigenom lätt kunde väcka någon.

»Tyst, tyst!» uppmanade Kullberg.

»Ursäkta, men tänk så förvånad fröken skall blifva.»

»Ja, det är säkert! Gå nu emellertid ut på gården och strö aska eller sand på blodpölen och undanröj alla spår efter hästen.»

Sedan detta var gjordt rådslogo de gemensamt huru man på bästa sätt skulle kunna locka fröken ut i stallet utan att omnämna hvad som skett.

Det ena förslaget uppgjordes efter det andra, men alla befunnos vid närmare besinnande mindre lämpliga eller rent af outförbara, hvarför Kullberg till sist beslutade sig för det enklaste och naturligaste af alla: Man skulle endast underrätta henne om hvad som skett.

Ja, så uppgjordes det, men omständigheter kommo emellan som ikullkastade äfven denna plan.

I sjelfva daggroningen infunno sig nämligen några stycken handtverkare, snickare till yrket, hvilka skulle verkställa en länge tilltänkt och omtalad förändring i stallet.

Angående denna förändring hade emellertid Kullberg ej fått någon underrättelse och visste ej på minsta sätt hvaren den skulle bestå, hvarför han såg sig nödsakad att uppsöka majoren för att erhålla nödiga upplysningar.

Visserligen var denne ej ännu uppstigen, såsom han fick veta af en utaf pigorna, men då det var mycket vanligt att han blef liggande till långt fram på dagen och ofta till och med hela dagen och han dessutom nu var vaken och redan hade druckit sitt morgonkaffe, såsom samma piga berättade, tog han sig friheten att det oaktadt stiga på.

Så snart majoren fick höra hvarom frågan var, hänvisade han emellertid strax till Ebba.

»Det är hon och Stenvall, den förre inspektoren, som tillsammans uppgjort förslaget», yttrade han. »Ebba kan därför lemna bästa upplysning. Herr Kullberg får vända sig till henne.»

Oaktadt denna tydliga anvisning blef Kullberg ändå en stund qvarstående, oviss om han skulle berätta någonting om hästen eller ej. »Nej, må Ebba sjelf göra det», tänkte han för sig sjelf, tog så sitt parti och aflägsnade sig utan att vidröra denna sak.

Att uppsöka Ebba så tidigt på morgonen trodde han emellertid vara otillbörligt, hvarför han åter begaf sig bort mot stallet. Men hvem mötte han här om icke Ebba som just nu utkom derifrån!

Hon såg blek och medtagen ut men var tydligen i högsta grad exalterad. — Utan minsta dröjsmål eller besinnande kastade hon sig till hälften på knä för Kullberg, fattade hans hand, kysste den och ropade:

»Tack, tack!» Och så sprang hon sin väg utan att lemna honom tillfälle att säga ett ord.

»Aj-aj-aj! Detta här var inte bra; hon förifrade sig», tänkte Kullberg.

Orsaken hvarför Ebba infunnit sig i stallet var, att förutnämnda piga underrättat henne om Kullbergs ärende till majoren och att hon därför, för att slippa tala med honom (Kullberg), ty hon visste att majoren skulle hänvisa honom till henne, direkte begifvit sig ned i stallet för att gifva snickarne instruktioner. Och så hade hon i ett nu, utan den minsta förberedelse, stått midt framför Castor.

Öfverraskningen var så stor att hon så när hade svimmat. Emellertid hemtade hon sig dock snart och lät så Larsson, som varit närvarande och njutit af hennes öfverraskning, berätta huru allt tillgått.

»Hvar är Kullberg?» frågade hon derpå, sedan hon en stund smekt och klappat hästen.

»Han gick just upp för att tala med majoren», svarade Larsson.

»Ja, det var sant!» Och dermed skyndade hon ut ur stallet och stötte så direkte på Kullberg, hvilken hon då tackade på förutnämnda sätt.

Sedan hon kommit upp på sitt rum och hunnit öfvertänka hvad hon gjort, blef hon orolig och förtretad, vandrade fram och tillbaka på golfvet och småmumlade för sig sjelf:

»Hvilken dårskap, hvilken galenskap! Kasta sig på knä för sin egen tjenare, så obetänksamt! Och kyssa honom på handen se'n! Det är så att man kan dö af blygsel. Tusen gånger bättre om hästen aldrig kommit sig. — Tänk hvilken viktig person han nu skall blifva! Stolt och viktig var han tydligen förut, men nu! — Ja, nu skall han väl tala om för hela världen att jag legat på knä för honom, att jag kysst honom på handen. Fy! Hvilken kolossal dumhet! Huru nu kunna rentvå mig, huru på tillbörligt sätt kunna stuka honom och visa hvad han är och huru litet jag bryr mig om honom? Ty naturligtvis tror han nu att han endast behöfver utsträcka sin hand för att få mig. Han få mig? Nej aldrig! O Gud hvilken dumhet jag begått! — Men det var sant; jag måste berätta för pappa att hästen åter är lifslevande, kry och rask. Tänk så märkvärdigt ändå! Ja, pappa måste strax få veta det. — Åå! Gunstige herrn har redan varit och berättat det. Jaså! *Det* var således ärendet. Jojomen! Man måste göra sig viktig. En skön juvel!»

Då Ebba en stund senare hade fått klart för sig att Kullberg ej berättat någonting för hennes pappa angående hästen, förvånade detta henne till en början på det högsta. Ja, hon kunde icke ens begripa hvarför han icke gjort det, men hon kände och anade dock att derunder låg någonting högt och ädelt, något som gjorde henne ännu mera beroende af honom. Och så började hon att förtretas och harmas

just därför att han icke gjort det, så hon kunnat få något grundadt skäl till att visa honom sitt förakt. Hon började nämligen inse och ana hans höghet och fruktade nu att hon ej skulle blifva i tillfälle att visa huru ringa och obetydlig hon ansåg honom och huru litet hon brydde sig om honom, ty detta *måste* hon visa, för att derigenom utplåna sin öfverilade handling och stuka hans egoism, och — hon gjorde det äfven, på sätt och vis åtminstone, såsom vi framdeles skola se.

III.

Den andre.

Samma dag som förutnämnda societetspektakel skulle gifvas inne i Falköping, vandrade tidigt på morgonen en mörklagd, undersätsig person vägen framåt från staden ut mot Källstorp. Då och då hejdade han sig i sin gång och mumlade för sig sjelf: »Skall jag eller skall jag inte? Det är så förödmjukande, så påkostande. Hm, dumt prat! Förödmjukande att vilja arbeta? Visst icke. Det är tvärtom hedrande. Men att icke kunna få det! Ja, det är just det som förargar mig och gör mig dyster till sinnes. Kan man icke arbeta för det man fått bildning hva'ba'? Skulle tro det! Ty hvad styrka beträffar kan jag mäta mig med hvem som helst. — Men då jag icke kan få något arbete, finnes det väl tusental, ja milliontal andra som ej heller kunna få något? Ja, så är det, så måste det vara, ty jorden är öfverbefolkad. Ergo måste dessa tusental, dessa milliontal, liksom jag, antingen hungra ihjäl, stjäla eller döda sig sjelfva. Hvilketdera är klokast? Ja säg! Har icke den ene lika mycken rätt till att lefva som den andre, denne andre, som blifvit född vid köttgrytan? Jo säkert. — Godt! Jag skall lefva ärligt så länge jag kan och sedan — sedan skjuter jag mig. Det kan icke f—n vara oärlig. — Men hvarför kan jag icke vara oärlig, hvarför kan jag icke stjäla? Är det synd hva'ba'? Hvad är synd? Att hejda naturen i sin utveckling och gång är synd. Ergo är det synd att icke stjäla, så att kroppen, naturens verk, får sin tillbörliga nä-

ring. Sa' *du*, ja! Hvad skadar det väl naturen att en växt dör bort, en människa hungrar ihjäl eller en fluga går och dränker sig? Inte ett dyft! Vi lefva en liten stund, en liten sekund, och sedan är det slut för alltid, ja för alltid. Treffligt att man ändå fått vara med! Ack om jag hade en god smörgås! Men hvarför stjal jag icke? Hela naturen stjal ju. Den ene vexten lefver på den andre, det ena djuret på och af det andra och människorna bekriga hvarandra och stjala ifrån hvarandra allt hvad de kunna. Ja i stort stjal allt och alla, men ändå kan *jag* icke taga en enda bit bröd. Och hvarför *kan* jag inte? Väl derfor att jag är feg? Ja så är det. Jag är en feg stackare. Mitt blod är förskämdt och mina nerver försvagade. Min lifsorganism är icke nog kraftig för att kunna använda alla möjliga medel för att slå sig igenom. Eller med andra ord, jag är icke fullt normal. — Det skulle således endast vara fullt normala människor som stjala, mörda och annat dylikt? Hemskt! Nej, så kan det icke vara, ty den svagaste, uslaste, mest aftacklade och förstörda människa kan ofta ådagalägga det största raseri och begå de största illgerningar, hvarför moral och helsa ej kunna stå i något förhållande till hvarandra. Men huru är det då? Är det samvetet som är den bestämmande faktorn, d. v. s. samvetet såsom någonting öfversinligt anklagande eller gillande? Antag att så är. Hvarför anklagar då icke detta ting, detta samvete lika skarpt och oemotståndligt hos alla människor? Döfvas det af vanan och dåliga seder kanske? Kan ett öfversinligt ting döfvas eller dödas? Jo pytt ock! Nå, då måste samvetet ej heller vara någonting öfversinligt utan ett kroppsligt, materielt och naturligt ting. Ja så är det. Men hvaraf är det beroende? Af i människan inplantade anslag kanske? Ja, hvarför icke? Men kan väl någon hjälpa att han fått dåliga anlag, anlag till att stjala, mörda och annat dylikt? Och är det rätt ifall han straffas derfor? Visst icke. Men huru har då den ena människan fått anlag till det goda och den andra till det onda? — Naturligtvis har hon fått dem genom arf; men vi

härstamma ju alla från ett och samma menniskopar och måste därför alla hafva samma anlag. Eller kanske hade Adam och Eva anlag till såväl det onda som det goda? Ja, så måste det vara. Men hvarifrån hade de fått dem? Naturligtvis från skaparen, från Gud. Gud är således äfven upphofvet till de onda anlagen. Men hvarför så? Var det då nödvändigt? Eller visste han icke att menniskan skulle falla, att det onda skulle taga öfverhand? Gud är ju allvetande och måste därför vetat det förut. Ja, han visste att hon skulle falla; visste att det onda skulle taga öfverhand; visste att den ene skulle mörda den andre, att den ene skulle lida af hunger och köld och den andre af sjukdom och krämpor; visste att den ene skulle blifva korsfäst och lefvande bränd, den andre skalperad, stekt och uppäten; visste att tusental af nakna, hungriga och gråtande barn skulle öfversvämma jorden och ropa på bröd och förbarmande; visste att oskyldiga, värnlösa varelser skulle kastas i fängelse och grymt hånas, plågas och sargas; visste att milliontal skulle stupa i örlog, pest och krig; visste att så otroligt många skulle sucka och klaga vid sitt mödosamma arbete och stenhårda bröd; och han visste så dessutom att han, till råga på allt, måste döma henne till evig fördömelse. Ja, allt detta visste han och likväl skapade han henne. Märkvärdigt! Hvarför gjorde han det? — Väl därför att det var nödvändigt, kan jag tro, därför att han behöfde henne för något visst ändamål; ty ej gjorde han det blott och bart för sitt nöjes skull, för att roa sig och hafva en hejduck, till hvilken han kunde säga: Allt hvad du är, är du af nåd och barmhertighet. Kläder och födan har du af nåd, får du inträde i mina boningar, sker det af nåd, förlåtas dig dina fel och brister, sker det af nåd; ty vet, att allt hvad du är, är du genom mig. Det är jag som gjort dig till menniska, gjort dig sådan du är, sådan — att du kunnat falla och blifva ett eländigt kräk, och därför förtjenar du — evig fördömelse. — Nej, nej! något mål måste menniskan hafva, ty hon skulle annars ej underkastas en dylik vivisektion.

Eller kanske plågar Gud henne blott och bart för att få kunskap om lifvets funktioner och sin egen uppkomst eller, rättare, för att lära känna sig sjelf? — Nej, så kan det icke vara, ty Gud kan icke vara grym, såsom menniskan är mot djuren. — Dja! Kanske ändå inte så illa, ty hvad finnes väl utom Gud? Naturligtvis intet, och menniskan måste således vara en del af hans kropp. Hvad han sargar och undersöker är därför sig sjelf och icke menniskan såsom någonting utomstående; och hvem har ej rätt till att sarga och undersöka sig sjelf? — Hm, jo, visserligen; men då skulle ju Gud icke vara allvetande? Således idel dumheter. — För öfrigt, hvem och hvad har väl blifvit skapadt, och hvem har varit skaparen? Lifvet och menniskan har ju utvecklats ur en cell. Visserligen; men hvem har då skapat cellen och gifvit den dess inneboende, lifgifvande egenskaper? Är den ett verk af naturens tillfälliga föreningskrafter? Må hända. Men hvem har då skapat naturen? Ja, säg det den som kan? Gud kanske? Huru har då han tillkommit? Genom sig sjelf hva'? Kan väl någonting, som förut ej funnits till, skapa sig sjelf? Ja tro det den som vill och kan! — Eller kanske har han aldrig tillkommit utan funnits till från evighet? Prat! Kan väl någonting finnas till, som aldrig tillkommit? Nå, må så vara; men då kan detta någonting lika gerna vara materien. Hvilket är väl troligast att ett dödt ting funnits till från evighet eller ett lefvande? — För öfrigt, *om* Gud funnits till af evighet, så kan han ju ej heller sjelf veta *när* och *huru* han tillkommit och måste således, liksom menniskan, stå undrande och spörjande inför sin egen tillvaro. — Jaha, der äro vi igen, och kanske är det just därför som han vivisekerar sig sjelf (i menniskan). Nåja, gerna för mig, ty jag kunde i så fall hoppas att blifva till något gagn, hoppas att blifva vivisekerad. Jaha, *det* kan jag hoppas, ty vivisektionen har redan tagit sin början; jag är ju satt på svältkur. Men bör jag verkligen underkasta mig en dylik behandling? Om en herre håller sig med hund, så bör han väl äfven föda denne hund, och om *vår*

herre håller sig med oss, så bör han väl äfven ombestyras att vi få mat? Och om han det ej gör, bör det väl vara förlåtligt att vi stjäla? Ja, det tror jag det, om vi blott kunde, om vi blott ej voro bundna och fastlänkade, ty *det* äro vi. Jag för min del har fått kedjan fastnaglad på bröstet, hvilket gör att spikarne sarga och rycka i hjertat, så snart jag gör det minsta försök att lösgöra mig från länken eller öfverträda den gräns som är utstakad i de tio budorden. Andra deremot hafva fått den fastspikad på ett mindre ömtåligt ställe, hvarför de också kunna göra ganska häftiga och vågade språng utan att känna den minsta ryckning eller smärta.

Men hvarför ha' vi inte alla fått kedjan fastspikad på ett och samma ställe? Och hvarför skola vi vara bundna se'n? Nå, kanske det kan behöfvas; men hvarför skola vi hafva vår koja just på jorden och icke hellre på någon annan, större planet, der det finnes bättre utrymme och bättre förråd på mat? Dock, hvem vet om det är bättre på andra klot! Kanske är det sämre. Kanske äro varelserna der idel benrangel som gnaga det ena på det andra. — Eller kanske, när allt kommer i kring, vi hvarken äro bundna på ett sätt eller annat, hvarken genom något samvete eller jordens attraktions-kraft. Allt kan ju vara inbillning. Vi äro barn af våra föräldrar och hafva insupit deras åskådningssätt och qvarblifvit på den plats, jorden, hvarest de placerat oss. Men hvem vet hvarifrån vi leda vårt egentliga ursprung? Kanske hade våra första föräldrar endast gjort en liten tripp, en tysklandsresa, hit från en annan planet, och kanske kunna vi, deras barn, när som helst göra utflykter till andra klot och verldar, blott vi komma oss för att tilltro oss så mycket. Ja, vi måste verkligen ut i verlden, ut till andra klot för att se oss om och låta vår ande komma till full utveckling och frihet. Det är på tiden att anden i menniskan gör sig till herre öfver naturen och de af den beroende naturlagarne, så att vi ej för evigt må blifva fjettrade i materien. — Prat, dumheter! Menniskan är ju helt enkelt en jordklump? Ja,

säkert. Men hvad är då en jordklump? Den är ett något, hvarur allt tänkbart kan utvecklas, och således äfven lifvet. Godt och väl; men hvarifrån har den fått dessa egenskaper? Egenskaper! Har *det* väl några egenskaper som kan antaga alla tänkbara former? Visst icke! Men någonting måste den väl ändå vara? Hvarför så? Det som icke har några *bestämda* egenskaper är ingenting verkligt och kan mycket väl vara formen för intet. Ja säkert. — Men det är ändå bra märkvärdigt att materien, detta formlösa och döda ting, kommit på den idén att tänka, tala, se, känna, spela piano och — stassa i tournyr. Detta sista var förstas dumt, ty derigenom visar den sin egen innehållslöshet såväl till tanke som form. Men märkvärdigt är det i alla fall. — Kanske kan all materia utgöra qvarlevorna af en fallen och splittrad högfärdsande som går igen och spökar i mindre portioner här på jorden? Ja, man kan verkligen komma på dylika tankar, när man ser en yfvig tournyr eller en uppblåst tupp; ty det är ju ett faktum, att högmod och dumhet alltid följas åt och att på högmod följer fall. Kan ni öfvertyga den dumma, högfärdiga materien om att tournyren icke kläder henne, så skall jag också öfvertyga en tupp eller nybakad löjtnant om att de icke äro de förnämsta i skapelsen. Ja, materien är dum, och menniskan dess del är dum. Jag har nu gått och tänkt en lång stund utan att komma till ett enda förnuftigt resultat angående lifvet och det verldsliga eländet, hvilket ju bevisar att materien är ologisk och dum. — Se der kommer en jemnlige, en homo sapiens; nu skola vi höra om *han* vet någonting.» Härpå helsade han mycket artigt på en äldre, gråhårig man, som kom vandrande vägen framåt i motsatt riktning, och frågade:

»Hör, min gode man, kan ni säga mig hvad inspektoren på Källstorp heter?»

»Nej det kan jag inte.»

»Nå, sak samma. Men jag skall nu säga er någonting: medan jag vandrat vägen framåt, ända ifrån Falköping och hit, har jag oupphörligt tänkt och gjort mig frågor, den

ena efter den andra, utan att kunna besvara en enda. Hvad tror ni om den saken?»

»Ää, ni är väl dum kan jag tro.»

»Jaha, det är just hvad jag sagt mig sjelf; men säg, tror ni att det är lättare att besvara en fråga än många?»

»Ja, det tror jag.»

»Nå, då är ni ju dummare än jag, ty ni har ej kunnat besvara en, den enda jag gaf er.»

»Jaså, ni vill göra er qvick. Inte kan jag veta hvad alla inspektorer heta. Vill ni gifva mig en annan fråga, skall ni få höra att jag icke är så dum som ni tyckes tro.»

»Jag slår då vad om att jag skall gifva er 100, af hvilka ni ej kan besvara en enda.»

»Försök!»

»Hvarför har den ena vexten hvita blommor men den andre röda eller af någon annan färg?»

»De' vet jag inte.»

»Nå, kan ni då besvara någon af följande frågor:

Hvarför har pilen aflånga, spetsiga blad men aspen runda?

Hvarför blir furen ett stort träd men enen blott en liten buske?

Hvarför bära icke alla trädslag samma sorts frukt?

Hvarför har människan fem tår på hvarje fot och icke flera eller färre?

Hvarför tänker människan med hjernan och icke med hjertat eller stortån?

Hvarför har ni krokig näsa men jag rak?

Hvarför har dagsländan 4 vingar men flugan endast 2?

Hvarför är den ena människan välskapad men den andra en krympling?

Hvarför öfvergår vattnet till is och utvidgar sig, när det är kallt och fryser?

Hvarför vill ingen människa, om än aldrig så usel, byta form, väsen, lif och ande med en annan människa?

Hvarför bildar sig vattenångan alltid i form af träd och

buskar, när den om vintertiden afsätter sig och fastfryser på fönstren?

Hurudana se varelserna ut på de andra kloten? Äro de lika dumma som vi?

Finnes det lika många djurslag på jorden, som det finnes bebodda verldar i rymden?

Utgör hvarje djurart den förnämste representanten från ett annat klot, och skulle vi, ifall vi blefvo förflyttade till en annan himlakropp, blifva djur och slafvar under just de samma djur, hvilka vi nu plåga, döda och uppäta?

Hvilken har den bäste och ädlaste anden i sin kropp: människan eller lammet?

På hvilket klot skulle ormen gälla för mer än människan?

Är det materien som sytt edra kläder eller är det anden?

Hvarför är ni eller jag hvarken döfstum eller lam?

Hvarför gå landtboprester alltid klädda i galoscher?

Säg!»

»Hvem tror ni väl kan besvara dylika frågor.»

»Kan ni då säga hvem och hvad jag är?»

»Nej, men nog tror jag att ni är för mer än edra kläder.»

»Tackar för komplimangen! — jag vill nu gifva er en sista fråga:

Hvarför är den här vägen krokig, då den, enligt min åsigt, lika gerna kunnat vara rak, ty jag ser ej det minsta hinder därför?»

»Jo, det skall jag säga herrn. När länsman', kommunalordföranden och några byamän voro ute för att utstaka vägen, utgingo de från Falköping. De voro då spik nyktra, och vägen blef därför mycket väl utstakad och spikrak ända fram till Norrbolund. Men när de kommit dit, bjöd den store, rike patron Lindberg dem samtliga på middag med spirituosa så mycket de ville dricka; och blef deraf följden att de togo öl för ärendet. När de se'n på eftermiddagen skulle fortsätta med utstakningen, kunde de hvarken se eller gå rätt, utan vinglade från den ena sidan till den andra,

just så, som vägen nu går; ty hvarest de gått fram och lemnat spår efter sig, der skulle naturligtvis vägen anläggas. — Ja, så har man åtminstone berättat för mig, men om det är sant vet jag icke.»

»Nog sant. Tack nu, min gode man; ni vet verkligen mer än jag. Adjö!»

Härpå fortsatte han i sin monolog:

»Den ena människan vet ett och den andra ett annat och därför kan det väl finnas något skäl för att hon kallas sapiens (vis). Men något som hon bestämdt icke vet, det är, huru hon sjelf tillkommit, hvarför hon går här och traskar, huru hon kan tänka, höra, se och mera dylikt. Ja, huru är det möjligt att hon kan se? Jag ser nu denna väg, dessa träd och buskar. Är det jag, d. v. s. kroppen, som ser? Nej, så kan det icke vara, ty kroppen är materia, och då skulle den döda materien kunna se, hvilket väl ej är troligt. Det är således något annat än jag, en ande i kroppen, som ser. Har en ande då några ögon? Ja i kroppen, i de skapade varelserna. Genom oss ser, hör, luktar, smakar och känner anden; eller med andra ord, de lefvande varelserna användas endast såsom teleskop och telefon, såsom kemikaliska och fysikaliska redskap för anden. I och genom människan och djuren pröfvar och undersöker anden materien. — Men hvarför vill han pröfva materien då? För att kunna beherska den kanske? Ja, så måste det vara. Kan just undra om jag sjelf är ett godt eller dåligt instrument. Naturligtvis ett dåligt, ty genom mig har ej gjorts en enda ny upptäckt. — Men hvarför skaffar anden sig icke bättre och kraftigare verktyg? Å, vänta bara, de komma nog! Förbättringen går raskt framåt, och snart skall det finnas instrument så starka och kraftiga, att materien för dem måste blotta alla sina hemligheter; och då — gör anden sig fri, ty nu är han bunden i materien. Men hvad skall anden sedan göra med verktygen människorna, när de blifvit gamla och oanvändbara? Naturligtvis bortkasta dem i en skräpvrå — i grafven.

Kan just undra om anden från evighet varit bunden i materien eller han först blifvit det då, när universum kom i rörelse, upplågade och fattade eld? — Jaså, nu är jag framme, kan jag tycka.»

Härpå vände han sig mot en karl, som stod strax utanför inkörsvägen till en större gård, och frågade:

»Är detta här Källstorp?»

»Jaa», fick han till svar.

»Kan ni säga mig hvad inspektoren heter?»

»Ja då! Han heter Kullberg.»

»Nå, det låter höra sig! Och hvar kan man träffa honom?»

»Han bor der borta i högra flygeln, på andra våningen, till venster i tamburen. Han gick dit upp för en liten stund sedan.»

»Godt! Tack, tack!»

Ett par minuter senare befann han sig inne hos Kullberg.

»Goddag, bror! Känner du igen mig?» frågade han.

»Ja, visst känner jag igen dig, min käre Friberg. Välkommen och tack för sist!»

»Tack, tack!»

»Men hvad i all verlden har drifvit dig hit?»

»Jo, ser du; anden i min kropp har resonnerat som så: visserligen kommer det der verktyget Friberg inte att göra stort gagn i denna verlden, men ändå är det något väl nytt för att bortkastas i skräpvrån, och därför vill jag skicka det till hans vän och kamrat Kullberg för att bevaras en liten tid.»

»Hvad menar du?»

»Att det tjenar till intet att lefva och till intet att arbeta, men hvad jag speciellt menar är, att jag icke har någonting att lefva af.»

»Jaså! — Nå, hvar har du varit dessa sista 3 eller 4 åren, sedan vi skiljdes från hvarandra i Upsala?»

»Jag har varit litet här och hvar, dock största delen i Upsala; men nu kommer jag direkt från Jönköping, hvarest

jag har en gammal moster, såsom du kanske minnes, som varit nog artig att föda mig några dagar.»

»Har du inga bättre kläder än dem du har på dig?»

»Jaså, du tycker de äro dåliga? Nå, du kan nog ha rätt. Men hvad vill du jag skall göra, stjäla kanske? Ja säg uppriktigt hvad jag skall göra, ty det är just därför som jag kommit hit. — Jag har en 14 dagars tid vandrat från bondgård till bondgård för att söka arbete såsom dräng eller dagakarl, men det har ej lyckats mig att få något. Alla säga att jag icke ser ut såsom en arbetare utan mera såsom en herre. Är detta nu ett skäl, och ser jag verkligen ut såsom en herre? — Se på mina utslitna stöflar, mina söndriga kläder, min brungröna hatt, min trasiga halsduk och mitt smutsiga linne. En vacker herre, eller hur?»

»Allt det der hindrar ej att du har ett intelligent utseende.»

»Må så vara; men kan man icke duga till arbetare för det, säg?»

»Nog sant.»

»Jaha, följdén af allt blir, att detta här är en usel värld. Den, som med sina händers arbete på ett ärligt sätt vill slå sig igenom, kan icke få det, bara därför att han råkat få lite bildning.»

»Tror du då att det endast är den bildade personen som ej kan få något arbete?»

»Nej, tyvärr! Det finnes nog legio andra som ej heller kunna få något.»

»Nå, då har du ju icke mera skäl till att klaga än andra?»

»Deri har du rätt, men vet du verkligen om jag klagat mer än dessa milliontal andra hungrande, sysslolösa och halfnakna varelser? Och förbättrar detta väl världen att de lidandes antal är stort?»

»Hvarför fortsatte du inte i Upsala och tog graden?»

»Derför att jag icke är någon svältkonstnär.»

»Hade du blott gått upp i examen hade det nog gått bra.»

»Visst icke! I filosofi, som skulle vara mitt hufvudämne, var jag icke på långt när färdig. Och så råkade jag till slut, till råga på olyckan, att få afsmak för just detta ämne. Ja, jag skulle till och med önska att jag aldrig läst någon filosofi.»

»Hvarför så?»

»Är det väl något annat än just den som nedryckt mig från himmelen, beröfvat mig mina illusioner, nedkastat mig i molekylnas dy och frantagit mig hvarje skymt af glädje och lefnadsmod! Ja, filosofi'n är mitt lifs mördare, det är just den som gjort mig till hvad jag nu är.»

»Nu misstager du dig nog», invände Kullberg, »ty, såsom du vet, har jag icke särskildt studerat filosofi, men ändå är jag i många stycken af samma åsigt som du, hvilket ju bevisar att man kan tänka filosofiskt och komma till pessimistiska åsikter utan att vara filosof.»

»Du icke filosof! Nå sak samma; jag vill nu icke tala om dylika saker. Kanske kunna vi få tillfälle dertill en annan gång. Mitt ärende först och främst: Kan du ställa om att jag får vara här på Källstorp såsom stalldräng, kusk, arbetare, trädgårdsdräng eller något annat, sak samma hvad, blott jag får födan och sysselsättning?»

»Vill du då gå såsom vanlig arbetare?»

»Javisst!»

»Dertill har du allt för mycken bildning, min käre Friberg.»

»Återigen samma visa! Skaffa mig då något bättre.»

»Det är verkligen mer än jag kan, åtminstone för tillfället.»

»Nå, gif mig då hvad jag begär. Låt mig få arbeta så svetten rinner ur pannan. Du skall få se att jag har krafter i kroppen. Inom fjorton dagar skall jag arbeta i kapp med hvem som helst, ty du vet nog för gammalt att jag icke är svag.»

»Du tror dig godt, hör jag; men nu är emellertid saken den, att vi icke behöfva en enda arbetare mer än vi ha.»

»Verkeligen! Inte en enda?»

»Nej.»

»Jag vill ej klaga, men du måste medgifva att det är hårdt. Du var mitt sista hopp. Jag tänkte: såsom inspektör på en större gård bör Kullberg kunna skaffa mig någon sorts arbete; och så begaf jag mig hit. Hvad är nu att göra? Mina penningar äro slut, jag eger ej ett öre. Till att börja med vill jag tigga. Kan du gifva mig en bit mat; jag är hungrig som en varg?»

»Ja, om du väntar en stund; frukosten blir snart buren hitupp.»

Härpå uppstod en lång paus; den ene vågade icke se den andre i ögonen. Kullberg gick oroligt fram och tillbaka på golfvet. Slutligen stannade han och frågade:

»Har du icke någon anhörig som kan hjälpa dig, så du kan få fortsätta vid akademien?»

»Jag har frågat både släktingar och vänner. Alla säga att de mycket gerna skulle vilja, om blott de kunde. Jag vill nu icke mer bedja någon om hjälp. Du både är och blir den siste, till hvilken jag vänder mig i dylikt syfte.»

»Nå, hvad ämnar du nu göra då?»

»Djaa! Det blir väl något råd. I nödfall får jag jaga en kula genom bröstet.»

»Sådant prat! Tiderna kunna ju förändras.»

»Nog sant, tiderna förändras. När jag var 19 år och student, var jag den lyckligaste människa på jorden. Hela lifvet syntes mig endast såsom en dans och ett glädjerus. Visserligen hade jag äfven då skulder, men dem tänkte jag tyvärr icke på. Först sedan jag kommit till Upsala, började jag inse lifvets allvar. De lån jag påräknat uteblefvo. Ingen ville gå i borgen för mig sedan far min dött. — Att far min varit fanjunkare och dog genom ett olycksfall, minnes du naturligtvis? — Det blef värre och värre för hvarje dag. Ibland hade jag någonting att äta, ibland icke. Skräddare, skomakare och husvärdar belägrade mig. Jag hade ingen ro hvarken natt eller dag. Visserligen skickade mor

min då och då några kronor af hvad hon kunnat inbespara af sin pension — att det icke kunde blifva mycket, inser du nog —; men så dog äfven hon. Jag fick jobbsposten just som jag stod i begrepp att gå upp i examen. I stället måste jag resa hem. Några respenningar hade jag visserligen inte, men en villig själ lånade mig 50 kr. på mina böcker, och så bar det åstad. — Dyster och nedslagen var jag förut, men ännu mera blef jag det då jag kom hem. Härtill bidrog naturligtvis till en stor del sorgen och saknaden efter mor, men ännu mera det hemska rön jag gjorde, att hon dött så godt som af hunger och vanvårdnad; hon hade dukat under för min skull. En gnagande ånger och hemska fasa kom öfver mig; jag visste knappast hvad jag gjorde. Och ändå skulle jag skaffa penningar till begrafningen och ombestyras allt. Hade icke moster i Jönköping kommit mig till hjälp, hade allt gått på tok.

Min afsigt hade varit att strax återvända till Upsala, så snart begrafningen var öfver, men tyvärr saknade jag nu dertill både lust och penningar. Jag stannade därför hemma, gnagade på de smulor som funnos kvar efter begrafningen och afbidade den tid då boet skulle realiseras. Tiden kom, och resultatet vardt 600 kr. i balans. Mor min hade nämligen satt sig i skulder för min skull. Detta var för mig ett hårdt slag, ty jag hade alltid hoppats att få *något* ur boet, om än aldrig så litet. Dessutom tillkom att en fordringsegare, af hvilken jag lånat 500 kr. medan far min ännu lefde, blef alldeles desperat, när han hörde att jag icke fick någonting, och hotade att »märka» mig vid lägligt tillfälle, ifall jag ej strax inbetalde åtminstone räntan — att lagsöka mig visste han nog icke skulle tjena någonting till. I största hast gjorde jag mig då i ordning, tog något linne i en liten kappsäck och smög mig bort midt i natten. — Jag tog min tillflykt till moster i Jönköping, klargjorde för henne hela mitt elände och bad henne för Guds skull hjälpa mig. Också gjorde hon sitt bästa och lånade sjelf för min skull 200 kr. Med dem i fickan begaf jag mig i väg mot

Upsala. Och när jag nu tillägger, att jag derefter tillbringat ett helt år i Upsala utan att läsa, utan att ha några böcker och utan att ta' någon examen, så hoppas jag att du inser huru det är stäldt.»

Då Kullberg icke gaf något svar, fortsatte han:

»Jag har nu lefvat något, sett och lärt något; kanske kan det vara nog. Jag vet på ett ungefär både hvad ondt och godt som finnes i denna världen.»

»I denna ja!» invände Kullberg.

»Just i denna! Någon annan hvarken tror eller hoppas jag på, och jag vet icke hvarför *du* gör en dylik anmärkning. Har du då ändrat åsigt sedan fordna dagar? — Nej, så kan det icke vara, ty ditt förnuft är allt för logiskt för att komma till en ologisk konklusion. Du vill naturligtvis endast — —. Men hvarför hör du inte på hvad jag säger?»

»Jag tänker på en sak: Vill du blifva betjent?»

»Om jag vill? De' var också en fråga!»

»Jag hörde för ett par dagar sedan att majoren eller, rättare, fröken var betänkt på att skaffa sig en, något som de icke haft sedan frun dog. Kanske du kan blifva antagen.»

»Jag går då strax och anmäler mig.»

»Det får du ej. Skola vi med allvar tänka på saken, få vi nog gå varsamt tillväga; ty du kan naturligtvis icke framvisa något tjenstebetyg, hvarför en rekommendation är af nöden. Det blir därför bäst att jag först talar med majoren eller fröken. — Hvad vill du gå och gälla för? Ty du vill väl ej att jag skall framställa dig såsom filosofie doktor eller någonting dylikt?»

»Nej; jag vill endast gälla för en vanlig arbetare. Presentera mig t. ex. såsom en skraddare-son från din hembygd. Vår bekantskap kan då ej förefalla så otrolig.»

»Såsom du vill. Förslaget är godt och sättet det rådligaste; ty jag betviflar att du skulle blifva antagen, i fall de visste hvem du är. Men kom väl ihåg hvad det är för en roll du ämnar åtaga dig. Du blir en tjenare och äfven jag måste behandla dig såsom sådan.»

»Jag vet hvad jag åtager mig. Skaffa mig blott platsen och du skall blifva nöjd med mig.»

»Broder, besinna dig ännu en gång! Betänk att på detta steg beror hela din framtid! Skall du då bortkasta en kanske lysande bana för ett tillfälligt ondt? Fattig är jag och skulder har jag, men jag vill ändå bispringa dig med några hundra kronor, ifall du vill fortsätta.»

»Hjertlig tack för ditt anbud! Men jag kan ej antaga det. Några hundra kronor skulle endast blifva såsom en droppe i hafvet. Dessutom är jag led vid Upsala, led vid studier och led vid lifvet. Jag behöfver omvexling, kroppsarbete och rörelse. Skaffa mig därför platsen, jag beder, gör det!»

»Ja, jag vill försöka. Jag får väl säga ditt rätta namn?»

»Troligtvis bäst.»

Kullberg gick nu att tala med majoren.

Friberg fick sin önskan uppfylld; han blef antagen till betjent och fick strax tillträda sin tjenstgöring. Detta utslutande på Kullbergs förord och utan att först behöfva visa sig. »Låt honom komma och försöka sig», hade fröken Lange afgjort. »Duger han icke, kan han snart få gå sin väg igen.»

Visserligen var detta svar icke af allra bästa beskaffenhet, men deröfver reflekterade icke Friberg, ty för honom var hufvudsaken att få sysselsättning, att få ombyte och framför allt att få födan, om än för aldrig så kort tid. Han blef därför högeligen förtjust när han fick höra resultatet, tog Kullberg i famnen och svängde ikring med honom på golfvet. »Tack, tack, bror!» yttrade han. »Du har nu gjort mig den största och bästa af alla tjenester.»

När han strax derefter gick för att anmäla sig, blef han införd i matsalen, hvarest fröken Ebba snart kom honom till mötes. — Sedan hon en längre stund fixerat honom utan att säga ett ord, frågade hon slutligen:

»Det är således ni som vill vara betjent?»

»Ja», svarade Friberg och bugade sig något.

»Är ni ren? — Ja, ni förstår väl hvad jag menar?» tillade hon, när han icke strax gaf något svar utan blott såg förvånad på henne.

»Ja, jag förstår.»

»Nå, svara då!»

»Ser jag verkligen så gement usel ut, att fröken behöfver göra en dylik fråga?»

»Visst inte; men ytan bedrager ofta. Och kom väl ihåg, att det första någon här blir beträdd med en osanning, är det strax slut. Jag vill ha' ett svar. Är ni ren?»

»Ja», framstammade ändtligen Friberg. Det sved i hjertat på honom och han kände redan nu att en tjenares roll ej var så lätt som han föreställt sig.

»Jag vill tro er på ert ord. — Till att börja med skall ni få borsta mina skor och banka en del kläder. Kom med, så skall jag visa er.»

Friberg gjorde sitt bästa, och skorna fick han mycket blanka och bra, men när han öfverlemnade dem granskade Ebba dem mycket noga och yttrade:

»Tycker ni att dessa äro väl borstade? Se t. ex. på den här klacken. Så länge det finnes en enda oborstad fläck, är det icke bra gjordt. Var god och kom ihåg det till en annan gång.»

»Fläcken blef när fröken tog derpå med handen», invände Friberg.

»Vet skäms, slyngel!» Akta sig en annan gång för dylika invändningar. Borsta nu strax om dem! — Dock, låt det vara! Gå i stället och bed inspektoren, att han till kl. 4 i eftermiddag har i ordning hästar och vagn för att skjutsa in till Falköping. Säg att han sjelf får följa med för att öfvervaka att hästarne ej fara illa. — Der är societetspektakel med bal på Rantens hotell i qväll; detta bör han äfven få veta, ifall han har lust till att vara med eller gå upp och se på. Bäst att han tager den stora vagnen, charaban-vag-

nen, ty jag väntar hit fröknarna Millner och har lofvat dem att få åka hos oss. — Friberg måste hålla sig i ordning att följa med. Pappa skaffar passande kläder.»

För Kullberg upprepade Friberg nästan ordagrant hvad Ebba sagt, och när han slutat och skulle aflägsna sig, gjorde han en mycket vördnadsfull komplimang, för att dermed visa att han redan satt sig in i sin roll. Kullberg qvarhöll honom emellertid genom att fråga:

»Hon vill således att jag skall vara både kusk och stalldräng?»

»Visst inte, ty äfven jag skall vara med. Hon tycktes endast förmoda att du — om ursäkt! — att herr inspektoren skulle vara lifvad för att deltaga i tillställningen.»

»Nå, sak samma! Helsa henne att allting skall vara i ordning till bestämd tid och att jag sjelf följer med.»

»Skall ske.»

»Är detta ditt första uppdrag?»

»Nej bevars; jag har förut borstat frökens skor, och det gjorde jag så väl att hon kallade mig slyngel.»

»Såsom tjenare får man alltid höra sanningen», anmärkte Kullberg.

»Ja, både sanningen och mer till, det har jag redan erfarit. Men må hon gerna tusen gånger förödmjuka mig, blott jag en och annan gång får en vänlig blick. F-n hvad hon är vacker!»

»Vacker ja! — Men dylika yttranden anstå icke en betjent.»

»Herr inspektoren har rätt. Adjö, adjö!»

En liten stund senare blef Friberg inkallad till majoren som ville se och tala vid honom.

Så snart han trädt in om dörren och bugat sig, yttrade majoren:

»Se der! Du var mig ju en stilig krabat, vet jag! Skulle ta mig f-n duga till knekt, ja det skulle du. Nå ja, den som duger till knekt, bör äfven duga till betjent. — Nu vill jag blott säga hvad du har att göra. Du måste

infinna dig hvarje morgon och qväll för att vara mig behjelpig vid af- och påklädandet, ty jag har något svårt för att reda mig sjelf. Och för öfrigt måste du vara till hands så snart jag ringer. Detta är allt. — Vänta! Uppe på vinden hänger en gammal betjent-uniform. Profva om den passar. Duger den icke, skall jag skaffa en ny. Kom in och visa dig när du fått den på. De' är allt.»

Så snart Friberg fått på sig uniformen, hvilken passade honom mycket bra, skyndade han strax ned för att visa sig. Men väl kommen till dörren hejdade han sig, ty derinneifrån, hos majoren, hördes ett lifligt samtal och främmande röster.

»Ja, vi kunna ju i alla afseenden förhöra honom och utleta hvad han tror och tänker, ty en fritänkare måste väl ändå ha' någon tro och öfvertygelse, huru dålig den än må vara», yttrade den ene.

»Skall det manne gälla mig», tänkte Friberg. »Bäst emellertid att jag väntar och aflägsnar mig något.» Och dermed drog han sig tillbaka några steg för att ej blifva beträdd med att hafva lyssnat. Men i det samma hördes en häftig ringning inne ifrån rummet, hvarför Friberg strax knackade på dörren och steg in.

Hvad han nu fick se försatte honom emellertid i en viss oro och bäfvan. — Midt emot majoren satt nämligen en äldre, gråhårig man, hvars anletsdrag voro allt för markerade och typiska att den, som en gång sett honom, ej sedan skulle känna igen honom. Visserligen satt han med hufvudet något fränvändt, men icke förty såg Friberg strax att det var en gammal bekant, nämligen prosten Linder, för hvilken han blifvit presenterad i Upsala, på filosofiska föreningen, och sedan samma qväll varit tillsammans med en längre stund. Derfor ej underligt att han blef orolig och fruktade att äfven han å sin sida skulle känna igen honom och erinra sig bekantskapen. Men dermed tycktes emellertid icke vara någon fara, ty sedan prosten som hastigast kastat en blick på den inträdande, en blick, som mera tyck-

tes vara egnad åt kläderna än personen, fattade han tag i en bok som låg uppslagen på bordet och intresserade sig så icke för något annat än den.

Majoren deremot egnade all sin uppmärksamhet åt Friberg; han betraktade honom noga från hufvud till fot. — Det var tydligt att han granskade hans uniform, men likväl yttrade han ingenting derom utan framkom strax med sitt uppdrag:

»Vet du hvar inspektor'n är?» frågade han.

»Nej.»

»Sök emellertid upp honom och bed honom komma in; jag vill tala vid honom.»

Sedan Friberg funnit reda på Kullberg och framfört sitt uppdrag, frågade denne:

»Hvad kan han måne vilja?»

»Jo, prosten Linder var inne hos honom och . . .»

»Hvad! Prosten Linder! Såg han dig?»

»Ja.»

»Nå?»

»Han kände tydligen inte igen mig. — Kan också hända att han icke såg min värda person, ty den blick han gaf mig gälde troligen mera mina kläder än mig sjelf. En betjent är allt för ringa för att ådraga sig någon uppmärksamhet.»

»Vidare.»

»Jo, ifall jag ej misstager mig, ämna de riktigt förhöra herr inspektoren.»

»Angående hvad?»

»Kan ej så noga säga, men jag hörde att de talade om fritänkare och förmodar att de dermed hänsyftade på herr inspektoren.»

»Såå! Nåväl! Säg att jag strax skall komma.»

IV.

En verldsåsig.

Såsom vi förut nämnt, hade Kullberg ett mycket respektabelt yttre; dessutom var han i allmänhet något stel och fåordig, hvilket gjorde att han af många ansågs för att vara stolt och högfärdig. Om han i verkligheten var det, kunna vi ej med visshet afgöra, men ett faktum är, att han var högeligen älskad och värderad af alla dem, med hvilka han kom i närmare beröring. Hans sätt och utseende var emellertid sådant, att han dermed imponerade på en och hvar, och genom en blick eller min kunde han hålla till och med den djerfvaste på afstånd, utan att för öfrigt på minsta sätt såra eller förolämpa honom, liksom han ock å andra sidan genom ett vänligt, obetydligt ord kunde draga till sig hvem han ville.

Inför majoren visade han sig alltid mycket artig och förekommande, såsom han öfverhufvudtaget visade sig mot alla, och detta kanske allra mest just då, när han ville vara minst förtrogen.

Genom den antydning han erhållit af Friberg om ett tillämnadt förhör, kände han sig nu något förtretad och upprorisk. »Hvad rör det dem, hvad jag tror och tänker!» tyckte han. Och när han därför trädde in om dörren och bugade sig för såväl prosten som majoren, skedde det med en ironisk vördnad och ödmjukhet. De ord han yttrade skulle också mycket väl kunnat anstå en betjent:

»Herr majoren har låtit kalla mig.»

»Ja, jag önskar tala med er angående tjenarne, men först och främst skall ja be att få bjuda på ett glas vin eller konjak, hvilket som behagas. Prosten håller sig till vinet och jag till konjaken; hvilketdera får det vara?»

»I regel smakar jag aldrig någon spirituosa, men för att få den äran att dricka med herrarne, skall jag be om ett glas vin.»

»Allt efter behag. Var så god och sitt ned.»

Sedan de läppjat på glasen och hvar och en åter intagit sin plats, yttrade majoren:

»Jag vill förmoda att herr Kullberg redan varit i tillfälle att se och höra hvilket ett lif mina tjenare föra? Många af dem äro i högsta grad ogudaktiga, svära, trätas och slås allt hvad de kunna. Är det icke så?»

»Ännu har jag inte märkt någonting dylikt.»

»Verkeligen? De skulle således ha' förbättrat sig på sista tiden. Nej tyvärr, så kan det icke vara; jag känner dem allt för väl. — Nu är det så, att jag icke tycker om att mina underlydande äro ogudaktiga. Detta ej därför att jag sjelf är ett helgon, långt derifrån, utan därför att jag vill hafva ordentligt folk. När ni därför märker att någon för ett ogudaktigt lefverne, så anmäl honom för mig, på det jag må blifva i tillfälle att straffa och vid första tillfälle afskeda honom.»

Prosten som hittills förhållit sig fullkomligt tyst inföll nu:

»Jag för min del tycker att man ej strax bör afskeda en felande, ty det är menskligt att fela, utan först gifva honom en varning och sedan, ifall han ej omvänder och bättrar sig, låta straffet följa på gerningen. — Hvad som dessutom verkar bättre än någonting annat, är goda föredömen och goda exempel, hvarför det framför allt är af vigt att de, som hafva något förmanskap öfver de andra, äro ordentliga, sannt troende och gudfruktiga människor, ty endast af sådana kan man vänta något godt. Utan tro

och utan religion går människan snart sin undergång till mötes.»

Kullberg insåg allt för väl hvarthän de syftade med sina ord, men ändå brydde han sig icke om att svara eller, kanske rättare, just därför gjorde han det icke. Härigenom försattes emellertid såväl prosten som majoren i en viss förlägenhet och visste icke huru de skulle fortsätta; den ene såg blott på den andre utan att säga någonting.

Kullberg njöt af deras förlägenhet men tänkte på samma gång: bäst att jag hjälper dem på tråden och gör slag i saken, annars komma de aldrig till målet. Och dermed yttrade han:

»För att säga min mening rent ut, tror jag att det ligger någonting under allt detta här. Förebråelsen är mera riktad mot mig än mot tjenarne. Är det någonting herr majoren har att anmärka mot mitt lefverne?»

»Visst icke, visst icke; men — ja, jag vill också tala rent ut: Prosten påstår att ni är fritänkare.»

»Jag blott sluter af hvad jag hörde i Upsala», urskuldade sig denne.

»Nå än se'n?» frågade Kullberg.

»Ni erkänner det således?»

»Ja visst! Jag anser det för en heder att vara fritänkare.»

»Och icke tro på någon Gud?»

»Jag har aldrig förnekat ett högsta väsen.»

»Jaså! Då är ni ju icke heller fritänkare.»

»Mycket möjligt; allt beroende af den betydelse man vill gifva ordet fritänkare.»

»Med fritänkare menas väl i allmänhet att icke ha' någon religion, att icke tro på bibeln och dess läror.»

»Bör man icke vara bra naiv för att kunna tro på allt som står i bibeln?» frågade Kullberg.

»Nå ja, medgifves att der finnes en hel del saker som nu äro föråldrade och föga passa in på vår tid, men bildligt sedt äro de dock alla sanna.»

»Det är helt naturligt att prosten måste tro och lära så», invände Kullberg, »ty annars skulle prosten naturligtvis aldrig med ed förpliktigt sig att göra det. Äfven jag har studerat till prest och var nära deran att aflägga samma ed, men — jag kunde icke; mitt samvete förbjöd det. Jag blef i stället inspektor. Om jag för *det* är klandervärd, må man gerna klandra mig.»

»Visst inte, visst inte», yttrade prosten, som nu kände sig afväpnad och ej visste huru han skulle fortsätta. Majorren kom honom emellertid till hjälp genom att fråga:

»Står manne inte moral och religion i direkt förhållande till hvarandra?»

»Just så, just så, ja», bekräftade prosten.

»Kanske i enstaka fall, men i allmänhet är moralen nog beroende af människans natur, hennes anlag och böjelser», trodde Kullberg.

»Religionen skulle i så fall vara öfverflödig?» invände prosten.

»Ja kanske såsom lära.»

»Bäste herr Kullberg, ni har tydligen råkat ut på det sluttande planet. Stanna medan tid är, annars kommer ni en gång att stå ångrande och bäfvande inför eder domare.»

»För hvad?»

»För eder vantro.»

»Vet prosten då hvad jag tror?»

»Nej, inte med visshet, men . . .»

»Hvarför då döma mig? — Har prosten läst bibeln?»

»Om jag har?»

»Ja. Det heter ju: Dömer icke, så varder ni icke dömd.»

»Nåväl! Jag vill icke döma en ohörd. Var därför god och först säg mig hvad ni tror.»

»Fordrar prosten att jag skall göra det?»

»Ja; såsom själasörjare är det min pligt.»

»Ni sträcker då er pligt och rättighet bra långt.»

Härmed steg Kullberg upp, bugade sig för majoren och yttrade:

»Ifall herr majoren ej har någonting deremot, skall jag be att få aflägsna mig?»

»Allt efter behag», yttrade denne. »Men jag skulle dock helst se att ni stannade qvar och språkade med oss. Huru som helst, vill jag emellertid försäkra, att jag ej har det minsta att anmärka mot er eller edra handlingar, hvarken i ett eller annat afseende. Hvad som drifvit oss är mera nyfikenhet än omvändelsenit. Åtminstone tyckte jag för min del att det skulle vara särdeles trefligt att höra hvad en s. k. fritänkare tror och tänker. Var så god och sitt ner! Allt efter behag förstås. — Vi kunna ju helt och hållet lemna åsido detta ämne, ifall det nu synes er motbjudande på grund af den mindre trefliga början. Skål, skål!»

Kullberg återtog sin plats och yttrade:

»Ämnet är just i min smak, och då saken framhålles på ett sådant sätt, som herr majoren nu gjort, anser jag mig äfven böra svara och gifva en liten antydning om hvad jag tror och tänker.

Astrologen lär oss att verldarnes antal är utan gräns. Det är ett hemskt uttryck det der *utan gräns*, ty i och med detsamma reduceras såväl vår jord som vi sjelfva till ett intet, för såvidt vi ej vilja anse oss utgöra allt. Ty då hvarken det största eller minsta kan sägas utgöra en del af det gränslösa, af det oändliga — utgjorde det en del, finnes också en gräns — och då det som ej utgör en del antingen måste vara det hela eller intet, så följer också att vi och vår jord måste vara antingen ett intet eller allt. Icke sant?»

»Var god och förklara det der beviset något närmare», uppmanade prosten.

»Ja; jag vill då ta' och jemföra det oändliga, det gränslösa, hvad beträffar utsträckningen, med en cirkel.

Antag för exempel att det någonstädes i ett främmande, öde land finnes en väg på några hundra eller tusen mil som går i en fullkomlig cirkel och att en främling som förirrat sig slutligen råkar in på denna väg. Då gläder han sig

naturligtvis och ger sig till att vandra i någondera riktningen, ty han kan ej föreställa sig annat än att vägen leder till ett mål och har ett slut. Han går och går, år ut och år in, märker ej att han gått samma väg kanske 2 à 3 gånger förut, men kommer aldrig till något slut. Nu vill jag fråga: huru många mil bör han gå per dag för att finna en ände på vägen?»

»Det är naturligtvis likgiltigt huru många mil han går», mente majoren.

»Ja helt säkert; ty en gränslös väglängd eller utsträckning kan ej mätas med mil. Eller med andra ord: en mil är icke någon del af en oändlig utsträckning. — Detta är för öfrigt ett ganska viktigt bevis, ty derigenom bevisas också att det i verkligheten icke finnes någon utsträckning utan att det endast är inför våra sinnen som det ter sig så.

Samma är nu förhållandet med en ändlös materia; den kan ej mätas med vår jord eller med huru många andra jordar som helst, hvadan vår jord ej heller kan sägas vara en del af det gränslösa.»

»Men den ingår ju ändå uti alltet?» invände prosten.

»Ja, på vis och sätt. D. v. s. på samma sätt som mil ingår i en oändlig väglängd; den finnes der, men någon egentlig, bestämd del blir den emellertid aldrig. Så ock med evigheten. En timme ingår i evigheten men utgör icke någon del deraf, emedan evigheten är tidlös eller gränslös, om man så vill, ty båda äro synonyma ord.

Men hvad som ej utgör en del måste antingen vara det hela eller intet, och därför är vår jord antingen alltet eller intet. Hvilketdera tror prosten?»

»Intetdera.»

»Jag deremot tror bådadera.»

»Men det der är ju fullkomlig motsägelse, komplett galenskap.»

»Kan så tyckas. Jag skall emellertid be' att få fortsätta i galenskapen.»

»Tror ej att det gagnar någonting till, när ni kan fram-

komma med dylika, barocka påståenden. — Dessutom får jag erinra om att vi utgått ifrån en alldeles obevisad premis, nämligen den, att verldsalltet är oändligt. Jag för min del kan ej inse hvarför vi ej skulle kunna tänka oss en gräns och ett slut.»

»Ofta har jag med tanken försökt att bilda mig en gräns för allt, men alltid har det misslyckats. — Hvad vill prosten för exempel ställa bakom gränsen?»

»Naturligtvis intet.»

»I hvad form?»

»Möjligtvis såsom ett oändligt tomrum.»

»I och med detsamma har prosten också antagit att det finnes någonting der bakom, nämligen ett tomrum, ty ett tomrum är i alla afseenden någonting. — Likväl vill jag antaga att det finnes en gräns och — — —»

»Vänta!» afbröt honom prosten. »Var först god och bevisa att tomrum är någonting.»

»Beviset är mycket enkelt, ifall vi besinna hvad ordet intet innebär. Det är nämligen en afsägning, ett afsägende och förnekande af allt tänkbart. Men tomrum är tänkbart och måste därför vara någonting. Också veta vi att tomrum har omfång, utsträckning och kubikinnehåll, något som intet aldrig kan eller får hafva. Tvärt om komma vi allra närmast intet genom att gifva det det minsta af alla tänkbara omfång. — Säg vi att intet är mörkt och tomt, hafva vi dermed tillagt det en egenskap eller bestämning; men om ett fullständigt intet kan man hvarken säga eller tänka någonting, egenskapen att vara intet upphäfves dermed. Huru skall man t. ex. om en sten som icke finnes till kunna säga att den är tung, hård, svart eller någonting dylikt? Nej, ett fullständigt intet kan under ingen form tänkas. I och med detsamma jag säger att intet har funnits till eller finnes till, har jag upphäft dess beskaffenhet att vara intet, ty *intet* kan icke *finnas* till, hvadan någonting, d. ä. materien, måste vara öfver allt och således materien oändlig. Icke sant?»

»Hm! må så vara då», mumlade prosten.

»Likväl vill jag antaga att det finnes en gräns för allt, för materien, och der bakom ett absolut intet. Verldsalltet är då inneslutet och innefattadt i ett oändligt intet. Huru galet! Kan väl någonting finnas i ingenting? Det är det samma som om jag sade: världen är innesluten i en glaskupa, som icke finnes till. Nej, någon gräns kunna vi på inga villkor tänka oss för allt. Men hvad som är gränslöst är obestämbart, och hvad som är obestämbart är just det som vi kalla intet, hvarför alltet också är ett intet.»

»Det der var en alltför stark sofism och tarfvar en noggrannare förklaring», tyckte prosten.

»Om allt (taget kollektivt) kan man hvarken säga att det är mörkt eller ljust, tungt eller lätt, vackert eller fult, kallt eller varmt eller tillägga det någon annan som helst bestämd egenskap. — Om *alltet* kan man ej säga att det är oändligt. — Men man kan ej heller tillägga intet någon dylik, tänkbar, bestämd egenskap, hvarför det förra är af samma beskaffenhet som det senare; allt och intet äro ett. — Men när allt är ett intet, så måste äfven jorden vara ett intet. Och här af följer omvändt, att då jorden är ett intet och intet är allt, så måste äfven vi och vår jord utgöra allt. Vi och vår jord äro således både intet och allt. Icke sant?»

»Hin ock! — ursäkta jag svor», yttrade prosten. »Men det är så genomgalet att man kan blifva rasande blott man tänker derpå. Vår jord ett intet! Vi både se, känna och veta ju att den finnes till. Och vi sjelfva se'n! Ni vill väl aldrig förneka att en varelse som kan tänka är någonting?»

»Nej, jag förnekar det ej; tvärtom vill jag genom mina ord visa huru märkvärdigt allting är och huru man måste tänka sig saken för att få den någorlunda förklarlig. — Hvad tankeförmågan beträffar utgör den visst icke något bevis för människans tillvaro. — Hvad är väl en tanke? Är den i och för sig sjelf någonting? Jag tänker t. ex.: människan är ett förnuftigt väsen. Hvar finnes denna tanke? Existerar den någorstädes i rymden? Allt hvad jag kan säga derom är, att jag tänker så, men tanken i och för sig

sjelf eger icke någon reel tillvaro. Om man än genomletade hela världen, skulle man icke kunna påträffa en enda af alla de tankar som blifvit tänkta sedan världen skapades. Men hvad som ej eger någon reel tillvaro kan mycket väl vara intet. Hvad vi tänka är således intet eller, med andra ord, vi tänka icke utan blott inbilla oss det. Tankeförmågan måste följaktligen äfven vara ett inbilladt ting, och derifrån kan man lätt komma till den slutsatsen att vi sjelfva äro en överklighet.»

»Nu gör ni er ju rent af löjlig», tyckte prosten.

»Huru så? Och i hvad afseende?»

Majoren föll nu i talet och yttrade:

»Jag börjar verkligen känna på mig att jag är ett intet, en äkta stackare. Smakade det icke så godt att äta och dricka och jag framför allt ej hade den gemena gikten, skulle jag äfven söka inbilla mig att jag icke finnes till.»

»Smaken för mat och dryck bevisar ingenting», återtog Kullberg. »Alla de menniskor som lefvat före oss hafva funnit lika stor njutning af mat och dryck, och äfven de hafva, liksom vi, plågats af gikt och andra krämpor; men hvad äro de väl nu? — Kanske böra vi ej säga att de äro ett intet, men vi kunna tryggt påstå att de äro stoft och aska, d. v. s. materia. Det är således materien som engång haft smaken — för så vidt vi ej vilja antaga att en ande från högre rymder kommit hit ned till jorden och i en menskelig hydda njutit af kött och fläsk. — Men hvad är då materien? Ty detta är tydligen hufvudfrågan. Är den ett intet, så måste ju äfven smaken vara ett intet eller, på sin höjd, en inbillning.»

»Och gikten då?»

»Naturligtvis äfven den en inbillning.»

»Ha-ha-ha!» skrattade majoren. »Jag skulle verkligen önska att ni i ett nu erhöill kännning af en sådan gikt som min och dessutom fick en tandvärk af värsta slag, ty jag tror att ni då skulle komma till andra och bättre åsigter.»

»Herr Kullberg kan omöjligt sjelf tro hvad han säger?»

tyckte prosten. »Talet i och för sig sjelf kan vara bra såsom prof på diskussions-förmåga, men är för öfrigt till sitt innehåll ett nonsens.»

»Nej, det är ej ett nonsens; och af hvad jag nu sagt kan dragas viktiga slutsatser. Men efter som bevisen synas otillräckliga, kunna vi ju utgå från en annan synpunkt och antaga att materien är någonting.

Huru har då detta någonting, denna materia, kunnat tillkomma och hvaraf består den?

Nutidens största kemister hafva nyligen visat att all materia kan upplösas i gas, vätgas, och att det därför icke finnes mer än ett enda grundämne. Vi kunna därför tryggt påstå, att det första som funnits i universum varit vätgas. — Men huru har då denna gas kunnat tillkomma? Jag kan nämligen ej gå ifrån den grundtanken, att af ingenting blir ej någonting.

Såsom jag förut nämnt, kan ett fullständigt intet aldrig finnas till — finnes det till vore det icke intet utan något — hvadan ett intets period är otänkbar. Och hade verkligen en sådan period funnits, skulle aldrig någonting kunnat skapas; ty der intet är, der finnes ej något rum, och der det ej finnes något rum, der kan ej någon materia frambringas, hvadan materien ej kunnat frambringas i och ur intet. Der intet är, der finnes hvarken tid eller kraft, och der det ej finnes tid eller kraft, der kan ej heller någon skapelseakt företagas. Der intet är, der kan Gud ej vara, hvadan ett högsta väsen ej kunnat existera samtidigt med eller i ett intet och därför ej heller kunnat skapa allt ur intet. — För öfrigt, hvad som är af intet, kan det månne i verkligheten vara någonting reelt? Är vår sol, vår jord och vi sjelfva frambringade af intet, så äro vi också i verkligheten ett intet, om icke i våra egna, så åtminstone i skaparens ögon.

Nu hafva vi emellertid antagit att materien är någonting reelt och verkligt, hvarför frågan endast gäller *huru* den kunnat tillkomma.

Har den tillkommit eller blifvit skapad, så har det också funnits ett intets period; jag vill därför antaga en sådan och låta den vara representerad af ett oändligt tomrum.

Hurudan har då från evigheters evighet temperaturen varit i denna öde, tomma rymd? Har den varit hvad vi kalla varm, kall eller medelmåttig?

Varm kan den icke hafva varit, dels därför att af intet kan ingen värme uppstå, och dels därför att man icke kan tänka sig värme utan rörelse och lif; först sedan gas en gång bildats, kunna vi komma att tänka på rörelse och lif. En medelmåttig temperatur kan det ej hafva varit, emedan en sådan ovilkorligen skulle vara mera lifvets än dödens. Först sedan mekaniska rörelser börjat i rymden, kan man tala om en varm eller medelmåttig temperatur. Strängt taget kan man väl ej heller förr tala om en kall, men då vi af erfarenheten veta, att köld är död och värme är lif, nödgas vi antaga att dödens och intets tidrymd, då inga stjernor strålade, ingen måne sken och inga solar värmdes, måste varit kall och mörk. Ja, ett absolut mörker och en gränslös köld är den enda form man kan tänka sig för intet eller, rättare, den form man i allmänhet tänker sig för intet.

Således har från evigheters evighet en förfärlig köld, en mer än iskall dimma genomträngt den öde, mörka rymden. Ja, just så tror jag att man i allmänhet föreställer sig intets och dödens tidpunkt. Vill man antaga det minsta värme eller ljus, måste man äfven antaga mekaniska rörelser och lif.

Men frågas nu: hvad har kunnat bildas af den iskalla kylan i den oändliga rymden? — Jag vågar påstå: vätgas.

Vätgas har således varit ett nödvändigt vilkor för den form, under hvilken vi kunna tänka oss intet. Vi kunna därför icke tänka oss intet under någon annan form än materia. Återigen ett bevis på att materia och intet äro ett och detsamma. Materien har därför icke tillkommit genom någon särskild skapelse-akt, utan på grund af omständigheternas kraf och måste följaktligen vara lika evig som intet

och lika litet skapad som detta. Allt och intet har uppstått på samma gång och funnits till af evighet, ty allt är intets form.»

»Det kan nu vara nog», tyckte prosten, »ty hvad vi nu sagt, blottar så fullkomligt ert hjertas innersta tankar, att det ej finnes minsta tvifvel om att ni är en fritänkare i ordets strängaste bemärkelse. Ni tror ju hvarken på en Gud, ett lif efter detta eller något. Det är därför min pligt såsom själasörjare att framhålla hvilken fara ni sväfvar i, huru — — —»

Kullberg blef otålig och steg upp i det han yttrade:

»Prostens pligt är att tåga och först låta mig tala till slut, ty annars måste jag ögonblickligen aflägsna mig. Det är endast inför min Gud som jag ämnar aflägga räkenskap för mina gerningar, min tro och öfvertygelse.»

»Er Gud? Inte tror ni på någon Gud?» hånade prosten.

»Jo, och jag vill äfven säga *huru* jag tänker mig denne Gud, ifall det tillåtes mig att fortsätta?»

»Ja, var god och fortsätt», uppmanade majoren.

»Materien såsom materia, såsom någonting och ingenting, innehåller i sig vilkoren för alla tänkbara former, för såväl de högsta som lägsta, för såväl ande som kropp, för såväl menniska som djur, för såväl den högsta makt som den högsta vishet. Den är öfverallt närvarande och upptager allt och alla i sitt sköte. Menniskans visdom är en yttring af alltets visdom. Hvad allt förnuftigt tänkt och vetat, det vet äfven alltet och är därför allvetande. Ja, våra handlingar äro tydligen inskrifna i lifsens bok, ty de äro inristade och intryckta i materien, d. v. s. alltets kropp, det oändligas medvetande, det öfversinligas försinligande, intets och alltets lifsfunktion.

Hvar och en må tänka och önska sig lifvet efter detta huru han vill och kan, ty — så kanske blifver det. Ja, strängt taget kan det aldrig blifva annorlunda, ty då människans önskan är en del af alltets önskan, kan den aldrig fullkomligt förintas utan måste i större eller mindre grad

hysa inflytande på verldsalltets slutliga stadium. Önskar allt lefvande ett annat, bättre lif, så måste också denna önskan gå i fullbordan, ty den utgör då totalsumman af alltets vilja och önskan och måste såsom sådan realiseras. Jag tror därför, att vi både *kunna* och *böra* hoppas på ett bättre lif.»

Då Kullberg nu gjorde en kort paus, passade prosten på tillfället och frågade:

»Huru är det då möjligt att allt detta kan förverkligas i ett dött ting, i en död materia, ett något, som enligt ert eget påstående också är ett intet?»

»Jo, helt enkelt därför, att detta ofattliga intet, denna obegripliga materia är Gud sjelf, och just därför obegriplig.»

»Och detta säger ni på fullt allvar?»

»Ja, jag tror att så är, och man måste så tro, ifall man skall anse lifvet såsom en verklighet och kunna hoppas på ett kommande bättre.

Det kan icke finnas ett fullkomligt intet, ty det är otänkbart; det kan ej heller finnas ett verkligt något, ty det skulle hafva tillkommit genom sig sjelf, hvilket är omöjligt. Hvad finnes då? Jo, det ofattliga, som är Gud; ingenting mer och ingenting mindre.»

Ebba kom nu inrusande och yttrade:

»Jag skall berätta att vi fått främmande, nämligen frökarna Millner; »ingenting mer och ingenting mindre.» Och så försvann hon lika hastigt som hon kommit.

V.

Balen och dess efterdyningar.

Det var lif och rörelse å Rantens hotell. Den ena skjutsen framkörde på gården efter den andra, den ena högtidsklädda skaran anlände efter den andra. Man trängdes i tamburer och trappor. Beställsamma kypare visade sig här och der för att bispringa de ankommande med råd, hjälp och upplysningar.

I den stora, rymliga salen, hvarest en provisorisk scen var anordnad, samlades slutligen alla, och hvar och en intog den plats, till hvilken han erhållit biljett.

En klocka pinglade, ridån gick upp, och fram på tiljan trädde kända storheter af stadens och Rantens nobless.

Det vardt ett tissel och tassel i hela salen: »Det är han, det är hon. Icke illa, mycket bra! Jaså postmästaren. Nej se direktören! Ha-ha-ha! God komiker; tyckes vara född till aktör. Nej se tjockis! Bravo, bravo!» o. s. v.

Bland åskådarne funnos fröken Lange, fröknarne Millner och Kullberg. Den senare hade fått sin plats till höger om damerna med fröken Alma Millner såsom sin närmste granne.

Sedan första akten slutats och ridån gått ned, frågade Kullberg sin sidokamrat, fröken Millner:

»Minnes fröken en bal i Jönköping, på Stora Hotellet, hvarest jag hade nöjet att göra frökens bekantskap?»

»Ja, skulle jag inte minnas den! Det var ju min första bal. Nej, den glömmer jag aldrig.»

»Då kanske fröken äfven minnes att jag hade den äran att få dansa första och andra valsen med er?»

»Äfven det minnes jag.»

»Vill fröken göra mig det nöjet att skänka mig samma dansar i qväll? Jag tycker det skulle vara så kärt att få upplifva gamla, ljufva minnen.»

»Ja, jag tackar!»

»Herrskapet är visst gamla bekanta?» frågade Ebba vänd mot Alma.

»Ja, vi träffades några gånger i Jönköping», gaf Alma till svar.

»Ni bodde ju i samma gård, vill jag minnas du berättat mig?»

»Äfven det.»

»Tänk så treffigt att så der apropos råka en gammal bekant. Eller hvad tycker herr Kullberg?»

»Om ursäkt! Jag hörde ej hvarom frågan var.»

»Inte? Kan då göra sak samma, ty frågan var ej af någon vigt. — Tänk så bra de spela. Direktören är utmärkt. Och »Tjockis» se'n! Är han inte makalös? Skulle bestämdt gjort succès såsom aktör. — Hvad tror herr Kullberg?»

»Angående hvad?» frågade han något förlägen, ty ej heller nu hade han lyssnat till hennes ord, hvilka han trodde uteslutande vara ställda till Alma. I stället hade han egnat all sin uppmärksamhet åt betjenten Friberg. Denne hade nämligen tagit plats, ståplats, strax inom dörren och betraktade nu Kullberg och hans damer med stela, frånvarande och nästan hemska blickar.

Det förtretade emellertid Ebba att någon kunde ha' sina tankar på annat håll, då *hon* talade, hvarför hon yttrade:

»Ni tyckes vara något frånvarande.»

»Ja, ursäkta mig! Orsaken är att jag händelsevis fick se någonting som kom mig rent af att rysa.»

»Hvad då?»

»De' får jag inte säga.»

»Hvarför inte?»

»Emedan jag då skulle handla orätt.»

»Såå! — Ämnar ni gå upp på balen i qväll?»

»Ja, apropos den; kan jag hoppas att få en dans af fröken?»

»*En* torde kanske kunna gå för sig. Men jag är icke säker på om jag kan dansa i qväll, ty jag råkade i går ut för det missödet att stöta min ene fot, dock ej som värst, hvarför jag i alla afseenden vill göra ett försök. Ni skall få första valsen.»

»Tackar för det oväntade anbudet, men jag har redan bortbjudit mig dertill.»

»Såå! Ni skall då få den andra.»

»Ödet tyckes vara mig obevåget, ty jag har just nyss anhållit om dessa båda dansar af fröken Millner. Får jag utbedja mig en annan?»

Ebba gaf icke något svar utan vände sig i stället mot en bekant, en fröken Freding, hvilken hon tilltalade och derigenom hindrade allt vidare ordande om dansen.

Kullberg munlade någonting mellan tänderna som närmast skulle kunna öfversättas med: Stolta demon!

Mellan spektaklet och balen, då stolar och bänkar skulle bortrödjäs ur salen, var anordnad särskild sexa, till bestämdt pris, för alla dem som ville deltaga deri. Kullberg, som kände sig sjelf något sugen och dessutom såg att de flesta begåfvo sig ned i matsalen, frågade sina damer om han fick ha' det nöjet att bjuda dem på supé.

Alma och Ida tackade och följde med, men Ebba rusade bort, så snart hon hörde hvarom frågan var, och uppsökte förutnämnda fröken Freding, i hvars sällskap hon en stund senare gjorde sitt inträde i matsalen.

Af hvem hon blifvit bjuden var emellertid svårt att afgöra, ty omedelbart efter dem följde flere stycken herrar, med hvilka alla hon var bekant och hvilka alla fjäsade för henne. Frökvarne Millner och Kullberg tycktes hon deremot ha' glömt. Blott i förbigående hviskade hon som hastigast

några ord i örat på Alma, men *hvad* veta vi ej. Kullberg sökte att taga reda derpå, men fick det ej; Alma ville icke säga det.

Sedan supén afätits och man åter samlats i salen och de bredvid liggande smårummen, tog balen strax sin början.

Ebba fördes i första valsen af stadens stiligaste och vackraste ungherre, den allmänt firade, högt uppburne och bottenrike baron Lejonskjöld. Detta var tydligen en triumf för Ebba; ty hvilken dam skulle ej önskat att få dansa med honom? Också spelade ett gäckande leende på hennes läppar då hon händelsevis kom i närheten af Kullberg och Alma, och den nick hon gaf dem var mera nådig och nedlåtande än vänlig.

I andra dansen, en galoppad, bortfördes hon med svindlande fart af en vidtberömd gymnast, den mycket eftersökte och högt uppburne rikskurtisören Sandborg, stadens störste dansör och förnämsta lejon.

Ja början var för Ebba en fullständig triumf; och såsom början var, sådan blef också fortsättningen. — Hade hon verkligen någon krämpa i foten, såsom hon föregifvit, så lät hon emellertid ingenting märka derom, ty hon dansade oafbrutet; och så snart musiken tystnat stodo strax bugande herrar framför henne och anhöllo om den höga äran och nåden att få en dans. Men Ebba hade redan för länge sedan bortlofvat sig till alla dansarne, med undantag af en, och hvem hon skulle gifva denna enda, därför hade hon ännu icke beslutat sig. Detta, tänkte hon, kommer att bero på huru en viss herre betar sig.

Hvad hon sagt på Bäckedal till frökvarne Millner gick verkligen i fullbordan: hon satte lif i stadens och Rantens ungherrar. Ja, alla egnade henne sin hyllning och alla fjäsade för henne. Blott en gjorde det ej, och detta förtretade henne desto mer, som denne ende var hennes egen tjenare, en af hvilken hon trodde sig kunna *fordra* hyllning.

Visserligen måste hon medgifva att han visat sig artig och förekommande när hon händelsevis kommit i hans när-

het, men han hade icke förnyat sin anhållan om någon dans, såsom hon förmodat att han skulle göra, ej heller följde han henne med sina blickar när hon bortsväfvade med sin kavaljer. Dessutom undvek han tydligen alla tillfällen att få tala med henne. Men med fröknarne Millner och de öfriga damerna kunde han tala och dansa, mot dem kunde han le och visa sig glad, med dem kunde han dricka och skämta. -- Han måste hafva dålig smak, tyckte hon, för så vidt han ej blott gjorde sig till och förstälde sig för att förtreta henne.

Men snart började äfven en annan sak att oroa henne. Den ene herren efter den andre lät nämligen presentera sig för Kullberg. Och hvarför? Jo, för att sedan blifva presenterade för fröknarne Millner. Ja, fröknarne Millner voro tydligen mycket eftersökta och frade, i synnerhet Alma, hvilken blef formligen belägrad af tillbedjare.

Ebba insåg nu att hon funnit en svår medtäflare, en som kunde göra henne första priset stridigt, och detta harmade henne. — Under andra förhållanden skulle hon kanske icke alls fäst sig dervid eller harmats deröfver. Men nu, då hon såg att han, just han, tjenaren Kullberg, var den som egnade denne medtäflare största uppmärksamhet och, såsom det tycktes, hade största favören, förtretade det henne, ty i och genom denna favör växte han inför allas ögon och var icke längre en obetydlig tjenare, såsom hon ville betrakta honom.

Visserligen sökte hon trösta sig med att det i grund och botten var henne likgiltigt huru han blef ansedd, af hvem han gynnades och hvem han tyckte om, samt dermed att han icke vågade vända sina blickar till henne, principalens dotter; men likväl kände hon sig icke väl till mods, ty hon måste erkänna att han såg bra ut, att han dansade bra, att han förde sig väl och talade lätt och ledigt, att han var damernas gunstling och balens stiligaste ungherre — alla ville ju veta hvem den stilige, främmande herren var.

Men, tänkte hon, den dagen skall nog komma då han faller till mina fötter, ja, den måste komma och då — gifver jag honom en korg.

Så snart balen slutats — det var vid 3-tiden på morgonen och i sjelfva daggryningen — begaf sig herrskapet från Källstorp direkt mot hemmet.

Ebba var i början något butter och trumpen och deltog icke alls i samtalet, men så i ett nu spratt hon till, fick lif i sig och frågade:

»Nå flickor, hvad tyckte ni om balen?»

»Utmärkt bra», gaf Alma till svar.

»Det är då klart att *du* skulle tycka så, du var ju balens drottning.»

»Jag? Nej, nu vill du skämta med mig. Drottningen var allt du.»

»Nå ja, sak samma hvem som var drottningen. Hufvudsaken är att vi haft roligt, och det ha' vi, icke sant?»

»Jo, förtjusande!»

»Stadens och Rantens ungherrar äro verkligen både vackra och trefliga», tyckte Ebba. »Skada blott att man skall ha så långt in till staden.»

»Hvilken tyckte du bäst om?» frågade Alma.

»Gissa.»

»Enegrind?»

»Allt för viktig.»

»Sandborg?»

»Svärmar ej för månsken.»

»Direktören?»

»Usch, fy då! En sådan fjesker.»

»Baronen?»

»Rätt gissadt. Och nu är det min tur. Hvem tyckte du mest om?»

»Det skall jag säga en annan gång.»

»Hvarföre icke nu? Eller kanske är det derföre att du fruktar att herr Kullberg hör oss? Jag vill då icke vara enträgen, i synnerhet som jag nog kan få veta det från annat håll.» Härmed vände hon sig mot Kullberg och frågade:

»Är herr Kullberg belåten med sin dag eller, rättare, natt?»

»Ja, fullkomligt.»

»Roligt att höra, ty annars hade jag måst gifva mig sjelf förebråelser.»

»Hvarför så?»

»Derför att, såsom jag tror, det var på grund af min tillsägelse och önskan som ni följde med.»

»Fullkomligt riktigt, och jag får derför tacka för den vänliga och opåräknade omsorgen, ty jag har derigenom skaffats ett nöje af allra ädlaste slag och dessutom blifvit i tillfälle att uppskatta, värdera och bedöma folket i falbygden; förstås för så långt man kan bedöma det efter dem som voro på balen.»

»Er åsigt är således — — hvad?»

»Att det var godt och bra allt hvad jag såg, men att jag dock sett det bästa långt förut.» Härvid gaf han Alma en menande blick.

Ebba märkte det och ryckte till dervid. Alma var således det bästa, den förnämsta på balen, enligt Kullbergs åsigt. Och detta vågade han säga så godt som rent ut. Hvilken fräckhet och oförskämdhet! tyckte hon.

»Och hvar då, om jag får lof att fråga?» yttrade hon med skarp och vibrerande röst.

»Jag hade ju sett frökvarne långt innan jag kom på balen.»

»Jaså ni hade sett *mig* också långt förut? Vill ni kanske kalla några få dagar för en lång tid? Nej, bäste herr inspektor, nu talar ni mera öppet än man kan och *bör* tala. Tackar emellertid för komplimangen.»

»Ber om ursäkt, ifall jag på minsta sätt felat. Dock

måste jag erkänna att jag ej sjelf kan inse hvare felet består; ty skulle än mina ord *kunna* innebära något annat än den uttalade meningen, så tror jag ej därför att fröken kan eller, rättare, *bör* klandra dem. Allt hvad jag ville säga var endast en välmenande komplimang, och att den var på sin plats är jag fullkomligt säker på. Fröken behöfver blott eftersinna hvilka som voro de mest firade på balen.»

»Må så vara; men när man tager hänsyn till eder egen åsigt, edert eget omdöme, något hvarom här var frågan och ej hvad andra tycka, så strida edra handlingar tydligen mot edra ord; ty jag fick ju icke ens äran att dansa med er.»

»Deri har fröken fullkomligt rätt.»

»Nå?»

»Var det manne mitt fel?»

»Hvems annars? Kanske skulle *jag* bjuda upp? Ty jag vill tillstå att jag i det längsta reserverat en dans åt er.»

»Mycket glädjande för mig, men jag får anmärka att, enligt min åsigt, skulle det varit ytterst taktlöst och dumt att, efter ett fullkomligt afslag, framkomma med en förnyad anhållan.»

»Hvem var det som afslog? Ert minne är visst något svagt, hör jag.»

»Kanske.»

»Nej, det är säkert.»

Kullberg gaf icke något svar.

»Den som tiger samtycker», yttrade Ebba, som ej kunde fördraga hans lugn.

»Ja, jag tiger därför att jag ej vet hvad jag skall svara.»

»Ni hyllar således den åsigten: bättre tiga än illa tala?»

»Ja, ungefär så, ty jag vill så ogerna säga någonting som kan såra fröken. Men också kan det hända att jag felat, något som jag ej vet, och då vore det min pligt att bedja om ursäkt. Allt beror på huru långt det kan höras när tvenne personer samtala halfhögt.»

»Den saken kan ni sjelf bäst bedöma. Hörde ni t. ex. i går qväll hvad jag yttrade till Alma?»

»Nej tyvärr; mina tankar voro då på annat håll.»

»Mycket riktigt; och dock hade det varit er pligt att egna er principals dotter så mycken uppmärksamhet att ni, då hon nästan direkt vände sig till er, lyssnat till hennes ord. Men man kan icke begära — — — hvad ja?!»

Härmed steg hon upp och flyttade sig något i sätet, så långt bort från Kullberg som vagnen medgaf, och vände sig åt annat håll, dermed gifvande tillkänna att samtalet dem emellan var slut.

Alma började nu klaga öfver att hon frös. Vinden drog så skarpt från nordan, tyckte hon, och bad därför sin syster, Ida, att få byta plats med henne, åtminstone på en liten stund. Ida hade ingenting deremot och platsombyte egde rum. Genom denna förändring kom Alma att sitta midt emot Kullberg.

Ebba, som trodde sig känna rätta orsaken till platsombytet, log deråt föraktfullt och nog tydligt för att kunna observeras. Också märkte Alma det och gaf en skarp blick till svar, men låtsade för öfrigt om ingenting. Deremot gaf hon Kullberg en blick som sade så mycket som så: Se här har du mig i stället; *sådan* blir aldrig jag.

Fröken Ida var emellertid den som först bröt tystnaden; hon yttrade:

»I morgon qväll skall en trolleriprofessor Robér, eller hvad han nu heter, uppträda på Rantens hotell. Det skulle allt vara bra treffligt att få se honom.»

»Ja, Robér är verkligen utmärkt; jag har sett honom ett par gånger», svarade Kullberg.

»De förvända ju syn på en; eller huru göra de? Jag har aldrig sett någon sådan der.»

»Ja, det kan man verkligen säga att de göra, ty allt hvad de prestera försiggår på naturligt sätt.»

»Men huru förvända de syn då?»

»Jo, de veta alltid att draga publikens uppmärksamhet på en bisak, medan de utföra hufvudsaken. För öfrigt är allt beroende af en högt uppdrifven fingerfärdighet. — För

att ej tala om alla de hjälpmedel hvaraf de begagnar sig, såsom trådar, dubbelfickor, falluckor, kemikalier och annat dylikt.»

»Han begagnar sig äfven af magnetismen, ty, enligt annonsen, skall han få ett bord att dansa.»

»Dertill behöfves icke någon magnetism, och jag kan för öfrigt göra den saken lika bra som en trolleri-professor.»

»Jaså, herr Kullberg är trollkarl?» frågade Ebba i skämtsamt ton, i det hon vred sig om och lutade sig något framåt mot de talande.

»Nej, visst icke! men jag påstår att jag kan få ett bord att dansa lika bra som en professor.»

»Väl ändå ej så bra som professor Edström, dansläraren?»

Ett ironiskt leende spelade härvid på hennes läppar.

»Huru? — Jaså! Ursäkta att jag uttryckte mig något tvetydigt. Hoppas emellertid att fröken förstått hvad jag menade?»

»Ja, jag har förstått och förstår äfven huru *ni* ämnar göra, ty konsten är ingen. Man behöfver nämligen endast med händerna bilda en sluten kejsa kring bordets kant, och så hoppar det af sig sjelf.»

»Och detta vill fröken åtaga sig att göra?»

»Ja, med ett par personers tillhjälp har jag ofta gjort det.»

»Ursäkta att jag betviflar det.»

»Tror ni då icke mina ord?»

»Jo, men jag tror ej att det skett genom magnetismens inverkan.»

»Huru väl annars?»

»Derigenom att någon lyft eller fört på bordet.»

»Hvarför ej genom magnetismen? Skall man kanske tvifla på hvad man sjelf sett och hvad tusental andra gjort?»

»Ja, man måste tvifla på det omöjliga.»

»Hvarför omöjligt?»

»Derför att den animala magnetismen är ganska obetydlig, åtminstone allt för obetydlig för att kunna inverka på ett ej isoleradt bord. Och vore den för öfrigt än ytterst

stark och en stark ström kunde åstadkommas mellan ett levande väsen och ett dödt ting — något som för öfrigt dagligen sker, så mycket som det kan ske — så skulle den dock ögonblickligen bortledas af jorden utan att hafva minsta märkbara inverkan. — Nej, kunde man få ett bord att dansa genom att lägga händerna på detsamma, då skulle äfven den spade, lie, yxa eller dylikt, som arbetaren håller i sin hand, blifva magnetiserad och börja att hoppa, gräfvä och hugga af sig sjelf; då skulle den penna hvarmed man skrifer blifva hängande vid fingrarne och göra helt andra krumbugter än de önskade; då skulle äfven den stol hvarpå man sätter sig blifva magnetisk, hoppa och dansa med sin börda och så till slut, när man ville stiga af, blifva fasthängande vid kroppen.»

»Det der skulle blifva en trefflig verld», tyckte Alma.

»Dess bättre kan något sådant ej inträffa, emedan jorden ögonblickligen afleder och fördelar den öfverflödiga magnetismen.»

»Men på hvad sätt kan då *ni* få ett bord att dansa lika bra som en professor?» frågade Ebba. Och härvid spelade åter samma ironiska leende på hennes läppar.

»Jo — för att nu ej tala om det simpla — gör jag på följande sätt: Jag binder en träskifva, en jernbit eller någonting dylikt under armen, inunder rocken. — Naturligtvis bör det göras så att ingen ser det eller har någon aning derom. Och ju längre fram under handloven man kan binda denna skifva desto bättre. När jag så intager min ställning och lägger handen *på* bordet, passar jag så att jernbiten, eller hvad det nu må vara, kommer *inunder* bordet, under bordskifvan förstås. Är se'n bordet ej allt för tungt, kan man med största lätthet få det att hoppa, dansa och svänga, allt efter behag. — Ja, så gör jag, och så gör äfven professor Robér.»

»Också ett sätt!» tyckte Ebba. — »Men hvad menade ni med de der orden: för att nu ej tala om det simpla?»

»Hm! — Jo, jag har hört sägas att en och annan äfven

begagnar sig af beck, eller något annat klibbigt ämne, för att få bordet att hänga vid fingrarne.»

»Jaså! Och de' tror ni på?»

»Jag tror att det kan gå för sig inne på en scen.»

»Simpelt emellertid.»

»Ja, det var ju de' jag sade.»

Ebba låtsade icke höra anmärkningen utan vände sig mot Ida, med hvilken hon inlät sig i ett hviskande samtal.

Kullberg begagnade sig af tillfället och tryckte i smyg Almas händer. — Han fick en något blyg men tacksam blick till svar.

Härpå bad Alma honom berätta något från Upsala.

Kullberg efterkom uppmaningen och berättade det ena studentputset efter den andra, den ena historien om professorerna efter den andra, ända till dess skjutsen körde in på gården till Källstorp.

Båda fröknarna Millner lyssnade hela tiden med spänd uppmärksamhet till hvarje hans ord och lutade sig framåt för att kunna höra honom desto bättre. Ebba deremot vände sig bort så långt hon kunde komma, stödde hufvudet mot den främre sitsen och låtsade icke alls gifva akt på hvad som sades. Med de triumferande blickar Alma en och annan gång sände henne tycktes hon vilja säga: Är han tråkig hva'?

Kullberg var både nöjd och icke nöjd med sin resa till staden. Nöjd, emedan han derigenom kommit Alma närmare, blifvit mera förtrogen med henne och, såsom han trodde, vunnit hennes hjerta. Deremot icke nöjd, emedan han ådragit sig fröken Langes onåd och af henne blifvit behandlad på ett sätt som var allt annat än grannlaga. I synnerhet förtörnades han öfver uttrycket: Man kan icke begära — — hvad ja?! ty han kunde icke betvifla att hon dermed

velat säga: man kan icke begära talg af en träbock. — Bra skarpt! tyckte han. Detta isynnerhet som han ej visste hvaruti han felat eller genom hvilken särskild handling han ådragit sig hennes misshag. Visserligen måste han medgifva att han på balen visat sig mera stolt och tillbakadragen än nödigt varit; ty, låt vara att hon med afsigt erbjudit honom samma dansar, till hvilka han förut uppjudit, något som han ej kunde betvifla att hon gjort, så var hon ju dock dertill i sin fulla rätt, och handlingen kunde därför ej betraktas annat än som en fin antydning om att hon ej ämnade dansa med honom, eller möjligtvis endast såsom en kvinlig nyck, och hvad hade han väl för rätt att vredgas deröfver? Största felet och förnämsta orsaken till missämjan trodde han dock bestå deruti, att han ej med tillbörlig uppmärksamhet lyssnat till hennes ord. Men hvarför skulle hon också så hårdt fästa sig vid hvad han sagt, gjort eller icke gjort, då han ej uppenbart eller med afsigt förolämpat henne? Hvarför satte hon sig icke öfver hans görande och låtande? Eller kanske — — —? — Nej, prat, dumheter! — — Dylika tankar föresväfvade Kullberg då han strax efter hemkomsten begaf sig upp på sina rum för att aftaga baldrägten och, om möjligt var, öfverlemna sig åt en kort hvila.

Men knappast hade han hunnit upp och fått af sig öfverrocken, förrän Friberg inträdde, slog sig helt ogenerad ned på en stol och ropade:

»O grymma öde!»

»Hvad är det?» frågade Kullberg. »Jag har allt sedan i går qväll betraktat dig med oroliga blickar. Hvad fattas?»

»Och det frågar du! — Ursäkta att jag säger du. Men är det inte hårdt att få stå såsom ett afskum, en idiot eller brottsling, utan att blifva bevärdigad med en blick eller ett ord? Man får se huru andra glädjas, le och skratta, huru andra vinna ynnestbevis och bortsväfva med de allra skönaste damer, såsom Ebba och Alma, får se huru hela världen glädjes och har roligt; men också blott se, ty deltaga får

man aldrig. Jag är såsom död och utesluten ur samhället, och detta — för alltid. Det är hårdt! — Jag har verkligen åtagit mig ett svårt kall; jag går ej i land dermed.»

»Man kan allt hvad man vill», invände Kullberg. »Dessutom har du ju fått din önskan uppfylld. Man bör veta hvad man vill eller icke vill. Jag sjelf afrådade dig från detta steg, men du trodde du skulle blifva lycklig blott du fick platsen. Hvarför skall du vackla vid första steget? En man med kraft och energi bör kunna trotsa allt, bör kunna fördraga smålek och hån, mottaga skällsord och slag utan att knota. Låt vara att du åtagit dig en svår roll, men dålig är den aktör som spelar sin roll illa, hurudan rollen än må vara. Har du vett, så inser du huru långt dina anspråk böra sträcka sig, har du mod, så möter du med lugn alla stormar, har du kraft, så bekämpar du otillbörliga känslor och tankar.»

»Ja tala och gifva råd är så lätt», invände Friberg. »Äfven jag har förr en gång sagt samma eller liknande ord, och detta af full öfvertygelse; men när verkligheten inträder, när det gäller att pröfva sina krafter, finna vi snart att vi äro svaga som ett rö. Det behöfves mer än menliga krafter för att med lugn kunna bära sin förnedring.»

»Är du fullkomligt säker på att du blifvit förnedrad?» frågade Kullberg. »En tjenares roll kan vara lika hedrande som trots någon annan. Det är icke platsen som hedrar människan, utan människan som hedrar platsen. En dålig person, som innehar en hög plats, är och förblir i alla afseenden föga aktningvärd, hvaremot en bra person, som innehar en låg plats, alltid måste respekteras och högaktas. Visserligen medgifver jag att vi uppskatta personen efter den plats han intar i samhället, men detta är endast en förvillelse, en svaghet. Nog kommer den dag då arbetaren, bonden och dagkarlen uttaga sin rätt, då adelsmannen, herremannen och konungen sjelf — ifall det finnes någon — icke gäller för mer än den som i sitt anletes svett förvärfvar sig sitt bröd. Vår tid har en förvänd åsigt; den håller sig en-

dast till ytan. Vi se med vördnad krigaren i sin guldsmidda drägt, adelsmannen med sin lysande krona och herremannen med sitt ståtliga ekipage; men dagakarlen och handtverkarer, hvilka måste tråla från tidigt på morgonen till sent på qvällen för att kunna löna och föda just dessa samma herremän, dem förakta vi. Det är allt annat än rätt. Men snart skall den tid komma då massan af folket har lika mycken bildning som både du och jag, och då måste ett omvänt förhållande inträffa. Den bildade personen måste då arbeta, för såvidt han skall kunna lefva. Men tror du väl att en bildad person tillåter öfversitteri på någon plats? Tror du kanske att han skall buga sig för de tjenare han sjelf måste aflöna, för de krigare han sjelf måste kläda och föda, eller för en adelsman som vill lysa med en titel och ett vapen som hans förfäder köpt eller förvärfvat? Enligt min åsigt, kan du vara lika mycket hedervärd på den plats du nu intager som på trots någon annan. Kanske är det nödvändigt att vi förnedras af menniskor för att kunna lösslita oss från gamla, insupna fördomar. Den, som ej har nog skarp blick att kunna observera och högakta dig i din nuvarande ställning, är ej heller värd din aktning eller hyllning. Dessutom — — —»

Friberg afbröt honom nu och yttrade:

»Jag inser att du vill gifva mig mod och tröst, och jag måste medgifva att dina ord äro beaktansvärda. Men hvartill skulle det väl tjena om en, om jag 'satte mig upp på mina höga hästar'? Man skulle endast skratta åt mig, anse mig för tokig och köra bort mig, det vore allt. Och hvad är jag väl för öfrigt? En vinddrifven och sönderstyckad farkost, en af studier sönderkrossad och söndermalen varelse; mina bästa illusioner ha' gått i qvaf. Bortom grafven ser jag endast ett innehållslöst intet. Jag saknar mod och jag saknar kraft. Min farkost är i fullständig drift; den kan icke annat än gå i qvaf. Mina föräldrar äro döda — godt det för öfrigt — för slägt och vänner *måste* jag vara död.

Vid grafvens brädd skall ingen sörja mig. Inga vänner eller bekanta skola plantera på min grafkulle, ifall jag blir hedrad med någon sådan. Jag är ett rö som drifves hit och dit af vinden. Utsträck din hand för att mörda mig, och jag skall icke ens göra ett försök att afvärja det. Om jag ändå kunde finna ett mål och en afsigt med detta lifvet, men det är mig omöjligt, det *kan* icke finnas något mål. Allt är ett tillfälligt kaos; rädde sig den som kan! Och ändå låter jag mig smädas, begabbas och förnedras. Det är ju uselt, fegt och dumt! Också opponerar sig mitt inre jag, det tycker ej om att vara förnedradt och bespottadt, det vill icke vara ett innehållslöst intet utan ett visst något, som har värde och anseende, en storhet, som ej behöfver buga sig; det är upproriskt och vill mäta sig med andra jag. Men det strider och opponerar sig under svåra omständigheter och måste därför duka under. Ja, jag kommer en gång att dö såsom en hund.»

»Min käre Friberg, du tyckes ej ännu ha' lärt dig inse, hvori människans sanna storhet består. Den består just deruti, att vi med hjertat känna och erkänna vår ringhet. — Vi se liljorna på marken knoppas, slå ut, blomma och bära frukt. Vi hafva sekel efter sekel, år efter år, sett dessa fenomen upprepas och förnyas, men ändå har allt hvad af människoförnuft som funnits ej kunnat efterapa dem. Detta bevisar huru obetydliga vi äro. — Vi sjelfva äro för öfrigt ett bevis på vårt jags ringhet, huru fullkomliga och kloka vi annars än må vara; ty hvem kan väl säga huru vi tillkommit eller hvarifrån vi fått vårt förstånd, huru vi kunna känna, se, höra och annat dylikt? Dessutom finnes ej en fläck på hela jordklotet, hvarest det ej kan upptäckas ett underverk som vi ej kunna förklara eller efterapa. — Besinna vi dagligen och stundligen detta, låta vi gerna vårt inre jag, vår egen storhet fara. Vi skratta blott åt eller hysa medömkan med dem, som tycka sig någonting vara, som ej kunna inse, att tjenaren gäller lika mycket som husbonden, tiggaren lika mycket som konungen, och att vi alla

äro ett intet inför ett visst något, som vi kunna kalla ett högsta väsen.»

»Ett högsta väsen? Du förvånar mig. Huru otaligt många gånger hafva vi ej kommit till den slutsatsen att ett sådant ej *kan* finnas. — Jag vill nu fråga dig: tror du att det behöfves andra än kemiska och fysikaliska krafter för att frambringa en växt?»

»Icke på sätt och vis.»

»I så fall är det materien som gör underverket och icke Gud.»

»Må så vara. Men hvarifrån hafva de kemiska och fysikaliska krafterna kommit?»

»De äro en nödvändig följd af materiens tyngd eller kraft, hvilket är ett och samma.»

»Än fröet och det första ägget; hvem har framskaffat dem? Och hvem har inblåst lif och ande i allt skapadt? Hvarför blir det icke ett äppelträd af en päronkärna och tvärtom ett päronträd af en äppelkärna, då båda dessa frön äro till sin kemiska beskaffenhet fullkomligt lika? Och huru kan en liten kärna falla på den idén att blifva ett träd och springa högt upp i luften? Behöfves manne icke härför annat än kemiska och fysikaliska krafter?»

»Jag är icke nog lugn för att kunna disputera i dag», invände Friberg. »Men icke förty vill jag göra några anmärkningar:

Det är visserligen sant att man icke *nu* kan förklara huru en växt eller ett djur tillkommit, men jag betviflar ej att den dagen skall inträffa då vi kunna göra det. Vi erkänna och kunna bevisa att alla de döda ting som finnas på jorden äro ett verk af mekaniska, kemiska och fysikaliska krafter, hvarför skulle då växter och djur ej kunna vara det? Allt det som vi ej kunna förklara vilja vi anse såsom någonting öfvernaturligt; men det har så ofta visat sig att vi felat härutinnan, att vi icke alls hafva något skäl för att tro på något sådant. Växtens lif utgöres af de safter han suger ur jorden. Beröfva den all näring, och han skall icke

lefva mer. Tappa allt blodet ur ett djur, och det skall hvarken kunna lefva eller tänka. Växten utan safter och djuret utan blod äro således döda ting. Men äro väl safterna i växten och blodet uti djuret annat än döda ting? Kan man härtill svara nej, så måste man också erkänna att växter och djur äro döda ting eller, på sin höjd, tillfällighetsmaskiner. Ja, detta senare torde nog vara rätta benämningen, ty det är materiens beståndsdelar som blifvit så förenade att de bilda hvad vi kalla lif. — Materien är i och för sig sjelf fullkomligt död och känslolös, men kan genom sina beståndsdelars sammansättning bilda lifvet och representera känslens och tankens form. Detta är min öfvertygelse. För öfrigt; ifall tankeförmågan och lifvet vore någonting andligt, såsom man vill antaga, då vore det ju icke kroppen som lefde och tänkte utan en i densamma inblåst ande. Menniskokroppen blir i så fall endast ett tanklöst och dödt ting, en harpa eller basun som återgifver det tänkta i ord och rörelser; men icke får människan därför något egentligt lif? Far så anden sin väg, när lifskraften aftynat och harpan ej kan ljuda mer, så har ju jag, människan, hvarken ondt eller godt af denne ande? Eller kanske skall anden svara för att han råkat komma i en dålig kropp, i en harpa som ljudit illa? — Vi inveckla oss verkligen så mycket i öfvernaturliga ting, att vi till slut icke veta hvar vi äro hemma.»

»Af gammal erfarenhet vet jag att du är mig öfverlägsen i diskussion», erkände Kullberg. »Jag vill därför ej disputeras mer utan i stället tala till ditt bättre jag, till ditt hjerta och dina känslor, ifall du tillåter?»

»Ja, gå på!»

»Du vet ju för gammalt att jag kan tala när jag sätter den sidan till, icke sant?»

»Ja, jag vet. Du hade verkligen bort blifva prest, ty du skulle hänfört en och hvar.»

»Kanske, ifall jag fått tala så, som jag skulle önska

tala, så, som jag kan tala till dig och dina likar. — Men du måste lofva att ej afbryta mig?»

»Ja gå på bara!»

Kullberg gick nu ett par slag fram och tillbaka i rummet, stälde sig derpå längst bort i ett hörn, så långt bort som möjligt från Friberg, och började så med högtidlig röst:

»Hvad är det som bultar så oroligt, så klagande och längtande i vårt bröst? Är det kanske den döda materien som klagar och gråter öfver sig sjelf och ropar på sin egen vedergällning? När klockorna ljuda der borta i dômen, hvarför känna vi oss då så högtidsstämda och hemlängtande? Är det kanske därför att den ljudande malmen finner ett eko i en liflös och känslolös materia? Hvarför blicka vi i den stilla aftonstunden så trånande och aningsfullt bort mot månens bleka skimmer och de i fjerran tindrande stjernorna? Hvarför hoppa och dansa barnen så sälla och glada på ängen? Hvarför svärma myggor och andra insekter om sommartiden så glädtigt uti skogens bryn? Är det kanske de döda atomerna som här tråda sin bröllopsdans? Hvarför vill hjertat brista af fröjdefull bäfvan, när det känner sig tilltaladt af en storartad natur och ett glädtigt fogelqvitter? Ja, hvarför vill hjertat med våld häfva sig ur sin boning och blanda sig med elfvors och andars dans? Är det kanske den döda materien som vill lösslita sig från sig sjelf? — Nej, det är verldsanden, som i glädtig och kärleksfull yra söker fira hymens och kärlekens dans med sin älskling verlden. Det är verldsanden, som i det skapade skådar sig sjelf, fröjdas öfver sitt eget verk och söker genomtränga och upplifva det skapade för samma kärleksfulla och hänryckande känslor. Det är mästaren öfver alla mästare som bearbetar sitt murbruk, materien, för ett blifvande evighetstempel. — I menniskan har murbruket erhållit tegelns form, och de stämmor och känslor som ljuda i vårt inre äro mästarens bearbetande och polerande hammarslag, mästarens försök att inpassa oss uti sitt tempel. Dock, den ene stenen låter sig inpassa, den andre deremot icke; stenen är ofta allt för hård

och låter sig ej bearbeta. — Vårt hjertas manande känslor säga oss emellertid att vi stå i nära förening med mästaren, och vårt samvete tillropar oss gång efter annan att vi äro ansvariga för våra handlingar. De manande och varnande känslor som ljuda i vårt inre kunna ej vara ett verk af en liflös och känslolös materia. Och må vi därför taga vårt förnuft till fånga, binda det inom tillbörliga gränser, hoppas på och sträfva efter ett evigt, ett bättre och sällare lif och derigenom bispringa mästaren med dettas förverkligande, det är, med evighetstemplets uppbyggande. Låtom oss alla draga till samma stack, och vårt mål och vår önskan skall uppfyllas.»

Sedan Kullberg slutat satt Friberg en lång stund begrundande, derpå steg han upp och yttrade:

»Hjertlig tack för ditt tal! Det var verkligen utmärkt och innehöll en mycket tilltalande verldsåsig. Skada blott att du ej haft några andra åhörare, ty jag för min del kommer ej att draga många strå till stacken. Tack emellertid! — Hörde jag rätt var der nyss någon som ropade på mig och därför — — — Å, se! Patron Millners skjuts har redan anländt och frökvarne stå färdiga att fara hem. Adjö!»

Kullberg kastade i största hast åter på sig öfverrocken och begaf sig ned på gården för att säga dem farväl och ännu en gång få ett ord och en blick af Alma.

VI.

Är karlen galen?

Friberg blef qvar och uthärdade i sin tienst, i hvilken han nu, efter två månaders tid, kände sig fullkomligt hemma-stadd. Dock måste vi medgifva att han icke alltid hade 'sötebrödsdagar', ty Ebba hade stora pretentioner och var svår att göra till lags. Dessutom visade hon allt som oftast ett vresigt lynne och lät då, så snart minsta tillfälle dertill yppade sig, sin vrede urladda sig på betjenten. Detta skulle möjligtvis en annan, en mindre finkänslig person fördragit utan att knota eller känna sig sårad deraf, men Friberg deremot kunde det icke. Visserligen lugnade han sig gång efter annan genom att upprepa för sig sjelf: kom ihåg hvad du är! Men i längden ville det icke gå; han kunde ej styra sig utan måste bryta ut och gifva svar på tal. När han därför en dag blifvit mer än tillbörligt trakasserad och Ebba förebrådde honom att vara allt för långsam i sina rörelser, svarade han:

»Fort eller sakta blir det aldrig bra. Fröken kan man omöjligt göra till lags.»

»Har man bara hört! Man tar sig friheten att vara näbbig också. Vet skäms, lymmell!»

»Ja jag skäms, men — på frökens bekostnad.»

»Är du galen karl! Har du mist förståndet? — Vet du hvad du är?»

»Ja, jag är betjent hos nådig fröken.»

»Nej du, du *har* varit, men är det icke mer.»

»Beklagligt för mig.»

»Hvarför då inte betänka sig innan man talar och handlar? Det är icke alltid en så bekväm plats står till buds, skall jag säga dig.»

»Det vet jag.»

»Och likväl vill du nödvändigt blifva af med den?»

»Visst inte!»

»Hvarför gör du dig upprorisk då?»

»Derför att jag ej är af stock och sten utan en vanlig människa med känsla och ambition.»

»Ambition! Har man bara hört! Vet du verkligen hvad ambition är?»

»Ja, det vet jag.»

»Låt höra då.»

»Det är att hafva så mycken aktning för sig sjelf, att man icke i otid — låter sin vrede utbryta mot andra.»

»Jag tror, Gud förhjelpe mig, att karlen står och vill lära mig moral också! Nej du, ambition är helt enkelt vanligt bondvett, något som du icke ännu lärt dig. Och nu helt om marsch och ut med dig!»

Friberg satte fram högra foten, gjorde en militärisk helt-omvändning och marscherade så ut med taktmessiga steg och med en hållning som kunnat hedra den bäste knekt.

Ebba kunde icke afhålla sig från att le deråt. »Karlen är inte dum», tänkte hon för sig sjelf.

När hon så en stund senare gick ut i trädgården, hvar est hon vid denna tid på året — det var nämligen midt i sommaren — tillbringade en stor del af dagen, träffade hon på betjenten som, blossande på en cigarr, marscherade fram och tillbaka i en allé. Utan att helsa eller på något annat sätt gifva tillkänna att han märkt hennes närvaro, fortsatte han med sin promenad.

»Hvad gör ni? Hvem är herre här?» ropade hon efter honom.

»Förmodligen den som kommenderar bäst.»

»Hvilket svar! — Men hvarför stannar du inte när jag tilltalar dig?»

»Fröken har ej ännu kommenderat: afdelning halt!»

»Jaså, du vill göra dig qvick också! Nu strax slut med galenskaperna.»

Friberg stannade och vände sig mot henne.

»Hvem har gifvit dig lof att röka?»

»Far min.»

»Om jag ändå hade en käpp!»

Friberg bugade sig ned och upptog en stör, som stått såsom stöd för spritärter eller någonting dylikt, och räckte henne den.

»Var så god, här är en!» yttrade han.

Ebba rodnade af vrede, men kunde icke gifva något svar, hvarför hon gjorde helt om och aflägsnade sig.

Hennes första tanke var att gå till sin pappa och förmå honom att ögonblickligen bortköra den upproriske betjenten; men hon kom så att tänka på att detta var första gången han felat och att hon kanske äfven sjelf haft någon skuld dertill, hvarför hon trodde det vara tillbörligt att ännu en gång tala med honom. Ville han så bedja om förlåtelse, skulle allting få vara glömdt. Hon vände därför strax tillbaka och tilltalade honom sålunda:

»Har Friberg förstätt att jag ej tycker om att han röker?»

»Ja, och der ligger cigarren.» Han kastade dermed bort den i ett dike.

»Det tycker jag om. Nu betedde ni er förståndigt.»

»Kan nog hända.»

»Hvarför var ni så häftig för en stund sedan?»

»Jag häftig? Visst inte! Det var ju för frökens räkning som jag tog upp käppen.»

Ebba kunde icke svara.

»Är det någonting fröken befäller?»

»Nej; men jag önskar en sak. — Inser ni icke att ni felat?»

»Jo, kanske.»

»Hvad bör man göra när man felat?»

»Söka godtgöra det.»

»Nog sant; men man bör äfven bedja om förlåtelse.»

»Mycket riktigt.»

»Nå, hvarför gör ni det inte då? Det är just hvad jag önskar och fordrar.»

»Detta skulle jag också göra, om jag ej visste att samma spektakel komme att ofta upprepas. Fröken är allt för häftig och allt för plump i sina uttryck. Det kan aldrig bära sig i längden. Lika bra att det blir slut först som sist.»

»Hvad sa' du; är jag plump?»

»Lymmel, slyngel, drummel och tölp äro inga passande ord för en dam. Det låter groft och rått. Adjö!»

Ebba blef af häpnad och förvåning en längre stund kvarstående på samma plats.

Friberg deremot gick direkt till Kullberg för att berätta hvad som skett. Denne var nämligen för tillfället sysselsatt hemma på gården och därför lätt att anträffa.

»Farväl med dig, bror! Nu reser jag mina färde», ytttrade Friberg.

»Hvarför så?»

»Jag har sagt till fröken att hon är rå och obildad, och då vet du hvad jag har att vänta. Mitt afsked är gifvet, ty, såsom du vet, har jag icke stadt mig på någon bestämd tid. — Ja, jag vill nu vandra ut i verlden och söka min lycka på annat håll. Är turen med mig, bör väl jag, såsom många andra uslingar, kunna framsläpa mitt lif till dess hyddan faller sönder af sig sjelf; åtminstone hoppas jag det. — I alla afseenden kommer jag emellertid att sakna Källstorp, ty — — — ja, jag vet nästan icke hvarför. Men i grund och botten är fröken aldrig så ond som hon låtsar sig vara och menar sällan någonting med hvad hon säger. Jag sade att hon var rå och obildad, men detta menade jag icke; det endast förtretade mig att hon skulle bete sig så som vore hon det. Jag ville tillrättavisa henne,

och så — betedde jag mig dumt. Nu är det emellertid gjort. — Kanske jag åter skulle upptagas till nåder, ifall jag kunde förmå mig att bedja om förlåtelse och anhålla om nåd, men det kan jag ej och inser ej heller hvartill det skulle gagna. Ju förr jag kommer härifrån desto bättre.»

»Har du då någon annan plats?» frågade Kullberg.

»Nej.»

»Hvarför då i otid springa ifrån den du har? Det är ju en obetänksamhet af allra värsta slag. Och kom för öfrigt väl ihåg, att den som ej kan sköta sig på en plats troligtvis ej heller gör det på en annan. Du har ju bildning och uppfostran, hvarför då ej så mycket vett, att du kan sätta dig öfver råheten och småaktiga angrepp? När lifvet en gång slutat, hvad skadar oss väl då de bannor vi här måst uppbära! Bed därför fröken om förlåtelse och strid manliga ännu en tid, åtminstone till dess du hunnit skaffa dig en annan, mera lämplig befattning. Detta är mitt råd.»

»Rådet är nog godt och just detsamma som jag skulle vilja gifva mig sjelf, men ändå tror jag ej att jag kan följa det. Huru som helst vill jag gå och säga farväl, jag måste det, ty jag är i behof af min innestående lön, och då kanske — — —. Farväl så länge!»

Friberg gick direkte till majoren, till hvilken han yttrade:

»Jag har förolämpat er dotter, fröken Ebba, och vet därför att mitt afsked är gifvet.»

»Har du det? Derom vet jag ingenting.»

»Jaså! — Hon har således icke berättat det ännu?»

»Nej.»

»Jag vill då sjelf göra det. Jag sade att hon var rå och obildad, något som — — —»

»Hvad! Ebba rå och obildad? Är du galen karl!»

»Det var naturligtvis jag som genom ett dylikt beteende visade mig rå och obildad», erkände Friberg, »men det hör icke hit. Hvad jag gjort, står jag för. Jag vet hvad som blir följderna och är därför kommen för att säga farväl och

tacka för den tid jag varit här. — Kan jag utfå några kronor, har jag ingenting deremot; jag kan nog komma att behöfva dem.»

»Detta här är en sak som ej vidkommer mig, ty jag för min del har ingenting att anmärka utan är tvärtom mycket belåten med dig. Tala därför med Ebba om saken; hon må härvidlag handla efter godtfinnande.»

Medan Friberg talade med majoren, hade Ebba uppsökt Kullberg för att förskaffa sig några upplysningar angående betjenten.

Hvad hon fick veta var emellertid icke mycket, ty samtalet tog en sådan vändning, att hon såg sig föranlåten att sluta med förfrågningarne långt förr än hon önskat. Och detta tydligen därför att hon gick allt för tvärt på saken.

»Hvad är det för en betjent herr Kullberg skaffat oss?»

»Jag förstår inte hvad fröken menar.»

»Inte? Jo, han har hela tiden förefallit mig ytterst märkvärdig. Ibland är han rent af dum, eller kanske blott tillgjordt dum, jag vet ej hvilket, men ibland tyckes det som han skulle veta alltför mycket.»

»Nog vet jag att han fått en ganska god uppfostran», svarade Kullberg, »men aldrig har jag kunnat tro att någon, på hvad plats han än är, kan veta för mycket.»

»Beror på. Vet tjenaren lika mycket eller mer än husbonden, tror han också att han kan sätta sig i jembredd med eller öfver honom.»

»Ja, hvarför icke?» tyckte Kullberg.

»Huru, hvad menar ni?»

»Jag menar att penningen icke gifver menniskan något egentligt värde utan endast sätter henne i tillfälle att skaffa sig förmåner och bekvämligheter, hvilka den som är i saknad deraf måste undvara. Det är endast den rike som kan hålla sig med tjenare och icke tvärt om; men hvad som då skiljer dem åt är endast en jordklump, ty 'guld ej annat är än mull'.»

Ebba gaf härtill icke något svar utan vände honom i stället ryggen på ett föraktfullt och mycket betecknande sätt.

Kullberg insåg allt för väl att han förtörnat henne med sina ord och erkände äfven att han talat mera öppet än nödigt varit, men kunde likväl icke ångra hvad han gjort, ty Ebba hade så ofta visat, dels genom ord och dels genom handlingar, att hon föraktade både honom och allt hvad tjenare hette, att han ej kunde uraktlåta att taga tillfället i akt och säga *sin* tanke om saken.

På återvägen till sitt rum mötte Ebba betjenten, som tydligen sett hvar hon varit och nu afbidade hennes återkomst.

»Nå, hvad ämnar ni nu göra?» frågade Ebba.

»Gå ut i vida verlden för att skaffa mig mitt dagliga bröd.»

»Är vårt icke godt nog då?»

»Jo, men — — — jag kan naturligtvis icke stanna.»

»Sedan ni burit er så dumt åt, menar ni väl?»

»Ja, någonting ditåt.»

»Det är ett erkännande som jag respekterar. — Svvara mig nu uppriktigt på några frågor:

»Hvad var er far?»

»Han var — skollärare.»

»Så, då tror jag mig kunna gissa huru det är fatt: Ni har fått något mer är vanlig folkbildning. Är det icke så?»

»Jo.»

»Men ifall jag ej missminner mig, uppgaf Kullberg att er far varit skraddare.»

»Gjorde han det? Nej, det var — — var jag som varit skraddare.»

»Det synes inte på er.»

»Tackar för komplimangen.»

»Hvarför öfvergaf ni då ert yrke? Skulle det anses för bättre att vara betjent?»

»Ja, jag hade sett att betjenter alltid hade så vackra kläder.»

»Ni ville således lysa?»

»Jaa.»

»Ha-ha, ja! Också ett sätt! — Var detta verkligen enda och rätta orsaken?»

»Nej, också fanns ett annat skäl: jag blef alltid så öm — — hm! ömfotad när jag satt på bordet.»

»Ha-ha, jäså! Men ni kunde ju suttit på en stol, såsom många andra skraddare göra?»

»Det är icke så fint, och dessutom förbjöd mig mästaren det. Han sade: den som ej kan sitta på bordet duger ej heller till skraddare.»

»Ni blef således bortkörd?»

»Visst inte; men jag fick välja mellan att sitta på bordet eller gå min väg; och så gick jag min väg.»

»Nå, då är den saken klar. Men sedan, hvar har ni varit sedan?»

»Sedan kom jag hit.»

»Direkt?»

»Ja.»

»För att söka Kullberg?»

»Ja, ty jag kände honom från barndomen och hoppades att han skulle skaffa mig någon plats.»

»På hvad sätt voro ni bekanta från barndomen?»

»Vi lekte röfvare tillsammans.»

»Dumbom! — Nå, hvad var Kullbergs far då?»

»Han var prest.»

»Och er?»

»Såsom jag sagt: skollärare.»

»Huru kunde ni komma på den idén att blifva skraddare? Kunde ni inte blifvit detsamma som er far?»

»Nej, far min sade att jag var så passande till skraddare, och därför blef jag det.»

»Ni kan verkligen göra en yr i hufvudet.»

»Huru så? Är det inte logiskt allt hvad jag sagt?»

»Logiskt! Hvar i all verlden fick ni det ordet ifrån? Kanske har ni läst logik också?»

»Ja, far min hade en bok som handlade om logik.»

»Och den studerade ni?»

»Ja; men den var så svår att jag icke kunde förstå den. Tycker inte fröken också att den är svår?»

»Jag! Jag har aldrig läst någon logik.»

»Inte? Då bör fröken göra det, ty far min sa', att det är så nyttigt för förståndet och uppöfvar tankeförmågan.»

»Hvad menar ni?»

»Hvad jag menar!»

»Ja. Antingen är ni mer än tillbörligt dum, eller också är ni till ytterlighet oförskämd.»

»Huru så? Hvilketdera är bäst?»

»Att vara dum eller oförskämd?»

»Ja.»

»De' vet jag inte.»

»Jag läste engång i en tidning att man kommer längst i denna verlden genom att vara oförskämd. Kan det manne vara sant?»

»Kanske. Är det därför som ni är oförskämd?»

»Jag? Visst inte. — Jag har ännu aldrig i mitt lif varit oförskämd, åtminstone så vidt jag vet.»

»Inte det? Nå då är ni således dum.»

»Ja, det är jag och det blyges jag icke för, ty kyrkoherde Kullberg, inspektorens far, sade, att det endast var den kloka menniskan som kunde inse att hon var dum, hvaremot den dumma alltid ansåg sig för klok.»

»Jo ni är god ni! Ni står ju och vill rent ut drifva med mig. — Säkert är åtminstone att ni icke alls är hvad ni utgifver er för. Säg nu uppriktigt: hvad har ni varit?»

»Skräddare.»

»Hvilken dumhet!»

»Ja det tyckte jag också, och därför öfvergaf jag yrket.»

»Ni kan göra en galen.»

»Hvarför det?»

»Jo därför att ni sjelf är galen.»

»Nu skämtar fröken. — Jag skall emellertid be att få

berätta någonting märkvärdigt om en tokig dam som jag en gång skulle ledsaga till hospitalet.»

»Ett vackert sällskap!»

»Ja, damen såg verkligen bra ut och var ung också, endast 20 år. — Hon hade en viss likhet med fröken. — Jo, hela hennes galenskap bestod deri, att hon ansåg sig sjelf för klok och alla andra för galningar. Är det inte märkvärdigt? På så sätt kan man ju aldrig sjelf veta om man är klok eller galen. Jag kan vara galen och fröken kan vara galen, utan att någon af oss sjelf vet det minsta derom.»

»Ni har rätt; jag kan ej afgöra om ni är klok eller galen. — Jag tänker nu på en sak: när ni var skraddare var ni väl en riktigt förnäm skraddare?»

»Ja vars! Jag hade egen nål — den har jag för öfrigt ännu — egen sax och eget pressjern.»

»Och sydde såväl dam- som herrkläder?»

»Ja vars!»

»Då kan ni väl sy en väst åt mig?»

»Jaaa — — — om jag blott hade några mönster.»

»Kan ni icke sy efter mått?»

»Jooo — — men det blir inte så bra.»

»Sak samma huru det blir. Jag vill blott se om ni varit skraddare. Var god och tag mått af mig till en väst, ett s. k. lifstycke. Tyg, nål, tråd och alla tillbehör skall jag strax anskaffa. Ni kan komma med in på mitt rum och taga mått. Jag har måttband derinne.»

»Jag slipper väl att sitta på bordet medan jag syr?»
frågade Friberg.

»Galning! Nå, kom nu bara!»

Friberg följde sakta efter och reflekterade öfver huru han på bästa sätt skulle kunna undandraga sig profvet.

Sedan de kommit in på rummet och Ebba fått tag i ett måttband, stälde hon sig midt på golfvet och bad honom strax skrida till verket:

Friberg hade nu funnit en idé som han trodde skulle taga skruf; han yttrade:

»Jag måste först fästa frökens uppmärksamhet på att jag aldrig varit gesäll utan endast lärgosse. Mästaren tog alltid sjelf mått.

»Jaså! — Nå ja, sak samma huru det blir med måttet och tillskärningen, jag vill blott se om ni har någon hum om yrket och framför allt om ni kan sy en ordentlig söm. Seså, tag nu strax mått!»

Friberg fattade måttbandet och bad henne sträcka upp armarne. — Ebba gjorde så.

Han tog nu måttbandet i högra handen, sträckte båda armarne bakom veka lifvet på henne och — tryckte henne hårdt till sitt bröst.

»Aj! Lymmel, skurk, vet hut!»

»Om ursäkt! Tog jag hårdt?»

»Ut med er strax!»

»Huru går det då med måttet, nådig fröken?»

»Ut, ut, säger jag!»

Friberg undrade hvad som skulle blifva följderna af denna handling, om han strax skulle blifva afskedad, eller om profvet möjligtvis skulle förnyas i någon annan form. Huru som helst föresatte han sig att spela rollen af att vara något dum, ty derigenom trodde han lättast kunna reda sig.

Det var därför med afsigt han icke drog sig helt och hållet tillbaka utan stannade i nästa rum, i matsalen, och stälde sig midt framför spegeln.

Då dörren mellan rummen ej blifvit helt och hållet stängd, utan stod något smått på glänt, var det helt naturligt att Ebba skulle höra det, och lika naturligt var det äfven att hon skulle blifva förtretad deröfver, ty detta hans qvarstannande var både ett brott mot hennes särskilda befallning och den en gång för alla gifna ordern, att han aldrig fick hålla sig inne på rummen utom i de fall, då han hade någonting att der uträtta. Hon föresatte sig därför att gifva honom en skarp tillrättavisning, och rusade så efter

ut i salen. Men all hennes vrede försvann och ett löjets leende spelade i stället på hennes läppar, då hon såg huru lugn och förnöjd han beundrade sin bild i spegeln utan att observera hennes närvaro.

»Hvad gör ni här?» frågade hon.

Friberg spratt till, tummade sig något förlägen och svarade:

»Jo, jag beundrar spegeln; den är så vacker så.»

»Lika vacker som ni kanske?»

»Hm! Fröken smickrar mig», härvid log han förnöjd och bugade sig artigt.

Ebba tyckte att detta var allt för dumt, hon blef därför ånyo förtretad och yttrade i skarp ton:

»Säg! Hvad har ni här att göra? Hvarför går ni inte er väg?»

»Ursäkta, nådig fröken! Jag ville blott se huru min rock sitter. Tycker inte fröken att den kläder mig bra?» härvid sträckte han på sig och vände sig om så hon skulle kunna se riktigt huru den satt.

Ebba blef alldeles förbryllad och kunde icke säga någonting.

Friberg tittade nu ånyo i spegeln och yttrade:

»Synes manne ett och samma föremål lika i allas ögon?»

»Ja, troligen.»

»De' var bra de'.»

»Hvarför bra?»

»Derför att, då jag tittade i spegeln, fick jag se någonting som jag tyckte såg mycket bra ut, och då måste ju äfven andra tycka att detta någonting ser bra ut.»

»Jaså, ni tycker ni ser bra ut? Nej, det är allt med edra ögon som med er sjelf, de äro icke fullt normala.»

»Huru skola ögonen vara konstruerade för att vara normala?» frågade Friberg.

»Det finnes ett ordspråk som säger, att en däre kan fråga mer än tio vise kunna svara, och detta besannas verkligen på er.»

»Jaså fröken kan icke säga det? Jag vill då fråga Kullberg derom, ty han är mycket lärd.»

»Allt bättre och bättre!»

Friberg lät nu helt ofrivilligt ett leende spela på sina läppar i det han yttrade:

»Men det var icke min egen bild jag såg i spegeln, utan frökens. Skada blott att mina ögon ej skola vara normala!»

Ebba kände nu att han, oaktadt alla sina dumma ord och handlingar, dock hade öfvertaget; äfven insåg hon att han sjelf var medveten derom, ty det der ironiska leendet hade sqvallrat för mycket. Men när han så strax derefter kastade en hastig blick i spegeln och frågade:

»Tycker inte fröken att jag bör låta klippa mitt hår?» blef hon åter villrådlig och visste icke hvad hon skulle tro eller tänka om honom; det der var ju en dumhet utan like.

»Vet skäms karl!» yttrade hon.

Friberg stod nu och vred och snodde med fingrarne och gaf henne då och då en hastig blick. Ebba kunde icke blifva klok på hvad han gjorde och frågade därför:

»Hvad är det ni gör?»

»Jo, jag fann ett sådant långt, vackert hårstrå här bredvid spegeln. Jag virar det nu tillsammans för att gömma det i min portmonnä.»

Ebba blef något förlägen, ty hon visste allt för väl att håret ej kunnat tillhöra någon annan än henne sjelf. Hennes första tanke var därför att rycka det ifrån honom, men hon besinnade sig, låtsade i stället om ingenting och yttrade:

»Jag har lust att se huru er galenskap utvecklar sig och huru ni framdeles kommer att sköta er. Gå nu strax och säg till om hästar och vagn. Jag vill åka ut på en liten stund; jag har ett ärende bort till Viken. Friberg får följa med; men kom väl ihåg, att vid första dumma handling är det slut. Gå strax!»

Kort derefter framrullade vagnen.

Ebba var strax färdig; vigt och behändigt hoppade hon

upp i vagnen, fattade sjelf tömmarne, tillsade betjenten att hoppa upp bak på, och så bar det åstad.

Efter en halftimmes färd höll hon in hästarne något och lät dem slutligen helt och hållet stanna, hvarpå hon vände sig mot betjenten och yttrade:

»Friberg kan hoppa af och plocka några af de rödgrede-
lina blommorna som stå der borta på ängen. Ni förstår
väl hvilka jag menar?»

»Ja, ängvifvan, *primula farinosa*», förifrade sig Friberg.

För att dölja sitt missgrepp hoppade han ögonblickligen
af och begaf sig bort till ort och ställe för att fullgöra sitt
uppdrag.

Sedan han plockat en handfull, återtagit sin plats och
öfverlemnadt blommorna, yttrade Ebba:

»Hvad sa' ni de hette?»

»*Primula farinosa*.»

»Hvar har ni lärt er det?»

»Far min har sagt det.»

»Må så vara; kanske kan en skollärare äfven känna till
latin, eller åtminstone ha' studerat floran, men något ovan-
ligt är det i alla fall. Kunde er far något annat språk?»

»Ja vars, han kunde lite af hvarje; han kunde till och
med förstå hvad foglarne sade.»

»Kan inte ni det?»

»Jo vars.»

»Jo ni är herrlig! Har ni någonsin hört att foglarne
kunna tala?»

»Ja, igår hörde jag det.»

»Och ni förstod äfven hvad de sade?»

»Ja, någorlunda.»

»*Någorlunda* var det ja! — Hvarför skall ni alltid göra
er löjlig och framkomma med de mest barocka påståen-
den?»

»Detta är hvarken löjligt eller barockt, utan fullkomligt
naturligt och sanningsenligt. Jag skall därför be att få be-
rätta förhållandet.»

»Gå på i galenskapen!»

»Jo det var så: Några svalungar hade flugit ur sitt bo och satt sig på den nedra halfdörren till stallet der hemma på Källstorp. Den stora, grå katten kom smygande utmed väggen och beredde sig att hoppa upp och taga en af dem. Men då kommo de äldre svalorna framflygande, skreko på ett egendomligt och varnande sätt: piip—piip! d. v. s. det-samma som: se upp, se upp! Och strax uppflögo ungarne och satte sig på taket. Katten gick miste om sitt rof. — Hade svalorna ej kunnat tala, hade ungarne ej heller kunnat förstå sina föräldrar.»

En kråka kom just nu flygande förbi dem och skrek: ka-rak, ka-rak!

»Då förstod ni väl äfven hvad kråkan nu sade?» frågade Ebba något spefullt.

»Ja, hon sade: vacker dam, vacker dam!»

Ebba beundrade hans fyndighet och kände sig äfven något smickrad af orden, ty hon kunde ej rätt gerna annat än taga dem åt sig; men då han strax derefter tillade:

»Det var den der kråkan, som kommer flygande der bakefter, hon menade», blef hon något snopen och kände sig betydligt besviken.

Äfven denna andra kråka kom flygande tätt förbi dem och kraxade äfven hon, men på ett annat sätt; hon skrek: kii-ri, kii-ri!

»Hvad säger den då?» frågade Ebba.

»Kär-i, kär-i!» svarade Friberg och såg henne dervid på ett forskande sätt i ögonen.

Ebba kände sig något förbryllad af blicken och måste därför vända bort ansigtet.

Friberg fortfor:

»Det der kii-ri!, som kråkan ropade, är fullkomligt liktydigt med: jag älskar er.» Härvid gjorde han en paus i afbidan på ett svar, men då han icke fick något, fortsatte han:

»Också en märkvärdig sed hos kråkorna att damerna skola fria.»

»Huru kan ni veta att den sista var en dam?» frågade Ebba och log rätt godt.

»Dels därför att den första kallade henne för dam, men hufvudsakligast därför att hon hade tournyr, något som alla kråkdamer ha', liksom också en del höns. Det är just ifrån dem vi fått pariser-modet.»

Ebba kände sig träffad och förolämpad af orden, ty äfven hon begagnade tournyr. Hon skulle så gerna velat gifva ett skarpt och bitande svar, men kunde icke finna något. Hvad hon fick fram var tvärtom mycket tarfligt; hon yttrade:

»Friberg visar sig jemnt och ständigt i olika dager: den ene minuten klok, den andre dum och den tredje rent af galen.» Dermed vände hon sig helt och hållet ifrån honom såsom hade hon för afsigt att ej mera lyssna till hans ord. Men Friberg ville gerna tala mer och framför allt njuta af hennes blick, hvarför han lutade sig fram så långt som möjligt och yttrade:

»Hvarför skall fröken alltid tro att jag är dum och galen? Det är ju omöjligt att alla kunna vara så kloka och lärda som fröken. Fröken har naturligtvis gått i en förnäm skola och läst allt möjligt; jag deremot har endast gått i en simpel bondskola.»

»Simpel?» frågade Ebba. »Er far kunde ju alla möjliga språk.»

»Inte danska eller kinesiska. — Jag skulle så gerna vilja veta huru en kines talar.»

»Har Friberg någonsin hört huru en gås kacklar?»

»Ja, det hör jag dagligen.» (De hade gäss på Källstorp).

Ebba rodnade, ty hon märkte att hon valt ett tvetydigt exempel. Emellertid fortfor hon:

»Just så talar en kines.»

»Jaså, intet värre. Då talar väl fröken ofta kinesiska?»

Ebba kände sig förtörnad och förolämpad, men kunde icke gifva något svar. I stället gaf hon hästarne en klatsch och lät dem sträcka ut i starkaste traf, hvarigenom allt vidare samtal omöjliggjordes.

Det var sent då Ebba begaf sig på hemfärd ifrån Viken.

Hennes afsigt hade varit att strax återvända sedan hon utträttat sitt ärende, som var att afprofva en klädning och gifva sömmerskan några råd och anvisningar för dess förfärdigande; men så hade hon sammanträffat med en gammal bekant, en enkefru Möller, hvilken hon ofta lofvat att besöka, utan att det blifvit någonting af, och som hon därför nu, för att ej synas oartig, måste följa med hem. Visiten blef emellertid ganska långvarig, ty fru Möller var en språk-sam, munter och glad dam, en som hade reda på allt och alla och kunde berätta på ett mycket roande sätt, hvarför tiden gick mycket fort. Dessutom ville hon så gerna visa hvad huset förmådde och bullade därför upp af alla möjliga slag och tillagade en supé af allra finaste beskaffenhet. Ebba hade icke hjerta till att säga nej, och därför blef det fullkomligt mörkt innan hon kunde slita sig lös och begifva sig hem.

Betjenten hade emellertid under hela tiden qvarhållit med hästarne utanför sömmerskans lokal; ty Ebba hade icke lemnat någon underrättelse om hvarthän hon begifvet sig, ej heller gifvit någon order om hvarest han skulle henta henne, hvarför han ansåg det för sin skyldighet att qvarstanna. Kanske skulle han dock under andra förhållanden kommit till andra åsigter, men då sömmerskan var nog artig att bjuda honom både på kaffe, vin och mat, och hennes biträden voro näpna, muntra och glada flickor, fann han vistelsen derstädes ganska angenäm och tyckte att Ebba gerna kunde gå de få stegen som skiljde sömmerskans lokal från fru Möllers.

Hvad sjelfva sömmerskan beträffar var hon en 30 års menniska, mera ful än vacker, med svarta, skarpa ögon, uppåt sträfvande näsa, gul hy och, eget nog, yppiga former. — Genom sina ord och gester visade hon tydligt att hon ansåg sig sjelf för en mycket förnäm och viktig person. Framför allt sökte hon framhålla att hon varit i Stockholm i 10 år, att hon der varit mycket firad och fått sy åt den finaste noblessen.

Mot betjenten antog hon en mycket förtrolig, fastän något nedlåtande ton och tycktes framför allt vilja »pumpa» honom. Det var tydligen i detta syfte hon tidigare än vanligt entledigade sina biträden och skaffade sig tillfälle att få tala med Friberg i enrum. Dock var detta henne något svårt, ty flickorna som hade sina hem hvar och en på sitt håll ute i byn tycktes aldrig blifva färdiga; än saknade de ett än ett annat. Sömmerskan gjorde då processen kort i det hon yttrade:

»Skynden er nu flickor, ty jag vill sjelf ut och hemta lite frisk luft.» Derpå vände hon sig till betjenten och tilllade: »Kanske har Friberg lust att följa med mig ut i trädgården? Jag brukar nämligen alltid gå dit om qvällarne för att njuta af aftonvindens balsamiska dofter.»

Friberg efterkom uppmaningen, fastän han hade något svårt att komma ifrån hennes biträden, hvilka alla sade honom farväl en tre à fyra gånger och hvilka alla på det enträgnaste bådo om hans porträtt.

Sedan flickorna slutligen aflägsnat sig och Friberg som hastigast sett om hästarne, uppsökte han sömmerskan, hvilken slagit sig ned i en liten förtjusande berså i den för öfrigt mycket obetydliga trädgården.

Hon helsade honom strax välkommen och beredde sig att lemna honom plats så långt omständigheterna tilläto. Men Friberg stälde sig något blyg och rädd och låtsade ej veta om det gick an att slå sig ned. Orsaken var dock den, att han hade en viss antipati för att sätta sig i hennes omedelbara närhet, och någon annan utväg fanns ej, enär bersån

endast innehöll en liten obetydlig bänk som till största delen var upptagen af sömmerskan och hennes tournyr och svårigen tycktes kunna lemna plats för två.

»För all del, var så god och tag plats», yttrade hon. »Jag är icke så farlig som jag ser ut till.»

Friberg trängde sig till och satte sig, men höll hufvudet till hälften bortvändt; detta dock ej af blyghet, såsom sömmerskan trodde, utan för att derigenom slippa inandas de »balsamiska dofter», hvilka i form af parfym utströmmade från hela hennes person. Han afskydde och hatade nämligen allt hvad parfym hette och detta isynnerhet när den var af dålig beskaffenhet, såsom här var fallet.

»Man kan se på er att ni aldrig varit i Stockholm», tyckte sömmerskan.

»Hvarför så?»

»Emedan ni då ej skulle bry er om att se på solnedgången utan — —.»

»Utan hvad?» frågade Friberg.

Hon gaf härtill icke något svar utan yttrade:

»Märkvärdigt att er fröken, som annars aldrig brukar göra långa visiter, kunnat låta så förtrolla sig af den gamla tokan, fru Möller; ty, oss emellan sagdt, är fru Möller hvarken en riktigt fin eller bildad dam. Visserligen har hon såsom flicka gått i pension inne i staden, men också vet hon icke mer än hon fått lära der; i Stockholm har hon aldrig varit. Och kan ni tänka er, likväl vill hon sätta sig öfver mig och anser sig för god att umgås med mig; är det icke gudomligt! Hela hennes merit är en outtröttlig språklåda och ett visst savår livrér*, som kan blända en och annan mindre erfaren, men mig lurar hon icke.»

Härpå ryckte hon Friberg i armen, för att få honom att se och tänka på något annat än solnedgången, och yttrade:

»Säg, käre Friberg, är icke fröken Lange bra svår att göra till lags?»

* Savoir vivre.

»Visst icke.»

»Jag har emellertid hört sägas att hon grälar både i tid och otid, och detta i synnerhet på er?»

»Fullkomligt misstag. Har hon någon gång grälat på mig, har det ej varit utan orsak. Nej, fröken är den hyggligaste människa man kan tänka sig.»

»Jaså! Men huru är det fatt att hon inte gifter sig? Hon lär ju ha' haft många lysande anbud?»

»Ja, anbud saknas visst inte. Senast i förra veckan gaf hon doktor Erlandsson en korg.»

»O Gud, hvad säger ni; hvilket vanvett! På så sätt kan hon ju till slut blifva utan.»

»Har visst icke någon fara», trodde Friberg.

»Eller kanske håller hon sig med någon hemlig inklivation?»

»Hvad är inklivation för något?»

»Ja det är sant; det kan ni naturligtvis inte veta. — Jo det är när två i löndom sammanträffa.»

»Jaså! Nej, derom vet jag ingenting.»

»Hon lär ju ofta rida ut och beskåda arbetet?»

»Ja, det gör hon.»

»Och inspektoren lär ju se mycket bra ut?»

»Äfven det.»

»Nå, förstår ni inte?»

»Kanske. Men nej, jag förstår ingenting. Hvarför just i löndom?»

»Nu är ni dum. Vi äro ju alla människor.»

»Visserligen, men alla äro icke elaka», svarade Friberg, som blef förtörnad öfver hennes ord.

»*Elaka* var ej rätta ordet. Ni menade väl *svaga*, kan jag tro?»

»Kanske det.»

»Jojo, jag har allt sett och hört mycket i den vägen i mina dagar, i synnerhet i Stockholm.»

»Var nu god och säg mig om någon annan framkastat detta antagande, eller ni sjelf gjort det?»

»Ingen har sagt någonting; jag ville blott höra eder tanke derom.»

»Jaså! Nå, då skall fröken Lange få höra *er* tanke.»

»Hvad säger ni! För Guds skull aldrig ett ord, ty då gör ni mig olycklig.»

»Jag lofvar ingenting, ty hvad ni nu sagt är så gement, uselt och lågt, att ni förtjenar offentlig näpst.»

»Nej har man bara hört, hvilket språk! Jag skall då säga min gunstige herre, att jag icke sagt ett ord, nej icke ett *endaste* ord. Och jag skulle tro att hon hellre tror mig än en galen betjent, såsom hon kallar er.»

»Sak samma hvad hon sagt om mig, det bekymrar mig ej och hör ej heller hit; hon är mig dessutom ingenting skyldig. Jag deremot är hennes tjenare, äter hennes bröd och är därför skyldig att försvara henne, isynnerhet då hon, såsom nu, blir oskyldigt anfallen. Säger ni ett enda ondt ord till, så gifver jag er, så qvinna ni är, ett slag så ni faller hufvudstupa på marken; ty vet, att fröken Lange är en så upphöjd och ärbar qvinna, att ni icke ens är värdig att upplösa hennes skorem. Och nu adjö! Härmed rusade han ut ur bersån och det med en sådan fart, att han så när hade stött ikull — Ebba, som stod strax utanför vid ingången.

Att hon hört en del af hvad som sagts var utan allt tvifvel, men huru mycket kunde hvarken Friberg eller sömmerskan veta, ty ingen af dem hade hört när hon kommit.

Hvem som blef mest förlägen: betjenten, Ebba eller sömmerskan, kunna vi ej afgöra.

Ebba visade emellertid att hon var situationen vuxen. Hon yttrade:

»Jo, det är snygga tjenare man har! Man måste sjelf springa och leta upp dem, när man är i behof af dem. Friberg kan vara så god och hålla sig vid hästarne en annan gång.»

Härpå sade hon farväl till sömmerskan, som nu visade sig ytterst ödmjuk och följde djupt bugande ända fram till vagnen.

Just som allting var i ordning för affärden och Ebba lät sätta hästarne i gång, yttrade hon:

»Hvarför körde ni inte bort och hemtade mig?»

»Derför att fröken inte gifvit någon order derom. För öfrigt visste jag icke *hvar* jag skulle hemta fröken.»

»Såg Friberg då inte att jag gick bort med fru Möller?»

»Nej. Jag såg endast att fröken gick bort med en dam. Hvad hon hette vet jag inte.»

»Ni är er lik, hör jag. Jo, denna dam var just fru Möller.»

»Jaså! Bor hon här på Viken?»

Frågan lät så naturlig och naiv att Ebba omöjligt kunde fortsätta med sina förebråelser. Också kände hon icke alls någon lust dertill, utan var tvärtom mycket vänligt sinnad mot betjenten för det han så energiskt tagit hennes försvar — hon hade nämligen hört både det och mer till, men hade låtsat sig vara ond för att derigenom undanröjda alla misstankar om att hon lyssnat. När hon derför hörde hans naiva och tokroliga svar, kunde hon ej afhålla sig från att le, likväl ville hon ej tillåta att han hade sista ordet och yttrade derför:

»Ni frågar efter ert eget vett. En annan gång får ni emellertid söka taga reda på hvarthän jag begifver mig.»

Klockan var nu mellan 10 och 11 på qvällen.

Vestanvinden framförde en kall och disig luft, som snart insvepte allt i fullkomligt mörker. Ebba måste derför köra med största försigtighet, ty det var endast med svårighet man kunde se vägen, hvilken blott här och der syntes något markerad genom de vattenpussar som blänkte i de bredvidliggande dikena, och ännu svårare var det att se de grindar, hvilka på flera ställen spärrade passagen. Men så småningom inträffade en förändring till det bättre. Dimman skingrade sig allt mer och mer; luften blef allt högre och klarare; den ena stjernan efter den andra framträdde på fästet och upplyste rymden; fackla tändes efter fackla der uppe i det

oändliga, och snart strålade stjernehären i sin fulla glans. Öfver allt syntes endast ljus och lif.

Friberg satt tyst och begrundande på sin plats och betraktade, försjunken inom sig sjelf, de lysande kloten. Han märkte icke att hästarne stannat och att Ebba förvånad såg på honom.

»Hvad går åt er?» yttrade hon. »Hvarför hoppar ni icke af och öppnar grinden?»

»Om ursäkt!»

I största hast hoppade han af och fullgjorde sin skyldighet.

Sedan han kommit upp igen, yttrade Ebba:

»Friberg bör akta sig för att sofva en annan gång.»

»Jag sof icke, nådig fröken; jag blott tänkte.»

»Såå! Hvad tänkte ni på då?»

»Jag sökte uträkna huru lång tid en häst, som springer en mil i timmen, behöfver för att draga mig till stjernorna der borta i rymden, ifall det finnes en väg dit.»

»Och det kunde ni naturligtvis uträkna?»

»Ja vars! På ett ungefär var det mycket lätt. Han behöfver ett tusen sju hundra sextiosex billioner år.»

»Ha-ha-ha!» skrattade Ebba. »Det var det värsta tal jag någonsin hört. Nu märker jag att ni är ett riktigt snille. På hvad sätt fick ni fram talet?»

»Jo, de' gick mycket lätt; jag blott tänkte lite'. Jag har nämligen sett i en bok att ljuset tillryggalägger 28,000 mil i sekunden och behöfver i medeltal 2,000 år för att hinna till jorden från de för blotta ögat synliga stjernorna. Derefter beräknade jag. Om fröken sjelf vill räkna efter skall fröken få se att det stämmer.»

»Det är mer än jag kan.»

»Ånej; nu skämtar fröken. Det går så lätt, så lätt så. Man behöfver blott multiplicera 28,000 med 60 gånger 60, så får man veta huru lång väg ljuset går i timmen. Sedan multiplicerar man denna summa med 24 gånger 365 gånger 2,000, och så är det färdigt.»

»Och det är så lätt?»

»Javars; när man räknat multiplikation. Men kanske fröken icke lärt sig detta räknesätt? Jag har räknat division också.»

Ebba gaf icke något svar; hon ryckte blott på tömmarne och gaf hästarne en klatsch. Men efter en kort stund kastade hon som hastigast en blick på betjenten och märkte då att han fortfarande satt lika grubblande och försjunken inom sig sjelf. Hon höll därför in hästarne något och frågade:

»Tänker Friberg nu igen?»

»Ja», svarade han något förlägen, »jag tänkte på om hästarne och jag skola komma till samma ställe efter döden.»

»Vet Friberg då inte att djuren ej såsom människan hafva någon odödlig själ?»

»Jo visserligen; men tycker inte fröken ändå att det är bra märkvärdigt? Ett djur kan ofta vara mycket förståndigt och tänka lika bra som en människa; men om djuren ej hafva någon odödlig själ eller något som fortlefver efter döden, så måste det ju vara den förgängliga kroppen eller materien som tänker. — Är det manne kroppen eller själen som tänker hos människan?»

»Det är hvarken det ena eller andra, utan det är anden som tänker i såväl människan som djuren.

»Är anden dödlig eller odödlig?» frågade Friberg.

»Odödlig», svarade Ebba med något irriterad röst, ty hon kände sig icke fullt hemma i detta ämne.

»Jaså, då komma ju äfven djuren eller, rättare, deras ande att lefva evigt?»

»Ja, det tyckes så. Men jag har också hört en och annan påstå, att anden dör bort så snart lifvet slocknat», invände Ebba för att få höra hvad han vidare skulle säga.

»Kan anden dö, så måste den väl vara af samma beskaffenhet som kroppen, och det blir i så fall ändå kroppen eller den döda materien som tänker. Eller huru?»

»Friberg vet väl att detta här är svårlösta saker? Vi

kunna därför helt enkelt komma öfverens om att det är själen som tänker.»

»Ja, men då måste vi också komma öfverens om att djuren hafva en odödlig själ», tyckte Friberg.

Ebba märkte att han hade öfvertaget och jemnt och ständigt lockade henne till motsägelser. Hon sökte därför komma ifrån ämnet genom att yttra:

»För oss kan det vara likgiltigt huru det är fatt med denna sak, ty hufvudsaken är att vi *kunna* tänka.»

»Jag för min del tror att det är kroppen, d. v. s. materien, som tänker», yttrade nu Friberg.

»Hvarför så då?»

»Jo; ifall det vore ett andligt ting som tänkte, skulle alla människor tänka lika bra och alla vara lika förståndiga, ty jag tror ej att ett andligt ting kan tänka dumt, såsom många människor göra. Ja, många äro ju rent af galna, och då skulle således äfven anden kunna vara galen. — Vet fröken t. ex. hvad köksan sa' i går qväll?»

»Nej.»

»Jo, hon sa' att en fläskpannkaka nödvändigt måste vara rund, ifall den skulle duga till att äta. Detta tycker jag är så dumt att en ande ej kan hafva tänkt det; ty nog skulle en ande vetat att en trekantig eller fyrkantig fläskpannkaka kan smaka lika bra som en rund, förutsatt att den är tillagad på ett förståndigt sätt och stekt i ett passande jern.»

Då Ebba icke gaf något svar, fortsatte Friberg:

»Jag skall be att få berätta hvad jag drömde i natt. — Jag drömde att jag var död och hade kommit till en plats, hvarest det stod ett oändligt stort slott, hvarifrån ett haf af ljus utströmmade och hvarest all frid och sällhet tycktes bo. Porten stod öppen på vid gafvel och jag beredde mig därför till att stiga in, men då kom Castor, vår gråe häst, och stälde sig i vägen, gaf mig en spark med bakbenen så jag åter flög ned på jorden; och när jag så vaknade var jag öm i hela kroppen. Var det inte märkvärdigt?»

Då han ej erhöll något svar, tillade han:

»Men jag har sedan tänkt att ömheten möjligtvis kunde härleda sig från bolstren i sängen, ty de äro mycket valkiga. Eller hvad tror fröken?»

»Ni är således icke nöjd med edra bolster?» frågade Ebba.

»Jo för all del, de äro mycket mjuka och bra, men någon har visst på spektakel stoppat i dem några hårda föremål, såsom stenar eller hvad det kan vara.»

Ebba gaf icke något svar. Hon visste ej hvad hon skulle tro eller tänka om sin betjent. Hästarne höll hon emellertid fortfarande in så att de endast gingo i sakta skridt. Hon väntade nämligen att få höra mer. Men då han nu blef sittande fullkomligt tyst utan att göra min af att vilja säga något, såg hon sig slutligen föranlåten att fråga:

»Tänker Friberg nu igen?»

»Ja, jag tänker på om de stjernor jag ser der borta i rymden nu finnas till och huru de i så fall se ut.»

»Ser ni då inte huru de se ut?»

»Nej. Ljuset behöfver i medeltal 2,000 år för att hinna från de synliga stjernorna till vår jord, och därför ser jag endast huru de sågo ut för 2,000 år sedan. Kanske har största delen af dem under denna tid irrat så långt bort att deras ljus nu ej skulle kunna framtränga till jorden, eller kanske hafva de sammanstörtat i en enda klump, eller kanske uppgått i gas, såsom de en gång förut hafva varit innan de skapades.»

»Hvar har Friberg lärt sig allt det der?» frågade Ebba.

»Kullberg har berättat det. — Jag skulle så gerna vilja veta en sak: kan manne en menniskoande, sedan kroppen dött, fara fortare än ljuset, d. v. s. mer än 28,000 mil i sekunden?»

»Det tror jag ej. Jag tycker det är vackert så.»

»Då behöfver således menniskoanden en gång öfver 2,000 år för att hinna till himmelen. Ty himmelen är ju belägen der ofvan om stjernorna? Är det icke så?»

»Jo», svarade Ebba och undrade öfver i hvilken snara hon nu skulle blifva indragen.

»Jag läste en gång i en bok att det der uppe i rymden är så kallt att, ifall en menniska kom dit, skulle hon på en enda sekund blifva fullkomligt svart af köld. Kan det manne vara sant?»

»Hvarför inte? Det är nog sant.»

»Men jag tycker då att menniskoanden under den långa färden, på 2,000 år, skulle alldeles förfrysa i den kalla rymden?»

»Friberg kan väl begripa att anden ej känner någon köld.»

»Ja, men då kan den väl ej heller känna någon hetta?»

Ebba kunde icke gifva något svar. Hon hade ohjelpigt fastnat i snaran.

När vagnen strax derefter rullade in på gården till Källstorp yttrade Friberg:

»Jag hoppas att fröken förlåter mig alla de dumheter jag sagt i dag?»

»Jag skulle vara allt för dum ifall jag ej kunde inse att ni är klokare än jag», gaf hon till svar.

»Tack, tack, nådig fröken! Nu börjar jag inse att jag icke är dum, fastän de i skolan alltid kallade mig för dummerjöns.»

»Ha-ha-ha!» skrattade Ebba. Dermed lemnade hon hästarne åt betjentens omsorg och skyndade så in på sitt rum.

VII.

”Det ta'r sig.”

Allt efter ofvannämnda utfärd till Viken hade fröken Lange med ett visst intresse studerat sin betjent. Med största uppmärksamhet gaf hon akt på alla hans ord och handlingar, gaf honom då och då pröfvande frågor och grälade ofta i otid, blott och bart för att kunna utforska honom. Men han redde sig ständigt ur alla svårigheter, visade sig ibland klyftig och gaf bitande svar, men ibland dum och halffånig, så att Ebba aldrig blef klok på honom. Hemma kunde hon likväl ej, utan att derigenom förnedra sig sjelf eller störa respekten, inlåta sig i något längre samtal med honom, hvarför hon i synnerhet sökte utforska honom då han medföljde på någon utfärd i vagn, något som för öfrigt ganska ofta skedde. Hon kunde nämligen då fullkomligt ogeneradt och med frånvändt ansigte lyssna till hans ord och svar utan att förråda sin nyfikenhet eller genom en min låta honom se hvad hon tänkte.

Friberg förstod dock hennes afsigt och var därför som oftast på sin vakt; men slutligen blef det honom likgiltigt hvart det bar, likgiltigt om han förrådde sig eller ej, ty han var ej belåten med sin skefva ställning. Ja, han till och med önskade att hon skulle få veta allt, men fruktan för att då ögonblickligen blifva bortkörd gjorde att han alltid i en viss mån vägde sina ord och gaf dem en sådan prägel att de lika väl kunde tydas på ett sätt som ett annat. Blott

när det gälde verkligt djupgående saker var han mindre noggrann, medan han märkt att hon då som oftast ej kunde följa med i tankegången och fullt uppskatta hvad han sagt. Så ock under den utfärd hvarom vi här gå att berätta.

Det var en dag i slutet af Augusti.

Ebba hade begifvit sig ut för att hemta frisk luft, såsom hon sjelf uppgaf, men då luften var mindre passande för ett dylikt ändamål, är det mera troligt att hon gjort det blott och bart för att förströ sig eller, möjligtvis, för att pröfva sin betjent, hvilken nu såsom alltid var med och hade intagit sin vanliga plats på baksätet.

Oaktadt klockan redan var bortåt 10 på dagen, hade solen likväl icke ännu hunnit att visa sig, emedan en tjock dimma, som lägrat sig öfver de till hälften skördade åkerfälten och insvept allt i ett trolskt töcken, hindrade dess strålar att tränga sig igenom och göra sig synliga.

Det var en dystert högtidlig morgon.

Här och der qvittrade visserligen en fogel och fjerran ifrån gårdarne i nejden kunde man höra hundarnes skall, men hela naturen tycktes för öfrigt ha' tagit sig en lugn siesta. Alla ljud tycktes endast vara eko från fjerran belägna trakter eller från andra verldar och klot. Från den öfver en mil aflägsna kyrkan i Leaby kunde man tydligt höra klockornas högtidliga och vemodsfulla ljud: bing-bång!

Efter några minuters färd vände Ebba ansigtet till hälften mot betjenten och frågade:

»Tänker Friberg äfven i dag?»

»Ja jag tänker, men kan inte sjelf reda mina tankar.»

»Hvarför så? Äro de virriga kanske?»

»Nej, de äro blott oordnade. Jag tänker på hvarför man skall känna sig så högtids-stämd och berörd af klockornas ljud.»

»Jaså, inte annat. Då skall jag hjälpa er till rätta. Det är därför att de erinra oss om vår dödlighet.»

»Nog sant; äfven den tanken ingår i mina tankar. Men ju mer jag lyssnar till klockornas ljud, desto mer förefaller

det mig som om all tid vore ute och att det vore andarne sjelfva som uppstigit ur sina grafvar och ringde.»

»Jag förstår er inte.»

»Jag vill då försöka att förklara mig.» Härvid lutade han sig fram så långt som möjligt, lade armarne på främre sätet och fortsatte sålunda:

»Det är så tyst och dödt rundt ikring. Från när och fjerran höres ej en menskelig röst, och de ljud som hittränga tyckas endast vara eko från fjerran belägna verldar. Visserligen höres då och då ett bölande och bråkande såsom af kor och får, men detta är endast ett förtviflans skri eller en klagande suck från de i jorden nedmyllade andarne, hvilka nu måst öfvergifva sina boningar och öfverlemna sig åt en tröstlös irrfärd. Ja, tiden är ute; jorden har spelat ut sin rol och allt dess lif har slocknat; blott andarne lefva och irra ikring öfver grafvarne. Så förefaller det mig. Solen har mistat sitt sken, månen lyser icke mer. Det finnes inga moln, det hvarken regnar eller blåser och intet lif stör den dystra tystnaden; men oupphörligt ljuder det: bing-bång! Detta ljud brusar ut från klockorna i kyrkan, från malmen i bergen och mullen i grafvarne. Det höres när och fjerran, från alla håll och kanter och tystnar aldrig, ty det är andarnes vemodsfulla och klagande suck. De ropa på hjälp och förbarmande, på en frälsare ur nöden. Bing-bång! Hjälp-hjälp! — Sedan djur och växter dött bort och allt lif slocknat ut, hafva andarne ej mer någon ro, ty de sakna både hus och hem, både hvila och frid och måste evigt irra öfver den öde jorden och följa den i dess tröstlösa irrfärd. De plågas af både hetta och köld, af både fruktan och ångest utan att dock kunna dö, och därför ropa de ständigt: bing-bång! hjälp-hjälp! — Men hvarifrån skall väl hjälpen komma och hvem skall förlossa dem? De skåda hän till stjernorna der uppe i rymden och hoppas på hjälp från en annan verld, från en himmel der ofvan. De veta ej att samma är förhållandet på alla klot, i alla verldar och att någon himmel ej finnes. Öfver allt, på alla verldar

höres samma vemodsfulla och klagande rop, ty anden är öfver allt bunden vid materien; den bortsläpas såsom en fånge eller träl af de rasande atomerna; den sargas, plågas och piskas, kastas i eld och lågor, i köld och mörker, får lida de allra gräsligaste qual utan att dock kunna dö, och därför ropa andarne på hjälp: bing-bång! — De veta likväl ej att det värsta återstår, att all materia en gång skall sammanstörta i en enda massa och uppflamma i en brand, hvars hetta öfvergår all beskrifning, att de skola indragas i de rasande lågorna och i milliontal af år kastas huller om buller i den glödande ugnen och pinas till det otroliga. Deras rop på hjälp skall då ej blifva hörd utan öfverröstas af brandens dånande ljud. Men sedan en gång, när elden slocknat och massan slutligen afsvalnadt, skall deras bing-bång! åter börja att ljuda genom rymden, ty de äro då öfverlemnade åt ett becksvart mörker, en gränslös köld och en evig irrfärd i en bottenlös afgrund; det slutliga ödet för min ande och allas våra andar. — —.»

»Jag kan undra om Friberg nu sjelf har reda på hvad han sagt», afbröt honom Ebba.

»Hvarför så? Var det icke bra?»

»Bra! Det vet jag inte. Det lät hemskt, det är allt hvad jag kan säga.»

»Såå! Men jag har inte slutat ännu. — De vemodsfulla ljud som utgå från klockorna der borta i kyrkan äro de affidna andarnes rop på hjälp. De beklaga sin nöd för oss som lefva och anropa oss om bistånd. Vi äro också de enda som kunna hjälpa, ty materien kan endast beherskas af materien, d. v. s. de lefvande kropparne, hvilka äro ett mellanting af materia och ande. Vårt mål är därför att göra oss till herrar öfver materien, för så vidt vi ej för evigt skola ropa: bing-bång! hjälp-hjelp!»

Då Ebba nu märkte att han talat till slut och ej hade mer att tillägga, yttrade hon:

»Antingen måste ni vara mer än vanligt klok, eller också är ni — — någonting annat.»

»Annat än betjent? Eller hvad menar fröken?»

»Jo ni är herrlig!»

»Om ursäkt! Kanske frågade jag dumt, men det var därför att jag kom att tänka på någonting annat.»

»Så! Hvad då?»

»Jo, jag tänkte på bröllopet om söndag, Hanssons bröllop, ty jag är bjuden såsom marskalk.»

»Ha-ha! Ni är galen! Er tanke flyger ju mellan himmel och jord såsom ett par lärkvingar. Tycker ni för öfrigt att detta var någonting att berätta för mig?»

»Nej.»

»Nå, hvarför gör ni det då?»

»Jag *tänkte* ju blott derpå, men när fröken så frågade *hvad* jag tänkte på, ansåg jag det för min skyldighet att säga det.»

»Ni har åtminstone inte glömt munnen hemma.»

»Nej, men jag har glömt någonting annat, något mycket värre, som gjort mig orolig hela tiden.»

»Hvad då?»

»Portmonnä'n.»

»Jaså. Och det har gjort er så orolig? Var det mycket penningar i den?»

»Jaa. Der var 2 kr. 60 öre.»

»Inte värre! Då lär väl ingen bry sig om att taga den heller.»

»Kan nog hända; men se det var inte min portmonnä.»

»Hvad! Inte er?»

»Nej, min har jag på mig, men det finnes icke ett öre i den.»

»Jag begriper er sannerligen inte.»

»Jo, det var köksans, Karin Månssons, portmonnä. Fröken vet väl, hon med de röda, vackra kinderna och de glänsande ögonen, hon som skall blifva min tärna på Hanssons bröllop.»

»Allt värre och värre. — Huru förhåller det sig nu med den der portmonnä'n?»

»Jo, strax innan vi foro ut, kom hon och räckte mig sin portmonnä och sade: Ifall ni kören om Viken, kan Friberg vara god och gå in till sömmerskan och hemta min nya klädning. Den skall kosta 2.60 i sylön, just hvad som finnes häri. — Nå väl, jag lofvade det, ty jag tyckte det skulle vara så treffligt att helsa på sömmerskan — vi blefvo så goda vänner när jag var der sist — men så glömde jag portmonnä'n i betjeningsrummet.»

»Men Friberg ser väl att vi nu ej köra om Viken, och därför behöfves ju ej heller någon portmonnä?»

»Ja, det ser jag. Men jag var nog dum att lägga i samma portmonnä en 10-öring, som hon gaf mig såsom drikespenningar för mitt besvär; och det är just det som förtretar mig och gör mig orolig, ty nu tar hon väl den tillbaka.»

»Ha-ha-ha! Ni går verkligen öfver mitt förstånd. Tyst nu emellertid. Jag vill ej höra ett ord mer.»

Vid utfärden hade Ebba icke föresatt sig något bestämdt mål, såsom vi förut nämnt, men allt efter som de mer och mer nalkades Bäckedal, tyckte hon det skulle vara treffligt att göra en titt inom dörren till Millners och helsa på flickorna. Det var ju så länge sedan hon träffade dem. Och så lät hon handling följa på beslut.

Patron Millner med fru hade emellertid åkt in till staden, hvarför flickorna voro så godt som ensamma hemma, emedan alla tjenarne voro ute på hafreskörd, med undantag af »mor Anna», en gammal trotjenarinna, som hade i uppdrag att städa rummen och vid påkommande behof vara behjelpelig i köket.

Ebba var, såsom vi veta, en mycket kärkommen gäst, och därför föll det sig något svårt att under dylika omständigheter mottaga henne på ett nog värdigt sätt. Emellertid gjordes hvad som göras kunde. »Mor Anna» fick i uppdrag att koka kaffe, elofva-kaffe kalladt, något som är mycket vanligt i falbygden. Förstås att man kan dricka elofva-kaffe äfven kl. 12, 1 och 2 på dagen. Men nu var klockan icke mera än elofva, och därför var det så passande. Och vidare

rådgjordes i smyg huru man på lämpligaste sätt skulle kunna tillaga en god frukostmiddag.

En af Bäckedals förnämsta prydnader var en stor och vacker trädgård, hvilken i synnerhet nu, då alla träden prunkade med till största delen fullmogen frukt, tedde sig skön och tilldragande. Derför ej underligt att man snart drog sig dit och beslutade sig för att dricka kaffet ute i det gröna, i en berså i trädgården. — Inom parentes må sägas, att dimman nu satt sig och att solen strålade med full glans. — Men efter som »mor Anna» var något ovig af sig och endast med svårighet kunde valka åstad mellan köket och bersån, tyckte Ebba att hennes betjent gerna kunde hjälpa till; han hade ju icke något annat att göra. Hennes anbud antogs med tacksamhet.

Friberg instälde sig strax och sprang med mycket viktig min och styf hållning mellan trädgården och köket. Han ville tydligen visa att han var hemma i sitt fack.

Fröken Alma, som ganska noga gifvit akt på honom både nu och ett par gånger förut, yttrade:

»Det var en riktigt stilig betjent du håller dig med, kära Ebba.»

»Åja; hvad stil beträffar fattas han visst ingenting, men han är i andra afseenden en ytterst märkvärdig person. Han har nu varit hos oss i flera månader, och likväl kan jag icke ännu afgöra om han är dum, tokig eller mer än vanligt klok. Vore det möjligt, skulle jag tro att han är allt detta på samma gång. Han är i alla afseenden ganska intressant att språka med, ty han kan på det mest galna och dumma sätt säga de klokaste ting i verlden.»

»Det skulle vara treffligt att höra honom resonnera», tyckte fröknarna Millner.

»Det går mycket lätt för sig», mente Ebba. »När han kommer tillbaka bedja vi honom blott stanna i närheten af bersån för att vid påkommande behof vara till hands. Han kan ju för öfrigt gerna få servera kaffet. — Någon af oss frågar blott hvad han tänker på, och så skall han nog sjelf

språka utan att vi behöfva anstränga oss för att uppehålla samtalet. Se der kommer han!»

Friberg satte fram stolarne och ordnade kopparne på brickan.

Alma stötte Ebba i sidan och yttrade tyst: »Fråga nu.»

»Kommer Friberg ihåg hvad han sagt idag? — Har han glömt sitt bing-bång?» yttrade Ebba något skämtsamt.

»Nej vars; jag är färdig dermed när som helst.»

»För all del, bästa Friberg, förskona oss från sitt bing-bång, ty det kan göra en tokig.»

»Kan nog hända. Jag vill derfor tiga och förtjena guld, något som jag kan behöfva, ty 'tiga är guld'»

»Seså, krångla nu inte, utan säg ett klokt och förståndigt ord medan vi dricka kaffet, så att fröknarna Millner också kunna få höra huru lärd och klok ni är.»

»Hvad den ena människan tycker vara klokt, tycker ofta den andra vara tokigt», invände Friberg, »och derfor kan det aldrig med visshet afgöras om man talar klokt eller tokigt. Den ene t. ex. upphöjer en författare till skyarne och anser alla hans arbeten såsom snillefoster, den andre deremot håller honom för en galning och hånar allt hvad han sagt. Hvem har rätt? Ingen kan med visshet afgöra det, ty allt beror på den individuela smaken och uppfattningen. Jag tror derfor, att människan är dum i all sin klokhet, och att den som anser sig sjelf för klok är dum. — Nu tycker jag att jag talat mycket klokt, men förmodligen är det endast min dumhet som inbillar mig det.» Härmed bugade han sig mycket artigt och sökte draga sig undan; detta ej derfor att han icke önskade språka mer, tvärtom, utan derfor att han ej ville exponera sig allt för mycket inför fröken Millner, Alma Millner, hvilken han sett förut, förr än han kom till Källstorp, såsom vi framdeles skola se, och derfor nu fruktade att äfven hon å sin sida skulle känna igen honom.

För att qvarhålla honom yttrade Alma:

»När allt kommer ikring är Friberg kanske den enda kloka menniskan?»

»Erkänner världen det, är jag det icke, ty då skulle äfven världen vara klok, så klok att den insåg det åtminstone, och jag således ej den enda. Ej heller är jag klok därför att jag sjelf tycker det, hvarför jag svårligen kan anses för annat än tokig, för såvidt jag vill vara ensam klok. Klok kan jag likväl icke vara därför att världen anser mig för tokig, ty tokar, d. v. s. världen eller de öfriga människorna, kunna ofta finna på kloka ideer, hvarför det aldrig med visshet kan afgöras om jag är klok eller galen.» Härmed sökte han för andra gången att draga sig undan, men det lyckades ej, ty Ebba qvarhöll honom genom att yttra:

»Kanske har ni rätt, kanske kan det aldrig afgöras om ni är klok eller galen. Men var nu god och tala om någonting annat än tokerier.»

»Men, bästa fröken, hvad skall jag säga? Jag tycker det är klokt allt hvad jag sagt.»

»Ni kan tänka litet; det är mycket bättre.»

»Jaså så! Någonting à la bing-bång?» — Han yttrade detta i den förmodan att hon skulle blifva ond och strax bortvisa honom, men det lyckades ej, ty Ebba yttrade:

»Ja, låt gå för det då!»

Friberg hade nu icke annat val än att »tänka», men han beslutade sig också för att, såsom ett slags hämnd, åter framkomma med bing-bång! Dock fann han det nödigt att utgå från en annan synpunkt, för att ej blifva alltför tråkig och ensidig, och därför började han efter något besinnande sålunda:

»Chagrin var under Napoleon den 1:stes tid en den allra lyckligaste äkta man i Frankrike. Hans hustru, Julia, var en engel i fromhet och mildhet, och deras barn voro så snälla och qvicka som man någonsin kan önska sig. Han sjelf var anställd såsom verkmästare på en större mekanisk verkstad och var allmänt aktad af såväl kamrater som förmän. Men allting har ett slut i denna världen, och så blef det äfven en dag med Chagrins lycka och glädje.

Hela Frankrike var förtjust uti och afgudade sin kejsare; blott Chagrin gjorde det icke. Han tyckte att en monark, som så hänsynslöst kunde låta afsätta konungar och furstar, så obarmhertigt nedslå och nedtrampa allt under sina fötter för att derigenom sjelf blifva stor, ej kunde vara någon god och ädel menniska. Han kom i disput derom med sina kamrater och förmän. Ingen gillade hans åsigt, och så blef han en dag anklagad såsom riksförrädare och upprorsstiftare och dömdes till galérslaf för lifstiden.

Medan han var fastlänkad vid galéren och arbetade i sin fångdrägt, diktade han en visa som jag tycker mycket om. — Ifall fröknarna tillåta vill jag sjunga den?»

»Kan Friberg sjunga?» frågade Ebba.

»Ja, på min egen melodi.»

»Jag kan tro det. Nå, låt oss höra då!»

»Den lyder så här: (Han sjunger.)

Håll takten du jernsmidda åra,
Följ med i kamraternas tag!
Må fångslande bojor mig såra,
De läkas väl såren en dag!
;: När färden blir tröttsam kring hafven,
Galérslafven tänker på grafven. ;:

Der hemma min Julia sitter,
Och barnen ha' nu ingen far.
Den tanken, den tanken är bitter,
Men herren förbarmande har.
;: När färden etc.

Bort svett-droppe! Fåfångt du flyter;
Mjukt blir ej mitt stenhårda bröd.
Bort svett-droppe! Väktaren ryter:
Med fröjd skall jag lida min nöd.
;: När färden etc.

Mot qvällen går lifvet till hvila,
Men vågorna börja sitt brus.
Och hemåt vi snart skola ila
Vid blixtnes ledande ljus.
;: När färden etc.

Allsvåldige! Tordönen ljunga!
 Hårdt trycker mig fjettrarnes länk.
 O stränge förbarmare slunga
 En blix mot min blodiga bänk!
 ∴ Då finner från färden kring hafven
 Galérslafven hvila i grafven. ∴'»

Friberg var en stor sångare. Han hade en djup, ovanligt vacker, sympatisk basröst och sjöng dessutom med verklig känsla. Derfor ej underligt att damerna kände sig slagna af häpnad. Ingen af dem tyckte sig någonsin ha' hört maken.

Först efter en lång paus, sedan de hemtat sig något ur sin förvåning, yttrade Alma:

»Var god och sjung om den en gång till.»

»Jag kan icke sjunga mer nu», svarade Friberg. »Jag vill i stället tala om hvad jag tänkte när jag sjöng; ifall fröknarna tillåta?»

Då ingen svarade, tog han sig friheten att fortsätta:

»Det är icke blott Chagrin som sjunger denna visa; hela naturen, allt skapadt sjunger den äfven.

Växterna spira upp ur jorden, blifva allt högre och högre, allt större och större. Det ena bladet kommer fram efter det andra, den ena blomman efter den andra; men snart kommer hösten och rifver af både blommor och blad. — Nästa vår kläda de sig åter i ny skrud, sträcka sig allt högre och högre mot höjden och söka genom sina grenar och blad uppfånga och qvarhålla den lifgifvande solen; men det är en fåfång sträfvan. Höst och vinter tillintetgöra alltjemt deras hopp. Uttröttade i sin sträfvan och utmattade af ålderdomssvaghet uppgifva de slutligen allt hopp, önska att nordanvinden för alltid må hvina öfver fälten och göra ett slut på deras tröstlösa tillvaro.

Men hvarefter sträfvar då växten? Jo den liksom galérslafven sträfvar efter frihet. Växten är bunden vid jorden, den är en slaf, en fånge; den vill vara fri och liksom menniskan och djuren svärma ikring i naturen. Men när den så slut-

ligen finner att sträfvandet är fåfängt, att den ej kan lösrycka sig från sina kedjor, sjunger den samma sång som galérslafven; den önskar sig ett slut på lifvet.

Menniskan och djuren äro fria växter; de hafva lösryckt sig från jorden och sväfva fritt ikring i naturen, men ändå sjunga de samma visa.

Lärkan höjer sig vid vårens ankomst högt upp mot skyn och slår sin drill. Hon vill så gerna sväfva dit, hvarifrån de varma strålarne komma, men hennes vingar äro för svaga; hon måste åter ned på jorden för att hemta nya krafter till ett nytt försök. Men snart kommer hösten med sina kalla, bitande vindar. Hon kan därför icke längre sjunga samma glada, hoppfulla sång. Hennes späda kropp skakar af köld. Snön betäcker jorden, hon kan ej finna ett korn. Vindarne blifva allt skarpare och skarpare och därför söker hon att dölja sig under snötäcket, hvarest hon, trött af sträfvande, köld, hunger och ålderdom, suckar och klagar och sjunger samma visa som galérslafven.

Flyttfoglarne visa sig ständigt vid vårens ankomst, men när så hösten kommer och de tycka att här blir kallt och ödsligt, draga de åstad till varmare länder. Dock kunna de icke länge trifvas der; de komma åter hit och flytta åter tillbaka. Det är den inneboende, orolige och olycklige anden som drifver dem. De söka ett hem och en fristad som icke finnas till. Slutligen blifva de trötta af det fåfänga irrandet, uppgifva allt hopp om en bättre tillvaro, nedluta sitt trötta hufvud, kasta en sista blick bort mot solen och sjunga så sin svanesång; det är galérslafvens visa.

Och menniskan se'n!

Såsom barn tänker hon: Hade jag blott kommit ur skolan, hade jag blott läst mig fram för presten, så skulle allt vara bra. När hon så hunnit detta mål, tycker hon att det är så svårt att slå sig igenom, att det är så svårt att förvärfva det dagliga brödet; hon vill, hon måste blifva rik för att kunna njuta af lifvet och blifva lycklig. När hon så slutligen fått allt hvad hon eftersträfvat, finner hon

att hon ändå icke är lycklig. Ungdom och mod har försvunnit, helsan är bruten, tjenarne uppstudsiga och dumma, barnen olydiga och upproriska. Kärleken till maka, världen och allt har flytt. Hon tror ej mer på det sanna och goda, ty öfver allt spårar hon endast list, bedrägeri och uselhet. Falskheten blir belönad och redligheten begabbad. Den sträfsamme, trogne arbetaren blir bespottad och ringaktad, hvaremot den sysslolöse, rike lättingen som lefver på den förres mödosamma arbete upphöjes till skyarne. Hon tviflar nu äfven på religionens läror, kan icke finna ett mål för lifvet, ser allt hvad hon gjort gagnlöst, anser sitt eget lif förfeladt och känner sig därför mycket, mycket trött. Det är nog, tycker hon, och nedlutar så sitt kala, bultande hufvud och sjunger galérslafvens visa.

Men samma visa kunde vi gerna börja att sjunga redan såsom barn, ty vi äro slafvar hela lifvet igenom. Vi måste strida mot den yttre naturen och vår egen natur. Vi måste slafva från morgon till qväll för att få vårt dagliga bröd. Vi måste strida mot fördomar, falskhet och bedrägeri. Nej, aldrig här i lifvet skola vi blifva fullkomligt fria, ty vi äro trälrar och fångar, vi såväl som växter och djur, vid jorden fastbundna och fastlänkade galérslafvar. Vi äro klädda i en fångdrägt som kallas kropp och äro dömda att för alltid träla. Det är anden i allt som är beslagen med bojor och dömd att piskas, sargas och plågas i materiens tjenst. Ja, kan anden ej göra sig till herre öfver materien, skall den för evigt vara en träl, och för evigt skall den då ropa sitt bing-bång! hjälp-hjelp! — Galérslafvens visa är ett eko af andens eviga rop på hjälp och förlossning. Bing-bång!»

Hvad Friberg nu sagt, äfvensom hvad han yttrat under utfärden angående klockornas ljud, var till största delen tillfällighetsord, men att dylika tankar verkligen ingingo uti och stodo i samband med hans verldsåsig, för såvidt han kan sägas hafva någon sådan, framgår af hvad han framdeles kommer att yttra om saken.

Damerna hade ganska uppmärksamt lyssnat till hans

ord, men likväl förstodo de ej att uppskatta dem till sitt fulla värde; detta dels därför att de i verkligheten höllo honom för en obildad person, och dels därför att de ansågo det omöjligt att någon människa på fullt allvar kunde tro någonting dylikt, hvarför de endast beundrade hans förmåga att tala, men fäste sig för öfrigt föga eller intet vid innehållet. Hvad de deremot kunde uppskatta och värdera till sitt fulla värde var hans sång. Derför helt naturligt att denna mest slaget an på dem och blef första samtalsämnet sedan han slutat med sitt 'tänkande'.

»Hvem har lärt er att sjunga?» frågade Ebba.

»Naturen.»

»Naturen! Hvilket svar! — Nå, må så vara; men när allt kommer i dagen, kanske ni kan spela också?»

»Hvad menar fröken för sorts spel?»

»Piano eller fiol naturligtvis.»

»Nej, sådana fina saker förstår jag mig inte på; men när jag var liten fick jag trampa orgel-belgen för far min när han spelade i kyrkan.»

»Dumbom!»

»Ja det sa' far min också när jag trampade fel; men detta var icke min skull utan trätöfflornas som voro snedslitna.»

Ebba kastade en menande blick på fröknarna Millner, hvarpå hon frågade:

»Er far var således klockare?»

»Ja, klockare och skollärare.»

»Nå, ville han inte att ni också skulle lära er att spela?»

»Nej, han sa' att det var så svårt att jag ej kunde lära mig det. Men han ville att jag skulle blåsa flöjt.»

»Såå! Men det roade er förstås inte?»

»Jo vars; jag blåste ett helt år.»

»Och nyss sade ni ju att — — — jasanya, jag nämde icke flöjt. Ni tyckes vara riktigt genompiskad. — Nå hvad blåste ni för någonting då?»

»Jag blåste något som far kallade skalan.»

»Ingenting annat?»

»Nej. Flöjten var inte riktigt bra; några af hålen voro så små att jag ej kunde få fram tonerna.»

»Ni är omöjlig!» tyckte Ebba. »Ni är icke klok oftare än när ni 'tänker'.»

»Tackar så mycket, nådig-fröken, ty jag tänker alltid.»

»Låt höra då hvad ni nu tänker.»

»Då fröken nyss kallade mig dumbom, kom jag att tänka på huru olika ödets lotter falla. — Den ena menniskan skapas med goda anlag, den andra med dåliga; den ena skapas till konung, den andra till slaf; den ena till herre, den andra till dräng; den ena till rikedom, den andra till fattigdom; den ena med ett vildsint och barbariskt lynne, den andra med ett mildt och fogligt. Den ena är en skönhet, den andra en krympling. Den ena blir dyrkad och tillbedd, den andra bespottad och hatad; och detta allt utan vår förskyllan eller värdighet. Den störste skurk bekläder ofta de högsta embeten och den hederligaste menniska blir ofta hängd. Huru skall man förklara alla dessa olika och oförtjenta förhållanden?» Härmed tystnade han och såg frågande på damerna.

»Ni som tänker så mycket bör väl kunna förklara det», tyckte Alma.

»Nej, det kan jag visst inte. Men förr i verlden, när jag såg en förtryckt och utpinad arbetare eller en nedböjd, gråhårig tiggare, tänkte jag: Se der en som en gång kommer att vittna med eller mot dig. Det är en pröfvande, från Gud utsänd ande som går ikring på jorden.»

»Förr i verlden, säger ni. Nå, hvad tänker ni nu då?» frågade Ebba.

»Ibland tänker jag ett, ibland ett annat, allt beroende af ögonblickets ingifvelse. Sist när jag såg en riktigt genomhederlig af verlden bespottad och föraktad man, tänkte jag: Se der Gud sjelf.»

»Ni har allt bra vilda tankar, hör jag. Men hvad tänker ni då om de elaka människorna?» frågade Ebba.

»Att äfven de äro Gud eller, rättare, delar af honom, fastän mindre goda delar.»

»Nu var ni dum.»

»Huru så?»

»Då skulle ju Gud representera äfven det onda?»

»Gud har ju skapat allt?»

»Visserligen!»

»Då måste han ju äfven ha' skapat det onda eller, om icke just det onda, så åtminstone böjelserna dertill, hvadan det onda i alla afseenden leder sitt ursprung från Gud.»

»Det är icke sant. — För öfrigt, om än Gud skapat det onda eller böjelserna dertill, så är icke därför det onda Gud. Om en människa förfärdigar en stol, så är icke därför stolen människan.»

Friberg studsade vid hennes spetsiga anmärkning; han hade ej tilltrött henne en dylik tankeskärpa.

»Deri har fröken rätt», yttrade han, »ty människan måste förfärdiga stolen af någonting som finnes förut; men Gud har frambringat allt ur sig sjelf, och därför måste allt hvad *han* skapat vara en del af honom sjelf. — Om människan på samma sätt förfärdigar en stol af sig sjelf, af sin egen kropp, så blir stolen också en del af människan. Och därför är såväl den onda som goda människan en del af Gud.»

»Nu misstager ni er allt ändå», tyckte Ebba, »ty Gud har skapat allt af intet och således ej af sig sjelf.»

»Ja, det var sant!»

»Ni medgifver således att ni har orätt?»

»Kanske; men jag skall då först be fröken bestämma hvad som är skilnaden mellan att skapa af intet och frambringa af sig sjelf.»

Då Ebba dröjde med svaret och tycktes icke alls vilja gifva något, tog Friberg åter till ordet och yttrade:

»Jag tänker nu på någonting som synes mig ganska märkvärdigt: Då Gud skapat människan med onda böjelser och dessutom inblåst i henne en lefvande ande, en fläkt af sig sjelf, så måste ju Gud vara ansvarig för hvad människan gör?»

»Ni glömmer att hon blifvit skapad med fri vilja.»

»Visserligen! Men om människan gör en stol — ursäkta att jag begagnar mig af frökens exempel — en stol, som har både goda och dåliga egenskaper eller, kanske rättare, anlag till bådadera, och så denna stol i sin blindhet går och bryter ett ben af sig, är det då manne stolens fel eller människans fel? Hade hon icke bort göra stolen så, att den icke kunnat gå och bräcka benen af sig? — Nå förstås, ifall hon icke kunnat det, så är det förlåtligt, men Gud är ju allsmäktig?»

»Ni tyckes vilja skylla allting på Gud. Och då ni antager att såväl de onda som goda människorna äro Gud sjelf eller delar af honom, så antar ni väl också, att Gud icke blott är god utan äfven ond?» frågade Ebba.

»Nej, Gud är blott god.»

»Hvilka galenskaper! — Huru vill ni förklara en sådan motsägelse?»

»Jo på så sätt, att Gud är i allt, och allt, d. v. s. materien, är hans kropp. De goda människorna äro mera en del af hans ädlare väsen, d. v. s. hans ande, de onda deremot mera en del af hans oädlare väsen, d. v. s. hans kropp. Gud vill och eftersträfvar det goda, och därför måste hans ädlare delar engång blifva herre öfver de oädlare, anden blifva herre öfver kroppen. Alla köttets, d. ä. af materien frambringade, lustar och begär måste därför en gång, om icke dödas, så åtminstone döfvas. Men när så sker, är det goda herre öfver det onda och den elaka människans ande slaf under den godas. — När jag därför numera påträffar en verkligt god och ädel människa, tänker jag: se der din blifvande herre.»

»Och detta tror ni på fullt allvar?»

»Nej, visst inte.»

»Nå, hvad tror ni då?»

»Jag tror att Gud omsluter verlden och att verlden är i Gud. Planeterna, solen, kometerna och stjernorna bilda hans blodcirkulation; människorna äro lifgifvande och närande

beståndsdelar, frambringade af bloddroppen jorden. Hvarje del, hvarje cellkärna, d. v. s. hvarje menniska, kommer att införlifvas med Gud och användas på den plats der den är lämplig. De bästa och ädlaste t. ex. komma att utgöra delar af hans hjerna eller hjerta, de sämste och elakaste deremot af hans galla o. s. v.»

»Nu är ni för galen», tyckte Ebba. »Detta tror ni naturligtvis inte sjelf?»

»Nej, inte riktigt.»

»Hvad tror ni då?»

Friberg hade nu kommit in på ett ämne, hvarmed han var fullkomligt förtrogen och hvarpå han ofta pröfvat sina tankar, han kunde därför ej afhålla sig från att visa att han var en verklig tänkare, skulle han än derigenom förråda sig.

Såsom om allt endast varit en utanlexa och ej fordrat den minsta tankekraft, utkastade han nu den ena verldshypotesen efter den andra och lät svaren omedelbart följa på frågorna.

»Jag tror att intet är detsamma som materien, att materien frambringat lifvet, att lifvet alstrat förnuftet, att förnuftet skapat det goda, att det goda skall segra öfver det onda, att det inskränkta förnuftet skall blifva oinskränkt, att det oinskränkta förnuftet skall omdana allt och uppbygga ett evighetstempel af sanning, godhet och vishet.»

»Detta var någorlunda skapligt», tyckte Ebba. »Men förmodligen tror ni sjelf ej heller nu på hvad ni sagt?»

»Inte fullkomligt. — Jag tror att det finnes materia och i materien en inneboende, besjälade ande som gifvit upphofvet till lifvet och i menniskan inplantat sitt evighets hopp. Menniskans mål är att förverkliga detta evighets hopp. Kan hon det ej, blir den besjälade anden för evigt bunden i materien och menniskan kommer då att för alltid hvila i den kalla, mörka grafven; kan hon det deremot, blir anden frigjord och menniskan medarfvinge till det eviga riket.»

»Detta är således er åsigt?» frågade Ebba.

»Nej. Jag tror att materien från evigheters början utgjort en enda sammanhängande kropp, att denna kropp varit försedd med en inneboende, medveten ande, att denna ande tröttnat vid att lefva i evighet och därför försökt att förstöra sig sjelf på något sätt, t. ex. genom en dynamitpatron, att kroppen och anden dervid splittrats i lika många delar som det nu finnes himlakroppar, att delarne genom den häftiga explosionen fattat eld, att de skilda delarne af anden, såsom varande af odödlig natur, ännu fortlefva på de olika kloten, men nu sakna, styckade som de äro, den ursprungliga allvetenheten och därför undra och spörja hvarifrån de kommit och hvad som är deras mål. Vidare tror jag, att delarne ännu en gång komma att förenas och att anden sedan såsom hel och allveten kommer att fortlefva i evighet.»

»Är det slut nu?» frågade Ebba.

»Nej. Jag tror att början varit en liten obetydlig cell, ett evighetsfrö, som sedan delat sig och förökats i sådan mängd, att allt hvad som nu finnes derigenom uppstått, att förökningen och tillväxten komma att fortgå till dess all tänkbar rymd blifvit uppfylld, att det skal som kallas tid och rum då brister och anden liksom en fjäril flyger ut ur sin puppa, materien, och sväfvar hän till sälla, ej ännu anade eller drömda rymder.»

»Skall det blifva ännu mer?»

»Ja; jag tror att hela verlden är ett ägg som för tillfället rufvas af en evighetsfogel, att det skal som omsluter ägget en gång skall brista, när lifvet blifvit tillräckligt utveckladt, och att vi då såsom kycklingar skola hoppa in i en annan, bättre verld. — Tänk så förvånade vi då skola blifva!»

»Ja, jag är verkligen förvånad», yttrade Ebba. »Men må det nu vara slut. Gå i stället och se om hästarne; vi skola snart fara hem.»

Sedan Friberg aflägsnat sig, uttryckte fröknarna Millner sin stora förvåning öfver hans ord, tal och sätt.

»Han är ju ett riktigt snille», tyckte Alma.

»Derom kan allt blifva tu tal», menade Ebba. »Men märkvärdig är han i alla fall. Jag tror ej han är den, för hvilken han utgifver sig.»

»Hvad skulle han väl annars kunna vara?» undrade Ida.

»Ja, det är verkligen svårt att veta.»

»Dum är han åtminstone inte», trodde Alma. »Tvärtom föreföll det mig som vore han ovanligt klok och lärd.»

»Ja, jag har också tyckt så ibland, isynnerhet i dag; men jag är icke fullt säker på om han sjelf har reda på hvad han säger. När han 'tänker', går allting af sig sjelf och han kommer aldrig af sig. Allt går då såsom en utanlexa, något som det ju kanske äfven är; men så snart det är fråga om vanligt samtal, är han nästan alltid dum och bortkommen. Man kan därför aldrig blifva klok på honom.»

»För såvidt jag kunde förstå, är han bra mycket lärdare än någon af oss», trodde Alma. »Sjelfva hans utseende vittnar för öfrigt om intelligens; och hans sång se'n! Det var ju någonting alldeles ovanligt, ja till och med makalöst. Han skulle bestämdt göra lycka på scenen.»

»Att han är mycket beläst har jag ofta erfarit», försäkrade Ebba. »Men likväl vet jag ej om det fanns någon sund tanke i alla de hypoteser han i dag framkastade. Jag skulle nästan tro att de, liksom många andra hans ord och handlingar, vittna mera om galenskap än sundt förnuft. *Ett* kan han emellertid vara viss om, och det är, att jag förr eller senare skall locka ur honom sanningen. Låt vara att han är en inpiskad räf, men mer än en räf har låtit fånga sig, och därför hoppas jag redan i dag få klarhet i saken.»

Under hemfärden yttrade Ebba till sin betjent:

»Jag har i dag blifvit fullkomligt öfvertygad om att Friberg icke är dum.»

»Tackar så mycket för frökens goda tanke om mig.»

»Det är dock skada att ni icke fått en bättre uppfostran, ty hade ni det, skulle ni komma att gå långt. Jag känner nämligen en viss, förmögen dam som intresserar sig mycket för er och som, ifall ni hade mera bildning — — — ja, ni förstår mig nog?»

»Ja, jag tror det.»

»Berätta därför noggrant hvad ni läst och lärt. Kanske kan ni så mycket att ni, till att börja med, skulle kunna sköta en inspektorsplats. Jag tror mig nämligen kunna skaffa er en sådan. *Hvar får ni sjelf gissa.*»

Är det skämt eller allvar, tänkte Friberg. Hon säger att jag icke är dum, månne hon icke nu inbillar sig motsatsen? — Han svarade:

»Jag kan litet af hvarje och vill, så snart fröken anvisat mig en plats, strax framlägga bevis på hvad jag kan.»

»Ni bör väl begripa att jag ej kan skaffa eller anvisa er någonting, förrän jag har bevis på hvad ni kan.»

»Är det nog när fröken vet hvad jag kan?»

»Nej, det är icke nog.»

»I så fall är det icke fröken som intresserar sig för mig. Jag dåre!»

Vid Gud, han lurade mig, tänkte Ebba för sig sjelf. Högt yttrade hon:

»Jag har ej heller sagt att det var jag; man kan äfven gå andras ärenden. Ni tyckes emellertid icke mycket intressera er för ert eget bästa?»

»Jag jo! Så snart jag kommer hem skall jag leta fram alla mina skolbetyg och alla mina prestbetyg, äfvensom betyget från skraddaren. De äro utmärkta allesamman.»

»Godt! Ni skall få visa mig betyget från skraddaren så snart vi komma hem.»

Aj för f-n, tänkte Friberg; der lät jag lura mig. Icke förty svarade han högt och säkert:

»Skall ske, nådig fröken.» Men efter en stund, sedan han öfvertänkt saken något, tillade han:

»Om ursäkt, fröken; jag kom ej att tänka på att jag

nu var på Källstorp, utan förestälde mig att jag var hemma i mitt föräldrahem, der jag har alla mina betyg.»

»Jaså! Jag kunde tro det! Men — — — nu ljuger ni! Ni har ju förut sagt att edra föräldrar voro döda?»

»Hm, ja; men mina saker äro ändå qvarstående der.»

»Ni skref ju efter edra saker och fick dem er tillsända strax efter det ni kommit i tjensten?»

»Ja, en del, men inte alla.»

Oaktadt Ebba var fullt öfvertygad om att han nu ej talat sanning, lät hon dock saken bero dervid, emedan hon ej ville inlåta sig i en gagnlös ordstrid med honom.

VIII.

Seger och oro.

Allt ifrån det Kullberg gjorde sitt första inträde på Källstorp, hade förhållandet mellan honom och Ebba varit något spändt. Visserligen hade det funnits tillfällen då samsamheten kunde sägas vara god, då Ebba helt vänligt bedt honom om en eller annan liten tjänst och han å sin sida lika vänligt, artigt och uppmärksamt fullgjort den. Men som oftast framställde hon sina fordringar och önskningsar i något poc-kande form, hvilket gjorde att han gång efter annan visade sig vresig och motvillig utan att i verkligheten vara det. Likväl opponerade han sig aldrig utan utträttade hvad som kunde blifva honom förelagdt, detta till och med i de fall då hon fordrade något som ej kunde sägas vara hans skyldighet. — Hvad som mest förtretade honom var dock hennes vana att ständigt inblanda sig i bestyren med åkerbruket och hösten, ty detta ledde ofta till obehag, konflikter, kontra-order och onödigt bråk. Visserligen fick han i de flesta fall sin vilja fram och såsom han på förhand uppgjort det, men han måste alltid handla med största varsamhet och framlägga sina skäl med största försigtighet och i största ödmjukhet, så att hon ej skulle taga anstöt och vända upp och ned på allt, något som hon isynnerhet tycktes vara lifvad för.

Allt gick sålunda någorlunda bra, ända till dess hon en dag, midt i brådaste hösten, kom fram med det förslaget att låta planera om i trädgården, anlägga nya bersåer och tillöka den genom att inhägnat ett angränsande jordstycke.

Om sjelfva förslaget kunde naturligtvis icke sägas något annat än godt; men då hon fordrade att man strax skulle påbörja dermed och tillika fordrade att Kullberg skulle leda arbetet, emedan, såsom hon sett af hans betyg från Alnarp, han äfven tagit examen i trädgårdsskötsel, kunde han ej afhålla sig från att säga sin tanke rent ut: att det var minst sagdt löjligt att företaga någonting dylikt vid en tid, då man hade allra som brådst och då man dessutom ej kunde plantera. Ebba blef då ond, mente på att man skulle planera och inhägnat innan man kunde plantera, hvilket tog tid, att det var sak samma om det var löjligt eller ej, emedan det ej vidkom honom, och att hans skyldighet endast var att lyda och tåga.

Ja, Kullberg teg inför Ebba, men vände sig i stället till majoren för att framhålla huru olämpligt och opassande det var att företaga någonting sådant vid en dylik tid. Majoren medgaf att han hade rätt, erkände att det vore bättre att vänta dermed till hösten eller våren, men tyckte ändå att Ebba gerna kunde få sin vilja fram, isynnerhet som han redan gifvit sitt samtycke dertill.

Kullberg aflägsnade sig vred, ropade ett ve öfver allt hvad nyckfulla qvinnor heter och öfver Ebba isynnerhet. Men då han nu ej hade annat val än att lyda, lät han beordra några stycken af de arbetare som förut varit sysselsatta med hösten till trädgården, emedan några andra ej stodo att finna, och uppoffrade sjelf en stor del af sin tid för att leda deras arbeten.

Under den tid detta företag pågick, visade sig Kullberg icke alltid i sin bästa dager. Som oftast var han något tvär och trumpen, detta isynnerhet när Ebba tilltalade honom, något som hon för öfrigt gjorde nu oftare än någonsin förut. Ja, hon tycktes rent af vilja plåga honom med sina frågor, ty hon frågade och rådgjorde med honom om allt möjligt: huru man skulle planera, plantera och så, hvad sorts fruktträd, blommor och buskar man borde köpa och hvar man skulle sätta och plantera dem, hvar man skulle

köpa dem och hvar man borde anlägga bersåer, grottor, alléer och annat dylikt. — Kullberg gaf så korta svar som möjligt och såg nästan aldrig på henne medan han talade; all sin uppmärksamhet egnade han uteslutande åt arbetet.

Ebba visste allt för väl hvarför han var så ordkarg och blef därför icke ond; tvärtom glädde det henne, ty derigenom erkände han att han blifvit stukad, något som hon länge eftersträfvat.

Kullberg visste äfven sjelf att han betedde sig dumt, men kunde icke hjälpa det; han beherrskades allt för mycket af sin harm. Hvad han deremot icke visste var, att Ebba med allt större och större uppmärksamhet gaf akt på honom, studerade hans ansigtsdrag och kroppsbildning och följde honom med sina blickar i alla hans rörelser.

Som oftast slog hon sig ned på en stol i skuggan af ett träd och såg på medan de arbetade. — Visserligen sysselsatte hon sig alltid med något handarbete, men detta var endast för syn skull, ty hennes tankar och blickar voro nästan uteslutande riktade på Kullberg och hvad han företog sig.

Med en viss förvåning iakttog hon, att han aldrig sparade sig sjelf utan tog i, när det behöfdes, såsom en vanlig arbetare och ofta med största lätthet upplyfte och bortbar de stenar en annan ej kunnat orka med.

Såsom vi veta, hade Kullberg såsom yngling varit ganska spenslig. Med åren hade han emellertid så småningom lagt ut sig och blifvit satt; detta isynnerhet sedan han börjat att egna sig åt landtbruket, så att han nu vid denna tid var både axelbred och muskelstark.

Ebba kunde ej afhålla sig från att göra jemförelser mellan honom och den spenslige baronen. Och ju mer hon jemförde desto ifrigare följde hon inspektoren med sina blickar.

Emellertid förtretades hon öfver sina tankar och jemförelser och sökte lösrycka sig från dem; men det ville icke gå. För att få ett slut på dem steg hon upp, gjorde några slag i trädgården, plockade en handfull blommor, band sig en blomsterbukett och satte sig så på — samma plats.

Hennes oro tilltog allt mer och mer. Än satte hon sig på ett sätt i stolen, än på ett annat, än kastade hon den ena foten öfverst, än den andra, än lutade hon sig framåt, än tillbaka; ibland hade klädningen kommit för långt upp och ibland för långt ned, hvarför hon nästan aldrig var i fullständig stillhet; men — allt var förgäfvets. Hvilken träbock! Han bevärdigade ju henne icke ens med en blick. Och så skulle hon tänka på en sådan en. Fi donc!

Med harm aflägsnade hon sig, gick bort och satte sig i en berså, hvarest hon var dold af ett tätt löfverk genom hvilket hon — betraktade honom.

Sedan hon suttit så en stund och slutligen kommit till besinning af hvad hon gjorde, blef hon förtretad på sig sjelf, steg upp och gick in för att bortslå tankarne.

Hon såg som hastigast om sin pappa, gaf betjenten ett och annat uppdrag, gick in på sitt rum för att borsta och kamma sig något, hvarpå hon tog en bok och slog sig ned vid fönstret för att — se på inspektoren.

Hon hade nu kommit till full visshet om att han såg ovanligt bra ut. Hans ansigtsdrag voro så regelbundna och vackra, den bredskyggige panamahatten klädde honom så väl, mustascherna gåfvo honom ett så manligt, stiligt och respektabelt utseende; hon kunde därför icke annat än se på honom. Nåväl! Se ja! Men vidare? En tjenare; en simpel inspektor? Ä, fi donc! — Men hvarför skulle hon känna sig så orolig, så aningsfull och vemodig? Något sådant hade hon aldrig känt förut. Skulle hon möjligtvis älska honom? Ä putt, ba!

Ja sådan var hon dag efter dag hela tiden medan arbetet i trädgården pågick. — Den ena dagen efter den andra sade hon till sig sjelf: i morgon går jag icke ut, visar mig icke och säger icke ett ord till honom; men — hon gick ut, exponerade sig på bästa sätt och sade många ord.

Kullberg svarade henne som vanligt kort och godt, men egnade henne för öfrigt icke någon vidare uppmärksamhet. Hans tankar voro uteslutande riktade på arbetet.

Ebba blef slutligen harmsen, ja rent af rasande, skulle velat piska upp honom och gifva honom en allvarlig lexa för hans stelhet, men i stället vände hon honom ryggen, gick in, satte sig vid fönstret och, såsom vanligt, — såg på honom. — Ja, hvilken skilnad mellan honom och den spenslige baronen!

Betjenten fick under denna tid vara i ständig rörelse och springa oupphörligt mellan boningshuset och den plats der Ebba satt. Än skulle han hemta ett glas vatten, än en pall och än ett bord eller något annat. Han blef dervid i tillfälle att dels uppenbart och dels i smyg gifva akt på hennes handlingar och derigenom bilda sig en åsigt om de motiv som ledde henne. Den slutsats till hvilken han kom var mindre angenäm, den gjorde honom dyster, orolig och svartsjuk. Han skulle velat gifva allt i verlden för att få vara i Kullbergs ställe.

IX.

I brytningen.

Det hade lidit fram mot efterhösten.

Säden var inbergad och arbetet i trädgården för länge sedan avslutadt -- för så långt det kunnat ske under sommartiden -- och arbetarne voro sysselsatta ute på åkrarne, några på ett håll och andra på ett annat.

Ebba höll sig numera ständigt i rörelse och var som oftast ute på visiter. Än åkte hon ut och hade då alltid betjenten med sig, än red hon ut och begaf sig då än på ett håll, än på ett annat, men vid återkomsten bar det nästan alltid åstad ut på åkerfälten till arbetarne.

Hvad betjenten beträffar hade han allt efter förutnämnda utfärd till Millners ständigt visat sig dum och halffånig, så att Ebba till slut verkligen trodde att han äfven var det. Men detta gjorde han dels därför, att han då visat sig allt för klok och varit nära deran att förråda sig, och dels därför, att han derigenom mera ogeneradt kunde egna sig åt iakttagelser utan att därför blifva misstänkt för att spionera.

Allt sedan arbetet i trädgården avslutades, hade Ebba icke varit sig sjelf mäktig; hon drefs och jägtades ständigt af en inre oro och plågades af tankar, som hon ej kunde blifva af med, och hvilka ständigt gjorde henne förtretad. Hon sökte på alla sätt komma ifrån dem, men det ville icke gå.

Gång efter annan föresatte hon sig därför att göra slag i saken och upprycka inspektoren ur hans dvala, sak samma

huru, ty hon kunde icke tåla denna hans eviga likgiltighet. Hon behöfde ju icke därför uppmuntra honom eller, ifall han skulle fria, gifva honom ja; nej långt derifrån! Men när hon så såg att han alltid var densamme, att han aldrig bevärdigade henne med någon synnerlig uppmärksamhet mer än nödigt var, att han aldrig gaf akt på huru hon var klädd eller följde henne med sina blickar, blef hon förtretad och aflägsnade sig i vredesmod.

I afsigt att på något sätt åstadkomma en förändring, lika godt hvilken, lät hon en dag sadla sin häst och begaf sig ut till Stora Wången — ett större åkerfält, beläget vid pass en half fjerding sväg utom sjelfva gården — hvarest Kullberg, tillika med en stor del arbetare, var sysselsatt med täckdikning.

Så snart hon hunnit fram i närheten af arbetarne, höll hon in hästen, för att slippa rida öfver de i närheten belägna diken, och vinkade med handen mot Kullberg för att dermed gifva tillkänna att hon önskade tala med honom.

Kullberg efterkom uppmaningen, lemnade arbetarne och gick henne strax till mötes. Likväl gjorde han sig ej synnerligen brådt, utan gaf sig tid att i förbigående säga några ord till en dräng som gick och plöjde, och nalkades för öfrigt med sin vanliga, jemna gång.

Sedan han hoppat öfver det sista diket som skiljt dem åt och kommit fram vid sidan af hästen, yttrade Ebba:

»Hvarför skyndar inspektoren sig inte? Tror ni att jag har tid till att sitta här i evighet och vänta?»

»Om ursäkt! Jag har arbetat hårdt i dag och är därför föga lifvad för språngmarsch; men hade jag vetat att det var så brådt, nog skulle jag då — — —»

»Brådt eller icke hör ej hit. Men det må jag säga, att jag ej tycker om personer som ej kunna röra på sig.»

»Det gör ej heller jag.»

»Och likväl föregår ni med ett sådant exempel.»

»Fröken kan vara god och fråga arbetarne der borta på åkern.»

»Jag behöfver ej fråga efter hvad jag sjelf ser. Men nog härom! — Ni får nu strax begifva er hem för att köra in till staden och göra en del uppköp.»

»Kan icke någon annan än jag göra det?»

»Nej.»

»Är det majorens order fröken framför?»

»Hvad menar ni?»

»Jag tycker att uppdraget kommer mycket olägligt för arbetets skull.»

»Åå, jag förstår! Jag skall då säga er att det är min egen order, och jag skulle tro att den gäller lika mycket som pappas?»

»Detta är en sak som jag ej vill yttra mig om; men säkert är, att jag ej strax kan lemna arbetet utan att hafva gjort några förberedelser eller gifvit några bestämda order, ty dem förutan skulle största delen af arbetarne få gå sysslösa återstoden af dagen. — Detta kan visserligen tyckas vara en sak som ej vidkommer *mig*, men det gör den verkliga; ty först och främst skulle arbetarne få den tanken att jag är en lat stackare, som endast hugger i ett tag och sedan strax tröttnar och springer min väg. Vidare, hvad som är ännu värre, skulle de snart förlora all respekt och anse mig för en oduglig förman. Ja, de skulle nog veta berätta, att jag halfva dagen låter en 30 à 40 stycken arbetare gå fullkomligt sysslolösa. — Redan flere gånger förut har jag onödigtvis blifvit bortkallad och måst lemna allt vind för våg. För arbetarnes skull, majorens bästa och mitt eget anseendes skull kan jag därför ej lyda den gifna orden.»

Ebba blef så förbluffad att hon icke strax visste hvad hon skulle säga. Ridspöet kittlade henne i handen; hon skulle så gerna velat gifva honom ett slag dermed, men i stället lät hon det falla på hästen, som derigenom blef orolig och stegrade sig från den ena sidan till den andra. Sedan han åter blifvit lugn, yttrade Ebba:

»Det är ett passande svar ni gifvit, just ett sådant som jag bort vänta mig. Ni vet allt för väl att pappa sällan

eller aldrig går utom dörrarne, att han följaktligen sällan eller aldrig kan gifva några order. Hvem skall ni lyda då? — Förstås att ni är för stor herre för att lyda *någon*, men en sådan herre bör ej heller taga någon tjänst. Kom väl ihåg, att jag här företräder min pappa och att, för så vidt ni ej vill lyda mig, är det slut med tjänsten.»

»De' var ledsamt de'. Emellertid blifver jag vid hvad jag sagt.»

»Ni vill således icke lyda?»

»Jag kan ej göra det härvidlag. — För öfrigt är jag ingen betjent eller springpojke; jag har stadt mig såsom inspektör, hvilket är någonting helt annat.»

»Var god och kalla hit ett par karlar som också kunna höra er vägran.»

»Det tjänar till intet och inverkar ej på mitt beslut; för så vidt det är fråga om att strax uträtta uppdraget. Ty fröken bör veta att jag tjänar hennes pappa och icke henne sjelf, hvarför jag ändå icke skulle kunna afskedas. Det skulle endast vara att uppväcka skandal. — Saken kan dessutom uppgöras på ett mycket enklare sätt. Jag är visserligen stadd för år, men för att gå frökens önskan till mötes, vill jag lemna ett skriftligt intyg på att jag godvilligt lemnar tjänsten utan att göra några anspråk på ersättning för den återstående tiden. Så snart arbetet för dagen är slut, skall jag uppsätta ett dylikt, vidimeradt intyg, och allt är klart.»

»Jag kan undra hvad gunstige herren sedan skall taga sig till, blifva betjent kanske?»

»Kan nog hända. — Såsom sagdt är, saken skall blifva klar i qväll.»

Då Ebba ej gaf något svar och ej heller aflägsnade sig, frågade Kullberg:

»Är det något annat fröken önskar?»

»Inte bryr ni er om hvad jag önskar?»

»Åjo, frökens önskningar vill jag alltid söka att uppfylla, så vidt möjligt är, men brutala befallningar såra mig och

göra mig ogin, i synnerhet när de äro förenade med förebråelser som jag ej förtjenat.»

»Hvem är brutal om icke ni! — men säg, om ni befäller en arbetare att göra någonting och han ej lyder, hvad gör ni då?»

»Strängt taget befäller jag aldrig utan säger: var god och gör det och det. Gör han det då inte, så antingen tillsäger jag någon annan att göra det eller också gör jag det sjelf, utan att gifva honom den minsta förebråelse, hvilket gör att han blyges och aldrig mera opponerar sig.»

»Jaså! Jag vill då göra på samma sätt: var god och begif er strax hem för att åka in till staden och göra några uppköp.»

»Ja; äro uppköpen af sådan beskaffenhet att de ej kunna uppskjutas och ingen annan än jag kan uträtta dem, vill jag fara strax. I motsatt fall blifver jag vid hvad jag sagt.»

»Hvarför skulle vilkoret vara med? Tillåter ni arbetarne att först taga reda på om det ni befäller dem till är af någon vigt eller ej?»

Då Kullberg icke strax blef färdig med något svar, yttrade Ebba:

»Ni dömer er sjelf med er tystnad. Nu vill jag emellertid endast ha' ett bestämdt svar: reser ni eller reser ni inte?»

»Jag reser inte.»

»Ni vet följdén.»

»Följdén blir endast sådan som jag sjelf vill ha' den, ty jag tjenar ej fröken och är ej heller någon betjent; men huru som helst, skall jag till i qväll ha' skrifvit det omtalade intyget, och allting är då klart.»

»Icke mig emot», yttrade Ebba och gaf så hästen ett slag, så det bar åstad i sträckande galopp mot hemmet.

Ovanligt nog följde Kullberg länge med sina blickar den bortilande ryttarinnan. — Sedan han derpå en stund reflekterat öfver hvad som skett, återgick han till sitt förehafvande och ledde arbetet lika lugnt och sansadt som vanligt.

Ebba hade nu lyckats att åstadkomma en förändring, men tyvärr var den af sådan beskaffenhet att hon helst skulle velat ha' den ogjord. Ty först och främst både insåg och erkände hon att Kullberg var en ovanligt driftig och dugande inspektor, en sådan, hvars make man fick leta efter, och vidare fruktade hon att hennes pappa skulle blifva ond och icke alls tillåta att han fick flytta, emedan hon visste att han tyckte mycket om honom, och då skulle hon, till råga på allt, stå såsom en stackare, såsom en den der icke hade någonting att säga. Ja, då först skulle han »få vatten på sin qvarn», blifva mer än vanligt stolt och aldrig lyda hennes order. Hu då! Nej, detta fick på inga villkor ske. Hon sökte därför att utgrunda något sätt, hvarpå hon åter skulle kunna göra det godt och få honom att stanna, utan att sjelf behöfva förödmjuka sig eller bedja honom derom. Hon grubblade härpå både länge och väl, men då hon icke kunde uttänka något, föresatte hon sig att åtminstone först mottaga honom och tala med honom innan han fick gå till hennes pappa.

Så snart det därför började lida mot qvällen, höll hon ständigt utkik på arbetarne, gaf akt på när de kommo hem och när Kullberg begaf sig till sina rum.

Att han skulle stå vid sina ord och infinna sig betviflade hon icke alls, ty dertill kände hon honom allt för väl. Emellertid tyckte hon det vara något märkvärdigt att han icke var mera angelägen om att få behålla sin plats, en plats som så många andra eftersträfvat.

Kullberg hade knappast varit hemma tio minuter förr än han åter kom ned på gården, stälde sina steg upp mot boningshuset och inträdde i tamburen, der Ebba *händelsevis* var honom till mötes.

Han helsade mycket artig, ja till och med artigare än vanligt, och frågade om han kunde få tala med hennes pappa, majoren.

Ebba gaf härpå icke strax något svar utan bad honom i stället stiga in i matsalen.

»Jaså, ni vill tala med pappa?» svarade hon ändtligen, sedan han för andra gången upprepat sin fråga.

»Ja, jag vill öfverlemna det omtalade intyget.»

»Nå, det var bra! Men pappa har redan lagt sig och mår dessutom inte bra, så ni får allt vänta dermed till i morgon. Så länge kan ni väl vänta, hoppas jag?» Härvid spelade mot hennes vilja ett ironiskt leende öfver läpparne. Hon kunde nämligen icke föreställa sig annat än att han gerna ville blifva qvar.

»Af vissa skäl skulle jag helst vilja ha gjort det i qväll», invände Kullberg.

»Såå! Ni håller icke mycket på er plats, kan jag förstå?»

»Inte som värst.»

»Har ni kanske någon annan i sigte?»

»Inte utan de'.»

»Hvar då, om jag får lof att fråga?»

»Jo, jag fick för några dagar sedan bref ifrån hofstallmästare Tornérhjelm, hos hvilken jag varit förut, hvori han underrättar mig om att Brodin, den förre inspektoren, dött och att platsen nu stod för min räkning, ifall jag ville ha den och inom en ej allt för aflägsen tid kunde mottaga den. Eget nog har jag ej kommit mig för att svara ännu — jag hade just ämnat att göra det i qväll — och svaret blir väl nu helt annorlunda än jag hade tänkt mig. Den lön han erbjuder är nära nog dubbelt mot hvad jag har här, och så får jag dessutom fritt disponera öfver ett litet nätt boningshus med tillhörande trädgård. — I fall jag var gift eller ämnade gifta mig, tillägger han, skulle jag äfven få några andra förmåner. Det bör därför ej förvåna fröken att jag vill ha saken på det klara så fort som möjligt.»

»Nej, under sådana förhållanden förvånar det mig ej; men ni måste allt medgifva att slumpen är er bra bevågen. Tänk om ni nu ej haft denna reträtt, hvad skulle ni då gjort? Skulle ni äfven då handlat på samma sätt?»

»Ja fullkomligt; ty för att vara fullt uppriktig, tror jag ändå ej att jag kommer att mottaga platsen, huru bra den

än är och huru hedrande anbudet än må vara. Det är endast för att visa att jag ej fruktar för följderna som jag berättat det.»

»Har ni kanske ännu flera platser på förslaget?»

»Ja. — Strängt taget borde jag väl ej tala om det, men sak samma. Jo, jag ligger i underhandling med patron Millner om att få öfvertaga hans ena gård, Lindhem, på arrende eller köp, hvilket det nu må blifva. Kan jag nu komma öfverens med honom strax, såsom jag tror och hoppas, så bryr jag mig visst inte om någonting annat.»

»Är ni förmögen då?»

»Nej, tyvärr! Men patron Millner har lofvat att hjälpa och bispringa mig så långt som möjligt.»

»Hjälpa, när ni skall köpa af honom? — Ah! jäså!»

En viss beklämning och oro kom nu öfver henne; hon kände sig så matt och tillintetgjord. Det var som om allt hennes mod och alla hennes krafter med ens hade flytt. Något sådant hade hon förut hvarken känt eller anat. Hon måste uppbjuda alla sina krafter för att kunna fortsätta på ett värdigt och passande sätt.

»Ni ämnar väl gifta er då, kan jag förstå?»

Härtill gaf Kullberg icke något svar utan frågade i stället:

»Jag kan således icke få tala med majoren i qväll?»

»Nej, men — —» hon vägde orden en stund och yttrade så raskt: »Skulle vi ej kunna anse hela denna här affären ogjord?»

»Jo, mycket gerna.»

För att få en ursäkt för sitt handlingssätt tillade hon:

»Jag vill så ogera oroa pappa; han är så klen och tåler ej att ha' några bestyr eller omsorger. Bäst därför att allting blir vid det gamla. Och jag lofvar äfven att hädanefter göra mitt bästa för att ej tillställa några konflikter. Jag var i dag vid dåligt lynne, och detta gjorde att jag bedde mig något brutalt, såsom ni mycket riktigt anmärkte, men, som sagdt är, nu anse vi allting ogjordt?»

»Ja inte mig emot. — Med förlof att fråga, var ärendet till staden af någon större vikt?»

»Nej tvärt om. Men ändå! — Tror ni att ni skulle kunna få tid att följa med ditin i morgon?»

»Följa med; skulle jag då inte köra ensam?»

»Nej, jag vill också dit. Kan ni lemna arbetarne ensamma med fördrängen på eftermiddagen för exempel?»

»Ja, nog går det alltid, blott jag vet om det något i förväg.»

»Vi skola då tala mer om saken i morgon.» Härvid steg hon upp, gick fram och räckte honom handen, för första gången, i det hon yttrade med ovanligt mjuk och vibrerande röst: »Godnatt, godnatt!»

Innan Kullberg hann hemta sig ur sin förvåning stod hon redan i dörren och nickade för andra gången »godnatt!» med ett vänligt leende på läpparne.

»Hvad var detta?» undrade Kullberg och aflägsnade sig så mycket fundersam.

Så snart Ebba hunnit in på sitt rum, kastade hon sig nästan handlost ned i en soffa och öfverlemnade sig åt ett stilla grubbel. Men de tankar som föresväfvade henne gjorde henne allt mer och mer orolig, hvarför hon slutligen blef ond på sig sjelf och föresatte sig att icke mer tänka på saken. Hon steg därför upp, släppte ned rullgardinerna för fönstren och tände lampan. — Dagens tidningar, som hon icke ännu läst, lågo framme på bordet; hon fick syn på dem, ryckte till sig en och började att läsa. Sedan hon fortfarit dermed en stund märkte hon att hon höll tidningen — upp och nedvänd. I vredesmod kastade hon då bort den, sprang upp med fart och stälde sig midt framför spegeln, hvori hon betraktade sin bild — utan att se den. Hennes tankar voro nämligen på annat håll och hon kunde ej hejda dem utan måste gifva dem fritt lopp:

»Ja, det är ett faktum, kan ej bortresonneras: jag älskar honom. Just honom som — — —. Men huru har då detta tillgått? — Hvarför skulle jag så nödvändigt förödmjuka honom? Jag har ju i stället sjelf blifvit förödmjukad, isynnerhet i dag.» — Hon blef ond när hon tänkte på denna sak och gaf så sin vrede luft: »Också ett nöt till karl att vara stolt och stel! Han har ju intet hjerta i bröstet, ty annars — — — och så går han likväl och förälskar sig i den bleknosen Alma. Liksom jag ej skulle vara så god och vacker som hon! Jovisst! Han vågar inte, det är hela saken. Men huru då få honom att våga? Vill jag då verkligen ha' en — en — hm! — Nog kan väl en inspektor vara lika god som en spenslig och torr baron. Ja, säkert! Men hvarför skall jag just jemföra honom med baronen? Det finnes ju andra. Hvilka andra? Magistrarne kanske? Nej pass! Jag tycker ej om personer som gå med hufvudet på sned, titta med ögonen öfver glasögonen för att kunna se och hvilka inbilla sig vara lärda och veta allt, då de i verkligheten endast känna en del glosor. De kunna för öfrigt hvarken älska eller svärma; deras tankar äro ensidiga och fantasien har torkat in liksom hela deras kropp. Nej tack! Då hellre en frisk och hurtig betjent. — Kan för öfrigt en baron eller en magister sköta ett åkerbruk? Jo tack ock! De skulle snart vända upp och ned på allt. Nej, då hellre en bra och driftig inspektor såsom Kullberg. Han skall åtminstone inte förstöra någonting. — Men om han nu inte vill ha' mig? Vill! Jovisst! Han *skall*, han *måste* blifva min. — Tänk så förvånade herrarne i staden skola blifva, och Alma se'n!, när de läsa under rubriken förlofvade: Frans Kullberg och Ebba Lange. — Eller när de höra från predikstolen: Ett kristligt äkta förbund afkunnas i denna församling första, nej tredje gång mellan — — —. Men hvad jag nu står och fantiserar. — Jaså, han vill gifta sig med den nästippan Alma! Är jag då kanske inte lika vacker som hon? Märkvärdigt! Jag har så ofta sett mig i spegeln och ändå vet jag ej huru jag ser ut. I qväll vill jag granska mig riktigt. Ett ljus

vid hvardera sidan är ej för mycket.» (Hon tänder det på nattduksbordet stående ljuset.) »Se så der ja! — Åjo, du ser ju rätt bra ut! Dina kinder äro lagom fylliga, hyn ren och klar, ögonen stora och glänsande, munnen liten och — — se så der! nu börjar det förargliga skägget åter igen att sticka fram. — Läpparne äro röda som körsbär och tänderna äro hvita och hela. — Det är omöjligt att någon kan se att jag har en löstand. Den gången gjorde tandläkaren sin sak bra. Och så han smickrade mig se'n! Han sade att, om jag än icke hade en enda tand qvar i munnen, skulle ändå alla herrar blifva förtjusta i mig. Inte illa sagdt. Karlen såg för öfrigt rätt bra ut, men hans andedrägt tyckte jag ej om, den var så sträf. Han söp väl, kan jag tro. — Men vidare i texten. — Ögonbrynen äro mörka och yfviga, håret mörkbrunt, tjockt och långt. Jag vill se huru långt flätan hänger ned på ryggen. Jaså, till dit! Det är lagom för att ej behöfva sätta sig på den. Seså! nu har det der skräpet kommit i olag igen. Kan undra huru det är. Åå! den är sönderbräckt. Har väl blifvit under ridten, kan jag tro. Nå, sak samma; jag kan godt vara utan tournyr; jag behöfver ingen. — Denna här klädningen kläder mig utmärkt bra; men hvitt passar mig ändå bättre. På bröllopsdagen skall jag derfor begagna hvit sidenklädning och — — seså! nu börjar jag att fantisera igen. Kan undra hur förhållandet egentligen är dem emellan. Förlofvade äro de åtminstone inte, och derfor så — — — ja, vi få väl se i morgon; kommer tid kommer råd. Och dermed vände hon sig ifrån spegeln och gaf sig till att — laga tournyren.

Påföljande dag då arbetarne voro hemma till frukost uppsökte Ebba Kullberg och frågade:

»Kan ni, såsom ni lofvat, följa med in till staden i dag?»

»Jaha, mycket väl.»

»Det var bra. Vi köra då kl. 3. Det blir blott ni, jag och betjenten. Hvad jag har för ärende skall jag berätta sedan. Farväl så länge!» och så visade hon åter samma vänliga och utmanande leende som qvällen förut.

»Hm, märkvärdigt!» mumlade Kullberg för sig sjelf sedan hon aflägsnat sig. »Och hvilket leende se'n! Det kan ju smälta is. Det förvånar mig nu ej att Friberg håller på att blifva tokig, han som får se det så ofta. Tänk om hon skulle — — nej, omöjligt. För öfrigt — — hm!»

På bestämd tid var Kullberg färdig och höll med hästar och vagn utanför trappan. — Ebba lät ej heller vänta på sig.

»Det var bra att ni var punktlig», yttrade hon, »ty jag har ett mycket, mycket viktigt ärende till staden.» Och dermed visade hon åter ett leende och blottade en tandrad så vacker att den rent af bet sig fast i hjertat på Kullberg.

Härpå hoppade hon upp i vagnen, bad att sjelf få köra och tillsade betjenten att intaga sin vanliga plats.

Till en början vexlades endast enstaka ord, men efter en half timmes färd lät Ebba hästarne pusta ut och då utspann sig följande samtal.

»Kan herr Kullberg gissa hvad jag skall i staden?»

»Det torde allt blifva svårt.»

»Jo, jag skall helt enkelt dit in för att roa mig. Förstås att jag äfven har en del uppköp att göra, men hufvudsaken är att roa mig.»

»Roa sig i Falköping?»

»Ja, skulle det ej kunna gå för sig?»

»Jag vet inte.»

»Jag har nu så länge gått hemma och haft tråkigt, att det kan vara på tiden att få omvexling. En och annan glad dag måste man hafva för att kunna lefva. Jag har af naturen ett gladt lynne, men — — ja, jag kan icke hjälpa att jag på senare tiden blifvit något melankolisk.

Många omständigheter hafva bidragit dertill. Först och främst har jag aldrig kunnat glömma händelsen med den snälle, rare Castor, och se'n har jag pappa som ideligen klagar och jemrar sig öfver sin gikt. Friberg gör också sitt till; han kan göra en tokig med sina pessimistiska åsigter, desto mer som han nästan alltid har rätt. Och sedan — — —»

»Sedan?» frågade Kullberg då hon ej tycktes vilja fortsätta.

»Jo, sedan tillkommer att herr Kullberg sällan eller aldrig visar ett gladt ansigte. — Ursäkta min uppriktighet! Alltid är ni dyster och högtidlig. Man vet ej om ni är stolt eller ond, och så blir äfven jag stolt och ond och visar mig helt annorlunda än jag i verkligheten är.»

»Stolt och ond? Jag kan försäkra fröken att jag hvarken är det ena eller andra.»

»Ja, så påstår äfven pappa. Men se, då tänker jag: Det måste således endast vara mot mig han visar sig sådan, och så blir jag ännu mera, om icke ond, så åtminstone dyster och butter. Seså, nu har jag talat ut och hoppas att ni icke blir ond därför?»

»Ond? Nej tvärt om; det gläder mig att fröken velat visa mig en sådan ynnest. Hela mitt fel tror jag dock består deri, att jag ej är tillräckligt stor egoist.»

»Hvad menar ni?»

»Jo, egoisten talar både i tid och otid, emedan han tror det vara qvickt allt hvad han säger. Vidare vill han gerna skratta och visa tänder, ty han tror sig då vara oemotståndlig.»

»Kan manne inte raka motsatsen också vara bevis på egoism?»

»Jo kanske; men det blir då en dold och därför mera ädel egoism.»

»Jag vet ej om jag kan gifva er rätt. Men nu till nöjet. — Min plan är denna: Vi köra in till Rantens hotell och hålla der med hästarne. Sedan jag derpå gjort mina uppköp, hvilket bör gå fort nog, aflägger jag en visit

hos Fredings, hvarest det alltid brukar finnas ungdom, såväl damer som herrar. Skulle deremot, emot vanan, ej några finnas der, går det mycket lätt att genom fröknarna Freding få en del inviterade. Under någon förevändning lockar jag dem så med mig bort till hotellet, hvarest vi påträffa er, som är nog hygglig att bjuda oss samtliga på kaffe, vin, punsch eller hvad annat som helst ni kan finna lämpligt. Är pianorummet ledigt, slå vi oss ned der, ty vi kunna då äfven få en sväng. Vidare, när tid kommer, bjuder ni oss alla på en splendid supé med vin, bakelser och annat dylikt. Förstår ni mig?»

»Åja, svårare saker har jag förstått; men — —»

»Men?» frågade Ebba.

»Jag fruktar att min kassa ej räcker till för ett dylikt kalas.»

»Jag kunde just tro att det skulle blifva någontig ditåt. Naturligtvis hade jag aldrig kunnat föreslå det om jag ej sjelf ämnat bjuda. Korteligen, ni tillställer ett hejdundrande kalas och jag bjuder. Nå, hvad sägs?»

»Jo, förslaget är nog bra, men såsom fröken kanske vet, smakar jag sjelf sällan eller aldrig någon spirituosa, och huru skall det då gå, ifall jag ej klingar och dricker med mina gäster?»

»För en gång och för min skull kan ni väl dricka åtminstone något?»

»Ja, jag skall göra mitt bästa», lofvade Kullberg.

»Tack!» yttrade Ebba och gaf så hästarne en klatsch så de åter sträckte ut i starkaste traf.

Ebba gjorde såsom hon sagt. Alla hennes beräkningar slogo in. Hon träffade just dem som hon önskade träffa och ledde dem dit hon ville hafva dem, och därför samlades på hotellet, i pianorummet, ett litet nätt sällskap, bestående

af, utom Ebba och Kullberg, 2 fröknar Freding, 1 fröken Lundahl, 2 stationsskrifvare, nämligen Blumenthal och Troselius, samt den allmänt bekante och allestädes närvarande »Direktören».

Man åt, drack, sjöng, spelade piano, lekte pantlekar och dansade.

På så sätt förflöt timme efter timme under ett uppsluppet skämt och ett flitigt pokulerande. Ebba drack sjelf rätt tappert och uppmanade Kullberg i tysthet att icke spara på vin och punsch. Följden blef också den, att en i smyg måste aflägsna sig innan supén ännu var afäten. Detta hindrade emellertid ej att de som voro qvar hade lika treffigt och roade sig lika tappert. Ebba isynnerhet var till ytterlighet uppsluppen, hon skrattade så innerligen godt och fann på alla möjliga spektakel; äfvenledes ville hon gerna skämta och detta icke minst med Kullberg. Den 'slagfärdighet' han vunnit bland kamraterna i Upsala och hvilken han oratoriskt tillämpat på filosofiska föreningen, kom honom här väl till lags. Nu såsom då sökte han alltid att parera med motståndarens vapen, och detta lyckades honom verkligen så bra, att man gång efter annan såg sig föranlåten att applådera honom för hans svar. Under andra förhållanden skulle detta troligtvis förtretat Ebba, nu deremot blott eggade det henne att fortsätta och gjorde henne ännu mer uppspelt. Skälet härtill insåg troligtvis ingen, men hon kände sjelf makten i sina glänsande ögon och sitt vinnande leende, och dessa voro de batterier för hvilka Kullberg nu var ständigt utsatt. Att de träffade sitt mål kunna vi äfven intyga, fastän Kullberg genom sitt lugn och sin sjelfbeherskning visade sig fullkomligt osårad. Men detta hans makalösa lugn gjorde henne till slut rent af förtviflad på samma gång som hon kände sig beherskad deraf. Hon märkte att hon stod inför en viljekraft för hvilken hon måste buga sig. Och detta skulle hon äfven gjort ifall de varit ensamma, hon skulle då, upprymd som hon var, bugat sig och sagt rent ut: »Vill ni ha' mig så ta' mig; men då måste ni också springa fatt mig»,

ty sådan var hennes natur och hon betviflade ej att han ville ha' henne. Alla andra ville ju ha' henne, hvarför skulle han då icke vilja?

Det var sent på qvällen och fullkomligt mörkt då Ebba ändtligen gjorde slut på kalasandet genom att bryta upp och bereda sig för hemfärd.

Tack vare Friberg, som denna dag varit mer än vanligt orolig och hvarje minut längtat efter att festandet skulle taga en ände, var skjutsen strax färdig.

Kullberg fick nu sköta tömmarne, ty Ebba föregaf att hon ej kunde se vägen.

Vid affärden uppstämades för dem ett fyrfaldigt hurra.

Sedan de lemnat Ranten bakom sig och kommit ut om staden, frågade Kullberg:

»Är fröken belåten med mig såsom värd?»

»Ja, fullkomligt. Dock tyckte jag att ni sparade något för mycket på champagnen.»

»Verkeligen? Det gläder mig, ty jag fruktade att fröken skulle tycka det vara lyx med den jag requirerade.»

»Visst icke! — Nå ja, det är bra såsom det är, ty jag för min del är fullt belåten med hvad jag fått, och det föreföll mig som om äfven de andra skulle vara det. — Säg; hvad tyckte ni om tillställningen?»

»Den var mer än lyckad, den var makalös. Jag har nästan aldrig haft en angenämare dag.»

»Nästan säger ni?»

»Ja, ty i ungdomens vår svärmar man alltid mer än såsom äldre.»

»Har man bara hört! Ni är ju i edra bästa år? Jag för min del har emellertid svärmat hela qvällen.»

»Det har jag också; men det finnes skilnad på svärmeri. Såsom ung svärmar man utan att tänka, men iqväll har jag tänkt: ditt svärmeri är idel fantasi och dumhet. Och se detta bortskämmer sjelfva den estetiska njutningen.»

»Hvarför blott fantasi och dumhet?»

»Vet då fröken hvori mitt svärmeri består?»

»Nej.»

»Ja då kan jag ej heller förklara mig vidare.»

Ett egendomligt ljud, såsom af en snarkande, hördes nu bakifrån.

»Hvad var det?» frågade Ebba.

»Det var visst betjenten.»

Ebba såg bakut och yttrade:

»Ja, det var verkligen Friberg. Han snarkar och tyckes sofva riktigt godt. Nåja, det kan han gerna få, blott han ej ligger och faller ur vagnen?»

»Har visst inte någon fara», trodde Kullberg. »Han ligger ju riktigt inkilad i sätet så han omöjligt kan falla ur.»

»Kan han männe vara drucken?» undrade Ebba.

»Det tror jag ej, ty han tycktes vara fullkomligt nykter då vi lemnade Ranten. Det är väl aftonvinden som insöft honom, tänker jag.»

»Herr Kullberg torde nog ha' rätt, ty äfven jag känner mig ovanligt sömnig. Likväl fruktar jag att det mera är champagnen än aftonvinden som gjort *mig* tung i hufvudet. — Det var sant! Hvad kostade kalaset?»

»Det vet jag ej. Jag bad källarmästaren skicka räkningen ut till Källstorp.»

»Nå det var bra! När budet kommer skall jag liqvidera. Hjertlig tack emellertid för ert besvär.»

»Ingen orsak. Det är tvärtom jag som får tacka, dels för nöjet i och för sig, men hufvudsakligast därför att jag derigenom skaffat mig många goda vänner. — Vet fröken hvilket som var det svåraste af allt?»

»Nej.»

»Jo, att mottaga alla deras tacksägelser. Jag var då allt bra frestad för att säga: det är icke mig I skolen tacka utan fröken Lange.»

Ebba gaf härtill icke något svar, hvarför samtalet afstannade och en lång paus uppstod. Men då man ännu

hade en dryg vägsträcka qvar, minst en och en half mil, önskade Kullberg på något sätt förströ den tid som åtgick för att tillryggalägga denna väglängd och sökte därför åter få samtalet i gång.

Just med anledning af det mörker som var rådande och den tid på hvilken de voro ute kom han att erinra sig en händelse från sin barndom, ett äfventyr som han nu ville berätta, och frågade därför:

»Tycker inte fröken att det är något kusligt att vara ute och åka när det är så här mörkt?»

»Jo, riktigt hemskt, isynnerhet när jag är ensam. Jag fruktar då att hvarje mötande är en bandit som vill göra mig något ondt.»

»Ja, så är äfven förhållandet med mig, oaktadt jag icke annars är den som är rädd af mig. Men denna min mörkrädsla har nog sin särskilda orsak och är beroende af ett äfventyr för hvilket jag råkade ut såsom liten pys. — Tilllåter fröken vill jag berätta det?»

Kullberg såg att hon nickade sitt bifall och började därför strax:

»Visserligen spelade jag dervid ej någon egentlig roll och troligtvis tänkte ej heller någon på mig, enär jag då endast var 9 à 10 år gammal, men detta hindrar ej att jag nog var den som blef mest förskräckt. Förhållandet var detta:

Pappa hade varit på förrättning ute i en aflägsen by, i en torparestuga, och jag hade fått följa med såsom skjutspojke eller, rättare, för att hålla hästen, enär pappa sjelf körde. Det var en mörk och regnig höstafton och klockan kunde väl vara vid pass 10 på qvällen, då vi under hemfärden, midt inne i en stor skog, Backaskogen kallad, blefvo hejdade af tvenne banditer, af hvilka den ene fattade tag i hästen — vi hade blott en — och den andre riktade en revolver mot bröstet på pappa och ropade: »Penningar eller lifvet!» — Pappa fogade sig i sitt öde och letade fram plånboken. »Äfven klockan!» befalde nu banditen. — Ja, pappa

tog fram äfven den och beredde sig att öfverlemna båda-dera, men i stället gjorde han en hastig rörelse, fattade fast tag om revolvern och vred den ur handen på banditen. Denne hade nämligen varit nog oförsigtig att komma allt för nära, då han skulle emottaga sakerna, hvarför pappa kunde få tag i den. Visserligen brann ett skott af, men lyckligtvis träffades ingen deraf. Pappa vände derpå revolvern mot banditerna och hotade att nedskjuta dem. De blefvo då förskräckta och sprungo sin väg. — På så sätt kommo vi lyckligt undan; men minnet af detta äfventyr har alltid föresväfvat mig när jag varit ute en mörk qväll eller vid natt-tiden. — Revolvern fick jag sedan i arf efter pappa och den följer mig ofta när jag är ute på resor.»

Kullberg väntade nu att få höra ett ord eller en anmärkning af Ebba, men deri misstog han sig; hon förblef fullkomligt tyst. Han kastade därför en blick på henne och märkte då att hon nickade och — småsof. Hon hade troligtvis icke hört ett ord; hon märkte ju icke ens att han slutat. Han hade äfven ämnat att visa henne revolvern, ty han hade den med sig, men blef nu i stället fullkomligt tyst och endast gaf akt på hennes rörelser. Slutligen märkte hon att han såg på henne och skämtade så något smått öfver sin dåsigheit. Men då hon strax derefter fortfor med sitt nickande, föreslog Kullberg att hon skulle luta sig mot honom, mot hans sida, då hon mycket väl kunde ligga och sofva. Detta ville hon emellertid ej, utan ryckte i stället upp sig något och började tala om »Direktören». Kullberg gjorde dervid några anmärkningar och skämtade rätt tappert öfver hans titel och tillgjordhet. Ja, han blef qvick i högsta grad, ty ämnet var tacksamt, och väntade därför att få höra ett bifallsord, men i stället fick han se att hon sof och att hufvudet nu sjunkit längre ned mot bröstet än förut. Han tog då mod till sig, vred sig något i sätet, slog venstra armen kring veka lifvet på henne — hon satt nämligen till venster — och drog henne varsamt in till sig. Hon gjorde ej något motstånd utan lät i stället hufvudet nedfalla tungt

mot hans bröst. Hon tycktes icke ens ha' någon aning om hvad som försiggick.

För att kunna stöda henne desto bättre och hindra henne från att hala ned, slog han äfven högra armen kring veka lifvet och sammanknäppte händerna, i hvilka han tillika höll tömmarne, så att hon låg fullkomligt slutet i hans famn. Han höll säkert fast och körde sakta och varsamt på det hon icke skulle väckas.

Den ene qvarten förflöt efter den andre utan att Ebba ändrade ställning eller rörde sig. Ja, hon väcktes icke ens af de körande man då och då mötte utan höll i att sofva oafbrutet ända fram till Källstorp.

Innan de åkte in på gården släppte emellertid Kullberg sitt tag, förde henne något till sidan, ifrån sig, och fick henne att sitta upprätt.

Förvirrad och förskräckt slog hon då upp ögonen och stammade:

»Hvad! Hvar äro vi? Jag tror vi äro framme?»

»Ja.»

»Jag har således sofvit och sofvit riktigt godt?»

»Icke utan», tyckte Kullberg.

»Men huru har jag kunnat sitta och — — huru har jag suttit?»

»Jo, fröken har mot sin vilja begagnat mig såsom stöd.»

»Kors så galet och dumt! — Tack emellertid för ett godt stöd.»

Man körde nu in på gården och stannade midt framför trappuppgången. — Kullberg hoppade strax af och erbjöd Ebba sin hjälp. Hon tackade för anbudet, fattade tag om hans hals och lutade sig tungt och förtroget mot hans bröst.

Bördan föreföll honom emellertid mycket lätt, hvarför han, i stället för att strax afbördas sig den, svängde om mot trappuppgången, satte venstra foten två trappsteg högt, rätade upp sig och flyttade högra foten 2 trappsteg ännu

högre, hvarigenom han blef i tillfälle att placera henne öfverst på trappan.

Hvad hon tyckte om denna extraskjuts, detta hans galanta kraftprof, lät hon ej förstå, enär hon strax aflägsnade sig utan att säga något annat än ett tyst: »godnatt!»

Sedan man härpå väckt betjenten, som ännu fortfor att sofva, och öfverlemnade hästarne åt Larsson, som hållit sig vaken enkom för detta uppdrag, skyndade hvar och en till sig.

Kullberg gick icke strax till kojs utan vandrade fram och tillbaka i sitt rum och öfvertänkte dagens händelser. Skulle Ebba verkligen älska honom? Hon, den rika, vackra och stolta fröken Lange, hon som gifvit så många andra korgen? Nej, det kunde icke vara möjligt, men ändå! För öfrigt — — hm!

Han kunde icke komma till något bestämdt resultat; känslor, tankar och åsikter kommo i uppror med hvarandra. Bäst att sofva på saken, tänkte han, och beredde sig dermed att gå till hvila; men i detsamma rycktes dörren upp och Friberg inträdde med brådslande steg.

»Ursäkta att jag stör! Har du tid att språka med mig litet?» frågade han innan han ännu ens hunnit in om dörren.

»Ja; bara du inte blir långträdig.»

»Det var en trefflig hemfärd iqväll, icke sant?»

»Ja, isynnerhet för dig som sof hela tiden.»

»Sof! Att du kunde vara så enfaldig! Jag ville bara se hvad — — —?»

»Och därför låtsades du sofva?»

»Just så! Visserligen låg jag något obehämligt, men — du satt desto treffligare.»

»Det är orätt att förstå sig så.»

»Säg detsamma till fröken Lange.»

»Hvad menar du?»

»Jag menar att antingen var hennes sömnlust något märkvärdig, eller också sof hon icke mer än jag.»

»Sof icke! Du är tokig.»

»Du har rätt, kära bror. Är jag det icke, så blir jag det nog snart. Ja, kan man icke blifva tokig när man ser den, hvilken man älskar såsom en galning, hvila i en annans armar! Huru tror du väl *det* känns? Det sjuder, rasar och bränner i mitt inre. Jag skulle kunna mörda både dig, mig och henne. Men gjorde jag *det*, vore jag galen, och det *vill* jag inte vara. Säg därför ett godt och lugnande ord, ty annars vet jag icke hvart det bär.»

»Är det nog när jag säger att jag icke friat till henne?»

»Nej; ty detta hindrar ej att du eller någon annan kan göra det i morgon eller öfvermorgon.»

»Hvad vill du då? Vill du kanske att jag skall vara din böneman?»

»Hvad skulle det tjena till?»

»Är du säker på att det icke skulle tjena någonting till?»

»Ja, fullkomligt.»

»Äfven om hon fick veta hvad du varit?»

»Ja, då ännu mindre; hon skulle endast köra bort mig.»

»Har hon då aldrig bevisat dig den minsta ynnest?»

»Jo, förr en och annan gång för att narra mig. Men numera ser hon aldrig på mig, skjutsar mig hit och dit utan att någonsin säga tack eller gifva mig ett enda uppmuntrande ord. Hon handterar mig precis såsom en hund.»

»Och likväl älskar du henne?»

»Ja, såsom en hund älskar sin herre, och mer till.»

»Anser du den menniskan god och ädel som kan behandla någon som en hund?»

»Hon är af den åsigten att det skall så vara, att det icke vore passande att behandla mig på något annat och bättre sätt.»

»Detta bevisar endast att hon fått en dålig uppfostran och har ett hjerta som ej kan ömma för medmenniskorna. Och en sådan vill du ha'? — Säg! Huru ofta har hon kallat dig dumbom?»

»Det vet jag inte.»

»Inte jag heller; men säkert är att det varit otaliga gånger. Och likväl är du en bildad karl, har betydligt mycket mera lärdom än hon, har varit mycket med i världen och alltid betett dig såsom en städad och förständig karl. Du har förut sett otaliga damer, deraf många förmodligen vackrare än hon, utan att dock blifva kär, och så går du och är färdig att blifva tokig för dens skull som mest af alla visat dig förakt och vanvördnad, för dens skull som behandlar dig såsom en hund och ej har nog vett och intelligens att inse och erkänna din öfverlägsenhet. Fy skäms! Är det att bete sig såsom karl? Förlora bara aldrig aktningen för dig sjelf. Emedan du är hennes tjenare, synes hon dig nu såsom ett högre väsen. Men du ämnar väl icke vara tjenare i alla dina da'r? Eller kanske är du så liknöjd att du icke hör dig om efter någon annan, bättre plats? Sätt redan i dag, eller åtminstone i morgon, alla tänkbara jern i elden för att skaffa dig en passande anställning. Du har så mycket kunskaper att du bör kunna mottaga nära nog hvilken som helst. Handla och handla raskt. Visa att du är en karl, att du kan föda både dig och henne. Och kom sedan igen och anhåll om hennes hand, ifall du står fast vid din böjelse.»

»Du har rätt. Tack för ditt råd! Det duger ej att gå här och sucka, jag måste bort, måste på något sätt göra slut på pinan och eländet. Men ett beder jag dig om, låt ingen 'knalle' ta' henne, ty då blir jag topp tunnor rasande. Dig kan jag möjligtvis unna henne, men också endast dig och ingen annan.»

»Jag skall då säga dig, att jag icke alls har för afsigt att anhålla om hennes hand.»

»Verkeligen! Och hvarför?»

»Emedan det ej skulle löna sig.»

»Har du då icke sett och märkt hennes inviter?»

»Jo, visserligen; men allt hvad hon eftersträfvat är att få sin fåfänga tillfredsstäld. Hon vill gifva mig en korg. Ja, jag är säker på att så är förhållandet. Det skulle vara

ett så passande sätt att få mig stukad, tycker hon. — Emellertid tror jag ej att hon skall få triumfera på min bekostnad. Hon har redan haft allt för många anbud och triumferat allt för ofta, tycker jag.»

»Tack, hjertligt tack, bror, för hvad du nu sagt.»

Härpå tog han godnatt och aflägsnade sig.

Då Ebba påföljande dag vaknade, det var bortåt 9-tiden, kände hon sig ytterst illamående, hade feber och besvärades af yrsel, hvarför hon fruktade att hon under hemfärden åsamkat sig en förkylning, som nu hotade att öfvergå till tyfus. Ja, detta syntes henne såsom en visshet, då hon besinnade huru upphettad hon varit strax innan hon satte sig på vagnen för att åka hem. Bra gerna skulle hon därför velat rådfråga en läkare, men då det var så långt in till staden, lät hon saken tills vidare bero, hoppandes att det skulle blifva bättre uppåt dagen.

Emellertid hade Larsson, på grund af order som utfärdats af majoren föregående qväll, redan tidigt på morgonen begifvit sig in till staden just för att hemta läkare; detta naturligtvis ej för Ebbas skull, ty hon visste ingenting derom, utan för majorens skull, hvilken ett par dagar varit ovanligt krasslig och plågats, utom af gikt, äfven af hosta och hufvudvärk, hvarför han fruktade att han skulle blifva allvarsamt sjuk och därför beslutat sig för att låta hemta läkaren.

Redan vid 10-tiden var Larsson tillbaka och hade då med sig doktor Erlandsson, en ung, vinnande och mycket anlitad läkare, hvilken redan flere gånger förut varit ute på Källstorp och en längre tid skött majoren, hvarför han var fullkomligt bekant med förhållanden och ganska förtrogen med såväl honom som Ebba.

Såsom vi veta af Fribergs yttrande till sömmerskan på Viken, hade han äfven anhållit om Ebbas hand och fått en

korg; något som dock ej hindrade att han fortfarande tog dit ut så snart han blef kallad och skötte majoren nu såsom vanligt. Den enda märkbara förändring som derigenom inträffat var blott den, att han numera ej brukade qvarstanna så länge som förut.

Hvem vet för öfrigt; kanske hade han icke ännu uppgifvit allt hopp!

Sedan han gifvit majoren några föreskrifter och tröstat honom med att det onda ej var farligt utan snart skulle gå öfver, beredde han sig strax till affärd; men just då kom bud ifrån Ebba med anhållan om att han skulle besöka henne på hennes rum, emedan hon blifvit illamående.

Det var med ovilja hon beslutat sig för detta steg, ty den läkare hon numera sist af alla ville rådfråga, var just honom, Erlandsson. Helst skulle hon önskat att aldrig mera träffa honom och detta allra minst för att bedja om råd och hjälp. Men tillfället var allt för frestande och febern allt för svår; hon kunde icke annat, hon *måste* anlita honom.

Anmärkningsvis må sägas, att Erlandsson föregående qväll, tillika med några kamrater, varit på Rantens hotell och då både sett och hört huru Ebba, med sällskap, lefvat gladt, dansat och roat sig på allahanda sätt.

Sedan han sett på hennes tunga, känt på pulsen och gifvit henne en hel hop mer eller mindre viktiga frågor, bad han att få låna bläck och penna.

Den jungfru som kallat honom och hittills varit inne med i rummet aflägsnade sig nu för att hemta nämnda saker.

Läkaren tog då tillfället i akt och yttrade:

»Jag skall skrifva ett recept, hvilket fröken i nödfall, märk *i nödfall*, kan begagna sig af; men hvad jag först och främst vill råda fröken till är, att äta — en bastant salt sill.»

Ebba förstod ej strax den betydelse som låg i en dylik ordination, men då hon såg hans ironiska min, kände hon sig såsom träffad af åskan; allt blodet rusade till hjertat

och hon blef förfärligt blek. Dock blott för en kort stund, ty strax derefter uppsteg rodnaden på kinderna och vreden började att sjuda i hennes inre. Hon skulle så gerna velat gifva läkaren en tillrättavisning för hans oförskämda insinuation, men tyvärr, eller kanske desto bättre, kom jungfrun nu med de äskade effekterna och allt samtal om saken omöjliggjordes.

Inom några få sekunder hade han skrivit receptet, gaf derpå anvisning om huru medicinen skulle intagas och aflägsnade sig så ögonblickligen.

Ebba kunde ej säga ett ord till afsked; hon kastade blott en vred blick på så väl honom som jungfrun. Denna senare befalde hon derpå att ögonblickligen aflägsna sig.

Sedan hon blifvit ensam, öfvertänkte hon den skam, nesa och förödmjukelse som vederfarits henne. Aldrig i sitt lif hade hon känt sig så förödmjukad, så liten och vanmäktig. Var det manne för att hämnas som han gifvit en dylik ordination? Ja, detta trodde hon till att börja med; men ju mer hon öfvertänkte saken och reflekterade öfver den ovanliga dåsighet och sömnlust som kommit öfver henne föregående qväll, besinnade att blodet sjudit och pulserat så ovanligt i kroppen, att hon känt sig borttryckt från de alldagliga förhållanden och brytt sig så föga om hvad hon gjort, — hon hade ju nolens volens insomnat i Kullbergs famn, något som hon under vanliga förhållanden visst icke skulle gjort —, blef det henne klart att läkaren nog haft sina skäl. Men detta gjorde endast att hon blygdes, harmades och förtretades desto mer. Febern tänkte hon nu icke mera på, nej, hon kände den icke ens. Tvärtom, hon kände sig fullkomligt frisk; förtreten och vreden hade gjort henne kurant.

Hon skulle velat stiga upp strax, men blygdes därför. Hon måste först invänta Larssons återkomst och så, för syn skull, smaka något på medicinen.

Hennes pappa hade emellertid blifvit orolig när han fått veta att hon var sängliggande (liksom han), hvarför

han lät skicka bud och efterfråga huru det stod till med henne.

»Jo, helsa att det är bra», yttrade hon. »Det är endast en liten obetydlig förkylning som snart går öfver.»

Sedan hon afgifvit denna förklaring, kände hon sig lättad och liksom befriad från att vara sjuk, hvarför hon strax derefter steg upp och, eget nog, kände sig rätt bra. Läka-rens ordinationer föraktade hon och begagnade sig hvarken af medicinen eller rådet.

Hon hade emellertid mycket svårt för att smälta förtretten, i synnerhet som det just varit han, Erlandsson, som gjort en dylik insinuation; men hon tröstade sig dock med att ingen hört det och att det ej fanns minsta bevis för att han hade rätt — ifall han skulle vara nog gemen att vilja utsprida ett sådant rykte, något som hon dock var säker på att han ej gjorde; detta bevisades ju bäst deraf, att han bortsändt jungfrun innan han gjort antydan.

Något blyg och nedslagen kände hon sig dock hela dagen och ville bra gerna veta hvad andra, och i synnerhet Kullberg, tänkte. Hon sökte därför att utgrunda ett sätt hvarigenom hon skulle kunna få reda derpå.

Den ende, genom hvilken hon möjligtvis skulle kunna få veta någonting, var betjenten, men denne hade ju sofvit under hela hemfärden. Ja, hade han verkligen det? Detta visste hon då icke säkert, och huru som helst var det mindre troligt att han märkt någonting. Likväl ville hon göra ett försök och qvarhöll honom därför, då han kom in med posten, genom att fråga:

»Tyckte inte Friberg att det gick fort att komma hem i går qväll?»

»Nej, tvärtom.»

»Såå! Och likväl sof ni hela tiden?»

»Ja visserligen, men jag plågades af sådana otäcka drömmar.»

»Tiden går lika fort om man drömmer ljuft eller ledt blott man sofver», trodde Ebba.

»Nej, inte när man, såsom jag gjorde, drömmer att ens käraste, den som man älskar högst här på jorden, hvilar i en annans armar.»

Ebba blef något förbluffad af svaret, ty hon trodde sig deraf kunna sluta till: 1:mo att han sett allt och 2:do att han älskade henne. — Likväl fanns det en möjlighet för att hon misstagit sig, att han verkligen drömt, och hon frågade därför:

»Ni vet ju att drömmar ej ha' någonting att betyda, och desto gladare bör ni därför nu vara då ni vet att allt endast varit en dröm.»

»Ja, det tyckes så; men jag har sedan fått veta att hvad jag drömt också i verkligheten inträffat. Jag är nu olycklig för alltid och blir aldrig glad mer.»

»Hvem är då er käraste?»

»En rik, förnäm och mycket vacker dam.»

Detta var allt för tydligt, tyckte Ebba; hon blef därför förtretad och yttrade i häftig ton:

»Är ni verkligen så genomtokig och galen att ni inbillar er att någon sådan dam skulle vilja ha' er?»

Friberg teg, ty svaret hade träffat honom midt i hjertat och gjort honom mer än vanligt modfäld. Han kunde tydligen aldrig hoppas någonting.

Ebba hade emellertid icke ännu hunnit till det egentliga målet för sitt samtal och fortsatte därför att fråga:

»Har Friberg träffat Kullberg i dag?»

»Ja, som hastigast.»

»Nämnde han någonting om gårdagen?»

»Nej», svarade Friberg kort och sanningsenligt, ty han var i dag ej upplagd för att skämta eller bråka.

»Ingenting om hemfärden heller?»

»Nej, icke ett ord. Han är icke den som omtalar allt hvad han ser och tänker.»

Ebba blef något lugnad af detta svar, huru tvetydigt det än var, och brydde sig ej om att fråga vidare.

Hon gaf ett tecken åt betjenten att aflägsna sig och grubblade sedan, eget nog och mot sin vilja, mera på dennes indirekta frieri och dystra, allvarliga utseende än på alla de förtretligheter som händt henne förut på dagen och hvilka hittills sysselsatt alla hennes tankar. Hon kunde nu ej betvifla att han älskade henne och var mycket olycklig. Hans genomträngande och bedjande blick hade bitit sig fast i hennes hjerta. Ja, det föreföll henne till och med som om den alltid hade suttit der och aldrig skulle lemna henne.

X.

Öfverraskningar.

Fröknarna Millner voro på visit hos Ebba.

Man roade sig med att spela piano och sjunga, med att bläddra i album och illustrerade tidningar, med att tala om baler, klädningar, hattar och annat dylikt.

På så sätt hade ett par timmars tid försvunnit, då en ung gosse inträdde och frågade efter fröken Lange.

»Här är jag, min gosse», yttrade Ebba.

»Inspektoren bad mig öfverlemna till fröken denna här räkningen.» Dermed steg han fram och framräckte en papperslapp som han höll i handen.

Det var en räkning på förut omtalade kalas på Rantens hotell. Den var utfärdad på Kullberg och slutade med den nätta summan af 91 kr. 80 öre.

Sedan Ebba som hastigast genomsett den, yttrade hon:

»Hvad skall jag med den?»

Hon gjorde denna fråga delvis därför att det föreföll henne något eget att betala en annans räkning och fruktade att äfven andra kunde tycka det, men hufvudsakligast därför att hon fått en idé och nu funderade på ett litet skämt, som hon dock ej visste om hon kunde eller ville sätta i verket.

»Inspektoren sade att fröken skulle betala», invändde gossen.

»Sade han så? Det är naturligtvis om jag vill. — Nå,

det kan jag då gerna göra, ty om han får sin lön förr eller senare kan komma på ett ut. Den är qvitterad ser jag. Vänta då lite så skall jag gå efter penningar.

Ebba lade räkningen på ett bord och begaf sig in i ett annat rum.

Fröknarna Millner som åhört samtalen kunde nu ej afhålla sig från att kasta en blick på lappen.

Ida yttrade:

»Och du, Alma, som alltid sagt att Kullberg lefde så ordentligt, att han aldrig söp och aldrig var i sällskaper. Hvad säger du nu?»

Alma kunde icke svara; hon kände ett smärtsamt styng i sitt bröst.

När Ebba kom tillbaka, märkte hon allt för väl hvad som händt — räkningen låg ju ej på den plats der hon lagt den. — Detta var en lycklig slump, tyckte hon.

Så snart gossen erhållit sin likvid och aflägsnat sig, frågade Alma med något stapplande röst:

»Hvad är det här för en räkning?»

»Det ser du ju! Det är en räkning till Kullberg. — Han var så gentil här om dagen, då vi voro inne i staden, att han bjöd mig och några af mina bekanta på supé med vin och champagne samt dessutom på kaffe, punsch, likör och annat mer som står upptaget på räkningen.»

»Eget! Men — — har han verkligen råd till att lefva så högt?» fortfor hon att fråga.

»Han har ju sin lön? Dessutom har han låtit påskina att han ämnar gifta sig med en rik dam.»

Alma teg.

Ebba märkte att hon tillskyndat henne en djup smärta, ja till och med djupare än hon skulle önskat, men det kunde nu ej hjälpas; ty att framhålla saken i dess rätta dager vore att göra sig sjelf löjlig, och detta ville hon ej. Dessutom var det ju sant allt hvad hon sagt, tyckte hon. — Skämtet hade lyckats.

Härefter ville det icke blifva något riktigt lif i samtalet, hvarför fröknarna Millner snart tackade och togo farväl.

Knappt utkomne från gården råkade de Kullberg som hemkom från åkerfälten och nu med glädjestrålände ögon skyndade dem till mötes.

»Goddag, goddag! Riktigt treffligt att få se fröknarna. Ni ha' väl varit på visit hos majorens, kan jag tycka?»

»Ja.»

»Att ni resen så snart?»

»Vi blefvo förskrämda och bortjagade af en otäck björn», yttrade Alma. — »Ursäkta! Vi ha' lite brådt i dag. Adjö, adjö!» Och så bar det åstad.

»Hvad var detta?» mumlade Kullberg för sig sjelf. »Hvad hon var sig olik. Så blek, dystert och högtidlig. Icke den vanliga, vänliga och uppmuntrande blicken eller helseningen. En otäck björn! — Nej, detta här begriper jag inte.»

Sedan han länge grubblat hit och dit öfver saken utan att få den fullt klar, föresatte han sig att med det allra snaraste aflägga en visit hos Millners.

»Hvad nytt från majorens?» frågade patron Millner sina flickor då de hemkommo från besöket på Källstorp.

»Ingenting alls.»

»Träffade ni Kullberg?»

»Ja, som hastigast.»

»Han var väl riktigt glad?»

»Hvarför så? Nu som vanligt», trodde Alma.

»Han skall väl snart förlofva sig; eller kanske är han det redan?»

»Förlofva sig? — Men — — — hvad menar pappa?»

»Ja, nog sker här mycket oförmodadt i denna verlden, och därför skulle det ej förvåna mig ifall jag fick höra att han och fröken Lange blifvit förlofvade.»

»Huru kan pappa tro att, att — — —?» stammade Alma.

»Jag vill icke säga hvad jag tror, men — — kära Alma, kom nu hit och sitt hos mig på mitt knä, så der ja! — så skall jag tala om hvad jag sjelf sett. Seså, sitt nu stilla! Hvarför skall du vara så orolig? Hvad jag har att berätta är mycket intressant. — Jo, när jag i lördags qväll körde in till staden för patron Verner, mötte vi Langes skjuts. På främsta sätet sutto Kullberg och Ebba och på baksätet satt betjenten. Åtminstone påstod Verner att så var förhållandet; jag för min del observerade emellertid icke betjenten. — Om Ebba körde eller Kullberg gjorde det, kan jag ej heller afgöra, ty det var mycket mörkt; men jag skulle snarast tro att de körde båda två.»

»Körde båda två?» frågade Alma.

»Ja, ty Kullberg höll Ebba omsluten i sin famn.»

Alma uppgaf ett skri och föll vanmäktig mot sin pappas bröst.

Medan arbetarne på Källstorp hade sin middagsrast — det var påföljande dag — lät Kullberg sadla en häst och skyndade, allt hvad hästen orkade springa, bort till Bäckedal, till Millners.

Framkommen på gården märkte han strax att någonting ovanligt var på färde, ty Millners bästa hästar stodo förspända midt framför trappuppgången och voro mycket löddriga och svetta. Dessutom iakttog han att de som fått syn på honom strax dragit sig tillbaka såsom skygga barn. Då det därför ej fanns någon åt hvilken han kunde öfverlemna hästen, band han den fast vid en vagn och begaf sig så bort mot boningshuset.

I tamburen kom patron Millner honom till mötes.

»Goddag! Hvad står på?» frågade Kullberg.

Härtill gaf Millner icke något svar utan yttrade:

»Efter som jag har något brådt för tillfället, torde herr inspektoren ursäkta att jag går rakt på saken. Hvem och hvad gäller er visit?»

»Jag vill då äfven gå rakt på saken och säga, att jag önskar tala med er dotter, fröken Alma.»

»Alma är för tillfället mycket sjuk. Läkaren är just nu inne hos henne; ni kan därför ej få er önskan uppfylld.»

»Sjuk! Alma sjuk?»

»Ja, sedan i går, då hon hemkom från Källstorp.»

»Verkeligen?»

»Jag brukar ej narras.»

»Det var således därför hon såg så dystert och högtidligt ut. — Hvad är det för sjukdom?»

»Derom kan jag ej ännu lemna någon upplysning. Ursäkta! Jag måste nu gå in och höra läkarens utlåtande.»

»Kan jag få följa med?»

»Ni?»

»Ja; förvånar det er? Jag vill hoppas att vi ej förorskull talat om arrendet?»

»Jo, det är just hvad vi gjort.»

»Men, herre Gud, hvad är detta?»

»Derom må ert eget samvete döma.»

»Mitt samvete är rent.»

»Som grumligt vatten, ja!»

»Ni förolämpar mig.»

»Jaså! Jag vill då gifva er en fråga: Kan ni påminna er om ni mötte någon skjuts då ni i lördags qväll åkte hem ifrån Falköping?»

»Ja, om jag ej missminner mig, mötte vi tre.»

»Godt! Den ene var min och jag körde sjelf. — Förstår ni mig?»

»Såå! Jaa! Jag förstår.»

»Nå, då är den saken klar. Ursäkta! Adjö!» Och dermed skyndade han in och slog igen dörren midt framför näsan på honom.

Kullberg kände sig såsom förstenad. Detta var ju en formelig utsparkning.

Hans första tanke var att rusa in efter och visa huru orätt han blifvit behandlad, men så besinnade han sig och

lade band på sina känslor; ett dylikt handlingssätt skulle ju bevisa höjden af fräckhet och obehfvenhet. Han måste därför styra sig och afbida tiden, hända hvad som helst. — Och hvad skulle han väl för öfrigt säga? Huru skulle han förklara sig? Ingen skulle tro honom. Han fattade därför sitt beslut, svingade sig upp på hästen och begaf sig hem.

När Kullberg kom tillbaka från Millners, fann han allt folket på Källstorp i liflig rörelse. Några skyndade hit och andra dit, den ene var försedd med brandhake, den andre med räfsa och en tredje med hötjufva o. s. v.; men alla tycktes vara villrådiga och obeslutsamma och ej veta hvad de skulle göra.

»Hvad är det? Hvad har händt?» frågade Kullberg den förste han råkade.

»Jo, betjenten är försvunnen. Han har hvarken infunnit sig till frukost eller middag och ingen vet hvar han är. Fröken trodde därför att han låg sjuk på sitt rum och befalde oss att uppbygga dörren, ty nyckeln var ur. Detta gjorde vi, men i rummet fanns ingen betjent och hade tydligen ej heller varit någon under natten; åtminstone stod sängen orörd. Fröken är därför mycket orolig och fruktar att han gått och gjort slut på sig sjelf. — Hon har äfven frågat efter herr inspektoren. Hvad tror herr inspektoren?»

Kullberg hade sin egen tanke om saken, men nämnde ingenting derom utan satte sig i stället i spetsen för en ordentlig skallgång, ty han ansåg det ej heller omöjligt att han kunnat gjort slut på sig sjelf.

Man sökte honom öfver allt, man ropade och kallade på honom, man tittade i brunnar och vattenpölar, i träd, källare och stall, man sökte honom på vindar, logar och höskullar; men allt var förgäfves, han stod ej att finna. Man gissade hit och dit öfver orsaken till hans försvinnande, men ingen kunde finna den minsta ledtråd.

Slutligen erhöll man dock en liten upplysning i saken,

och detta genom ett bref som blifvit afsändt från Falköping och ankom med det vanliga postbudet till Källstorp just som man stod i begrepp att afbryta allt sökande.

Brefvet hade följande lydelse:

»Af omständigheternas kraf ser jag mig nödsakad att lemna min befattning. Jag beder, tänken icke därför illa om mig eller klandren min handling, ty det har varit mig mycket svårt att taga detta steg.

Huruvida jag någonsin mer återkommer till det för mig så kära Källstorp, är en sak som ligger i ödets hand.

Farväl! Och tack för den tid jag fått tillbringa i ett godt hem.

Högaktningsfullt, ödmjukligen

AXEL FRIBERG.»

Sedan man tagit del af denna skrifvelse, lugnades sinnena så småningom och hvar och en gick till sitt — med undantag af Kullberg.

I stället för att sjelf medfölja arbetarne och öfvervaka deras förrättningar, såsom han annars brukade göra, gaf han dem nämligen nu, sedan skallgången instälts, endast nödiga order och öfverlemnade ledningen åt fördrängen, medan han sjelf stannade hemma för att öfvertänka dagens händelser, men hufvudsakligast för att skaffa sig tillfälle att få tala med fröken Lange.

Hans förhoppning var att hon med det snaraste skulle komma ut, då han ville tilltala henne och framföra sitt ärende; men då detta ej kunde lyckas och väntan blef honom allt för lång, gick han för att uppsöka henne på hennes rum.

Ebba tog emot honom mycket vänligt, bad honom stiga fram och sitta ned och började derpå samtalet sålunda:

»Kanske vet ni någonting särskildt angående betjentens försvinnande?»

»Nej.»

»En märkvärdig person. Hvad tror ni kunde vara anledningen?»

»Jag vet det inte alls.»

»Jaså inte? Jag trodde nästan att det var om honom ni ville tala. Då är det väl någonting angående arbetarne, kan jag tro?»

»Nej, hvarken det ena eller andra. Mitt ärende är af vida kinkigare beskaffenhet.»

»Verkeligen? Om jag skulle försöka att gissa?» yttrade hon gladt och skämtsamt.

»Det går inte.»

»Jaså, det är så ovanligt. Då vill jag ej försöka. — Ni kom nyss ifrån Bäckedal, hörde jag. Huru är det med flickorna? Medsände de någon helsning?»

»Nej; jag fick ej tala med dem.»

»Fick ni ej? Hvarför så?»

»Derför att Alma låg mycket hårdt sjuk. Läkaren var just då inne hos henne.»

»Hvad säger ni! Alma sjuk?»

»Ja, sedan i går. Det tyckes som om hon skulle ha blifvit sjuk här.»

»Hon var åtminstone frisk när hon reste», yttrade Ebba något orolig, ty hon kände förebråelser öfver sitt bedrägeri eller skämt, såsom hon helst ville kalla det.»

»Huru som helst är hon emellertid sjuk, och nu kommer jag till ärendet: Skulle fröken vilja göra mig den tjänsten att resa dit ut och se om henne, d. v. s. blott helsa på der en liten stund?»

»Hvarför gör ni en sådan anhållan?»

»Derför att fröken är den enda som kan göra henne frisk.»

»Jag? Ni förvånar mig.»

»Jag vill blott erinra om att patron Millner mötte oss då vi i lördags reste hem ifrån Falköping. Nå, förstås att fröken då sof, men huru hårdt man än sofver, har man dock en aning om huru man ligger. Nog af, patron Millner mötte oss och såg oss.»

»Än se'n?» yttrade Ebba till utseendet fullkomligt lugn.

»Jag vill först fråga om jag behöfver förklara situationen vid mötet tydligare?»

»Nej, jag tror att jag förstår er.»

»Nu har han berättat om detta möte för Alma.»

»Nå, låt dem prata bäst de vilja. Förtal skall man alltid sätta sig öfver.»

»Fröken vill visst inte förstå mig.»

»Jag har således uppfattat edra ord oriktigt? — Hm, jåså! Nu förstår jag. Var god och fortsätt.»

»Nu skulle jag önska att fröken berättade för henne huru det hänger tillsamman med den der färden.»

»Jag?»

»Ja, ty mig lär hon väl inte tro.»

»Ni skulle således vilja gå och förtala mig eller, rättare, ni vill att jag skall förtala mig sjelf.»

»Sanning är aldrig förtal.»

»Må så vara. Men hvarför kan ni inte göra det sjelf?»

»Dels emedan jag fruktar att hon icke skulle tro mig, såsom jag nyss nämnde, och dels därför att jag svårligen kan få tala med henne så länge hon ligger sjuk. Dessutom skulle det väcka mindre uppseende ifall fröken gjorde det.»

»Med förlof att fråga, hurudant är edert förhållande till hvarandra?» Ebba steg härvid upp, stälde sig vid närmsta fönster och tittade ut åt trädgården.

»Vi hafva svurit hvarandra trohet, d. v. s., vi äro i hemlighet förlofvade.»

»Hvad finnes då för hinder för er att få tala med henne?» frågade Ebba efter en stunds besinnande.

»Just samma hinder som patron Millner trodde sig ha sett vid mötet. Han står nu och vaktar dörren såsom en drake. Jag slipper icke in.»

»Hvad! Slipper ni icke in?»

»Nej; jag blef bortvisad då jag var der i middags.»

»Verkligen? Men hvarför då ej visa sig stolt och blifva borta för alltid?»

»Tycker fröken jag skulle handla rätt ifall jag gjorde det?»

»Jag vill ej döma i den saken. Men säkert är att jag ej kan gå och tala illa om mig sjelf och göra mig till en visa för alla menniskor. — Också dumt att en sådan gemen sömnlust skulle komma öfver mig! Orsaken var väl att jag hade vakat nästan hela föregående natt för pappas skull. Äfven dansade jag allt för mycket; jag var riktigt genomtrött. Champagnen gjorde möjligtvis också sitt till. Dumt var det emellertid och jag kommer att länge ångra det och blygas därför; ändras kan det tyvärr ej. — Om ni ej på minsta vis bekymrar er om mig för min egen skull, så tycker jag att ni åtminstone borde göra det för pappas skull, för det jag är er principals dotter. Eller tycker ni att man kan säga om henne hvad som helst, blott ert eget intresse befordras dermed? — Är ni för öfrigt säker på att det befordras derigenom? Kanske kunde ni vinna lika mycket genom att bistå och hjälpa *mig* i en otreflig situation; ty otreflig är den och löjlig blir jag, ifall ni ej på något annat sätt vederlägger förtälet.»

»Huru då?»

»Ja, det är mig likgiltigt huru, blott jag slipper att stå med skam och nesa.»

Härvid såg hon honom länge och stinnt i ögonen. Det var en sådan egendomlig, så mycket sägande blick, att Kullberg kände sig förbryllad deraf och glömde att svara. Han insåg, kände och anade nu att han kunde hoppas allt, att han endast behöfde säga ett ord och hon skulle strax blifva hans. Men så i det samma kom han att tänka på Alma, ryckte till dervid och stötte med det samma till sin hatt, hvilken han hittills hållit i högra handen öfver knäet, så att den rullade ned på golfvet och lade sig strax bredvid Ebbas fötter, något vid sidan om henne.

Ebba log dervid rätt godt och Kullberg småskrattade äfven han i det han skyndade efter för att upptaga den. I brådskan kom han dervid något smått i beröring med Ebbas klädning, hvilket föranledde henne att sträcka ned handen för att utjemna den, men dervid stötte hon mot hat-

ten, så att Kullberg så när åter hade släppt den, något som ännu mer retade deras skrattlust; och när han så ändtligen blifvit klar och rest sig upp, stodo båda alldeles inpå hvarandra, ansigte mot ansigte, och stirrade den ene på den andre, småleende båda två.

Kullberg kunde då ej beherrska sig längre; hans hjerta bäfvade, blodet sjöd och kroppen darrade. Med all kraft kastade han hatten i golfvet för att derigenom få båda händerna fria och, vare sig Ebba tillät det eller ej, kunna omfamna henne och trycka henne till sitt bröst; men så besinnade han sig, lade band på sina känslor, böjde sig ned och upptog åter hatten. Och för att gifva en förklaring öfver sin handling, yttrade han (till hatten): »Ja så skall du ha' för det du ej vill hålla dig lugn och stilla!»

Derpå tog han ett par steg mot dörren och, med uppjudande af all sin kraft och tankeenergi, tog han fatt i samtalet just der det afbrutits. Han yttrade:

»Jag medgifver att det är ett kinkigt förhållande och måste behandlas med största försigtighet, men tror dock att man kommer längst genom att vara sann och uppriktig. Att en menniska blir sömnig och sitter och sofver är ju icke alls någonting ovanligt eller klandervärdt. Dessutom kan man med största lätthet ombestyra att saken aldrig kommer längre än till Millners. Om fröken säger det sjelf, skall visst ingen betvifla det, och då är äfven all skam och nesa borttagen. — Jag beder fröken, gör mig den tjensten och hjälp mig, så att Alma åter må blifva frisk och glad.»

Ebba beundrade, ja rent af förvånades öfver hans lugn och sjelfbeherskning, ty hon insåg allt för väl att han varit nära deran att duka under. Hon kände sig oemotståndligt dragen af en sådan energi och var hårdt frestad att göra hvad han uraktlåtit. Emot sin vilja tog hon också ett steg emot honom i det hon yttrade:

»Nej, jag kan icke; åtminstone icke nu.»

»Jag måste således bortgå med oförrättadt ärende?»

Ebba gaf härtill icke något svar, men såg honom fast och stadigt i ansigtet, halft allvarsamt och halft ironiskt.

Kullberg kände sig såsom förlamad af denna blick, och utan att afbida hvad hon möjligtvis skulle komma att svara bugade han sig mycket artigt och framhvisade ett knappast hörbart: »Adjö!», hvarpå han smög sig nästan ljudlöst bort.

Ebba vände sig derpå mot förutnämnda fönster och stirrade stelt ut i fjerran, och liksom en bildstod blef hon sålunda stående en lång stund.

XI.

I valet och qvalet.

Menniskan är ett rö som drifves hit och dit af vinden.

Den ena dagen gläder hon sig öfver det angenäma hem hon beredt sig, öfver den herrliga säden som svajar på åkerfälten och den deraf ljusnande framtiden. Men den andra dagen kommer en stormvind, ikullblåser boningen, sköflar sädesfälten, tillintetgör allt hopp och drifver henne sjelf (menniskan) till en annan trakt, der kanske snart åter samma öde väntar henne. Ja, menniskan måste böja sig för vinden, böja sig för elementen i naturen och oftast för sin egen natur. Hon tror sig vara herre öfver sig sjelf, tror att hon kan styra sin kurs dit, hvarest hon i tanken föresatt sig att hamna; men så kommer en stormby och drifver skutan ur kursen, drifver menniskan in på nya, förut ej tänkta eller anade vägar. — Hvad är då att göra? Skall hon söka att återkomma i den gamla kursen, eller skall hon följa den nya, hvilken hon äfvenledes tror leda till en trakt, hvarest det finnes en säker ankarplats och en god hamn?

Kullberg trodde att han kände sin egen natur och sitt eget hjerta och trodde framför allt att han var herre öfver sina böjelser; men han måste nu erkänna att han bedragit sig, att han farit vill och förirrat sig såsom en blind.

Hans hjerta bestormade honom af alla krafter, sökte med våld drifva honom ur den utstakade banan och tvinga honom att söka en annan hamn, en annan brud. Visserligen

höll han strax upp i vinden och beherskade sina känslor för att slippa falla af, men han kände att skutan knakade i alla fogar, kände att hon snart måste brista och duka under om han ej ändrade kurs. Men han ville ej ändra kurs, ville ej falla af, emedan han ansåg det vara nedrigt, falskt och uselt. Kunde han väl bedraga den som han en gång svurit trohet? Han refvade därför blott segel, höll fortfarande upp i vinden och — — aflägsnade sig ur rummet, från Ebba, då stormen var som skarpast och hans kropp skakade i alla fogar*.

Utkommen på gården kände han emellertid att stormen fortfarande rasade lika skarpt, om icke skarpare. Han tyckte sig hvarken kunna gå eller stå; fötterna vacklade, kroppen darrade och pulsen slog med en kraft som aldrig förr. Han kände sig matt och vanmäktig, kände sig fastbunden till händer och fötter och kunde knappast röra sig ur stället. En öfvermenschlig makt drog honom mot den dörr han nyss lemnat.

»Har jag då varit blind förut? Har jag då aldrig sett hennes ovanliga skönhet?» frågade han sig sjelf. »Sådana ögon, och hvilket leende! Hvilka former, hvilken kropp och hvilket hår! Man kan blifva galen! — Och allt detta kan du få, just du, Kullberg, om blott du vill. *Vill!* ja jag vill, vill. Men, o Gud, Alma! Stackars, stackars Alma! Skall jag då verkligen vara dig otrogen och öfvergifva dig? Nej, det får ej ske! Det vore lågt, nedrigt och uselt. Men ändå? Är det ej lika uselt att ej vara uppriktig, att ej tillstå sanningen: att jag älskar en annan? Hm, jo; men en karl bör stå vid sina ord. Sköna tanke! Man bör således äfven stå vid sina ord när man ljugit? — Men har jag då ljugit? Nej, hvad jag lofvat och sagt har jag äfven tänkt och känt — *då*, ja! Men *nu*? — Det är således hjertat som förändrats; men hvem har gjort det? Har jag? Nej, hon der inne har gjort det, hon med sin tjusande, retande makt, hon med de genomträngande ögonen och det hjertbrytande, förintande leendet. O Gud, hvilket leende! Det är en fläkt från högre rymder, en ande, som tittar fram i en mennisko-

* Se föregående kapitel.

kropp. Och jag usla, stackars kråk skulle vara värdig en sådan ande? Hvad är jag då? En ringa, fattig, obetydlig tjenare.

Jag har förut så ofta klandrat henne, kallat henne grym, falsk, stolt, kokett, hjertlös och annat mer; är hon då ej något af allt detta? Eller tillvitade jag henne alla dessa egenskaper endast därför att jag ansåg henne för hög för mig; därför att jag trodde henne förakta min ringa person? Eller kanske gjorde jag det därför att hon afskedat så många andra — för min skull? — Hennes sista blick och ironiska leende glömmet jag aldrig. Men huru är det då möjligt att ett leende kan förkrossa en, kan krypa in i merg och ben, sammandraga hjertat, komma kroppen att bäfva af en öfver-sinlig, ljuf känsla? Och dock äro ju tänder, läppar, ögon och allt idel materia? En skön och obegriplig materia! — Hennes ande har redan tagit boning i min ande. Jag må göra hvad jag vill, den beherskar mig, underkufvar och för-lamar mig; den drifver mig hvar den vill. Ja, jag är en slaf som — ju ännu står qvar på gården, qvar vid hennes dörr. Bort, bort, och det strax! Jag vill ut till arbetarne, förena mig med dem och arbeta till dess jag glömmet — hvem? Kan jag då glömma Ebba och hennes leende! Nej aldrig! Ergo — — o Gud! skall jag då förskjuta Alma, min första kärlek? Skall jag då handla såsom en usling? Nej, det kan jag ej. Men ifall hon dör, då — — o Gud! nu är jag ju färdig att önska henne döden. Hvilken usling jag är! Herre Gud, hjälp mig! Hvad! är det icke menniskan som sjelf bestämmer sina öden? Jovisst! Nå, jag vill då sjelf bestämma mitt öde — till dess jag ligger i gruset såsom en mask söndertrampad af högre väsen. Men huru? Min lösen är att vara sann och uppriktig. Jag vill då vara sann, säga Alma allt, omtala huru högt jag älskar Ebba, framhålla att mitt löfte varit förhastadt och öfveriladt, men — då ljög jag ju? Mitt löfte har icke varit öfveriladt eller obetänksamt, emedan jag *då* tänkte och kände hvad jag sade och gjorde. Ergo bör jag stå vid mina ord och gifta mig med Alma.

Ja, så bör jag göra. — Men jag älskar ju en annan och då måste jag väl handla ärligt och gifta mig med den jag älskar? Ja, så måste jag. Ergo bör jag gifta mig med båda. — Nå ja, hvarför inte? Hvarför skall man endast få gifta sig med en? Hvarför rätta sig efter dumma lagar som strida mot naturens kraf? Naturen visar alltid rätta vägen. Och hvarför gifta sig för öfrigt? Alla äktenskap sägas vara olyckliga. Äktenskapet är således till blott och bart för att göra människan olycklig, för att hejda naturens kraf och individens frihet. — Men hvad! Skulle jag då kunna blifva olycklig vid Ebbas sida? Hvilken galenskap! Det finnes endast en salighet, och den är att få ega henne, att få vandra hela lifvet igenom vid hennes sida, att få beskåda hennes ögon, leende, händer och kropp. Ja, jag skulle kunna krossa allt hvad som finnes i vägen, blott och bart för att få komma i hennes närhet, för att få vidröra henne, beundra henne, beskåda henne, dyrka henne, tillbedja henne, falla ned för hennes fötter, bära henne, omfamna henne, ja, omfamna henne, kyssa henne. O Gud, en kyss, hvilken sällhet! Ooo! Huru det sjuder i min kropp! Jag blir galen! Jag flyger tillbaka, flyger in genom fönster och dörrar, rycker henne till mig med våld, med våld ja! Ooo! hvad min kropp den bäfvar! — Och detta allt för en människas skull, för en, en — köttklump. Dum datterá, dum datterá, dum dat-te-rá! — Nej, ett englaväsen, hvári Gud sjelf bor. — O hvilken sällhet att — — nog, nog! Ett tu, takt tu! Ett tu, takt tu! samma takt som far har sagt: ett tu — tvii, tvii! Förbanna mig icke går jag och trampar i en den allra värsta dypöl! Hvilket nöt jag är! Och en galen väg se'n! Arbetarne äro ju icke på Stora Vången i dag. Märkvärdigt! Och detta allt för en vanlig människas skull, för en blick, ett leende, ett ord. Fy skäms Kullberg! skall du då öfvertaga Fribergs roll och blifva halftokig liksom han. — Fy tusan hvad mina benkläder blefvo smutsiga! Värst ändå att jag blef våt om fötterna. Jag kan gå och förkyla mig och blifva sjuk liksom Alma. Stackars Alma! Jag måste snart dit och se om

henne och — blifva utsparkad? Ett tu, takt tu! Och Ebba? Hvilket leende, hvilka — takt tu, takt tu! Och så rik se'n! Ett tu, takt tu! Jag måste draga af mig strumporna och vrida dem. Förbannadt elände!»

Då Kullberg påföljande dag i spetsen för arbetarne begaf sig hem till middagen, upprepade han väl för hundrade gången den frågan:

»Skall jag eller skall jag inte?» Hvarpå han slutligen efter mycket eftersinnande gaf följande svar:

»Jo, jag skall, jag måste, ty jag kan ej uthärda att Alma ligger sjuk för min skull. Visserligen blef jag utkörd igår, men det var, såsom sagdt, igår, då Millner, då draken var hemma; men i dag är han borta på bouppteckning i Viken — tack vare Larssons pratsjuka har jag fått veta det —, och det finnes därför ingen som bevakar dörren, hvarför jag kan hafva godt hopp om att slippa in. — Ja, jag *måste* komma in, *måste* veta huru det är fatt, veta hvad det är för sjukdom, om det är lifsfarligt eller ej. Men dock! Vore det icke klokast att följa Ebbas råd, taga utsparkningen till förevändning och blifva borta för alltid, ty det känns verkligen förödmjukande att gå dit? Nej, för Almas skull måste jag dit. Tänk om hon skulle dö; hvilka förebråelser skulle jag ej då göra mig för det jag ej underrättat henne om sanna förhållandet! Ja, hon måste få veta sanningen, veta att jag aldrig svikit mitt löfte, att jag aldrig älskat någon annan än — vet skäms! — Nog af, hon skall få veta att jag ännu aldrig handlat falskt. Ja, detta är hvad hon först och främst måste få veta. Kan jag sedan framkomma med en liten antydning om hvad jag nu känner, så skadar det icke utan är tvärt om på sin plats, ty man bör alltid vara uppriktig. Men det måste göras med största försigtighet och först sedan hon blifvit något bättre; se'n få vi väl se! — I alla

afseenden vänta vi en tid med att offentliggöra förlofnin-
gen, ty kommer tid kommer råd. Nog af, jag begifver
mig dit.»

Kullberg tycktes ha' bättre tur på Bäckedal denna gång.
Strax vid hans framkomst skyndade en tjenare till för
att mottaga hästen, och fröken Ida, som fått syn på honom
och visade sig vid ett fönster, helsade mycket gladt och vän-
ligt. Men hvad som dock gjorde honom något orolig och
kom honom att erinra sig gårdagens händelse var, att fru
Millner, ovanligt dyster och högtidlig, kom honom till mö-
tes i tamburen; ty hon tycktes dermed vilja förhindra hans
vidare inträdande.

Emellertid hade han föresatt sig att icke gifva tappt så
lätt, och för att vinna tid och hafva någon förevändning
för sitt besök, frågade han:

»Är patron Millner hemma i dag?»

»Nej, han är borta på Viken.»

»Kommer han snart hem?»

»Det kan jag icke säga.»

»Jag ville allt bra gerna träffa honom. Jag skall der-
för be att få stiga in och vänta en stund medan hästen
pustar ut.»

Då hon dröjde med svaret och tycktes vara tvehågse
om hvad hon skulle säga, tillade han:

»Jag är så gement törstig. Hoppas att fru Millner har
ett glas vatten att ge mig?»

»Ja, var så god och stig in. Men jag tror ej att ni
kan invänta Millner, ty jag fruktar att han ej kommer hem
förrän bortåt qvällstunden.»

»Jaså, verkligen? — Det var sant; huru är det med
Alma; hon skall ju vara sjuk?»

»Ja, tyvärr! Var så god, här är vatten.»

»Tackar! — Hvad är det för sjukdom?»

»Läkaren trodde i går att det skulle blifva nervfeber och bad oss skicka bud så snart hon började yra, men hon har i dag hållit sig ganska lugn, hvarför det kan vara en möjlighet att det snart går öfver.»

Ida kom nu in, räckte Kullberg handen och helsade mycket förtroget, hvarpå hon gick bort och hviskade i örat på sin mamma:

»Alma har hört att Kullberg är här och vill nu nödvändigt tala med honom. Bäst att hon får sin vilja fram.»

»Kunde tro det!» yttrade fru Millner halfhögt; och så vände hon sig åter mot Kullberg:

»Jaså herr inspektoren måste så nödvändigt tala med Millner? Är det ingenting jag kan uträtta?»

»Ärendet gäller egentligen hvad som försiggick i går. Jag önskar få en förklaring eller, rättare, jag önskar förklara mig.»

»Tror ni verkligen att det tjenar någonting till?»

»Ja, jag hoppas det.»

»Nå, om så är och jag ej har missförstått er, torde det vara allra bäst att ni afgifver denna förklaring inför Alma.

Det går nämligen an att få se och tala med henne, ifall ni så önskar. Men en varning vill jag först gifva er: Kom väl ihåg, att ett qvinnohjerta ej är att leka med, det kan så lätt brista. Har ni ett rent samvete och goda afsigter, beträd då denna tröskel som leder in till hennes rum, men har ni det ej, så stanna utanför. Nu är valet eder fritt. — Nå! Ni tiger! Skall jag öppna eller skall jag inte?»

Kullberg stod såsom fastnaglad vid golfvet utan att röra sig eller säga ett ord. Kinderna skiftade färg från purpurrödt till snöhvitt. Det var tydligt att en häftig strid försiggick inom honom.

Tystnaden blef lång och pinsam, hvarför Ida gick oroligt af och an på golfvet och afbidade med otålighet utgången.

»Eder tystnad och obeslutsamhet bevisar tillräckligt», yttrade slutligen fru Millner. »Men säg mig då, hvad hade

ni här att göra? Kanske vill ni ännu klandra Millners handling?»

»Ja, på det högsta», yttrade Kullberg nu med ifver, glad öfver att ändtligen kunna säga någonting, »ty det var just genom hans beteende som allt detta här eländet inträffat; det är just på grund deraf som jag nu står så villrådig och bortkommen — en dag kan ändra mycket. Jag kom i går hit med de allra bästa afsigter, kom för att söka vinna upplysning angående Almas fränstötande och gåtfulla svar då vi sist råkades. Jag kom med det allra bästa, allra renaste samvete, och så blef jag utsparkad såsom en hund, såsom den störste förbrytare, utan att få tillfälle att säga ett ord till mitt försvar. Och detta har gjort att mina känslor och tankar, hvilka äfven påverkats af andra tillstötande omständigheter, något förändrats. I dag kom jag hit för att visa att jag är alldeles oskyldig och att det är falskt allt hvad man tillvitat mig. Detta ville jag emellertid icke göra för min egen skull utan för Almas skull, emedan jag trodde att det kunde inverka på hennes tillfrisknande. Då jag nu ej kan eller vill förlofva mig i dag, går jag ej heller öfver tröskeln. En förklaring är numera behöflig å ömse sidor, innan något sådant kan komma i fråga.»

»Men, bäste herr Kullberg, hvartill hela detta ordsvall? Har ni då icke märkt mina ord: är edert samvete rent och eder afsigt god, så stig då dit in, hvarom icke så — — O Gud! Alma!»

Ja, det var verkligen Alma som, tyst såsom ett andeväsen, smugit sig in om dörren och nu stod såsom en vålnad och oafvändt stirrade bort mot Kullberg.

Emedan hon fruktat att han skulle blifva afvisad och ej få komma in till henne — ty hon visste hvad som förefallit föregående dag — hade hon i största hast stigit upp, tagit på sig litet af hvarje, hvad hon kunnat få tag i, och kastat en nattrock utan på allt. Sålunda klädd hade hon tyst smugit sig in just som hennes mamma för andra gången upprepade de för Kullberg så ödesdigra orden.

»Kära, kära Alma! Hvad gör du? För Guds skull, gå strax och lägg dig igen!» uppmanade henne fru Millner.

»Nej, inte förrän jag får talat några ord med Kullberg. — Säg, Frans, vill du svara mig fullkomligt uppriktigt på ett par frågor?» yttrade hon med feberaktig ifver.

»Ja, det vill jag.»

»Är det sant att du skall gifta dig med fröken Lange?»

»Jag har ännu aldrig talat ett ord till henne angående kärlek eller äktenskap.»

»Är det då icke sant att, när du i lördags qväll körde hem för Ebba, du då — —.»

»— höll henne i famnen. Var det så du ville säga?»

»Ja.»

»Det är fullkomligt sant; men jag var dertill nödd och tvungen, för så vidt hon ej skulle sitta och falla ur sätet, ty antingen var hon mer än tillbörligt sömnig eller också —»

»Eller också — —?»

»— var hon rusig.»

»Rusig? Hvad säger du! Ebba rusig? Nej det är inte möjligt!»

»Kanske; jag vet det verkligen inte. Möjligtvis har hon spelat falskt och helt och hållet narrat mig.»

»Men hvarför tror du att hon skulle varit rusig?»

»Derför att hon tillstälde ett ståtligt kalas inne på Rantens hotell och drack rätt försvarligt både vin, punsch och annat.»

»Var det du som bjöd?»

»Jag? Tror du jag har råd till att göra dylika tillställningar! Kalaset kostade icke mindre än 90 kr. och något till, tror jag det var. En vacker summa, som nog kunnat användas på ett bättre och nyttigare sätt. Men det der är ju hennes ensak; hon har råd till det.»

»Nå räkningen då? Den var ju stäld på dig?»

»Huru vet du det?»

»Jag har sjelf sett den.»

»Du? Var det kanske björnen du menade?»

»Ja.»

»Hm, jasanya! Är det på de' viset! — Jo, orsaken dertill var, att Ebba bad mig ombestyras hela kalaset, något som jag också gjorde, ehuru mycket motvilligt. Det var jag som gjorde alla requisitioner och därför blef räkningen utfärdad på mig.»

»Men Ebba yttrade när budet kom med räkningen: Hvad har jag med den att göra? Den är ju stald till Kullberg och ej till mig? Nå, sak samma, jag vill ändå betala den. Om han får sin lön nu eller senare kan komma på ett ut.»

»Och detta hörde du?»

»Både jag och Ida.»

»Hvilken, hvilken — hänsynslöshet.»

»Du tyckes tro att Ebba varit elak?»

»Hm, jaa; hon hade väl sina skäl kan jag tro. Hon ville naturligtvis inte att någon skulle tro att hon sjelf bjudit. Men obetänksamt var det i alla fall. — Dock, när jag tänker rätt på saken, har jag handlat lika obetänksamt; jag borde naturligtvis sjelf gått till henne med räkningen och ej skickat gossen. Det är klart att hon måste hafva någon förevändning för att betala en annans räkning.»

»Du yttrade nyss: Kanske har hon spelat falskt. — Hvad menade du dermed!»

»Jo, betjenten Friberg, som äfven var med, trodde att hon hvarken varit rusig eller sofvit utan blott låtsat så.»

»Hvad skulle hon då ha' för nytta deraf?»

»Ja, säg sjelf!»

Alma lösslet sig nu ifrån sin mamma, som hela tiden stått vid hennes sida för att stödja henne, kastade sig ned för Kullbergs fötter, fattade hans händer och yttrade:

»Frans, förlåt mig! Förlåt pappa och oss alla!»

Kullberg glömde för tillfället allt och alla utom Alma. Den bleka, lidande och bönfällande gestalten, som låg der vid hans fötter, föreföll honom såsom ett andeväsen, såsom höjden af allt godt, ädelt och hängifvet. Han kände sig så ovanligt vek om hjertat och tårarne ville pressa sig fram

ur ögonen. — Han böjde sig därför ned, omfattade henne med sina armar, upplyfte henne och -- tryckte henne mot sitt bröst. Hon såg honom så bedjande och hängifvet in i ögonen. Han såg hvad hon ville och — så möttes de i en lång kyss.

Modern, som ganska noga gifvet akt på Kullberg och dessutom hade i friskt minne hvad han nyss yttrat, tyckte sig ha' märkt i alla hans handlingar en viss obeslutsamhet, hvilken hon ej tyckte om, och gick därför nu fram för att skilja dem åt.

»Alma, nu är det nog för i dag. Du måste ögonblickligen lägga dig. Du är ju blek som ett lik.»

»Ja, af sällhet», gaf hon till svar och såg så åter på samma, hängifna sätt in i ögonen på Kullberg.

Han besvarade äfven nu hennes blick, men bar henne på samma gång i sina armar in på hennes rum och nedlade henne såsom ett barn i sängen.

»Kära Alma», yttrade han, »var nu snäll och lyd din mamma, ty det kan annars blifva värre. — Dessutom har jag icke tid att stanna längre nu; jag måste ofördröjligen begifva mig hem till arbetarne.»

»Ja, jag vill lyda; men jag är icke sjuk längre», invände hon.

»Jo, det är du nog; det synes allt för väl.»

»Men då får du lofva att snart komma tillbaka!»

»Ja, det lofvar jag. Nu farväl och tack för i dag!»

Kullberg var en skicklig ryttare.

Detta hade han isynnerhet blifvit under den tiden han var på Vrams Gunnarstorp, ty han måste då dagligen begagna sig af häst för att kunna öfvervaka arbetarne, hvilka som oftast voro spridda här och hvar på de vidsträckta och vidtåtskiljda åkerfälten. Men de som sågo honom i dag, då han begaf sig hem från Bäckedal, kunde lätt komma till en annan åsigt, ty han gaf nu så litet akt på både

sig sjelf och hästens rörelser, att han allt som oftast stötte i sadeln och gjorde betänkliga öfverhalningar. Dessutom lät han hästen den ena stunden efter godtycke vanka af och an på vägen medan han den andra eggade den till vildaste sken, och så slutligen höll in honom med sådan kraft, att den var färdig att gå öfver med honom.

Under vanliga förhållanden skulle något sådant aldrig inträffat, men nu deremot var han till den grad fördjupad i tankar och grubblade så mycket öfver hvad som skett, huruvida han handlat rätt eller ej, att han ej egnade en tanke åt hästen eller sin egen hållning. Det var tankarnes vilda lopp som kom honom att omedvetet egga eller hindra hästens fart. När tankarne blefvo allt för dystra eller pinsamma, sökte han nämligen att hejda dem genom att sätta hästen i starkaste språng; ty den häftiga rörelsen tvingade honom att gifva mera akt på sig sjelf och lemnade föga tid till grubbel. Föremålen vid vägen skymtade då förbi såsom skuggor och allt tycktes gå rundt för hans upphettade fantasi. Det var en sådan lustig och uppfriskande dans, tyckte han. Men så under häftigaste ridten, i vildaste dansen, fick han se en viss, bekant skepnad och ett visst, bekant leende som kom hans hjerta att spritta till. Han höll då in hästen med all kraft för att kunna fasthålla bilden och njuta af leendet. Men när så hästen stannat eller saktat af, märkte han att skepnaden för alltid måste vara aflägsnad från hans sinne, att han icke ens hade rätt till att tänka på den och ännu mindre att ega den. Det var ett smärtsamt rön.

»Huru har allt detta tillgått?» frågade han sig sjelf och lät hästen vanka af och an efter behag. »Och jag som egentligen for dit i ett helt annat syfte. Huru nu reda mig? — Ja, hvad är väl att göra vid den saken? Utspeldt kort ligger! Kunde jag väl handla annorlunda? Kunde jag väl låta henne, den snälla, lidande varelsen, som jag en gång gifvit mitt trohetslöfte, ligga vid mina fötter utan att upplyfta henne? Nej, och åter nej! Kunde jag väl säga att jag älskade en annan? Nej, och åter nej! Jag har således handlat rätt

men — ändå galet. — Hvad hade jag också der att göra? Hvarför skulle jag så nödvändigt rentvå mig? Jag ren? Ha-ha-ha! — Hade jag för öfrigt ej bort förutse en dylik utgång? Jo visst! — Mitt öde är således afgjordt, ty det finnes nu ej någon återgång, för så vidt jag ej vill vara en usling, och det vill jag ej; jag skulle då förakta mig sjelf. Ergo bort med alla tankar på en annan! — Men kan jag väl hindra att tankarne tränga sig på mig, att den der bilden och det der leendet sitta inpräglade i mitt hjerta? Nej, jag kan det ej, och de komma att alltid sitta der. Men då är jag ju falsk mot Alma? Vid Gud, jag tror ej att det står i mensklig makt att vara ett helgon. Hvem vet för öfrigt med hvilka tankar och känslor andra knutit sina äktenskapsband? — Men älskar jag då icke alls Alma? Jo, på sätt och vis. Jag känner mig dragen af hennes blida, vänliga väsen. Det är för mig en balsam och njutning att få vara i hennes närhet. Det är ett väsen som sprider lugn och glädje ikring sig. — Nåväl, bör man fordra mer? Nej, det är nog för ett lugnt och lyckligt lif — ifall man icke älskar en annan. Ja, just deri ligger knuten. Kan jag väl göra henne lycklig då mina tankar äro på ett annat håll? Och Ebba se'n! Har hon icke känslor likaväl som Alma? Hvarför skall jag då blott ömma för Alma? För det att hon är klen och sjuklig kanske? Är det då en merit att vara klen? Nej, tvärtom. Det bevisar blott att hon icke är rätta typen för en frisk och kraftig generation. Och är det vidare en förtjenst att vara vek, snäll, beskedlig och allt det der som vi så mycket prisa? Ja kanske, men kanske också inte, ty det kan äfven bevisa att vi ej hafva det sanna lefnadsmodet, det sanna couraget och den okuffiga sjelfständighet och viljekraft, som äro så nödvändiga för att kunna slå sig igenom. Kan nog gå an nu att vara vek och efterlåten så länge jorden icke är öfverbefolkad, men när så inträffat, kommer endast den kraftigaste fysiken och den starkaste viljan att gå segrande ur striden. Den beskedlige och modlöse får då lefva på nådesmutor, ifall han får några — för så vidt han ej lyckats

att komma in i något af statens verk, ty der har det enfaldigaste kräket, den som blott säger ja och amen till allt hvad chefen säger, största utsigten till att vinna befordran. Den sjelfständige blir strax utsparkad. — Ebba har bättre mod, bättre lifskraft och bättre kropps-konstitution. Hon bör kunna trotsa dem som vilja tränga henne undan och — hon gör det nog äfven. Och så rik se'n! — Låt mig se, huru mycket kan Källstorp vara värdt? Fyra à fem hundra tusen, skulle jag tro, eller kanske mer, ja säkert mer. En vacker insats! Och Alma, huru mycket har hon? Kanske några få tusen, men kanske också ingenting, ty Millner lär hafva mycket skulder; och så skall ju äfven Ida hafva sin andel, ifall det blir någonting. Jojo! Det är differens på åtskilnad. — Nu kan jag få en half million men föredrager ingenting; och hvarför? Jo därför att jag är en kruka, en usling, en feg stackare som ej vågar — säga sanningen. Och dock är detta min skyldighet, ja, märk väl, skyldighet. Jag är således mer än feg, jag är dum, ja kanske galen. Ty hvem kan ej säga att den är galen som, då han kan få en rik, vacker flicka, hvilken han älskar af allt hjerta, föredrager en fattiglapp som han endast tycker om så der halft om halft? Javisst, det är galenskap. — Men ett ord, ett löfte då? Sant, men dumt! Man borde aldrig få lofva någonting med visshet, ty naturen och omständigheterna ikullkasta så ofta våra planer och föresatser. — Dock! Hvarför skall jag just nu klaga och känna mig olycklig, nu då min lifsdröm gått i fullbordan, nu då jag vunnit hvad jag i årtal drömt om, tänkt på och eftersträfvat? Märkvärdigt! Menniskan blir visst aldrig nöjd i denna verlden. I denna? Låt gå! Men finnes en annan, skall man nog äfven der klaga och önska sig en bättre, ty anden är ett oroligt ting som alltid önskar sig något nytt och aldrig finner ro eller hvila. — Förmodligen vill Alma att vi skola förlofva oss strax. Nå, låt gå! Bäst att saken blir klar så fort som möjligt. Kanske kan jag sedan blifva lugn. — Vi få väl annonsera i en hop tidningar, kan jag tro? Eller kanske skola vi blott skicka

ut förlofningskort? Sak samma hvilket. — Om jag i stället skulle låta dem skicka in en dödsannons? Ja, hvarför icke? En sak kan lösas på mångahanda sätt. — Dumt! Hvarför icke vänta till dess jag varit gift en tid åtminstone? Det är väl ingen olycka att vara gift med en vacker flicka? Ty Alma anses allmänt för att vara vacker. Nå är hon det icke då? Jo visserligen, men — om hon ändå hade varit i Ebbas ställe och egt Källstorp. Nå, än se'n? Jo, då skulle jag gift mig med henne med glädje och förtjusning. Med glädje och förtjusning? Hvad, hvad? Med glädje och — —? Javisst! Vet hut Kullberg! Du är ju en usling af värsta slag. Det är således penningen du älskar och icke personen. Vet skäms karl! Och detta är jag, just jag? Nej, nej, nej! Hopp Brunte! — dock — ptro, ptro! Stiilla, stiilla! — Är det väl någonting klandervärdt att älska penningar? Nej. Djuren hopsamla förråd för sig och sin afföda, och då bör väl äfven människan göra det? Ja, sjelfva driften dertill är af naturen inplantad hos människan liksom hos djuren, och det är därför ingenting att blygas för. Men är det verkligen en lycka att ega stora förråd, att hafva mycket penningar? Och kan man då icke lefva lika lycklig med det lilla? Jo, kanske; åtminstone har jag alltid tänkt så förut, men — en half million är mycket penningar. Bör man icke för en dylik summa — säga sanningen? Jo man bör, — men jag kan inte. Och hvarför? Är jag då verkligen feg? Tror det ej; har åtminstone aldrig förut fruktat för att säga sanningen. Är det då för löftets skull? Ja, härvidlag klämmer allt skon något, och så äfven därför att hon tar sig saken så när. Men antag att hon vore ful som stryk, huru skulle jag då handla? Hm, ja; i så fall hade jag naturligtvis aldrig gifvit något löfte, och om jag gjort det, så, ja då blefve jag nog borta för alltid. O Gud, hvilken usling jag är! Märkvärdigt blott att jag icke vetat om det förut. — Det är således ej heller för löftets skull som jag ej vill tillstå sanningen. Men hvarför är det då? — Skulle jag möjligtvis älska henne, och detta så högt, att jag ej har

kraft till att göra slut? Skulle jag kanske älska henne lika högt eller högre än Ebba? Ja, saken börjar verkligen att se betänkelig ut. Men detta kan då aldrig vara möjligt. Högre än Ebba? Fullkomligt omöjligt! — Jag vill försöka att pröfva mig ännu mer. — Antag att båda på samma gång råkade i sjönöd eller någon annan lifsfara, hvilkendera skulle jag då först rädda? — Hm, ja; det der var verkligen en kitslig fråga. Alma är så snäll, är min första kärlek och har liksom sammanväxt med mig. Jag skulle aldrig hafva hjerta till att låta henne omkomma för en annans skull. — Eget, förvånande! Detta här går öfver mitt förstånd. Och likväl ser jag ständigt för mina ögon en viss figur, ett visst leende och vissa, yppiga former. — Hm, jag förstår! Min kärlek är blott en tillfällig passion som helt och hållet beherrsakar mig. Ja, så är det, så *måste* det vara. Ja, ja; så är det, så är det! Nu nog och raskt framåt med friskt mod! — Men dock — en half million. Vet hut karl! Hopp, Brunte!»

Ebba gick oroligt fram och tillbaka i sitt rum och afbidade med otålighet Kullbergs återkomst från Bäckedal. — Genom Larsson hade hon nämligen fått veta att han begifvit sig dit. — Hon önskade nu tala med honom och hade gifvit order om att han skulle inkallas så snart han kom tillbaka. Väntan blef emellertid lång; han dröjde allt för länge borta, tyckte hon, och hade därför god lust till att banna honom när han kom tillbaka; men detta ingick icke i hennes plan, ifall hon verkligen hade någon, och skulle ej heller tjenat någonting till, enär han ej ännu nämnvärdt öfverskridit tiden för den vanliga middagsrasten och dessutom underrättat majoren om sin utfärd, något som Ebba dock ej hade den minsta aning om.

Visserligen var den sak, hvarom hon önskade tala med honom, af ringa vigt, men icke förty var hon otålig och

längtade mer än vanligt efter att få råka honom. Hvarför skulle han också just i dag fara ut till Bäckedal? Hon ville så gerna först talat några ord med honom.

När hon därför fick veta att han kommit hem och hörde hans steg i tamburen, greps hon af en viss oro och bäfvan. Var manne allt afgjort? — Hon nedkastade sig i en emma, intog en något vårdslös ställning och beredde sig att mottaga honom så vänligt som möjligt. Också hade han knappast stigit in om dörren förrän hon lät ett af sina allra blidaste leenden spela honom till mötes. Således återigen samma genomträngande och förlamande leende!

Kullberg bugade sig något tafatt och sneglade på de högvristade, välformade fötter, som stucko fram under klädningen, i stället för att se henne i ansigtet. Också f-n att hon inte kan hålla inne med sitt leende! tänkte han.

»Var god och sitt ned», uppmanade Ebba.

Kullberg gjorde ingenting hellre än detta, ty han kände sig ovanligt trött och medtagen.

»Jag vill rådfråga er angående betjentplatsen. — Känner ni någon ung, rask och hygglig karl som skulle vara lifvad för att åtaga sig befattningen?»

Sedan Kullberg eftersinnat en stund, svarade han:

»Möjligtvis skulle stenhuggarens son Emil, Emil Huggare kallad, vara passande, ty han är en mycket rask och hurtig yngling. — Fröken känner honom väl?»

»Ja för all del! — Jaa, de' har ni rätt i; han ser verkligen mycket flink och hurtig ut. Eget att jag inte sjelf kommit att tänka derpå. — Men — — —»

»Fröken tyckes ha någonting att anmärka mot honom?»

»Åå, ja. Jag tycker verkligen inte om — hans näsa, den är så gement stor.»

»Ha-ha, ja! Nog sant; men näsan spelar väl ingen roll vis à vis en betjentbefattning?»

»Något gör den nog, ty det är alltid trefligt att ha' snyggt och vackert folk ikring sig; detta isynnerhet när det

är frågan om en person som man dagligen och stundligen måste hafva i sin närhet.»

»I mina ögon ser Emil Huggare rätt bra ut, ja jag tycker till och med att näsan, så stor den än är, kläder honom. Det är ju kungligt att ha' stor näsa?»

»Hvad som är kungligt är icke alltid vackert», invände Ebba.

»Nå, vi kunna då tänka på någon annan. Snickare Anderssons Johannes t. ex.?»

»Nej. Johannes ser trög ut, och namnet är allt för tungt. Då tycker jag bättre om Emil. — Tror ni att Emil är ledig och lifvad för platsen?»

»Ja, derpå är jag säker.»

»Var då god och med det allra snaraste skicka honom hit, så jag kan få tala med honom och beskåda honom något närmare.»

»Han skall vara här senast i morgon bittida», svarade Kullberg och beredde sig att stiga upp; men Ebba qvarhöll honom genom att fråga:

»Ni har varit på Bäckedal, kan jag förstå?»

»Ja.»

»Huru är det med Alma?»

»Jo tack; hon är betydligt på bättringsväg.»

»Och allting är bra igen?» Vid denna fråga bytte Ebba om plats och satte sig i en gungstol.

»Ja», svarade Kullberg och såg något förlägen på henne. Han följde med sina ögon de strama veck som bildades af klädningen kring hennes yppiga former och beundrade hvad som blottades då hon med foten stötte emot golfvet så att stolen gjorde en stor sväng bakut. Helvetiskt hvad hon är vacker och formfulländad! tänkte han.

»Men ändå ser ni inte riktigt glad ut, tycker jag.»

»Kan nog hända.»

»Hvarför så då? Skall man inte vara glad när man har fått sin önskan uppfylld och har allt på det klara?»

»Det är just hvad jag inte har.»

»Men likväl sade ni att allt var bra?»

»Ja, på sätt och vis.»

»Blef då icke allt förklaradt och förlåtet?»

»Jo.»

Ebba stötte härvid foten mot golvet så att gungstolen åter kom i häftig rörelse.

»Ni hade således hjerta till att förråda mig?» frågade hon.

»Jag var så illa tvungen.»

Ebba teg, men vred sig något smått i stolen så att klädningen snörpte ännu hårdare åt och visade tydligt konturerna af kroppen från veka lifvet och ner igenom. — Hvarför skulle hon vrida sig just nu? tyckte Kullberg. Fattas bara att hon ler också!

Han kunde ej afhålla sig från att göra jmförelser mellan henne och Alma och följde på samma gång med sina blickar hennes fötter, af hvilka den ena taktmessigt stötte mot golvet medan den andra upplyftes något smått för att gifva stolen fart. Att pausen blef mer än vanligt lång märkte han icke, ty hans tankar dansade rundt, liksom han tyckte att Ebbas fötter gjorde, och han spratt därför till något då hon frågade:

»Hvad är det då som fattas? — Ni hade förtroende till mig i går, hvarför kan ni icke äfven hafva det i dag? Eller kanske anser ni mig icke värd ert förtroende?» Härvid lät hon stolen stanna och riktade på honom en fast och utmanande blick.

Jaså; nu kommer hon med ögonen också! tänkte Kullberg i det han bemannade sig och svarade:

»Det fattas strängt taget ingenting. Jag har blott funnit att menniskan icke alltid kan vara herre öfver sina känslor och tankar. Jag skulle önska att jag vore annorlunda och bättre än jag i verkligheten är.»

»Jag förstår er inte.»

»Också bäst att fröken inte förstår mig.»

»Såå! — Var Millner hemma?»

»Nej; då hade jag visst inte sluppit in.»

»Det var således nödvändigt att ni skulle in?»

»Ja, för Almas skull.»

»Inte för er egen skull?»

»Jo, äfven det», svarade Kullberg oaktadt han kände sig frestad att säga motsatsen. »Dessutom känner jag mig bunden af civilisationens fördomar», tillade han efter något besinnande.

Ebba förstod egentligen ej hvad han menade, men anade dock att han fattat sitt beslut, att hon ej hade någonting att hoppas, hvarför en plötslig vrede kom öfver henne så att hon i ett nu önskade honom 'dit der pepparen växer', och hon kände äfven god lust till att säga det rent ut, men i stället teg hon helt och hållet för att dermed gifva tillkänna att hon önskade honom ut om dörren.

Kullberg visste ej huru han skulle tyda hennes tystnad, men då han icke önskade någonting hellre än att få slut på tête-à-tête'n, hvilken endast förorsakat honom oro och qual, tog han tillfället i akt, steg upp, bugade sig mycket djupt, kastade en sista blick på de strama klädningsveckan och aflägsnade sig tyst och smygande såsom en betjent.

Ebba bevärdigade honom hvarken med en blick eller ett ord till afsked; men knappast hade han hunnit ut om dörren förrän hon rusade upp ur stolen, sprang oroligt fram och tillbaka i rummet, stannade då och då såsom förlamad, slog sig så åter ned i stolen och nedlutade hufvudet mot handen. Vreden var nu helt och hållet försvunnen och hon kände sig i stället mycket olycklig. Hennes första kärleksdröm hade gått i kras; hon var försmådd.

Kullberg gick direkte upp på sina rum, satte sig på en soffa, nedlutade hufvudet i handen och grubblade öfver hvad som skett och hvad han gjort. Han, liksom Ebba, kände sig mycket olycklig. — Han var olycklig därför att han ville vara ärlig och fast. Det var naturen och civilisationen som streddo mot hvarandra. Hvilkendera hade rätt?

Några veckor senare offentliggjordes förlofningen mellan Frans Kullberg och Alma Millner.

Bland dem som insände gratulationer var äfven f. d. betjenten Axel Friberg. Men hvarifrån hans skrifvelse utgått, kunde ingen afgöra, ty den var afstämplad på en ambulatorisk postanstalt och dessutom försedd med så dåligt stämpelastryck, att man ej kunde läsa mer än pkxp.; och då det finnes pkxp. (postkupéexpeditioner) från Ystad till långt upp i Norrland, kunde skrifvelsen hafva utgått från nära nog hvilken plats som helst i Sverige. — (Ergo, posttjenstemän, afstämplen alltid brefven tydligt!)

XII.

En oväntad upptäckt.

Vid pass tre och ett halft år hade försvunnit.

Major Lange var för länge sedan död och Källstorp bortarrenderadt.

Ebba var fyllda 22 år men ännu ogift. Hon bodde kvar på Källstorp, hvarest hon förbehållit sig den ena flygeln af boningshuset jemte stallrum och foder för en häst, Castor, som numera var hennes älskling.

Kullberg hade hon för längesedan glömt, och den ene friaren efter den andre hade hon skoningslöst afskedat. »Alla karlar äro några inbilska narrar», var hennes stående fras.

Då hon var borta på bjudningar eller i sällskap var hennes lynne alltid godt, men när hon kom för sig sjelf och vankade af och an i rummen, utan att rätt veta hvad hon skulle företaga sig, blef hon dyster och orolig, tyckte att hon var öfvergifven af hela verlden och trodde att människor hatade henne, att ännu aldrig någon älskat henne och att man fjäsat för henne blott och bart för penningarnes skull. — Då och då kände hon äfven en tryckande smärta öfver bröstet och inbillade sig så, till råga på allt, att hon var sjuk.

Ebba hade från barndomen varit van vid att föra ett verksamt lif, att ständigt flacka ikring på åkrar och ängar, något som alltid hade varit hennes förtjusning; nu deremot

såg hon sig nödsakad att ständigt sitta ensam inne utan vänner eller bekanta, om man undantager en gammal tjena-
rinna, med hvilken hon föga sympatiserade; och detta gjorde
att hon kände sig sjuk och nedslagen.

Dessutom tillkom en annan sak som, allt ifrån det Fri-
berg lemnade Källstorp, ständigt förföljt och plågat henne
såsom en mara. Det var en dröm, en fix idé, som på intet
sätt ville lemna henne.

En dag, när hon mer än vanligt oroats af denna fixa
idé, ropade hon: »Hvad du är dum Ebba! Hvarför har du
icke tänkt härpå förut? Ja, mycket säkert kan Kullberg
gifva mig upplysning derom.» Och så lät hon sadla Castor
och red bort till Lindhem, hvarest Kullberg nu residerade
såsom en lycklig äkta man.

»Nej se, fröken Lange! Hjertligt välkommen! Hvilket
kärt besök!» utropade Alma och skyndade Ebba till mötes
med öppna armar, då hon infann sig på Lindhem för om-
nämnda visit.

»Jag tyckte det skulle vara så treffligt att se huru ni
befinnen er, huru den lille mår och huru ni för öfrigt haf-
ven det nu för tiden», yttrade Ebba.

»Så snällt och roligt!»

»Är Kullberg kanske borta?»

»Nej, här är jag», svarade Kullberg som nu inkom från
ett annat rum.

»Fy, att skrämma en så! — Men jag står ju och glöm-
mer mig. Tack för sist och tack för förr i verlden», yttrade
Ebba medan hon räckte honom handen. »Usch! Man blir
så echaufferad af att rida», tillade hon strax derpå, när hon
märkte att rodnaden ville sprida sig öfver kinderna.

»Här kommer också en som vill helsa», yttrade Alma
och framhöll ett plussigt föremål som skulle föreställa en
gosse.

»Ack, så söt!» tyckte Ebba.

»Ja, är han inte?»

»Och så vackra ögon se'n!»

»Ja, äro de inte? Det är Frans upp i dagen.»

»Och så tyst och snäll han är! Han ler. Pepit du lille!»

»Ja, pepit du lille sötnos!» yttrade modern, gaf honom en kyss och lade honom så åter i hans bädd, i vaggan.

Sedan man härpå en stund talat om ditt och datt, frågade Ebba:

»Har herr Kullberg hört någonting om betjenten Friberg som rymde ifrån oss? Jag kan undra hvart han tagit vägen?»

»Nej, jag har aldrig hört af honom sedan. Jag har ofta sökt — — — ofta tänkt på honom, ty — — det var i alla fall märkvärdigt att han gaf sig till att rymma, då han ej gjort något ondt och ej heller var stadd för någon bestämd tid.»

»Ja, karlen var från början till slut en gåta; man kunde aldrig blifva klok på honom. Den ene dagen var han ett snille men den andre ett fån. Han var emellertid ofta mycket intressant. Hade han icke chappat sin väg, skulle jag nog till slut utforskat honom. — Jaså, herr Kullberg har icke alls hört någonting om honom?»

»Nej.»

»Jag vill nu tala om en sak som gjort att jag på senare tider mer än vanligt tänkt på honom eller, rättare, tvingats att göra det.»

»Nå, hvad är det?» frågade Kullberg då hon icke strax fortsatte.

»Jo, saken är den: För en 10 à 12 år sedan var jag en gång, tillika med mamma, i Jönköping för att taga emot pappa, som skulle komma med ångbåt från Stockholm.

Sedan vi en stund vandrat fram och tillbaka vid hamnen i afbidan på ångbåten, som länge varit synlig ute på Vettern, begåfvo vi oss äntligen bort till den plats, hvarest

den skulle lägga till, d. v. s. midt framför Stora Hotellet. Här hade nu samlats mycket folk, så det var svårt att komma fram, men mamma och jag trängde oss likväl igenom, ända fram till yttersta kanten af kajen, och viftade allt hvad vi kunde med våra näsdukar mot pappa, som stod på akterdäck och viftade med sin hatt då ångbåten lade till. Men folket trängde så hårdt på, jag fick en stark knuff och, o Gud så hemskt! — föll i sjön.»

»Hvad, hvad!» ropade Kullberg och sprang upp från sin plats. »Var det ni?»

»Som föll i sjön, ja; eller hvad menar ni?»

»Eget, märkvärdigt! Men hvad — — o Gud, var det fröken?»

»Hvarför så förvånad?»

»Jo, jo, jo! Men kanske är det feltag. Var god och låt mig höra fortsättningen.»

»Just som jag var på väg att uppgifva min sista suck, hoppade en 14 à 15 års gosse direkte i sjön, drog mig upp öfver vattenytan och simmade i land med mig. — Var det inte bra gjordt?»

»Jo, utmärkt!»

»Men säg nu, hvarför förvånar detta er så mycket? Det var väl aldrig ni som — —»

»— räddade er? Nej, visst inte! Men jag — — var närvarande och såg när olyckan inträffade.»

»Så, verkligen? Då såg ni väl äfven gossen som räddade mig?»

»Jaa — — visserligen. Jag såg honom på ryggen när han sprang sin väg; ty han sprang ju strax, icke sant?»

»Jo, tyvärr! Och det var för min skull, ty jag betedde mig så ytterst dumt, så gement dumt, att jag ångrat det i alla mina da'r. Jag ville icke ens tacka honom utan förolämpade honom i stället. Ja, kan ni tänka er, jag — — men det var sant, då ni var närvarande, så naturligtvis både såg och hörde ni huru jag bar mig åt?»

»Nej, jag kunde hvarken se eller höra det, ty jag var något för långt borta.»

»Jo, pappa bad mig räcka honom handen och tacka för hans ädla handling, men det ville jag ej utan sade i stället: usch så ful! — Han hade nämligen fått någonting otäckt i ansigtet, jag vet icke hvad, som gjorde att han såg alldeles förskräcklig ut. — Detta var den lön han erhöll för sin uppoffrande handling, ty han sprang då strax sin väg och vi kunde sedan icke få tag i honom. Pappa lät till och med annonsera i tidningarne, men det halp ej; han lät ej höra af sig. — Säg, har ni verkligen ej den minsta aning om hvem han kunde vara?»

»Nej, jo kanske; jag vet ej. — Fröken talade nyss om en fix idé.»

»Jaha. — Jo, när gossen fattade tag i mig i vattnet var jag så godt som medvetlös. Allt hvad jag såg och observerade var ett par bruna, själfulla ögon. Sedan jag sett dem, tillslöt jag lugnt mina egna, ty jag visste då att jag var i goda händer. De der ögonen tyckte jag att jag skulle kunna följa till verldens yttersta ända.»

»Nå, har fröken icke sedan träffat någon som haft likadana ögon?»

»Jag vet det verkligen inte, ty det är först på senare tider som jag börjat att tänka härpå eller, rättare sagdt, drömma derom. — Att man tidt och ofta drömmer om en sådan hemsk händelse som denna, anser jag ganska naturligt, men att jag numera aldrig kan drömma derom utan att på samma gång se den förrymde betjenten Friberg såsom räddaren, det förvånar mig. Jag har därför slutligen kommit till den åsigten att räddaren och betjenten möjligtvis kunde vara en och samma person. — Under den tid han var i tjensten gaf jag föga akt på hans ögon, hvarför jag egentligen icke vet huru de sågo ut, men jag är dock säker på att de voro något så när lika gossens. Och ju mer jag tänker härpå och söker erinra mig hans ögon, desto mer

styrkes jag i den tron att det varit han. — Hvad tror herr Kullberg?»

»Hm, jag vet inte om — — jag skall kunna tro det.»

»Ni vet väl åtminstone om han var i Jönköping på den tiden, d. v. s. för en 11 à 12 år sedan?»

»Ja, det var han.»

»Det kan således inte vara omöjligt?»

»Nej.»

»Lärde han då till skräddare?»

»Till skräddare? Nej, han gick i skolan.»

»I hvilken skola? I elementarläroverket kanske?»

»Ja, jag vill vara uppriktig, han gjorde det och var då i 5:te klass.»

»Hvad säger ni; så högt?»

»Ja, och bodde tillsamman med mig som då äfven var i samma klass.»

»Tillsamman med er? Hvad, hvad! — —. Nej, detta här börjar gå rundt. Ni voro således skolkamrater?»

»Ja, och togo studentexamen samtidigt.»

»Friberg tagit studentexamen?»

»Ja, och sedan studerat i Upsala en 5 à 6 års tid.»

»Nej du milde skapare! Och jag som kallat honom du, drummel, slyngel och mera dylikt.»

»Kanske betedde han sig så att han förtjenade dylika titlar?»

»Nej, visst inte!»

»Hvarför skulle fröken då titulera honom så?»

»Hvarför? Så ni kan fråga! Jag ansåg honom naturligtvis för en vanlig betjent.»

»Och den kan man titulera huru som helst?»

»Ää! Tyst nu! — Men när ni voro skolkamrater och bodde tillsamman, så vet ni naturligtvis också om det var han som räddade mig?»

»Ja visst vet jag det, och visst var det han, ty, för att vara uppriktig, var jag icke närvarande när olyckan inträffa-

de, utan Friberg berättade det sjelf när han kom hem alldeles genomvåt och förfrusen.»

»O du store Gud, så jag betett mig mot min räddare! — Nå, hvad sade han när han kom hem?»

»Han ville att börja med icke säga någonting; han blott grät och skrattade om hvartannat.»

»Hvarför skrattade han?»

»Det var ett förtviflans skratt. Han skrattade derför att fröken sagt: Usch så ful!»

»Ja, det var mycket, mycket illa gjordt af mig. — Men hvarför grät han då?»

»Derför att han älskade er såsom en galning.»

»Hvad säger ni! Redan då?»

»Ja *redan*, och *sedan*?»

»Derpå kan jag ingenting svara.»

»Men jag kan. Sedan har han älskat er ännu mycket mer.»

»Huru kan ni tro det?»

»Derför att jag vet det. Han rymde just derför, ty han höll på att blifva tokig af kärlek till er.»

»Verkeligen? Visste han att det var mig han räddat?»

»Nej, derom hade hvarken han eller jag någon aning.»

»Ni sade att han höll af mig redan då när han räddade mig, huru är detta möjligt; han såg mig ju knappast?»

»Jo, han hade sett fröken en lång stund förut och stod tätt bredvid då fröken föll i sjön.»

»Detta här är för märkvärdigt och riktigt intressant. — Men när han nu hade så hög lärdom, hvarför i all verlden kom han då till Källstorp för att blifva betjent?»

»Det var nöden som dref honom. Han saknade fullkomligt alla resurser för att kunna fortsätta med studierna. Han måste lemna Upsala för björnarnes skull. Derefter hade han en tid irrat ikring öfver allt för att skaffa sig sysselsättning. Han hade sökt både likt och olik, men allt var förgäfvat; ödet var emot honom. Genom en kamrat hade han fått veta att jag erhållit inspektorsplats på Källs-

torp, och så tog han i nödens stund sin tillflykt till mig. Allt hvad han begärde och ville emottaga var sysselsättning och det dagliga brödet. Jag gjorde allt hvad jag kunde för att förmå honom att fortsätta med studierna, men allt var förgäfvets. Han var led vid Upsala, led vid lifvet och uttröttad af björnarne. Han ville ha kroppsrörelse och omvexling, och så blef han betjent hos fröken.»

»Så eget och märkvärdigt! Tänk om jag fått veta att det var han som räddat mig, huru gerna skulle då inte jag, och pappa se'n, lemnat honom allt hvad han behöft! Men nu! — Hvad tror ni att han är och hvar tror ni han kan vara? Han måtte väl aldrig vara död? Tänk om han verkligen gått och gjort slut på sig sjelf, ja tänk! Då har jag äfven detta på mitt samvete. O Gud, hvarför kunde jag inte tacka honom för min räddning! Hvarför skulle jag i stället förolämpa och såra honom? Det är så, att man kan vara färdig att fördöma sig sjelf. — Men säg, hvarför var han så vanskaplig?»

»Han hade på ena kinden fått en böld, på hvilken han lagt grötomslag. Medan han så var i vattnet och ansträngde sig för att rädda fröken, hade det gått hål på bölden och omslaget fallit af. Detta var orsaken till att han såg så hemsk ut.»

»Javisst, javisst! Och jag som ej kunnat inse detta förrän nu. Åå! Jaa! Nu minnes jag också att jag såg den der gossen med bindeln just som vi trängde oss genom folkhopen. Han följde tätt efter oss och sökte flere gånger att komma förbi, fastän det icke lyckades. — Han var således lika vacker då som — — —»

»— Som?»

»Som sedan? vet jag!»

»Ja säkert! — Alma, minnes du inte Friberg? Du såg honom nog när du var i Jönköping?»

»Inte hvad jag vet.»

»Jaså inte? — Nå, det kan nog hända, ty vi bodde det sista året vid hvar sin ända af staden. Vi måste nämligen

skiljas åt emedan kamraterna på spe kallade oss för »far och mor», men icke förty voro vi ändå ganska mycket tillsammans. Han gick för öfrigt nästan alltid klädd i slängkappa, något som på den tiden var ganska ovanligt.»

»Hvad säger du! Var det Friberg? Det var då han som — —»

»— Som?» frågade Kullberg.

»Som en gång halp mig att spanna på mina skridskor.»

»Utan att du kände honom?»

»Ja.»

»Såå! Nå då kanske du också kan säga huru han såg ut?»

»Han såg mycket bra ut och jag drömde ofta om den artige kavaljeren. Emellertid träffade jag honom aldrig sedan, åtminstone inte såvidt jag minnes; men när jag vid terminens slut skulle resa hem och tåget satts i gång, kom han fram till din sida och viftade med sin näsduk.»

»Hvad! Var det mot *dig* han viftade?»

»De' vet jag inte.»

»Jo du är god du! Vore du inte min skulle jag lätt kunna blifva svartsjuk. — Emellertid hör fröken nu att han icke alls varit något vidunder, hvarken ful eller vanskapad utan tvärtom.»

»Ja jag hör och häpnar öfver min blindhet och blyges öfver mina handlingar. Om jag ändå på något sätt kunde få godtgöra hvad jag brutit; men huru är väl detta möjligt? Huru skall man kunna finna honom? Kanske är han icke ens bland de lefvande. Ja, jag fruktar verkligen att det nu är för sent. Eller kanske herr Kullberg hört någonting ifrån honom sedan han reste?»

»Nej, tyvärr! — Jag säger *tyvärr* därför, att jag är öfvertygad om att, ifall det gått honom väl, skulle han på något sätt låtit höra af sig.

För någon tid sedan såg jag i tidningarne att en okänd person hade skjutit sig på kyrkogården i Upsala. Jag fruktade då att det kunde vara han och skref därför till polis-

mästaren och bad att få noggrann beskrifning på personen ifråga. Svaret erhöll jag först idag, eget nog; men beskrifningen är sådan att den icke alls passar in på Friberg. — Visserligen kan det vara en möjlighet att han helt oförmärkt förpassat sig ur världen, men då tidningarne i allmänhet bruka taga reda på både likt och olik och de icke ännu talat om hans hädanfärd, bör man väl kunna hoppas det bästa.»

»Om man skulle låta annonsera efter honom i tidningarne?» föreslog Ebba.

»Nå än se'n? Antag att han skulle infinna sig, hvad ville fröken då göra?»

»Hvad jag skulle göra! Det vet jag inte. Vore han utblottad, skulle jag skänka honom några tusen kronor, hvarmed han kunde bereda sig sin utkomst och möjligtvis skaffa sig en framtid.»

»Det vore att förolämpa honom; han skulle aldrig mottaga dem.»

»Kanske har ni rätt. Men det skulle i alla afseenden vara en lättnad för mig att få tacka honom och bedja om ursäkt för mina fordna dumheter.»

»Ja, en lättnad för er, men en börda för honom.»

»Hvarför en börda?»

»Derför att, när han fått veta att det varit er han räddat, skulle hans kärlek uppflamma i ännu högre grad; han skulle icke kunna lösslita sig från den plats der hans hjerta var bundet. Troligtvis skulle han då gömma sig någonstädes på Källstorps egor och så, med blicken stelt riktad mot ett visst fönster, utandas sin sista suck.

Detta naturligtvis under den förutsättning att han är stadd på förfall, något som han *måste* vara, ty annars skulle han ovilkorligen låtit höra af sig — för såvidt han ej möjligtvis gift sig, hvilket ju äfven kan vara antagligt; men då har det nog skett mera för utkomstens skull än af böjelse. — Är han deremot i goda omständigheter och icke gift, ja, då har ett underverk inträffat och han skulle skratta åt alla

era tacksägelser. Men ifall han är gift, skulle det månne då vara så ändamålsenligt att han fick reda på de förhållanden vi nu avslöjat? Jag tror det ej, och kanske är det därför bäst att han blir borta för alltid.»

»Ja, ni har nog rätt», svarade Ebba. »Men jag kommer säkert att länge vara orolig och grubbla öfver denna sak.»

Fru Kullberg bjöd nu på kaffe, och dermed afbröts allt vidare ordande om betjenten.

XIII.

Tyngdlagen är hvirfvelkraft.

En äkta nordisk vinter hade gjort sitt inträde i Falbygden.

Marken var öfverallt betäckt med snö som här och der samlat sig i höga drifvor, hvilka tidt och ofta förökades genom nya snöfall. Vägarna voro visserligen någorlunda farbara — tack vare 'byamännens' flit och omtanka —, men det var ytterst få som begagnade dem, ty en kall, genomträngande nordanvind blåste ständigt öfver fälten och gjorde det svårt för hvar och en, äfven för den bäst ombonade, att vistas utom hus.

Så hade det nu fortfarit ett par veckors tid, och man väntade därför ständigt omslag, ty det var någonting ovanligt att vid denna årstid — det var nämligen endast vid slutet af november — hafva en så sträng och ihållande vinter. Men så kom den 1 december och med den ännu mera köld. Termometern, som förut ej visat under minus 15, föll nu i ett enda tag, på en enda natt, ända ned till minus 27. Det var kallt så det trängde genom merg och ben, ty alltjemnt fortfor samma skarpa, genomträngande nordanvind att hvina kring knutarne och leka ringdans med snöflingorna så det yrde öfver vägar och fält. Huu, så kallt! tyckte hvar och en och sökte skydd inom fyra väggar.

Ja, beklagansvärd var verkligen den som måste begifva sig ut i ett dylikt väder, och detta isynnerhet om han endast var nödtorftigt klädd.

Med vår sympati och medömkan, ja äfven beundran måste vi därför följa den person, som nämnda dag, under värsta snöyran, trotsade både väder och vind och arbetade sig fram på vägen mot Lindhem. Det var en medelålders karl, klädd i grofva, smutsiga arbetskläder, i snedslitna trätofflor och en af åren grönfärgad hatt. Hvem han var, torde lätt framgå af det följande; men redan nu vilja vi anmärka, att i hans väderbitna ansigte fanns något visst som erinrade om f. d. betjenten Friberg.

Att han var hårdt ansatt och hade svårt för att slå sig igenom var lätt att se, ty tidt och ofta stannade han för att hemta andan, banka händerna, fila öronen eller slå snön ur trätofflorna. Det gick därför mycket sakta framåt, men att han icke därför tappat modet kunna vi sluta af hans monolog:

»Hvilken vild och rasande natur! Och så snöflingorna hvirfla och dansa! Hvad är det som sätter dem i rörelse? Vinden kanske? Ja vinden såsom en temperaturutvexling; ty den första orsaken till allt är en tillfällig olika temperatur i verldsrymden; det är derigenom som all rörelse uppstått. Och rörelsen har sedan framkallat alla tänkbara förändringar, skapat solar, planeter, lif, tyngdkraft, ja allt. Utan temperaturvexling finnes intet lif och ingen tyngdkraft. Återställ allt i en fullkomlig hvila — något som ej kan ske förrän alltet öfver allt erhållit samma temperatur — och all tyngdkraft skall vara upphäfd; hvaraf följer att materien i och för sig sjelf ej har den minsta tyngd eller tyngdkraft, och att allt lif endast är en temperaturutvexling eller en följd deraf. Planeternas s. k. tyngdkraft och attraktionskraft är därför ej heller något annat än en rörelsekraft, förorsakad af temperaturutvexlingen. I stället för att tala om tyngdkraft, hvilket är oegentligt, borde vi därför alltid tala om hastighetskraft eller, ännu rättare, hvirfvelkraft.

Man antager att jorden qvarhålles i sin bana genom tyngdkraften (genom materiens tyngd) och framhårdelsekraften, men detta är tydligen falskt; den skulle då ovilkorligen

aftaga i hastighet; ty låt vara att etern, i hvilken den sväfvar, är till ytterlighet tunn, något motstånd måste den ändå göra, isynnerhet som rymden är uppfylld med s. k. verldsstoff, hvilket allt som oftast träffar jorden i dess bana och därför redan för årtusenden sedan skolat förorsaka dess afstannande. — Nej, en annan, betydligt starkare kraft håller såväl jorden som de öfriga planeterna i rörelse, och denna kraft är en hvirfvelkraft, förorsakad närmast deraf att solen genom sin roterande rörelse sätter de omgifvande lagren eller eterpartiklarne i cirkelformiga hvirflar, hvilka rycka med sig allt som kommer i deras närhet och hvilka ständigt måste cirkulera och hvirfla ikring solen, så länge denna sjelf fortfar att rotera. Om det är någonting stort eller litet, ett mindre eller större klot som inkastas i hvirfveln, gör föga till saken; ty sedan någonting en gång kommit dit och ryckts med är dess tyngd eller motståndskraft fullkomligt upphäfd, ifall det verkligen haft någon sådan. Det stora har då ej mera tyngd eller motståndskraft än det lilla. Planeterna drifvas liksom snöflingorna i en snöhvirvel.

Så länge solen roterar och åstadkommer hvirflar ikring sig, så länge måste också planeterna följa med och qvarblifva i dessa hvirflar, d. v. s. i sina banor.

Och liksom snöflingorna vidare hvirfla den ena ikring den andra, allt beroende af hvirfvelns roterande beskaffenhet, så hvirfla också planeterna den ene kring den andre, på samma gång som de alla följa med i den större hvirfveln.

Att de yttre planeterna ej fullborda sitt lopp kring solen så fort som de inre är också helt naturligt, ty af gjorda rön veta vi att de yttre lagren i en hvirfvel ej cirkulera så fort som de inre.

Man fruktar att jorden och de öfriga planeterna skola nedstörta i solen; jo pytt ock! De måste allt vackert hålla sig der de äro, i den del af hvirfveln dit de kommit. Och skulle för exempel jorden en gång få en häftig knuff, så att den rubbades ur sin bana, nå hvad se'n? Jo, ett af de två måste inträffa: antingen skulle hon komma närmare solen,

i en inre hvirfvel, och då liksom hvirfveln rotera hastigare kring solen, eller också skulle hon komma längre bort, i en aflägsnare hvirfvel, och då liksom denna och liksom de planeter, hvilka nu ligga utom jordens bana, rotera saktare kring solen; detta blefve hela förändringen. För öfrigt skulle jorden vandra sin jemna gång liksom nu.

Så länge som solen roterar och åstadkommer hvirflar ikring sig, så länge måste också planeterna cirkulera och kvarblifva i sina banor; och så länge det finnes hvirfvelvindar och temperaturvexlingar i universum, måste äfven solen rotera och cirkulera, ty den, tillika med sina drabanter, är inkastad i en ännu större hvirfvel, en hvirfvel hvari hela stjernehären deltagar. — Jaha, så *måste* det vara, ty det kan ej vara den s. k. tyngdkraften som styr kropparnes gång. Vore så förhållandet skulle den minsta »störing» förorsaka att det hela sammanstörtade. Och att »störingar» allt som oftast förekomma är en känd sak.

Men då nu materien ej har någon egen tyngd, hvarför attrahera då kropparne hvarandra och hvarför drager den större kroppen alltid den mindre med sig och icke tvärt om? — Hm; det der var allt en kitslig fråga. Jo, nu vet jag: En hvirfvel verkar på ett större föremål med större omfång och därför med större kraft än på ett mindre, och därför är det helt naturligt att, då tvenne föremål komma i hvarandras närhet, det mindre måste attraheras af det störres hvirfvelkraft och icke tvärt om; detta i synnerhet om båda drifvas af lika starka hvirflar.

Vidare utgör hvarje himlakropp ett centrum för en mindre hvirfvel, och därför måste allt som kommer i kropparnes närhet dragas mot medelpunkten, och detta med en kraft och hastighet som står i direkt förhållande till kropparnes, d. v. s. hvirfvelns, roterande hastighet.

Konstruera en cyklon eller hvirfvel som inverkar på jorden med större hastighet och därför större kraft än den, hvaraf hon nu drages, och hon skall då såsom ett intet ryckas ur sin bana och följa med i den nya hvirfveln, utan

att för öfrigt vara påverkad af den minsta materiela kropp. Om en snöflinga påverkas af tvenne till sin styrka olika hvirflar, borttryckes den alltid af den starkare. Och samma regel gäller för kropparne i universum. Allt styres af den genom temperaturutvexlingen förorsakade hvirfvelkraften.

Huu, hvad jag fryser! Dumt att jag ej har någonting att binda om öronen. — Se! Hvad är det som ligger här? En raphöna? Ja, verkligen, en raphöna som lagt sig att dö midt på vägen. Stackars liten! Har väl dött af hunger och köld kan jag tro. Hon har tydligen sökt att gräfvast sig ner genom snön för att finna ett korn. Stackars, stackars liten! Det är allt ändå bättre att vara människa än djur — åtminstone ibland. O grymma köld! Har du då ej det minsta förbarmande med de stackars djuren? Skall du då verkligen blifva herre öfver allt, genomisa alla klot, tillintetgöra allt lefvande, allt som andas, röres och hoppas? Skall du då slutligen insvepa allt i en evig, iskall dimma och ett becksvart mörker? Hvad är du för en makt, hvar kom du ifrån och hvad bär du i ditt sköte? Hvarför är du så grym, så hårdhertad, så bitande kall och känslolös? Hvarför hviner och tjuter du kring öronen på mig? Hvarför genomskakar du min kropp och hvarför plågar du så grymt alla hungriga och nakna? Hvad vill du? Vill du förstöra mig och allt lefvande? Hvad gagn har du deraf? Är du då en gam som söker uppsluka allt, och hvarför? Är det för att njuta af andras qual och lidande? Du är då hårdare än det hårdaste och grymmare än det grymmaste, du är då hinstjelf, mot hvilken det absoluta strider. Skola vi då låta dig herrska, eller skola vi med förenade krafter bekämpa dig, utforska dig i ditt innersta gömme, mätta dig med glödande kol och dymedelst utrota dig? — Dock — hvilken dumhet! Utan köld och värme kan ingen rörelse uppstå, och utan rörelse finnes intet lif. Kölden är således lifvets vilkor och vän; ja, så är det. Men för att rörelse och temperaturutvexling skola kunna uppstå i universum, måste det vara kallt på ett håll och varmt på ett annat. Det finnes således två

fullkomligt olika regioner i den oändliga rymden, af hvilka den ena är varm och den andra kall. Vår stjernehär är inkastad i en hvirfvel som är förorsakad af denna temperatur-utvexling. Frågan är nu om vi sväfva hän mot den kalla eller varma regionen. Sväfva vi hän mot den kalla, gå vi ovilkorligen döden och förstörelsen till mötes; sväfva vi deremot hän mot den varma, kunna vi hoppas att en gång få segla in i det sälla, förlofvade landet. Hvarje klot är då ett skepp som hemför en last af andar, hvilka blifvit räddade och undanryckta från köldens och mörkrets rike. — Ja, hoppas den som vill och kan, ty det är så skönt att lefva på hoppet.

När jag rymde från Källstorp hade jag ännu hoppet kvar. Jag hoppades att kunna slå mig igenom, hoppades att kunna återkomma som en verklig gentleman, hoppades att hon — — — och nu? Nu är allt fullkomligt tillintetgjordt. Det var en bubbla blott; den bländade och eggade mig en kort stund. Jag dåre! Huru kunde jag väl hysa ett sådant hopp? Dock! Hvarför skall man klaga, sucka och gråta? Hela lifvet är ju blott ett irrsken, en bubbla, som glänser till ett tag och sedan slocknar. — Mina dagar torde snart vara räknade, ifall jag ej sjelf vill räkna dem, ty jag känner mig så ovanligt svag, matt och förfrusen — huu så kallt! —; jag kommer därför att inom kort nedmyllas i jorden. Och hvad gör det väl se'n om jag lefvat såsom hund eller menniska? Platt intet! — Det skall blifva så skönt att få hvila i den mörka, tysta grafven. Ingen oro eller sorg, ingen möda eller qvidan skall der störa min sömn. Skulle vårt skepp, jorden, ändå mot all förmodan styra kurs på en evighetshamn i det antagna, sälla landet, så är jag nog med ombord när skutan lägger till; skulle jag än sedan blifva bortkastad såsom onyttig barlast. — Ja, onyttig är jag och onyttiga hafva mina dagar varit. Gagnat har jag aldrig men väl skadat, ty jag har ofta ryckt brödet ur munnen på andra stackare, som kanske varit mera i behof af en smula än jag. Jag har gått i vägen, det är allt. Jag vill nu icke gå i vägen mer, och må jag gerna blifva bortkastad såsom

onyttig barlast; hvad gör väl det? Jag vill aldrig behandlas annorlunda än jag förtjenat; och någon nåd *kan* jag ej taga emot. Kan jag väl hjälpa att jag kommit till världen och fått en mensklig, skröplig hydda? Nej, platt intet! Ergo ingen nåd! Låt mig i stället plågas och lida, ifall jag förtjenat det; jag är nu van dervid.

Puuh! Hvad jag börjar blifva trött och matt, och hungrig se'n! Dumt att jag icke tog rapphönan med mig, ty jag hade deraf kunnat få ett godt mål. Lyckligtvis är jag snart framme. Puuh!»

Sedan vår tänkande vandringsman hunnit fram till Lindhem och genom förfrågningar gjort sig förvissad om att Kullberg var hemma, var han nog lycklig att, just såsom han önskat, finna denne ensam på sitt rum.

»Du lefver således ännu, min käre Friberg?» mottog honom Kullberg.

»Ja, såsom du ser. Men det förvånar dig väl att se mig i ett dylikt skick?»

»Visst inte! Det är just så jag väntat att få återse dig.»

»Verkeligen? Och hvarför?»

»Derför att du är en fullkomligt hederlig karl men saknar jernvilja. Detta senare är nämligen ett absolut nödvändigt vilkor för att i nuvarande tid kunna slå sig igenom på ett hederligt sätt, utan att tala eller handla mot sin öfvertygelse och utan att kränka sitt samvete.»

»Är du då säker på att jag icke har jernvilja? Jag kan försäkra dig att en starkare vilja och en lifligare önskan att slå sig igenom än jag hade, då jag lemnade Källstorp, kan ingen hafva. Men hvad hjälper det att man vill, hvad gagnar det att man sträfvar, när allt är emot en? Vore än världen öfverfull af lediga platser, så tro ej att jag skulle få någon. Behöfde än hela världen arbetare, så tro ej att någon skulle behöfva mig. — Jag vill nu berätta huru jag sträfvat för min utkomst, ifall du har tid att höra på?»

»Ja, för all del. I detta här vädret har man godt om tid.»

»Nå, det passar sig. — Jo, samma dag som jag lemnade Källstorp, for jag direkte med tåget till Stockholm. Det var vågadt skall jag säga, ty sedan jag köpt biljett hade jag icke mer än 5 kr. kvar. Hvad tycks? — Så snart jag framkommit till Stockholm insände jag emellertid en annons i 'Dagens Nyheter' och, eget nog, fick jag samma dag plats såsom korrekturläsare och medarbetare i 'Svenska Medborgaren'. I lön skulle jag ha' 1,500 kr. — Rätt vackert, icke sant? Men knappast hade jag hunnit blifva varm i kläderna, såsom man säger, förrän tidningen afsomnade och jag afskedades. — Jag insände nu åter en annons och derefter många annonser och fick så slutligen plats såsom skrivarebiträde hos en gammal länsman i Tjust härad. — Snart nog satte jag mig in i göromålen. Gubben dog. Jag fick förordnandet och hade godt hopp om att få platsen; men detta hade naturligtvis varit för stor tur. En annan, en slägting till länsmannen, erhöll platsen, och jag stod åter på bar backe. — Efter mycket bråk, besvär och annonserande erhöll jag sedan plats såsom ingenjör-biträde hos en kapten Sonntag, som åtagit sig att utstaka Malmö--Billesholms jernvägen. Jag började hos honom i slutet af sommaren. Vid jultiden hade vi fullbordat vårt arbete, och så var jag åter friherre. — Härpå lyckades jag blifva antagen såsom vikarierande lärare på en folkhögskola i Skåne. Men när så platsen skulle tillsättas, ansågs en vanlig skollärare som icke ens tagit studentexamen mera lämplig och mera kompetent. Hans största merit bestod dock deruti att han var gift med skolinspektörens dotter. — Nå, kanske hade han äfven andra, stora förtjenster som jag ej hann taga reda på; men många tror jag ej att de voro. Nog af, han fick platsen och jag blef utan. Den gången vardt jag arg skall jag säga. — Emellertid började jag åter på min gamla metod och annonserade allt hvad penningarne tilläto. Men vecka gick efter vecka och månad efter månad utan att någon svarade. Mo-

det började falla, penningarne voro slut, de bästa kläderna sålda eller pantsatta; jag frös och svalt, och så blef jag slutligen hvad jag nu är, d. v. s. hambuse. Det är ju stilig, icke sant?»

»Medgifves att det kunde varit bättre.»

»Ja, men svårligen sämre.»

»Jo, mycket sämre. Du kunde varit moraliskt och kroppsligt förderfvad. Nu är du blott hvad flertalet af människorna äro, nämligen en hedervärd kroppsarbetare.»

»Jo, jag tackar! Det är så lagom hedrande och så lagom treffligt att stå med hatten i hand och buga sig till jorden för att få förtjena en futtig 25-öring. Ännu mindre treffligt är det att dag efter dag gå sysslolös och blott lefva på hoppet och suga på ramarne. Huru ett brott bör bedömas, kan endast den inse som sjelf fått hungra och frysa. — Men hvarför egentligen tala härom! — Nu undrar du väl öfver hvarför jag kommit hit? Nå, strängt taget gör jag det äfven sjelf; men se, saken är den att jag åkt såsom bromsare från Malmö, der jag senast vistats, ända hit upp till Falköping. Ja, af nöden och af sträfvan efter mitt lifsuppehälle har jag drifvits till dessa trakter. Och sedan jag kommit så nära min fordna vistelseort och min fordna kamrat, kunde ingen makt i verlden afhålla mig från att komma hit och uppsöka dig. Hade vädret än varit dubbelt så svårt, skulle det ej kunnat afhålla mig. — Du är gift och har det bra, har jag hört; jag deremot är — sådan jag är.»

»Du är frisk och rask, icke sant?»

»Joo.»

»Och äfven är du i dina bästa år. Det der är förmåner af hvilka man kan slå guld, skall jag säga. Du bör derfor ännu en gång kasta dig in i striden, bekämpa ödet och skaffa dig en lysande framtid.»

»Prat! Inte har jag någon framtid? Nej, jag har numera blott en önskan, för hvilken jag till dato framsläpat mitt sorgliga lif, och sedan den blifvit uppfylld — får det gå hvart det vill.»

»Och denna önskan är?»

»Gissar du det icke?»

»Jo, kanske. Men gör mig nu en tjänst, ett nöje, jag beder dig derom; var icke högfärdig. Se här garderoben. Utvälj dig en kostym, hvilken du behagar, och kom sedan in till mutter, så skola vi spisa middag.»

»Och du tror verkligen att jag skulle vilja mottaga en dylik gåfva? Nej tack, käre bror; du känner mig visst inte. Tala aldrig ett ord mera derom, ty det tjenar till intet. Arbetaren kan äfven han hafva sin stolthet. De kläder jag nu har passa mig; i dina deremot skulle jag ej kunna förtjena ett öre. Du har godt hjerta och vill mig väl, men jag deremot har ej hjerta till att plundra en vän och därför, plåga mig icke mer.»

»Som du vill. Men är du inte genomvåt och förfrusen efter att hafva varit ute i ett sådant herrans väder?»

»Nej, nu befinner jag mig åter rätt bra och är snart fullkomligt genomvarm.»

»På middag kan jag väl åtminstone få bjuda dig?»

»Ja tack; om jag får äta här inne.»

»Hvarför ej i matsalen?»

»Jag generar mig för damer och är äfven rädd för att din fru skall känna igen mig.»

»Sedan när?»

»Sedan den tiden då jag var i Jönköping.»

»Voro ni bekanta då?»

»Nej, men vi sågo hvarandra ett par tre gånger, och jag är nu rädd för att hon skall känna igen mig sedan dess.»

»Hon kände ju icke igen dig när du var betjent och lär väl därför ej heller göra det nu.»

»Vet du att hon icke kände igen mig då?»

»Ja.»

»Jag har emellertid ofta fruktat det; hon såg så märkvärdigt och forskande på mig en gång då jag var med fröken Lange på Bäckedal.»

»Nå, såg du aldrig henne, fröken Lange, när du var i Jönköping?»

»Hvad säger du! Fröken Lange i Jönköping? Nej, aldrig.»

»Och likväl tror jag att du sett henne der.»

»Misstag! Henne skulle jag känna igen bland millioner. — Apropos henne, hon är ju ännu ogift, har jag hört, och bor qvar på Källstorp?»

»Ja, och lefver ett ganska tillbakadraget lif, något som dock ej hindrar att hon nu såsom förr afskedar den ene friaren efter den andre. — Jag kan för öfrigt helsa dig så godt från henne. Hon var här för en 14 dagar sedan och gjorde då många förfrågningar angående dig. Hon undrade hvart du tagit vägen och hvad det blifvit af dig.»

»Såå! Hade jag hitkommit under andra, bättre omständigheter, skulle jag nog gladt mig öfver denna underrättelse, nu deremot kan den endast smärta mig. — Eget emellertid att hon icke gift sig ännu.»

»Ja, ganska eget; men de som anmält sig hafva väl ej fallit henne i smaken.»

»Förmodligen, ty hon har nog höga anspråk — något som hon ju eger rätt till att ha' — men inte är det så särdeles bra för en dam att välja allt för länge.»

»Hon har väl gått och väntat på dig, kan jag tro», skämtade Kullberg.

»Broder; det är orätt af dig att vilja gyckla med den förkrossade och nedslagne, hans börda är tung nog ändå.»

Härvid började tårarne rulla ned för hans kinder och han grät såsom ett barn.

Äfven Kullberg kände något fuktigt i ögonen och gick därför flera slag fram och tillbaka på golfvet utan att säga någonting.

När Friberg hunnit lugna sig något, yttrade han:

»Säg; hvarför skola människornas öden falla så olika?»

»Jag vet det ej.»

»Har jag förtjenat sämre lott än andra mina fordna likar?»

»Det tror jag ej. Men desto flera motgångar menniskan får, desto ädlare blir hon.»

»Hvartill tjenar det att vara ädel?»

»Det lugnar mitt eget samvete och inverkar godt på samlefnaden.»

»Men lönen då; hvar finnes den?»

»Vill du göra det goda endast för lörens skull, så är du icke värd någon lön, ty då gör du det icke af kärlek och böjelse utan af slem vinning.»

»När man nu ej kan vänta någon lön för sina besvärigheter och motgångar eller för det goda man gör, och finner att det går mycket lättare att slå sig igenom ifall man är falsk och bedräglig, vore det då ej skäl i att vara det senare?»

»Frågar du detta på fullt allvar och af öfvertygelse?»

»Nej, samvetet opponerar sig.»

»Nå, hvad är då samvetet för något?»

»Det är en inlärd moral-lexa.»

»Huru? Bevisa det.»

»Du med mig anser det för synd att döda en menniska, men indianen, nihilisten och krigaren anse det såsom en ära, en förtjenst och välgerning. Samvetet är därför endast ett eko af hvad vi inlärt.»

»Har du då aldrig känt samvetets anklagande eller gillande röst?»

»Jo ofta; men så snart jag analyserat och efterforskat orsaken, har jag alltid kommit till nämnda resultat. Tror du för exempel att den högfärdige aristokraten känner förebråelser därför att han sätter sig öfver och föraktar arbetaren, tjenaren och bonden? Nej, visst icke; och hvarför? Jo, därför att hans föräldrar och bekanta inplantat i honom den tanken att han är för mer än andra, och därför tror han sig hafva rätt dertill. Korteligen: samvetet är ett morallexikon som säger oss hvad vi i förekommande fall lärt; ingenting mer och ingenting mindre.»

»Tror du då ej att samvetet kan leda oss i fall, hvarom vi ingenting lärt eller läst?»

»Jo.»

»Då duger ju ej din hypotes?»

»Jo, lita på det; men, se du, hjertats moraliska egenskaper gå de, liksom kroppens öfriga beståndsdelar och egenskaper, i arf efter föräldrarne. När ett ovanligt fall förekommer, hvarom vi ingenting lärt, får fars, farfars och farfars-fars erfarenhetsrön afgöra saken. Hafva våra förfäder i allt ömmat för det goda och rätta, skall det nog visa sig att äfven vi hafva ett hjerta som leder oss på rätta vägen. Hafva de deremot varit mindre samvetsgranna, kan det nog hända att vi lemnas i sticket och begå mindre goda handlingar. I hjertat kan därför finnas inskrifna såväl goda som dåliga anvisningar, såväl förvärfvade som medfödda moralregler.»

»Är du då säker på att vi böra förlägga samvetet till hjertat?»

»Ja; ty göra vi ej det, måste vi förlägga det till förståndet. Den anklagande eller gillande rösten skulle då endast vara förnuftets logiska eller, möjligtvis, ologiska slutdom, dess tankereflexion öfver huruvida vi handlat rätt eller orätt. Nå gerna för mig; men vi få i så fall icke alls något samvete; och kanske är detta det rätta.»

»Jag medgifver att det kan vara svårt att bestämma hvad samvetet är, och detta kanske just därför att det är något öfversinligt och andligt.»

»Något öfversinligt finnes icke. Derom trodde jag för öfrigt att vi voro ense?»

»Har du då för exempel aldrig i ditt lif hängifvit dig innerligt och allvarligt åt bönen och efter dess slut känt inom dig en röst som sagt att du blifvit bönhörd?»

»Jo, i min barndom ofta.»

»Nå, hvad är detta då för en röst?»

»Det är helt enkelt ett sjelfbedrägeri eller, om man så vill, resultatet af förnuftets falska slutledning.»

»Huru då?»

»Jo, när man hängifvit sig innerligt åt bönen, tror man, på grund af bibelns läror och den kristna religionens dog-

mer, att man gjort en för Gudi behaglig gerning och känner sig deröfver lycklig, nöjd och säll. Och just denna lyckliggörande sällhetskänsla är det som vi tro vara svaret på vår bön och beviset på att vi blifvit bönhörda. En och samma känsla hafva vi äfven i andra fall, då vi för exempel fullbordat ett godt arbete, hulptit en medmänniska eller besegrat och öfvervunnit en fiende eller medtäflare.

Under sjelfva bönen resonnerar förnuftet i smyg så här: du är nu en from, ödmjuk och gudaktig människa, du är bättre än flertalet af världens barn, du har bedit så att du förtjenar blifva bönhörd. Och så stiger man upp öfversäll och lycklig af ett sådant vitsord. Förnuftet är då strax framme med sin grundlösa och ologiska slutsats och säger: just denna din sällhetskänsla är beviset på att du blifvit bönhörd; och man tror så gerna hvad man *vill* tro. Det är fariseen som slår sig för sitt bröst och tackar Gud att han icke är såsom andra människor. Rösten är egoistens egenrättfärdighets- och sjelfbelåtenhetskänsla. Korteligen, man tror sig vara en ovanligt from och ädel människa och känner sig deröfver lycklig.»

»Bönen skulle i så fall icke vara något godt utan tvärtom ett ondt?» invände Kullberg.

»Kan människan enligt religionens läror framlägga någon antaglig lösepenning inför sin Gud?»

»Nej.»

»Men det är just hvad hon vill göra genom bönen. Hon tänker: Se här min goda handling, se här min ödmjuka bön, antag den såsom fullgod lösepenning och gif mig hvad jag begär. Jag beder så ödmjukt och innerligt, hör mig därför. — Hon vill blifva bönhörd just därför att hon beder eller, med andra ord, hon vill köpa Guds rike genom sin bön. — I synnerhet äro de s. k. läsarne af den åsigten att ju mera de bedja och sjunga desto heligare äro de.»

»Du anser det således fullkomligt gagnlöst att bedja?»

»Ja, på sätt och vis, men likväl är jag af den åsigten att den som kan bedja äfven bör göra det, ty sjelfva hand-

lingen alstrar en egoistisk sjelfbelåtenhetskänsla som bidrager till att förljufva tillvaron. Lifvet är nämligen i allmänhet ganska bistert, och det vore därför synd att beröfva menniskan något af de medel, hvarigenom hon kan förljufva det. Så länge man är nöjd med sig sjelf och kan hoppas på något bättre är man alltid lycklig.»

»Ja, min käre Friberg, du, såväl som äfven jag, har ofta sökt att bortresonnera lifvets viktigaste frågor, men vore det manne inte skäl i att uppriktigt tillstå att, huru vi än resonnera, definiera och analysera, återstår dock alltid något visst oförklarligt som vi ej kunna komma tillrätta med. Sjelfva lifvet, alltets tillkomst, förnuftet, de inre aningarne, hjertats känslor och mera dylikt äro pröfvostenar, hvarpå vårt förstånd ovilkorligen kommer till korta. Jag tror därför att vi böra böja oss i stoftet och erkänna vår ringhet och oförmåga. Kanske skall sjelfva lifvet då blifva oss drägligare och ljufvare.»

»I ditt sista antagande har du ovilkorligen rätt», erkände Friberg, »ty ju tanklösare menniskan framlefver sitt lif, desto lyckligare är hon. Men säg, tror du, ifrån din ståndpunkt sedt, att menniskan är skapad för något visst ändamål?»

»Ja, troligen.»

»Då bör det också vara hennes skyldighet att söka utforska, hvori detta mål består, för såvidt hon skall kunna utföra det, ty annars kommer hon att bortdö såsom ett onyttigt och gagnlöst ting. Eller kanske är hennes mål blott och bart att lefva och dö? — Nej, vi böra aldrig frukta för att utdraga konsekvenserna af våra tankereflectioner, huru mycket dessa än skulle strida mot de allmänna åsigterna. — Har menniskan af naturen eller det öfversinliga fått ett mål, så bör hon också söka taga reda på hvori detta består, ty då först kan hon tänka på att utföra det. Har hon deremot icke något mål, så kan hon ju sjelf skapa sig ett sådant och sjelf uppbygga det evighetstempel och den himmel, hvarefter anden sträfvar och längtar. Hon kan det, ty anden är *utan gräns* herre öfver materien, eller åtminstone

kan blifva det, sedan naturens lagar blifvit fullkomligt utforskade.»

Middagen, hvarom Kullberg förut tillsagt, inbars nu, hvarigenom en lång paus i samtalet uppstod.

Sedan allt blifvit i ordning och den betjenande jungfrun aflägsnat sig, yttrade Kullberg:

»Seså, Friberg, låtom oss nu tänka på det mera materiela och uppfriska våra kroppsliga krafter. Var så god!»

»Ja tack! Det skall verkligen smaka godt, ty jag har ej ätit sedan i går qväll.»

»Ämnar du resa tillbaka till Malmö igen?»

»Jag vet inte. Visserligen har jag fribiljett för återresan, men jag vet icke i dag hvad jag kommer att göra i morgon. Jag sörjer nämligen numera aldrig för morgondagen.»

»Har du lust att stanna hos mig såsom ladufogde?»

»Har du icke någon förut?»

»Joo, visserligen, men han kommer att — — att flytta vid nyåret.»

»Jaså. Nej tack du. Jag vill ej taga brödet ur en annans mun. Dessutom är jag fullkomligt oduglig för en dylik befattning. Jag beder, låtom oss icke tala om mig.»

»Du kan väl åtminstone göra mig det nöjet att stanna här en tid, en månad eller 14 dagar? Det är så treffligt och uppmuntrande att få språka med dig. Man påträffar icke alltid en tänkande menniska, skall jag säga. Jag beder, gör mig det nöjet?»

»Nej tack, och hjertlig tack för anbudet. Men så snart jag har ätit, ämnar jag strax begifva mig åstad.»

»Hvarthän?»

»Jo, du har redan gissat det. Jag kan ej afhålla mig, jag måste ännu en gång i mitt lif se fröken Lange. Visserligen är det en dåraktig önskan och handling, men det kan ej hjälpas; jag *måste* det, för att sedan i lugn kunna — — sjunga min svanesång.»

»Du älskar henne således ännu?»

»Älskar? Jag vet inte om detta är rätta ordet, ty sedan allt hopp försvunnit, älskar man strängt taget icke mer. Hon är emellertid för alltid inristad i mitt hjerta. Jag tänker på henne såsom på ett dyrt, kärt och heligt minne. Hon är för mig såsom en gudomlig relik, för hvars skull jag vore färdig att offra allt, ja till och med lifvet.»

»Ja, detta är kärlek. Men hvad är då kärlek?»

»Kärleken är endast en böjelse för det sköna, goda och ädla. Hvar och en som älskar dessa egenskaper, måste derfor äfven älska en skön, god och ädel menniska.»

Kullberg började att göra invändningar mot denna definition, hvilken föreföll honom icke fullt exakt, men Friberg lät honom icke tala till slut utan afbröt honom och yttrade:

»Ursäkta, låtom oss tala om någonting annat; det tröttrar att tänka och disputeras. — Minnes du den dagen då vi blifvit studenter? Vi voro då allt bra glada och lyckliga, icke sannt?»

»Jo.»

»Minnes du huru vi omfamnade hvarandra och gräto af glädje?»

»Ja, det var en ljuf tid.»

»Och nu, huru olika! Allt hopp är jordadt, glädjen ute, och lifvet ett klagande ve. O, så dystert! — Ursäkta att tårarne pressa sig fram. — Ack, låt mig komma bort, långt, långt bort ifrån lifvet, ty det bjuder törnen blott. — Tack för maten; jag orkar inte mer.» Härvid steg han upp och gick snyftande fram och tillbaka på golfvet.

»Vänta, vänta!» uppmanade Kullberg. »Vi skola ha' soppa och desert också.»

»Nej tack du; jag är fullkomligt belåten, är dessutom allt för orolig för att kunna äta med lugn. Jag måste åter ut i fria naturen, se snöflingorna leka sin vilda dans och höra vindens tjut och dån, ty detta svalkar så godt och lugnar min oroliga hjerna. Du ursäktar väl att jag strax begifver mig åstad? Jag fruktar för öfrigt att jag allt för

länge tagit din tid och välvilja i anspråk. — Det var sant! Du har väl inte talat om för fröken Lange hvad jag är eller, rättare sagdt, varit?»

»Nej.»

»Jag skulle emellertid önska att du gjorde det en gång sedan — — sedan jag rest, förstår du, — äfvensom för din fru.»

»Det lofvar jag. Men vill du inte stanna här något, åtminstone till i morgon, om inte längre? Det är ett sådant herrans väder i dag; jag beder, gör det.»

»Nej tack du! Vädret är just i min smak. Farväl! — Ha-ha, ja; nu skiljas 'far och mor', adjö!»

»Vänta, vänta! Du tillåter väl att jag eller någon af mina drängar skjutsar för dig?»

»Huru tror du att det skulle taga sig ut? Nej tack; jag ber, låt mig gå ensam.»

»Du tyckes vara omöjlig, men en sak måste du nödvändigt lofva mig, nämligen att komma hit och logera hos oss i natt. Gör du ej det, så följer jag mot din vilja med till Källstorp.»

»Får gå; men då måste du också lofva att ej qvarhålla mig utan tillåta att jag aflägsnar mig tidigt på morgonqvisten?»

»Det lofvar jag.»

»Godt! Tack och farväl till i qväll!»

Då han strax derpå vände sig i dörren för att nicka ett sista farväl, möttes de ännu en gång i en lång blick, och derpå skiljde dörren dem åt.

Kullberg stod såsom fastnaglad af blicken; med oro och bäfvan lyssnade han till den bortgåendes steg, till trätofflorernas taktmässiga klapp-klapp, och undrade om verkligen 'far och mor' nu skulle skiljas för *alltid*. Den der blicken innebar ju ett sista farväl.

XIV.

Vi äro alla galningar.

Friberg hade knappast hunnit ut ifrån Lindhem och kommit in på stora landsvägen förrän han återföll i sitt gamla manér, gaf tankarne fritt lopp, lät dem fara ut öfverallt, ut i det oändliga och sökte med dem utforska lifvets allra hemligaste gömmor.

Till att börja med voro hans tankar dystra och allvarliga, liksom han sjelf, men slutligen blef han lifvad och gaf dem friare lopp, rycktes sjelf med allt mer och mer, glömde bort både väder och vind och gaf ej ens akt på att han långa stunder ej kom ett enda steg framåt utan stampade takten på ett och samma ställe. Ja, när tankarne voro i sitt vildaste lopp och sprungo kapp med snöflingornas hvirflande dans, skulle han lätt kunnat blifva insnöad i en drifva utan att ens märka det. Också voro hans tankar af märkelig beskaffenhet och delvis nästan feberaktiga.

»Märkvärdigt att jag känner mig så högtidligt stämd i dag, så dyster, aningsfull och orolig», mumlade han, »just så som om döden stod för dörren och jag endast hade några få timmar att lefva. Hvarför så? Till i morgon måste jag väl ändå kunna stå ut. Visserligen är det gement, ja hemskt kallt, men nog bör jag väl ändå kunna orka fram till Källstorp? Ja, jag *måste* fram, *måste* ännu en gång se henne, beskåda henne, dyrka och tillbedja henne. Och sedan? — Sedan? Ha-ha! — Låt se; hvad har jag i börsen? — 25,

35, 40, 42, summa 42 öre. För dem kan jag få kaffe och ett par smörgåsar i Falköping, ifall jag orkar dit. Och sedan? Uuh! Detta sedan genomskakar mig, ta'r form af rasslande jernvägståg, bottenlösa schakt, skyhöga vågor, exploderande granater, smattrande gevär och iskalla dolkar. Allt slutar dock med en hemsk feberyrsel. Hu, jag vill ej tänka derpå.

Kullberg han är lycklig han. Nå ja, han förtjenar det äfven. Han var min förste och bäste vän, han blir nog också min siste. Troligtvis kommer han att nedlägga en krans på min graf — ifall jag får någon. — Eget att han kunnat ändra åsigt och blifva teist, han med sitt sunda, logiska förnuft. Högst förvånande! — Nå ja, medgifves att lifvet är bra märkvärdigt; men ändå! — Nå, antag att lifvet leder sitt ursprung från ett öfversinligt väsen, att de varelser som lefva och röras på jorden äro besjälade af evighetsandar, hvad se'n? — Jo, lifvet blir då rent af hemskt och förfärligt; det tager då formen af det allra rysligaste man kan tänka sig. Ty hvad är det väl för evighetsandar som hoppa och dansa på jorden? Det är ju demoner i sin allra värsta skepnad.

Se t. ex. menniskoandarne huru de jägta, knuffa och skuffa hvarandra; huru de slagta, skjuta, förgifta och råna hvarandra; huru de trätas, slås, brottas, draga knifven och döda hvarandra. Se dessa körande, ridande, klatschande, springande och hoppande andar, huru de i ilande fart skynda förbi hvarandra; huru de skrika, ropa, svära, håna och gestikulera; huru de pladdra, hvissla, buga, bocka, slå på trumma, blåsa i horn, spela pjerrot, leka apor, dansa, böla, bräka, qvittra och kackla; huru de fnissa, flina, grina, le, gapa, blinka och göra miner. Snygga andar! Usch, man kan blifva rädd!

Men är lifvet hos människan beroende af en inneboende, besjälade ande, så måste naturligtvis samma vara förhållandet med djuren. Det är således evighetsandar som styra och regera de vilda djuren i alla deras handlingar, böjelser och

begär. Huru hemsk och fasaväckande ter sig då ej andeverlden! — Hvarje ande har naturligtvis antagit den skepnad som passar den bäst; ty den djuriska kroppen står nog i full harmoni med den inneboende anden. Uhh! Det ryser i mig när jag tänker på alla dessa vilda djur: vargar, björnar, hyenor, tigrar, örnar, hökar, ugglor, ormar, råttor, loppor, löss, paddor, hajar, polyper och gäddor, flugor som frossa i dy och svin se'n! Hemskt! — Eller kanske, när allt kommer omkring, jorden endast är en förvisningsort för fallna, onda andar? Ja, hvad skall man tro och tänka!

Se och beskåda för öfrigt människorna, öfverklassen bland andarne och de hyggligaste af alla, huru fantastiska och spöklika te de sig icke, när de, belysta af månens bleka skimmer, ila fram på gator, vägar och stigar; eller när de, försedda med lyktor och bloss, gräfva i jordens innanmäten, fila, hacka och hamra i fängelsets dystra hålör, svettas, knoga och svära vid glödheta ugnar och sotsvarta smedjor; eller när de, belysta af skenet från en nattlig eldsvåda, skynda i feberaktig yrsel den ene förbi den andre, bärande spannar, hakar, såar, sprutor, slangar, stegar, stolar, bord, sängkläder och annat dylikt. Så de skrika och väsnas, så de svära, sucka och klaga!

Är det materien som suckar och klagar? Nej, det är de inneboende, besjälade evighetsandarne som väsnas, skrika sucka och klaga. Det är andar som blifvit nedstörtade från ett sällare hem och dömda att här uttjena sin strafftid. Detta vilja de emellertid ej, och derfor hacka och hamra de på fängelsets port, jorden, undersöka den från alla håll och kanter och göra allt hvad de kunna för att bryta sig ut.

Ja alla vilja vi ut, vilja hän till en annan, bättre verld. En och annan ställer sig skenhelig, låtsar att han icke alls tänker på porten, jorden, för ett i allo anständigt lif, troende sig derigenom blifva benådad och förr få slippa ut; men detta är nog en gagnlös taktik, ty i grund och botten äro vi alla lika usla och nedriga, lika falska, mordgiriga och bedrägliga, lika fala, hala och sotsvarta till själ och lif, nå-

got som öfverdomaren till fullo inser, och därför, ifall vi någonsin blifva lösa, sker det nog på en och samma gång, d. v. s. då, när jorden får segla in i andra, sällare nejder. — Ja, porten blir då öppnad och fångarne utsläppta; men om det derigenom blir så synnerligen fredligt i andeverlden är en annan fråga. Nå ja, i nödfall få vi väl åter bindas och kastas inom lås och bom. Vi kunna ju blifva förvista till ännu kallare och hemskare nejder, till en plats, der vi i evighet kunna plågas och marteras utan att få dö eller finna någon lisa genom en kroppslig, skenbar död, något som dock nu är oss förunnadt.

Ja, hin vet hvad vi äro och hvad det skall blifva af oss. Släpptes vi alla i ett nu in i en annan, bättre värld, skulle vi nog ställa till ett det allra värsta spektakel, vända upp och ned på allt och våldföra oss på sjelfva englarne. Värst af alla skulle nog ändå de vilda djurens lössläppta andar rasa och regera. Hvilken himmel och hvilken andeverld det då skulle blifva! Derfor måste ännu tusendetal af år förgå innan vi kunna släppas ut. — Huu, så kallt!

Hvad menniskor och djur i allmänhet tyckas mest frukta och bära fasa för är elden. Hvadan så? Kan det månne vara ett reminiscens från flydda tider, från den tid då hela universum fattade eld? Ja kanske. Finnes verkligen några andar och de lefvande varelserna äro besjälade af andliga väsen, så hafva dessa nog funnits till från evighet, och då måste de äfven hafva varit med när den största af alla eldsvådor inträffade, då när alltet sattes i brand, en brand som ännu icke efter millioner år hunnit släckas.

Men huru då tänka sig tillvaron före branden? — Jo, allt var tyst, mörkt och dystert, men andar i form af alla tänkbara djur och skepnader krälade, ilade, flögo och hoppade såsom tysta, spöklika skuggor om hvarann. Ja, alltet var öfver allt uppfyllt med hemska, demoniska väsen, hvilka tysta såsom Egyptens prester skynda om och förbi hvarandra i den mörka, dystra oändliga rymden. Likväl lefde alla i sämja(?) och ro(?) utan att skada eller oroa den ene den andre,

ty dels kunde de det ej af brist på verklig, materiel kropp, och dels voro de blott till hälften, eller kanske icke alls, medvetna om sin egen och andras tillvaro. Men så i ett nu uppflammade den eter eller gas, i hvilken de lefde och rördes, i full låga — något som de föröfrigt sjelfva förorsakade genom sina häftiga rörelser —, och de blefvo alla insvepta i en den allra hemskaste eldsvåda och måste lida de förfärligaste smärtor. — Såsom varande andar kunde de emellertid icke dö, och när därför branden började att aftaga, framkröpo de här och hvar ur askan och började att undra öfver hvad som skett.

Den eter, hvori de förut sväfvat, hade nu genom branden fått en annan, fastare form och beskaffenhet. Den var visserligen något olämplig för en ande att bo och kläda sig i, men något skal och hölje måste andarne hafva, ifall de skulle kunna trifvas och blifva synliga för sig sjelfva och andra, och därför beredde de sig boningar i den därför mest lämpliga materien och återtogo de skepnader och gestalter de förut haft. — I början kände de sig visserligen något bortkomna och otympliga — något som de ännu i dag göra strax efter hitkomsten, eller födelsen —, men så småningom vande de sig dock vid sina nya boningar och blefvo slutligen fullkomligt hemmastadde dermed.

Genom eldsvådan hafva emellertid andarne gjort ett rön som väl aldrig kan gå helt och hållet förloradt, nämligen detta, att de finnas till. Det var smärtan som väckte dem till fullt medvetande, och genom den förtätade materien hafva de sedan fått syn, hörsel och andra förmåner, genom hvilka de kunnat skaffa sig kunskaper om den yttre verlden; och så började de att reflektera öfver hvad det var för andar och väsen som omgäfvat dem och hvad det var för en verld de lefde i. — Ja, häröfver reflekterar jag, en af andarne, tidt och ofta utan att dock komma till något bestämdt resultat. Det enda antagliga tycker jag vara, att vi alla och allt utgöra hjernan hos ett det allra högsta väsen, att hvarje varelse och hvarje ting bildar formen för en tanke

hos detta samma väsen, att den stora, omnämnda eldsvådan icke varit något annat än en hjerninflammation och att hjerninflammationen förorsakar andarnes, d. ä. tankarnes, vildadans. — Kalla omslag skall vara bra för hjerninflammation, och det är väl därför som vi nu ha' så förbaskadt kallt. — Men huru har då detta högsta väsen tillkommit? Genom sig sjelf kanske? Ä, bä, bu, ba! Här står jag så vackert. Nåja, det är då ett faktum att ett intet ej kan finnas till, hvarför det nödvändigt måste finnas något, och då kan ju detta något lika gerna vara ett högsta väsen, någonting obegripligt och oförklarligt, som en tunna potatis.

Att andarne icke skulle känna sig fullt belåtna i den nya kostymen är helt naturligt, ty vana som de varit att alltid föra ett fritt och utsväfvande lif, måste de ovilkorligen nu känna sig något bundna och ofria; också sträfva vi dagligen och stundligen efter en ny och förklarad lekamen, något som vi dock ej kunna få förrän all materia återgått till sitt ursprungliga tillstånd. Men om detta någonsin kommer att inträffa, vet jag ej; omöjligt är det icke. Och om det inträffar, hvad då? Jo, då blifva vi väl åter samma tysta, hemska och spöklika väsen som ifrån början och skola fåfängt söka »gifva hvarandra på snuten för gammal ost», ty utan någon fast kropp eller materia kan anden omöjligt gifva någon »sinkadus».

Må vi därför klå hvarandra medan tid är, knuffa, skuffa och plåga hvarandra — såsom vi ju också göra — innan vi krypa ur skinnet, ty sedan kunna vi på sin höjd spöka, och för ett spöke blir ingen förständig menniska rädd.

Under nuvarande förhållande kunna emellertid andarne icke lemna skinnet utan att på samma gång afstå från all synlig och fullt medveten form, och därför föredraga de att stanna der de äro så länge de kunna; men då de mycket sakna det förra, fria och tygellösa lifvet, söka de att här taga skadan igen så långt som möjligt.

Se t. ex. huru anden i menniskan drifver och jägtar den stackars kroppen. Från tidigt på morgonen till sent på

qvällen måste den vara i ständig rörelse och verksamhet, men ändå kommer den aldrig fort nog eller uträttar ens hälften af hvad anden skulle önskat. Och när så qvällen kommer och menniskan, d. v. s. kroppen eller materien, släpat sig fullkomligt trött, drifver anden henne ut på baler, förlusteställen, promenader, velocipedåkning, kapprodd, teatrar, kaféer och annat dylikt, allt under den illistiga förvändningen att det är kroppen sjelf som skall hafva nytta och nöje deraf. Och när så kroppen blifvit fullkomligt sönderbråkad och uttröttad, vräker anden honom helt nonchalant i ett dike eller hvar det bär sig, söker att bemäktiga sig kläderna, rycker och sliter i rock, väst, skor och andra onämbara saker, kryper in i en ficka, kränger och uttöjer den i oändlighet, trasslar in sig deri med armarne, fastnar med skorna i ett grötfat och tappar näsa, öron eller någon annan lem i ett badkar, allt under försöket att blifva hyggligt och anständigt klädd och få ett synligt hölje för sin osynliga kropp. Men då det aldrig vill lyckas, då han aldrig kan blifva färdig utan ständigt saknar något plagg — anden har nämligen svårt för att reda sig utan kroppen — begifver han sig slutligen åstad utan kläder. Han infinner sig på baler, dansar och hoppar, omfamnar vackra flickor, sjunger varietévisor med rafflande refräng, åker spann efter fyrbenta filbunkar med milslånga öron, kardar ull med de två minsta barnen såsom kardor, frossar i champagne, seglar i luftbalong, tjernar smör i en hackelsemaskin, slår volter på bord och bänkar, niger och bockar mot fantastiska väsen, varelsor med fötter på hufvudet, hufvudet under armen och armen på näsan, med ben af lackstänger, hufvud af döpelsekar och armar af hönsägg; håller tal med lillfingret, flyger med stortån och predikar med farfars venstra öga; rider på en katt, spelar piano på en ko och blåser flöjt på en calf; hugger ved med Strindberg såsom yxa, evangeliska fosterlandsstiftelsen såsom ved och mutter såsom huggkubbe; men då veden befinnes vara sur och seg, yxan något slö och huggkubben allt för mjuk och

elastisk, borrar han i stället veden med en fotogénlampa, inlägger såsom dynamitpatron en tvåbent potatis och tänder eld med slaget vid Marothon, och så — vaknar kroppen af smällen.

Ja, sådana äro andarne. Har jag öfverdrifvit, hvaba'? Hvad skall man tro och tänka? Äro de onda eller goda? De äro ju fullständiga demoner eller, kanske rättare, galningar. — Hm, ja! Tänk om vi verkligen skulle vara galningar, från himmelen nedstörtade galningar, som här blifvit bundna med materiela band och fastlänkade vid jorden? Ja, något ditåt måste saken luta. — I tidernas längd har visserligen en och annan något smått förbättrats, men flertalet äro tydligen ännu splitter galna.

Man behöfver blott besinna att det är från Gud utgångna andar alla dessa varelsor som hoppa, buga, bocka och niga i en danssal; att det är andar från högre rymder som lyfta på kjolen, kläda sig i tournyr, dansa cancan och sjunga: tjing-la-la; att det är andar som bekläda sig med ordnar och guldgaloner, sätta ringar i näsa och öron och yfvas öfver en brokig klädning eller en tokrolig hatt; att det är andar som blåsa på lergökar, leka med dockor och snurra rundt på en karusell; att det är andar som slås om en pannkaka och döda hvarandra för en silfverslant; att det är andar dessa skrikande, sjungande, gapande, stojande och svärande beväringssynglingar som draga ut till exercisfältet; att det är evighetsandar dessa sjelfsvåldiga gaminer som räcka lång näsa åt hvarandra, utslunga de värsta skällsord och göra allt hvad de kunna för att visa sin oblyghet; att det är andar som skrifva vers utan meter och reson och dock tycka sig vara snillen; att det är andar alla dessa inbilska, egenkära narrar som stryka fram på gator och vägar och kråma sig den ene värre än den andre, troende sig alla vara ljushufvuden och gudabeläten. Ja, när man besinnar detta och mera annat dylikt, kan man ej betvifla att vi alla äro galningar och i synnerhet lida af storhetsmani. Det

värsta eller, kanske rättare, det lyckligaste af allt är dock att vi icke sjelfva veta om det.

Hvad som varit förr än galenskapen inträffade, kan naturligtvis ingen galning erinra sig, och hvad som komma skall, äro vi allt för galna för att kunna inse. Ja, jag är säker på att vi äro så genomgalna, att vi icke ens kunna tänka oss något annat, sällare tillstånd än just det hvori vi lefva. — Huru tänka vi oss t. ex. i allmänhet det antagna, kommande paradiset? Jo, i form af grönskande palmer, fruktbärande träd, leende dalar, väldoftande ängar, solbelysta fält, strålande och sköna mennisko-ansigten, glänsande foglar och fjärilar, andar som blåsa i basun, spela på harpor och sjunga psalmer; d. v. s. just sådant som tillståndet är på jorden, den plats der vi hafva vårt fängelse.

Nå förstås, fastän anden såsom immateriel kropp hvarken kan äta, dricka, suppa, spela kort, hugga ved eller något annat dylikt, så måste den väl ändå få någonting att göra; ty att lefva evigt utan att hafva någon sysselsättning måste vara hemskt. Då skulle jag föredraga att gå och sopa gator i den vidtberömda staden Kalmar. — En qvast kunde jag sjelf förfärdiga mig.

Af samma åsigt hafva tydligen andarne varit. De hafva tröttnat vid att föra ett fullkomligt overksamta lif och därför begifvit sig hit till jorden för att lefva sotare och röfvere, något som de nu göra med känsla och öfvertygelse. — Ja, hvar och en vet huru skönt det är att få lefva bång och spela tok, sedan man en längre tid varit försatt i fullständig overksamhet — man behöfver blott se på en kalf då han släppes ur sin kätte —, och därför icke underligt att andarne synas något uppsluppna och galna, utan att kanske vara det i verkligheten. Ja, sedan de blott fått rasa ut och lefvat vildt en tid, skola de nog åter blifva lugna och längta efter att få komma i ro. Öfveranden låter då utsläcka de bloss, solarne, som nu upplysa verlden och belysa andarnes vilda dans, och allt lif somnar af och alla andar gå till hvila i en broderlig omfamning.

Skulle de sedan i en framtid åter börja att ledsna vid enformigheten, tillställer nog öfveranden en ny, lysande fest, belyst af nya, ovanligt glänsande och vackra facklor, d. v. s. stjernor och solar, i förening med strålande och bländande raketer, såsom stjernfall och kometer; låter inbjuda andarne från världens alla kanter och framställer för dem nya, förut ej anade eller sedda frukter med berusande doft och lycksaliggörande arom; låter de rikt belysta högtidssalarne, d. v. s. kloten, blifva förenade genom förtrollande, fantastiska alléer, hvarigenom andarne från de olika salarne, kloten, kunna komma och helsa på hvarandra och dricka brorskål. Och sedan de så alla blifvit bekanta och goda vänner, räcka de hvarandra handen till en gemensam dans, hvori apor, svin, höns, kor, kalfvar, loppor, löss, ja alla andar utan undantag deltaga, uppstämman en fröjdesång som höres verlden rundt, besjunga den högtidliga festen, dricka »halfvan» för andra verldsomloppet, hoppa och dansa till dess de nedfalla uttröttade under bord och bänkar och inslumra i ljufva drömmar. Det är då full midnatt och öfveranden låter utsläcka de bloss som belyst den festliga tillställningen; andra verldsomloppet är då fullbordadt.

Och när så andarne ännu en gång blifvit uppväckta och inkallade till en ny, ännu mera lysande tillställning och de sedan fått dricka »qvarten» och »qvinten» för världens fjerde och femte omlopp, skola de slutligen insomna i ett det allra fullständigaste sällhetsrus, hvarur de aldrig mer kunna uppvakna.

Hm, ja; det der vore nog ett lyckligt slut; men kunna vi verkligen hoppas på ett sådant slut? Nej och åter nej! Andens natur är dertill allt för vild, obändig, orolig och lifaktig. Anden kan aldrig blifva annorlunda än den varit från början, kan aldrig tämjas, aldrig förgöras eller döfvas och måste därför lefva i evig oro och strid, i eviga upptåg och galenskaper; den, såsom materien, måste ständigt vara i rörelse, ständigt sammanstöta med andra andar, ständigt kämpa, slås, rasa, svära och galnas utan att kunna dö, ty

den, såsom materien, är af evig och oföränderlig beskaffenhet; den kan endast ändra form men aldrig natur. — Vi hafva således en tröstlös tid framför oss, en evighetstid af kval och strid, en tid, full af galna upptåg, vanvettiga strider, fantastiska nöjen och feberaktiga drömmar; en ständig och evig oro. Detta är det paradiset som väntar oss.

Eller kanske galnas och rasa andarne blott därför att de äro bundna och fastlänkade i materien? Ja kanske. Men huru skola de då kunna bryta sig loss och blifva fria? Ja säg! — Alla djur, växter och allt hvad ande hafver blickar nu med förtröstan upp till menniskan och väntar genom henne sin förlossning. Skola vi svika deras hopp eller skola vi uppfylla vårt mål och lösgöra anden? — Kan undra huru många kubiktum ande det finnes i en kubikfot jord? Åh prat! Det är — jord och lera hela smörjan.

Alldeles hemskt hvad det är kallt; och så det yrar! — Tänk, om någon nu hört allt hvad jag sagt, skulle han nog anse mig för galen, och dock vill jag tro att jag är klok. Eller är jag icke det kanske? Ja, hvem vet; på vis och sätt äro vi nog galna allesamman. Nå låt se! Kan jag för exempel bevisa att jag är klok? — Jag går lös och därför — — —. Duger icke, ty många galningar gå lösa. — Jag har tagit studentexamen och — — —. Icke något skäl; många professorer hafva varit galna. — Vidare! — Kan ej anföra mer. Kanske är jag galen då? Låt se om jag kan bevisa *det*. — Nej, jag kan verkligen ej framdraga det minsta skäl. Nå, då måste jag väl vara klok? Jo pytt ock! Kan väl en däre bevisa att han är galen? Visst icke! Kunde han det, vore han icke galen — ergo är jag galen. — Men det der beviset måste väl vara haltande? Jag får allt granska satsen något närmare. Premissen var denna: den som kan bevisa att han är galen är ej heller galen (ty då kunde han ej bevisa det). Kan den manne vara sann? — Jaa, det tyckes verkligen så. Nu kan jag ej bevisa att jag är galen, ergo måste jag vara galen (eller åtminstone mindre klyftig). En snygg upptäckt! Ahh, bravo! Nu har jag ju bevisat att

jag är galen, ergo är jag klok. Ja, så är det; jag är en klok galning.

Huu! Hvi blåser det så kallt? Och hvar är jag; huru långt har jag hunnit? — Herre Gud, huru skall detta gå? Jag är ju icke ens halfvägs och ändå är jag alldeles förbi, alldeles uttröttad och förfrusen. Må det blott inte blifva min sista färd. Puhh! Skall jag då aldrig mer få återse henne? Jo, jag *skall*. Afdelning halt! Armar slå! — — — Framåt gå! — — Språngmarsch! — — — — Puhhhhhh!»

XV.

Hvad Ebba ville.

Klockan var mellan 5 och 6 på eftermiddagen.

Fröken Lange hade nyss druckit sitt eftermiddagskaffe och stod just i begrepp att låta borttaga kanna och tillbehör, då ett prassel hördes från tamburen och strax derefter en sakta knackning på dörren.

Ebba blef något smått förskräckt och kunde knappast få fram ett hörbart: »Stig in!», ty minst af allt hade hon nu väntat någon främmande. Vädret var ju så hemskt.

En undersätsig karl, klädd i grofva, nedsölade arbetskläder, inträdde. Med en stirrande och nästan hemsk blick mönstrade han rummet och den innevarande och gjorde derpå en djup bugning, hvilken Ebba ej på minsta sätt besvarade.

Att det var Friberg som inträdt och nu hunnit sitt mål, inse vi lätt, men hans ansigte var af köld, snö och blåst till den grad förfruset och vanställdt, att Ebba ej strax kunde känna igen honom. Det kortklippta, stripiga skägget hade blifvit tofsigt af snö, och den annars välskapade och renhyade näsan var svartblå af köld och företedde en syn som mycket erinrade om en Bacchidyrkare. Han visade sig nu i ungefär samma, bedröfliga skick som då han första gången stod ansigte mot ansigte med henne.

När han på förmiddagen begifvit sig på väg till Lindhem, hade han haft vinden med sig och därför aktat den

mindre, nu deremot hade han haft den emot sig och därför gripits deraf till sådan grad, att han varit nära deran att duka under.

Sedan Ebba mönstrat honom en stund och fått klart för sig hvem han var, kastade hon sig, såsom gripen af svindel, ner i en soffa och dolde ansigtet i händerna. »O Gud, hvad är här att göra?» mumlade hon för sig sjelf. »Kullberg hade rätt: det hade varit bäst om han aldrig återkommit.»

»Om ursäkt! Tusen gånger om ursäkt!» började Friberg. »Det smärtar mig högeligen att jag så skulle förskräcka fröken. Hade jag anat någonting dylikt, skulle jag aldrig återkommit.»

»Ack nej; ni förskräckte mig visst inte, men — — jo, det gjorde ni verkligen. Man har nämligen sagt att ni var död, och nu återkommer ni så här — — oförmodadt.»

»Jag beder, ursäkta mig. Det är naturligtvis mycket dumt, jag både vet och inser det, men man kan icke alltid vara herre öfver sig sjelf. Jag har så länge längtat efter att få återse — — återse det för mig så kära Källstorp. När jag så händelsevis kom hit upp till Falköping, kunde jag ej afhålla mig från att titta hit.»

Ebba, som nu återvunnit sitt lugn, svarade i en vänlig och glädttig ton:

»Det var snällt af er. Hjertligt välkommen! Var så god och sitt ned. — Men hvad ser jag! Hvarför har ni tagit skorna af er?»

»Jo, tofflorna voro så smutsiga och våta af snö, att jag måste sätta dem i tamburen för att ej allt för mycket nedsmutsa golfvet; det blir nog ändå, ser jag. Ursäkta mig.»

»Hm, jäså! Nå då vet jag råd.» Härpå skyndade hon in i ett annat rum och återkom strax derpå med ett par morgontofflor.

»Se här ett par tofflor som varit pappas. Jag tänker att de skola passa. Var så god och tag dem på er.»

»Fröken är allt för god.»

»De passa er bra, ser jag. Dem kan Friberg vara god och behålla såsom ett minne af pappa.»

»Tack, tack fröken.»

»Får jag lof att bjuda er på en kopp kaffe? Jag ser att det ännu är varmt. Var god stig fram och sitt ner i soffan.»

»Tackar; men — — jag är så våt och smutsig.»

»Gör ingenting. Kom nu bara! Man kan verkligen behöfva någonting till lifs, när man varit ute i ett sådant herrans väder. — Ni var visst alldeles förfrusen när ni kom in, kan jag tro, ty jag ser nu att ni ändrat färg?»

»Ja, jag har verkligen aldrig varit ute för värre.»

»Har ni gått ända ifrån Falköping och hit?»

»Ja, och längre än så, ty jag har äfven varit på Lindhem.»

»På Lindhem? Jaså! Då råkade ni väl äfven Kullberg?»

»Ja.»

»Kanske berättade han något om — — något från fornda dagar?»

»Jag förstår inte.»

»Jo, det föreföll mig ibland som om ni varit gamla bekanta?»

»Ja, visserligen, på sätt och vis; men han var studerande och jag var skraddare.»

»Ja, jag vet. Var det i Jönköping?»

»Ja.»

»I Jönköping har jag aldrig varit mer än en gång; jag var der då med pappa som rest dit in för att beställa sig en ny uniform. Jag minnes ännu mycket väl att vi då voro inne hos en skraddare som hade många gesäller och lärgossar; kanske var det hos samme mästare ni arbetade? — Det förefaller mig nämligen ibland som om jag skulle ha' sett er förut, innan ni kom hit till Källstorp?»

»Det tror jag ej, ty jag är fullkomligt säker på att jag aldrig sett fröken förrän jag kom hit. Deremot vill jag minnas att det föreföll mig som om jag skulle ha' sett frökens

pappa någonstädes förut. Men jag reflekterade aldrig öfver den saken emedan jag ansåg det fullkomligt omöjligt.»

Ebba hade nu fått veta hvad hon önskade veta. Kullberg hade ej berättat någonting angående räddningen.

»Bäste Friberg, hvad kom åt er då ni rymde från oss?»

»Jo, fröken hade ju inbillat mig att jag dugde till något annat och bättre än betjent, och därför ville jag försöka.»

»Men inte behöfde ni därför rymma?»

»Nej visserligen, men jag var så svag och fruktade att jag icke skulle kunna verkställa mitt beslut, ifall jag uppsköt dermed eller någon bad mig stanna.»

»Försöket har ej lyckats bra, kan jag förstå?»

»Nej. Antingen har jag ödet emot mig eller också duger jag icke till någonting. Jag vet ej rätt hvilketdera det är.»

»Var god och berätta mig huru ni tillbringat denna tid.»

»Af vissa orsaker kan jag det ej. Emellertid har jag varit litet af hvarje, skollärare ej att förtiga, men derefter bar det allt mer och mer utför, och så blef jag slutligen hvad jag nu är, d. v. s. dagkarl eller, om man så vill, hamnbuse.»

»Jaså ni har varit skollärare också? Hvarför kunde ni ej blifva kvar vid den befattningen?»

»Dels därför att jag icke var i släkt med skolinspektören, något som min efterträdare var, och dels därför att jag vid ett sammanträde höll ett föredrag som stämplades såsom kätterskt och omoraliskt och såsom ett bevis på galenskap. Jag är väl galen, kan jag tro.»

»Så ni pratar! Men hvad ämnar ni nu företaga er?»

»Företaga mig? Bästa fröken, jag tänker numera aldrig på morgondagen. Dessutom har mitt mod fallit, min helsa är bruten och mina krafter försvagade. Ja, min tid är snart ute, och hvarför då grubbla öfver det eländiga lifvet? Det tjenar till intet. Lefver jag i morgon, så nog får jag då på något sätt en bit bröd, och lefver jag icke, så — desto bättre. Det lättar emellertid mitt sinne och förljufvar mitt lif att fröken så här vänligt mottagit mig. När brödet tagit slut och lifvet börjar slockna, skall minnet af detta samman-

träffande blifva min ljufvaste glädjekälla. — Nu hjertlig tack för kaffe och all välvilja.»

»Ingen orsak. Var god och sitt ner. — Kan ni inte tänka något nu såsom förr i världen?»

»Jo, men mina tankar äro allt för dystra; de lämpa sig ej för ett förtröstansfullt hjerta och sinnelag.»

»Gör ingenting; tänk bara.»

Ebba uppmanade honom härtill icke därför att hon önskade höra hvad han komme att säga, utan därför att hon sjelf var i behof af att tänka och eftersinna hvad hon borde göra och huru hon skulle handla.

»Som fröken vill», svarade Friberg. »Jag skall då yttra, några ord angående vårt evighetshopp.» Härpå började han nästan omedelbart:

»Upp mot Golgatha vandrade en gång en ädel man, en man som bar sitt kors med tålmod. Årtusenden igenom hafva vi dyrkat och tillbedt denne man såsom en Gud och i våra böner anropat honom om hjälp, men nu visar oss forskningen, den stränga forskningen, att vår Gud är ett menskligt beläte och kan oss till intet gagna. Det är hårdt — men sant.

Högtidsdag efter högtidsdag hafva vi hörsammat klockornas kallande ljud och vandrat upp mot templets altarring för att i helig andakt bedja, prisa och lofsjunga verdarnes herre och mästare. Och nu? Hvilket buller och dån! Det är en stormvind, en cyklon, framkallad af materialismen och realismen och förstärkt af filosofiens abstrakta tankar och läror. Den rusar fram med ohejdad fart och nedslår i sitt lopp hvarje tempel, hvarje kyrka och med kyrkan det allra högsta och heligaste. Ja, snart återstår oss blott den kala, öde heden och den tysta mörka grafven med sin hånande grafvård, en grafvård, hvarunder Gud sjelf är jordad.

Dock, jorden vandrar alltjemnt sin jemna gång; månen stiger fram på fästet och belyser den öde heden; rundt kring karlavagnen tändes fackla efter fackla, och fjerran uti rymden strålar en stjernehär utan tal och visar oss verldar och

lif utan ände. Ögat tjusas, men hjertat bäfvar af helig vördnad inför den makt som framkallat, upprätthåller och styr dessa verldar. Vi inse och erkänna nu vår ringhet och känna oss manade att böja knä inför alltets herre. Våra tempel äro ikullblåsta, men vi bedja i stället uti alltets tempel en bön, den allra heligaste af böner. — Ack, det är så ljuft att kunna bedja, så ljuft och trösterikt att kunna sätta sin lit till ett högre väsen! Men — allt är utan gagn. Den beprisade ordningen i verldssystemet är endast skenbar och allt är ett kaos. Solen med sina planeter rusar i svindlande fart bort uti rymden, bort mot vintergatans stjernor, och vintergatan med sina otaliga klot skyndar ner, långt, långt ner uti det oändliga djupet. Sol stöter mot sol, vintergata mot vintergata, nebulosa mot nebulosa, och hela alltet hvirflar om hvar ann såsom damkornen i en damhvirlvel utan rast, utan ro och utan — mål. — Ja, det är just hvad som sker den dag som i dag är. Jorden är indragen i hvirfveln och vi människobarn äro med uppå resan och deltaga i den hemska irrfärden. Vi rusa ner i en oändlig och bottenlös afgrund, hvarifrån vi aldrig mer skola återkomma. Ännu några sekel af sorg, qual, oro, qvidan och klagan, och sedan lyktas allt. Början är ett iskallt töckenmoln, och slutet en sammanstörtad jordklump. — Ja, så lär oss astrologen, och må vi hoppas att så är, ty annars skulle anden vara dömd till en evig irrfärd och ett evigt pinande i en iskall och becksvart afgrund.

Sedan alla våra förhoppningar sålunda blifvit grusade, höres öfver allt endast suckan och klagan. Det är den trötte vandringsmannen, den förfrusne och uthungrade arbetaren, den utpinade galérslafven, den oskyldigt inspärrade fången och andra hårdt pröfvade människobarn som klaga öfver lifvets elände och gagnlöshet. Ty allt hopp om ett kommande, bättre lif, en himmel och ett eden, som förut uppehållit deras mod, har nu tillintetgjorts. Men tiden går, och snart skall det vara grusadt och dödt, vara tyst och stilla som grafvens mörka natt. Jag ser den tiden i anda-

nom och hör redan nu i min själ ett eko från dödens, den eviga hvilans rike. Det är ett hånande eko och ett åter-skall från en härjad, dyster och nedslagen människosjäl. Det är andens sista, vemodsfulla klagosuck. — Ja, jag är dyster och nedslagen och känner mig så trött vid lifvet; det skall vara så skönt att få hvila ut.

Och nu, nådig fröken, hjertligt tack och farväl! Ursäkta att jag är något blötsint; jag vet ej hvad som kommit åt mig. Adjö!»

»Var lugn och sitt ner. Tro inte att ni kommer ifrån mig så snart. Jag har mycket att tala om ännu.»

Ifall Ebba med uppmärksamhet lyssnat till hans ord, skulle hon nog ha' anmärkt, att en vanlig skräddare ej höll ett dylikt tal; men nu deremot hade hon till största delen haft sina tankar riktade på någonting annat, på en plan som hon ämnade sätta i verket och hvilken hon nu ändt-ligen fått någorlunda klar för sig.

»Säg, skulle ni vilja göra mig ett stort nöje och en stor tjänst?» frågade hon.

»Ja, ytterst gerna, ifall det är något jag kan.»

»Jo ni kan; men lofva nu också säkert att ni gör det.»

»Jag lofvar det. För frökens skull kan jag göra allt.»

»Det är två saker jag begär. Till kl. 8 i qväll har jag bjudit arrendatorn med fru hit upp på te och supé. Nu önskar jag att äfven ni infinner er vid samma tid och hjälper mig att underhålla dem med prat, ty de äro ytterst tyst-låtna af sig och mycket svåra att konversera med. Vill ni det?»

»Hm, ja; men — — min ställning och mina kläder?»

»Vi komma just nu dit. Såsom ni ser, är klockan blott half sju. Vi hafva således ännu en och en half timme till kl. 8. Här inne i nästa rum qvarligger nästan hela pappas garderob. Vill ni nu göra mig det nöjet att utvälja det bästa ni kan få tag i och göra er så fin som möjligt till nämnda tid? Jag vet från gammalt att hans kläder passa er. I fall ni vill barbera er, finnes visst allt hvad som be-

höfves för en dylik operation. Korteligen, ni kläder er till gentleman. Vill ni det?»

»Jag *måste* väl, eftersom jag gifvet mitt löfte.»

»Godt! Precis kl. 8 knackar jag på dörren, och sedan presenterar jag er såsom — — ja, hvad skall jag titulera er för?»

»Hvad fröken behagar. Ingeniör t. ex., ty det är en titel som mycket ofta antages af dem som icke hafva någon befattning.»

»Således öfverenskommet; icke sant?»

»Ja, får gå.»

»Var då god och stig in. Tvättvatten och tillbehör finnes i kommoden. Kläder, äfvensom linne, finnes i detta skåp. — Jag skall strax öppna det. Se här! Utvälj efter behag. Genera er inte. Ni kan stänga dörren inifrån. Kanske vill ni sjelf vara god och sköta om brasan i ugnen? Farväl så länge.»

Att följa Friberg i hans toalettbestyr skulle vara både öfverflödigt och alltför ogrannlaga. Hans första åtgärd blef emellertid att barbera sig och derefter att göra sig ny från topp till tå.

Redan en god stund före kl. 8 var han färdig och betraktade sig med ett visst välbehag i spegeln. Det kändes så skönt och uppfriskande, tyckte han, att vara hel och ren och se ut såsom förr i verlden.

Ebba som fördrifvit tiden på ungefär enahanda sätt — ty äfven hon hade gjort sig fin — knackade precis kl. 8 på dörren och frågade:

»Är herr ingenjören färdig?»

»Ja, *herr ingenjören* är färdig», svarade Friberg.

»Var då god och stig in.»

Friberg inträdde med gravitetisk hållning.

Ebba studsade då hon fick se honom. Hade hon ej vetat förut att det var han, skulle hon ej ha' känt igen honom. Till den grad hade han förvandlats. Hans figur, hållning och ansigtsuttryck voro fullkomligt förändrade; och då här-

till kom, att den antagna majestätiska värdighet, hvarmed han räckte henne handen, stod i full harmoni med hans utseende, var det förlåtligt att hon kände sig något förbryllad och bortkommen. Förändringen var oväntadt stor och frapperade henne allt för mycket. De glädtiga, skämtsamma ord, hvarmed hon ämnat mottaga honom, torkade helt och hållet in. Hon kände sig blyg och tafatt och kunde ej få fram ett ord.

»Fröken ser så förvånad på mig», yttrade Friberg med en viss anstrykning af sjelfbelåtenhet.

»Ja, jag kan icke annat. Ni har ju blifvit en ny niska.»

»Än fröken då! Fröken har ju blifvit så fin att, att — —»
»— att?» frågade Ebba.

»— att man kan vara frestad till att gå och dränka sig strax.»

»Kan ni inte simma då?»

»Jo, tyvärr!»

»Hvarför *tyvärr*? Jag tycker det skulle vara treffligt både i och för sig sjelf och därför att man då äfven kunde rädda andra ur sjönöd.»

»Apropos sjönöd, så har jag verkligen en gång räddat en från att drunkna.»

»Så! Var det en karl eller ett fruntimmer?»

»Ett fruntimmer, en ung flicka på 11 à 12 år.»

»Var hon vacker?»

»Ja, hon var mer än vacker, hon var gudaskön.»

Ebba rodnade något smått och yttrade:

»Tänk så treffligt!»

»Jo jag tackar! Det var så lagom treffligt. Det var nättopp den otreffligaste dag jag haft i hela mitt lif.»

»Hvarför så?»

»Först och främst därför att hon obarmhertigt mördade den ljufvaste känsla jag någonsin egt, och vidare därför att hon fullkomligt tillintetgjorde min egoism, något som sedan haft ett menligt inflytande på hela mitt lif.»

»Huru; på hvad sätt? Hvad gjorde hon?»

»Det tjenar till intet att berätta det. Hennes pappa var emellertid en mycket hygglig karl. Han bad — — nå, sak samma hvad han bad. — Hvem och hvad han var, vet jag ej. Kanske var han militär. Till utseendet tror jag att jag skulle kunna likna honom vid majo — — — majo — —, o Gud, majoren!» Härvid slog han sig med båda händerna för pannan och kastade sig ner i närmsta emma.

»Hvad är det?» frågade Ebba.

»En synvilla, ett misstag. Ja, det kan ej vara annat. Men nej! — Detta här går öfver mitt förstånd.»

»Säg, hvad är det?»

»Jag kan icke säga det nu; jag måste tänka på saken först. Säg, har fröken någonsin varit i sjönöd?» Härvid stirrade han på henne så, som ville han uppsluka hvarje hennes drag.

»Hvarför så? Jag begriper inte hvad som kommit åt er. — Låt oss emellertid nu sitta tills bords, ty maten är färdig och inburen.»

»Än arrendatorn då?» hade Friberg nog besinning att fråga.

»Han har skickat återbud. Frun har blifvit något illamående, hvarför ni nu måste nöja er med mitt sällskap.»

»Hvad! Jag äta ensam i frökens sällskap? Nå, det var då sant, jag har ju nu fått nya kläder på mig; men — — ändå.»

»Var så god och tag plats.»

»Som fröken befaller. Jag kan snart hvarken tänka eller handla sjelfständigt; allt börjar gå rundt för mig.»

»Och jag som hade hoppats att ni skulle tänka litet för mig medan ni åt. Ät bara, så blir det nog bra.»

»Nej, det är nu slut. Jag har sett och tänkt länge nog. O Gud, att jag kunnat vara blind en sådan tid! Jag måste ut, ja ut, och det strax, ty annars blir jag galen, totalt galen! — Men mina kläder!»

»Lugna sig, lugna sig och sitt stilla.»

»Nej, jag kan ej. Min hatt, min hatt? Åh-h, de för-

dömnda kläderna!» Härmed sprang han ifrån bordet och rusade bort mot andra rummet.

Ebba skyndade efter och ropade:

»Vänta, vänta, jag ber! Låt mig trycka er hand och tacka er af allt hjerta för hvad ni gjort, för det ni riskerat ert eget lif för att rädda mitt. Mången hjertlig tack! För-låt den oförståndiga flickan för det hon var nog tanklös att skymfa och såra sin räddare i stället för att tacka honom. Kan ni förlåta mig?»

»Ja, fröken kan jag förlåta allt, men — — detta här var sten på börda. Mina gamla och nya känslor förenas till en. Det blir mig allt för tungt; jag kommer att krossas. Jag beder, låt mig ännu ett ögonblick få trycka frökens hand. Ack, det kännes ända in i själen. Tack, tack! Jag måste nu strax bort, ja strax! — Det var sant. När och hvar har fröken fått veta att det var jag?»

»Kullberg berättade det för en 14 dagar sedan.»

»Han visste ju inte att det var er jag räddat?»

»Visserligen; men när han berättade er lefnadshistoria, så — — —»

»Fröken vet således — — —»

»— hvad ni är och varit? Ja, det vet jag. Och nu skall jag be att få tömma ett glas champagne för och med min räddare. Var så god och kom. — Såsom ni ser, står champagnen framme på bordet. Kom nu bara.»

»Tack, tack fröken! Men jag skall i stället be att få sätta mig en stund. Det svindlar för mina tankar och svartnar för mina ögon; jag är knappast mäktig mig sjelf.»

»Ja, gör det! Sitt ner och var lugn. Jag skall nog servera er. — Se här! Nu dricker jag min räddares skål. Tack för hjälp i nödens stund. Den man, som är så behjertad som ni, kan ej duka under för tillfälliga motgångar. Ni måste repa mod och gripa tag på nytt. Säg, gör ni inte det?»

»Jag vet inte. Jag känner mig nu så matt och så besynnerlig till mods. Tack, tack emellertid för all godhet

och välvilja. Bättre än välvilja hade dock varit ovilja; men det är väl mitt öde. Jag skall i grund förkrossas.»

»Bäste herr Friberg, fatta nu mod och var lugn; det går ju ingen nöd åt er. Eller tycker ni inte om champagnen kanske?»

»Jo, den är utmärkt.»

»Nå, drick då ur! det lifvar och styrker, tänker jag. — Så der ja! Hvad är det nu vidare som fattas?»

»Intet, men ändå allt. Jag kom hit för att sedan finna lugn, och nu har motsatsen inträffat. Jag kommer hädanefter att jägtas såsom en furie utan att finna ro. Lifvet kan ändå vara bra hårdt.»

»Maten kallnar; låtom oss nu äta. Var så god!» uppmanade Ebba.

»Nej tack, jag orkar inte. Jag skall be att få ikläda mig min gamla dräkt och sedan begifva mig åstad. Jag har lofvat att logera på Lindhem i natt, hos Kullberg, och detta vill jag äfven, ifall jag hinner dit. Det är nu på tiden; vädret är så svårt och mina krafter så svaga.» Härvid steg han upp för att göra sig i ordning till affärden.

»Stanna, stanna, jag ber!» uppmanade Ebba, som nu började rent af förtvifla och ej visste huru hon skulle kunna kvarhålla honom, ty hvad hon framför allt behöfde var tid. Derför grep hon också den första, bästa förevändning hon kunde få tag i och yttrade:

»Innan ni går måste ni ovilkorligen göra mig en tjänst. Minnes ni den der visan, »Galérslafven», som ni en gång sjöng på Bäckedal? Jag skulle så gerna vilja höra den ännu en gång, för att sedan kunna uttaga melodien på pianot. Jag har försökt flere gånger, men det har alltid misslyckats. Jag tyckte så mycket om både orden och melodien. Säg, vill ni det?»

»Jag är inte alls disponerad för att sjunga och är dessutom hes. Jag skall därför be att få slippa. — Men jo, kanske! Den der sången passar mig visst för tillfället.»

Ebba skyndade ögonblickligen fram till pianot och Friberg följde efter, utan att nästan själf veta det, och stälde sig bredvid hennes sida.

»Sjung piano lite först, medan jag uttager melodien», uppmanade Ebba. — — — Så, nu är det bra; nu skall det nog gå, hoppas jag. Men skulle jag komma af mig, får ni förlåta mig. Börja nu!»

Friberg efterkom strax uppmaningen.

Hans röst lät i början något hes och dämpad, men snart återfick den sin fordna styrka renhet och anslående timber. Ju mer han sjöng desto starkare och renare framvälde tonerna.

Men Ebba hade mycket svårt för att följa med i ackompannementet — åtminstone tycktes, det så — ty gång efter annan kom hon af sig. Hon slutade därför snart helt och hållet upp och yttrade:

»Säg, jag är allt bra dum; tycker ni inte det?»

»Tvärt om; det gick ju rätt bra.»

»Skola vi nu börja igen?»

»Som fröken vill.»

»Ja, det göra vi. Men då får ni inte se på mig, ty då kommer jag strax af mig», yttrade hon skämtsamt och såg honom leende och länge i ansigtet.

Hon vet ej huru illa hon gör och huru hon sårar mig med sin blick och sitt leende, tänkte Friberg.

»Hvar skall jag se då?» frågade han förbryllad.

»På väggen.»

»Jaså på väggen», svarade han mekaniskt och såg fortfarande stinnt på henne. Han återfann allt mer och mer de drag som inpräglad sig i hans minne från det han första gången såg henne, och nu förvånades han öfver att han ej förr kunnat känna igen henne.

»Jag skämtar blott», yttrade Ebba. »Ni må gerna se hvar ni vill, ty jag spelar nog lika bra eller illa ändå. — Jag har alltid varit ett bortskämdt barn, har aldrig lärt mig någonting i botten och har alltid haft mina nycker. — Jag

har er att tacka för mycket — var så god och sitt ned — ty huru dum ni än ibland stälde er då ni var betjent, så insåg jag dock att ni visste mer än jag och gaf därför som oftast noga akt på edra ord och lade dem äfven på minnet. Det var ni som lärde mig inse att den ena människan icke är för mer än den andra och att penningen endast är en tillfällig talisman. Men medgif dock att ni var en stor spjufver och skämtade med mig rätt försvarligt; icke sant?»

»Det vet jag inte. Jag minnes blott att jag spelade min roll såsom en äkta stackare och var flera gånger på väg att förråda mig. Emellertid var det en ljuf tid.»

»Hvarför ljuf?»

»Behöfver jag säga det?» Härvid ville han åter söka hennes blick, men tappade modet och nedslog sina ögon såsom en blyg gosse, ty han kom att tänka på hvad han nu var.

»Sitt ner, sitt ner!» uppmanade Ebba.

»Nej tack; tiden ilar, jag måste bort.»

»Är det nödvändigt att ni skall till Lindhem i qväll?»

»Ja, jag måste.»

»Vill ni då lofva att komma hit igen i morgon?»

»Nej, jag orkar inte. För öfrigt, huru skulle det väl passa sig? Nog att jag varit här och generat fröken idag.»

»Så ni pratar! — Kläderna må ni behålla för alltid, och i dem kan ni visa er hvar ni vill.»

»Jag kan ej spela narr, det ligger ej i min natur.»

»Ni har ju bildning, och då anstå er äfven kläderna?»

»Ja, ifall jag sjelf förvärfvat dem och de passade till min befattning, men det gör de ej; jag är mera betjenad af mina egna.»

»Tror ni inte att jag skulle önska göra någonting för er, för det ni räddat mig?»

»Jo, men det enda jag kan mottaga har jag redan fått, nämligen ett hjertligt tack.»

»Ni är stolt.»

»Må så vara. Men hvarför mottaga hvad man ej behöfver?»

»Ämnar ni då ej söka lyfta er och åter tillkämpa er en mera hedrande befattning?»

»På hvad sätt? Genom vänners bistånd kanske? Nej tack! Jag hvarken kan mottaga någon sådan hjälp eller behöfver den. Lifvet är för öfrigt lika uselt om man kläder det i guldgaloner eller trasor. Sedan påfogel-egoismen försvunnit och hjertat blifvit krossadt, bekymrar man sig föga om verlden.»

»Ni har helt och hållet tappat modet, hör jag; men detta är orätt af er, ty om ni än ej intresserar er för verlden för er egen skull, så borde ni dock göra det för andras skull. Kullberg t. ex. skulle nog blifva mycket ledsen, ifall han fick höra att det på något sätt gått er illa, och detta skulle äfven jag. — Ni har så ofta predikat moral för mig, jag vill nu i stället predika för er: uppoffra er egoism, ert verldsförakt och sök att en gång lefva och handla för andras skull, för att göra andra glada och nöjda. Gör därför såsom jag ber, kom hit igen i morgon och språka en stund; jag tror ej att ni skall ångra det.»

»Fröken vet tydligen ej hvad hon begär, ty då skulle hon ej vilja ålägga mig en dylik tortyr. Nåväl! För frökens skull vill jag uppoffra min sista blodsdroppe och låta hjertat helt och hållet brista; en dag förr eller senare gör ingenting till saken. Jag kommer — ifall jag kan. Nu farväl.»

»Vänta, vänta!» ropade Ebba, i det hon sprang upp ifrån sin plats och stälde sig i vägen för honom. »Ni kan inte gå i ett sådant förfärligt väder. Det yrar, är hemskt kallt och nu fullkomligt mörkt. Ni skulle ovilkorligen omkomma. Stanna här i natt.»

»Nej tack, fröken; jag går nu. Men kläderna behåller jag till i morgon.»

»Ni får inte gå!»

»Jo, jag går. Jag måste ovilkorligen ut i fria naturen. Ah, vinden hviner och tjuter så skönt!»

»Ni får inte; jag qvarhåller er.» Dermed fattade hon tag i hans rock och såg honom mildt och leende i ansigtet.

»Hvarför se så der? Fröken bör besinna att hvarje vänligt ord, hvarje leende och hvarje blick är för mig ett dolkstyng och att jag ej tål ett enda mer.»

»Ja, jag vet; men ser ändå», yttrade hon och log dervid så godt som möjligt.

»O Gud, skona mig! Hvarför plåga mig så?»

»Hvarför, ja? svara sjelf.» Hon nedslog härvid blygt ögonen och rodnaden steg upp på kinderna.

Friberg vågade emellertid hvarken tro eller hoppas någonting, hvarför han yttrade, utan att egentligen sjelf veta hvad han sade:

»Jag förstår inte. Hvad är det fröken vill?»

»Hvad jag vill, hvad jag vill?» upprepade hon långsamt och såg honom ömsom i ögonen och nedslog ömsom blicken i det rodnaden mer och mer purprade hennes kinder.

Friberg fick nu klart för sig hvad hon ville; men tanken kom så hastigt och så öfverväldigande att den nästan förlamade honom. Såsom gripnen af svindel nedsjönk han i den stol, hvarur han nyss uppstigit.

Ebba skyndade till och fattade tag i hans arm för att stödja honom, ty hon fruktade att han skulle falla ur stolen. Men dermed var ej någon fara; han var fullt medveten om sig sjelf och yttrade:

»Jag beder fröken vid allt hvad heligt är, skämta icke med mig, ty jag står ej ut dermed; det blir min död.»

»Jag skämtar inte.»

»Hvad, hvad!» ropade han och sprang dervid upp med en väldig fart, stälde sig midt framför henne, alldeles in på lifvet, fattade hårdt tag om hennes armar och stirrade på henne så som ville han uppsluka henne.

Ebba blef orolig och förskräckt och fruktade att han gripits af vansinne. Hon vågade ej se honom i ögonen.

»Är det verkligen allvar?» frågade han hest och flämtande.

»Ja, ifall ni vill.»

»Vill, vill!» Härvid grep han henne om lifvet, upplyfte henne högt ifrån golfvet och sprang såsom en galning fram och tillbaka i rummet, vidare ifrån rum till rum, alltjemnt bärande henne och alltjemnt ropande: »Vill, vill!»

Ebba lät honom rasa ut efter behag och höll sig fullkomligt tyst, oaktadt han tryckte henne så att hon knappast kunde andas.

Flämtande och alldeles uttröttad nedsatte han slutligen sig och sin börda i en soffa, och nu kom han att tänka på — hennes mun.

Det dröjde länge innan någon af dem kom sig för att säga någonting. Det var Friberg som började:

»En sällare stund kan jag icke tänka mig hvarken i tid eller evighet. Må allt blott icke vara en dröm, och må jag icke dö af lycka och glädje.»

»Å nej; min älskling får icke dö, jag skulle då blifva så olycklig. Låt mig nu taga min arm om din hals, så der! och gifva dig en liten — —.» — — —

Sedan de en lång stund egnat sig åt smekningar och Friberg på allahanda sätt gifvit uttryck åt sin glädje och förtjusning, yttrade han:

»Men har fröken besinnat min ställning och hvad jag är?»

»Ja, jag har besinnat allt. Ni är en karl med hjerta, bildning och utseende. Det är allt hvad jag önskar och begär. Till april är arrendatorns kontrakt utgånget, och då öfvertager ni ledningen på Källstorp. — Apropos arrendatorn, så förstår ni naturligtvis att jag icke alls hade bjudit honom?»

»Ja, jag förstår nu allt. Men huru kunde jag väl ana att fröken — — att *du* skulle vilja — —»

»Jo, allt ifrån den stunden då jag fick höra din lefnads-historia och fick veta att det var du som räddat mig, hade jag beslutat att göra det eller åtminstone *försöka* göra det hurudan du än månede återkomma, ty, för att vara uppriktig, tyckte jag mycket om dig och tänkte ofta på dig den tiden då du var betjent. Men förhållanden voro emot, så-

som du nog kan inse, och jag måste ofta visa mig ond och snäsa dig — såsom för exempel då du skulle taga mått af mig; ha-ha, hvilken spjufver du var — oaktadt jag önskade motsatsen. Hade du stannat qvar och varit något djerf, vet jag ej huru det kunnat gå, ty jag var verkligen mycket svag för dig — något som för öfrigt alla flickor äro för vackra karlar, de må vara i hvilken ställning som helst. — Jag var ju dessutom fullkomligt oberoende och kunde handla efter behag. Den ende jag hade att taga någon hänsyn till var pappa. Men äfven han tyckte ju mycket om dig och var tillika allt för svag för att neka mig någonting, hvarför utgången nog kunnat blifva densamma, ifall du kommit dig för att fria förstås. Det var ej utan skäl som jag var angelägen om att få veta något om ditt föregående.»

»Ack, hvad du gör mig glad och lycklig genom denna bekännelse, ty jag tror nu att du äfven tycker om mig, åtminstone något. Annars hade jag så lätt kommit på den tanken att du tagit mig endast af förbarmande och för det jag haft den äran att rädda ditt lif.»

»Så du kan prata. Jag har aldrig tyckt om någon annan än dig.»

»Än Kullberg då?»

»Fy, att du kan vara så elak. Ja, nog trodde jag en tid att jag tyckte om honom, men jag har sedan kommit till den åsigten att det endast var en inbillning. Han var allt för stel och högtidlig. Jag skulle aldrig kunnat blifva så lycklig med honom som med dig. — Eget att jag ej förr kunnat känna igen dig på dina ögon; nu ser jag att det är precis desamma jag såg i vattnet då du räddade mig.»

»Hvad menar du egentligen?»

»Jo, de der ögonen, just dina ögon, hafva sedan alltid förföljt mig i drömmen. Ja, jag skall tala mer derom sedan, men nu kan det vara på tiden att få en bit mat.»

»Nej tack, inte mat; jag är allt för glad för att kunna äta.»

»Ett glas champagne då?»

»Ja tack.»

De skålade med hvarandra, sågo hvarandra gladt och förtroget i ögonen och nedsjönko så åter i soffan.

Klockan slog nu 10. Friberg spratt till dervid och yttrade:

»Men, min evigt älskade, detta här duger väl icke längre. Klockan är nu 10, och jag kan naturligtvis icke stanna här?»

»Jovisst kan du det! Du skall få ligga der inne hvar-est du gjort dig till en ny människa. Hvad bryr jag mig väl om hvad människor säga!»

»Kanske skulle det icke göra någonting, men, såsom jag nämnt, har jag lofvat att logera på Lindhem i natt, och kommer jag nu inte, skall Kullberg blifva mycket orolig, ty, förstod jag honom rätt, fruktade han att jag på något sätt skulle gå och omkomma, något som han dessutom kunde hafva grundade skäl till. För öfrigt tror jag att detta äfven passar sig bäst.»

»Besinna dock hvilket väder det är; du kan ju lätt gå och omkomma. Tänk huru olycklig jag då skulle blifva!»

»Var lugn för den saken, ty nu kan jag trotsa allt.»

Just som han yttrat detta, knackade någon på dörren och omedelbart derpå inträdde Kullberg.

De älskande uppsprungo förskräckta ifrån soffan. Deras handlingar och rörelser ådagalade en tydlig förvirring; de betedde sig så som om de blifvit gripna i någon brottslig handling.

Sedan Kullberg helsat »godafton» och en stund gifvit akt på deras förlägenhet, yttrade han:

»Om ursäkt för det jag rusade så der blindt på. Men men — — jasanya för tusan hakar! Det är ju Friberg?»

»Ja, det stämmer. Kände du inte igen mig?»

»Nej, huru skulle jag det kunna? Du är ju en ny människa och — lycklig sen; riktigt lycklig, icke sant?»

»Jo, jag är mer än lycklig, jag är öfversäll.»

»Riktigt roligt! Då kanske jag får den äran att gratulera?»

»Ja tack!» svarade Ebba och slog sin arm ikring Friberg.

»Jag gratulerar af hjertats grund. — Det tog således ett långt bättre slut än jag vågat hoppas. Jag har åkt ut med lyktor och bloss för att söka gynnarn, ty jag fruktade att han låg och gassade sig någonstädes i en snödrifva, och så sitter han här och mår bättre än Adam i paradiset. Jo jag tackar jag! Det kan man kalla att må godt. Så kan allt förändras i ett tag. Nu tänker jag att du inte mera klagar på ödet?»

»Nej, tvärtom; ty hade ödets gudinna icke drifvit mig, hade jag visst aldrig kommit till Källstorp och ännu mindre hade jag nu stått såsom den lyckligaste på jorden. Ja, detta är verkligen märkvärdigt. Säg, tror du att det kan finnas ett högsta väsen som ingriper i människornas öden?»

»Hvarför icke? Det finnes ju så mycket obegripligt i denna världen.»

»Visserligen; men huru är det möjligt? Dock, detta tål att tänka på.»

»Deri har du rätt. — Synd emellertid att jag skulle komma såhär och störa. Hade jag vetat att allting var så väl bestämdt, skulle jag nog aktat mig för att fara ut i detta förfärliga väder. Ifall Friberg, såsom han lofvat, logerar hos mig i natt, får jag be' att han strax gör sig i ordning, ty hästarne stå ute på gården och det är kallt så det brakar i knutarne; jag kan därför hvarken låta hästarne eller drängen vänta längre. Följer du med?»

»Kanske passar det sig bäst?» gaf han till svar och såg frågande på Ebba.

»Som du vill och tycker», yttrade hon.

»Vore det icke så kallt och så svårt att vara ute, skulle jag vara mycket angelägen om att få fröken Lange till middag hos oss i morgon, men nu vet jag knappast om jag vågar göra en dylik anhållan. Hvad sägs; tror fröken att hon kan våga sig ut?»

»Ja tack; jag vill försöka, dock på ett vilkor.»

»Och det är?»

»Att ni samtliga kommen hit om söndag för att — —»

»— — fira er förlofning?» fullbordade Kullberg.

»Ja, om du, Friberg, går in derpå?»

»Om jag — — o Gud, låt mig taga en sväng med dig.»

»Herrskapet Millner måste ovilkorligen också vara med.

Nå, lofvar ni det?» frågade Ebba.

»Javisst, javisst! Jag skall själf släpa hit dem allesamman om inte annat hjälper», försäkrade Kullberg.

»Då kommer jag säkert. — Och nu ett glas champagne, mine herrar.»

»Tjo, sa'n!» ropade Friberg och började svänga rundt på golfvet med Kullberg.

Sedan de derpå tagit ett ömt farväl och Friberg blifvit väl ombonad med majorens kläder och utan på allt fått en större filt, hvarunder han i smyg instoppat alla sina gamla kläder, bar det åstad mot Lindhem.

XVI.

Förbundets dag.

Kanske vore det vår pligt att orda något om middagsbjudningen hos Kullberg, men då dervid ej förekom någon gonting anmärkningsvärdt, utan största delen af tiden upptogs med smekningar, pokulerande och långa haranger öfver ödets nycker, anse vi oss saklöst kunna lemna den och i stället öfvergå till förlofningsdagen.

Ebba och Friberg hade vexlat ringar; man hade gratulerat dem och stod just i begrepp att dricka deras välgångsskål, då Kullberg tog till ordet och höll ett anslående tal, hvori han särskildt betonade, att lifvets sanna lycka bestod just deri, att vi aldrig bortkastade illusionerna, utan tvärt om lät oss beherrskas af dem, skulle de än aldrig så mycket bedraga oss; att vi därför äfven borde hoppas på ett kommande, bättre lif, om än förnuftet sade att ett sådant omöjligt kunde finnas. Det vore nämligen vår skyldighet, när denna illusion var inplantad i vårt väsen och ingen ännu kunnat med fakta bevisa att den var falsk. Och om vi än kunde det, var det ändå skäl i att hoppas, när hoppet om ett kommande bättre uppehåll vårt mod och förljufvade vårt lif.

Härpå svarade Friberg:

»Tack för dina välbetänkta och alltid sansade ord. — Du har rätt, illusionerna förljufva lifvet. Det är så skönt att kunna hoppas på ett kommande, bättre lif, så skönt att

kunna tro på ett högre väsen, på en makt som styr människornas öden och leder allt till det bästa. Men är det rätt och tillbörligt? Jag vet det ej.

Hvad mig beträffar har jag ofta låtit tankarne hoppa öfver skaklarne, såsom man säger; men man är ju icke annat än människa och såsom sådan är det så lätt att fela. Ofta har jag till och med talat emot min öfvertygelse och låtit förståndet nedtysta den inre, motsägande rösten. — Någon idealist i ordets vanliga betydelse kan jag väl aldrig blifva, men jag måste erkänna att jag varit allt för mycket pessimist.

Vi klaga öfver den snöda världen, vi klaga öfver de vedermodor och besvärligheter vi här måste utstå; men hafva vi manne rätt och skäl härtill? Jag tror det ej. Ty hvad är icke lifvet, kärleken och förnuftet! Kan väl något skönare och herrligare tänkas? Nej, omöjligt!

Dessa ting och egenskaper må hafva tillkommit huru och på hvad sätt som helst, ty detta inverkar föga på saken. Men faktum är, att vi existera i en verld af lif, ande, förnuft och kärlek. Det är så säkert att man kan taga derpå. Men nu vill jag fråga: Under hvad form, under hvilka vilkor kunna vi tänka oss en annan, en bättre verld? Jag skulle tro på basis af just dessa egenskaper: lif, ande, förnuft och kärlek.

Det nuvarande lifvet innehåller således alla de förutsättningar och vilkor hvarpå ett s. k. bättre lif kan ernås. Vi måste därför antingen redan nu lefva i den s. k. bättre världen eller också vara försedda med alla de medel hvarigenom vi kunna förvärfva oss den.

Vi vilja ej tro att denna är den bästa, emedan här finnes så mycket ondt och vi här måste genomgå så många mödor och besvärligheter. Återstår då att vi skola förvärfva oss den. — Detta kan ske dels i tiden på så sätt, att det onda blir undanröjdt och denna verld förvandlad till den fullkomligaste och bästa vi kunna tänka oss, och dels i evigheten på så sätt, att förnuft, lif, ande och kärlek göra sig

oberoende af tid och rum, d. v. s. af materien. Det är detta senare vi tydligen sträfva efter. Ja, våra tankar, känslor och aningar äro ständigt riktade mot ett högre och bättre lif.

Det är den inneboende anden som manar och drifver oss, som ständigt tvingar oss att lyfta våra tankar till högre flygt.

Hvarför gör människan så många upptäckter och uppfinningar? Jo, därför att anden drifver henne dertill. Hvad vinnes genom upptäckterna, de kemiska och fysikaliska forskningarne? Jo, att vi lära känna materien. Det är anden som lär känna den genom människan sitt medel.

»Men hvarför vill anden utforska materien?»

»Jo, ett af de två måste vara fallet:

Antingen har anden från evighet varit fri och oberoende och sedan på något sätt blifvit bunden af materien, hvilken den nu söker utforska för att åter kunna göra sig fri.

Eller också har den från evighet varit bunden af materien och då på så sätt, att båda tillsammans utgjort ett melanting af lif och icke lif, af något och intet, af förnuft och omedvetenhet, ett något som innebär vilkoren för allt tänkbart. — Detta alltets, det ursprungligas beskaffenhet har sedan tagit form och gifvit sig uttryck i växtligheten på jorden; ty deri visar sig anden med sin lifgifvande men dock omedvetna kraft. Men lifvet i växten har födt känsel, känsel rörelse och instinkt, och härifrån djurverlden. Vidare har instinkten födt förnuft och reflexion, och så har anden (i människan) börjat att reflektera öfver sig sjelf och sin egen beskaffenhet.

Ja, hvad är nu anden? Huru har den (och materien) tillkommit, och huru kunna göra sig fri och oberoende, och huru kunna förverkliga det eviga, sälla och bättre lifvet?

Att lösa dessa gåtor är just vårt mål, ty anden sträfvar efter att blifva frigjord.

När vi i allt lärt känna materien, när vi kunna handtera den såsom en leksak, såsom en boll, då är målet vun-

net; ty då finnes ingen hemlighet mer och intet som kan hejda andens önskan och vilja.

Är deremot materien, dess inneboende egenskaper och natur, äfvensom orsakerna till dess lagar omöjliga att utforska och ändra, då är materien för lika mycket, om icke mer än anden, och anden blir i evighet en träl och galérs-laf, fastbunden och fjettrad vid materien. De två äro då utan tvifvel ett: kropp och själ, ett evigt lefvande väsen som aldrig kan dö, men väl inslumra i half medvetlöshet, hvarur det när som helst åter kan uppvakna.»

»Bravo!» utropade Kullberg. »Det der var just min åsigt, fastän i något förändrad form. Tack, tack! De förlofvades skål!»

När Friberg talade hade han alltid utseende af att vara inspirerad. Hans ögon lyste då med ovanlig glans och tycktes drömmande sväfva hän i oändlighetens rymder, till de trakter dit hans tankar förde honom. Hans figur tycktes växa med hvarje ord och blifva allt större och större; detta till och med när han talade om de mest alldagliga saker.

Ebba hade alltid funnit sig tilltalad och berörd af denna hans inspiration och just därför så ofta bedt honom »tänka». -- Så äfven i dag. Hennes blick följde hvarje hans min och rörelse och var nästan oafbrutet fästad vid hans ögon. Hon önskade blott att han skulle tala, likgiltigt hvad. Och när han därför slutat, gick hon fram till hans sida, fattade honom om armen och yttrade:

»Lite till!»

Friberg såg ömt på henne, tryckte en kyss på hennes panna och svarade:

»Ja, för *din* skull.» Och dermed fortsatte han sålunda:

»Men det som vi på jorden anse såsom ett önskningsmål och en framtidsdröm, detta att utforska och beherrska materien, är redan förverkligadt på andra klot. Andarne hafva på många af dem pejlat djupet, utransakat såväl rymden som materien, gjort sig till herrar öfver sina skutor och styra nu kurs på de evighetshamnar som finnas rundt

ikring i det vidsträckta haf som kallas rymden. Vår skuta, jorden, är endast en liten obetydlig båt som blifvit utkastad i oceanen och nu följer hafvets svallvågor men förr eller senare måste kastas mot land.

Med våra blickar och tankar kunna vi ej finna någon strand, och därför tro vi, liksom ett barn som allt ifrån födseln irrat ikring på det villande hafvet och aldrig sett land, att det öfver allt är lika, att det endast finnes haf. Men vår skuta drifver raskt åstad, snart skola vi få andra vyer, land med skyhöga, grönskande palmer skall komma i sigte; och då gäller det att kunna lägga till utan att göra skeppsbrott.

Vår skuta är uthuggen och lösryckt ifrån evighetslandet, från de stränder vid hvilka vi en gång efter milliontal af år skola hamna. Det lif som vegeterar der, vegeterar också här, fastän i förminskad skala.

Våra andar hafva varit oroliga andar, barn som blifvit utsända af sina föräldrar för att pröfvas, härdas och förädlas. Man har velat oss väl och därför äfven gifvit oss en rundlig matsäck som mycket väl kan räcka till för alla; men såsom elaka barn kifvas och slås vi om bitarne och rycka brödet ur munnen på hvarandra.

Hittills hafva vi framlefvat vår dag ganska sorglöst, obekymrade om hvart kosan bär, men mer och mer lära vi oss inse, att den brasa, som blifvit tänd för att värma och lifva oss, ej kan räcka i evighet utan en gång måste slockna och att vi då måste gå vår undergång till mötes, ifall vi ej innan dess hunnit land.

Det är därför på tiden att vi lära oss navigation, på tiden att uträkna hvarifrån vi utgått och hvarest land är beläget, på tiden att göra oss till herrar öfver materien för att kunna styra rätt kurs. Ja, det är på tiden att återvända till våra sörjande och längtande föräldrar, hvilka äro oroliga öfver vår långa irrfärd och frukta att vi till slut skola förvildas i stället för att förbättras.

Visserligen hafva vi fått en osynlig väktare med oss om bord, en evighets-ande, den mest bepröfvade och bäste af alla, en lots som i nödfall skall taga hand om både oss och vår skuta. Fastän osynlig är han dock allestädes närvarande, klappar på våra samveten, anropar och leder vårt förnuft, drifver och jägtar den brottslige såsom en furie samt tröstar och gläder den lidande. Han ingriper i våra öden», — härvid såg han på Ebba — »och söker i allt leda våra handlingar. Men hvilken tröst och glädje för både oss och våra föräldrar, ifall vi kunna reda oss på egen hand och en gång såsom skickliga navigatörer och goda och ädla andar återvända till vårt fädernehem. Vi äro utsända för att pröfvas; godt ifall vi kunde bestå i profvet!»

»Tack!» yttrade Ebba. »Det der tyckte jag riktigt om; så bör du »tänka» ofta.»

»Således: ju barnsligare desto bättre», tänkte Friberg för sig sjelf.

Senare på dagen, bortåt qvällstunden, blef Friberg uppmanad att sjunga. Det var Kullberg som framkom med förslaget, ty han kände från gammalt hans förmåga, och de andra instämde strax med ifver, Ebba icke minst.

»Ja, gör det», yttrade hon.

Friberg var strax färdig och sjöng på ett anslående och mästerligt sätt det ena stycket efter det andra, allt belönadt med applåder och bravo-rop i oändlighet.

Ebba var mer än förtjust och hänryckt öfver hans röst och de hyllningar som egnades honom, hon var stolt såsom en drottning och såg triumferande och leende på en och hvar. Hon kände nu tydligt att hon fått den rätte, en man som hon i alla afseenden kunde högakta, beundra och älska, en som genom sin bildning, röst, talförmåga och utseende skulle öfverträffa alla, hvar han än uppträdde.

»Ja», tänkte hon, »önskar han att jag skall lägga af mig tournyren, så skall jag också göra det.»

XVII.

Efterdyningar.

Då förlofningen offentliggjordes i tidningen och blef allmänt bekant, uppstod en allmän undran och förvåning. Detta naturligtvis ej därför att Ebba förlofvat sig, ty det var ju att vänta att hon förr eller senare skulle taga ett sådant steg, utan därför att fästmannen var en obscur och fullkomligt obekant personlighet, hvarom man ej hade sig det minsta bekant och hvarom allehanda märkliga rykten voro i svang.

Bland dem som först sett och känt igen honom var Ebbas uppasserska, och denna försäkrade att det var samme Friberg som förut varit betjent på Källstorp, att han återkommit såsom en fullständig slusk, trasig och smutsig, men blifvit uppputsad och fått nya kläder af Ebba.

Sömmerskan på Viken, som äfvenledes snart nog fick se honom och strax kände igen honom, påstod deremot att det varit bra med dem redan då han var betjent — hon mindes allt för väl huru ifrigt han tagit hennes försvar —, att han aldrig rymt ifrån sin plats utan blifvit bortskickad af Ebba, för att få bildning och uppfostran, att titeln ingenjör, såsom man allmänt kallade honom — detta utan både hans eget och Ebbas åtgörande — endast var humbug o. s. v.

Men äfven sjelfva sanningen med dess romantiska beskaffenhet kom slutligen fram, just så som vi nu berättat, fastän ingen i början ville tro derpå.

Ebba var emellertid fullkomligt obekymrad om hvad man språkade — hon tog icke ens någon notis derom —, gjorde visiter här och hvar med sin fästman och uppträdde med honom på baler och andra offentliga tillställningar, hvarest han alltid ådrog sig allas uppmärksamhet genom sitt intelligenta utseende och sin värdiga hållning. — När någon tilltalade honom visade han sig alltid artig, men bugade sig deremot icke mer än nödigt var, hvarför andra i stället med vördnad och ödmjukhet måste se upp till honom.

Ebba kände sig alltid trygg och säker när hon var i hans närhet, ty hon visste att hon hade en som kunde gifva svar på tal, en som var flertalet öfverlägsen och alltid var beredd att med en liten fin anmärkning afvärja de hugg en och annan af hennes fordne tillbedjare riktade mot henne.

Sqvallret höll emellertid fortfarande i sig; men sedan de förlofvade vid jultiden blifvit inbjudna till borgmästarens i staden och Friberg derstädes blifvit i tillfälle att visa hvad han var och dugde till och särskildt excellerat genom sin röst, tystnade slutligen alla belackare. »En vanlig betjent kan omöjligt vara så lärd och så mångsidig», yttrade rektorn efteråt; och dermed var utslaget gifvet.

Hvad skola vi vidare tillägga?

Jo, att Friberg nu i flere år varit gift, att han anses för ortens störste och insigtsfullaste landtbrukare, att han anser sig sjelf såsom den lyckligaste menniska på jorden och Ebba såsom sin räddande engel, att Ebba med lif och lust eignar sig åt barnuppfostran — de hafva redan tre — samt — att lifvets öden äro evighetens vexlingar och andetag. Det är anden i allt som pröfvar och undersöker sig sjelf.

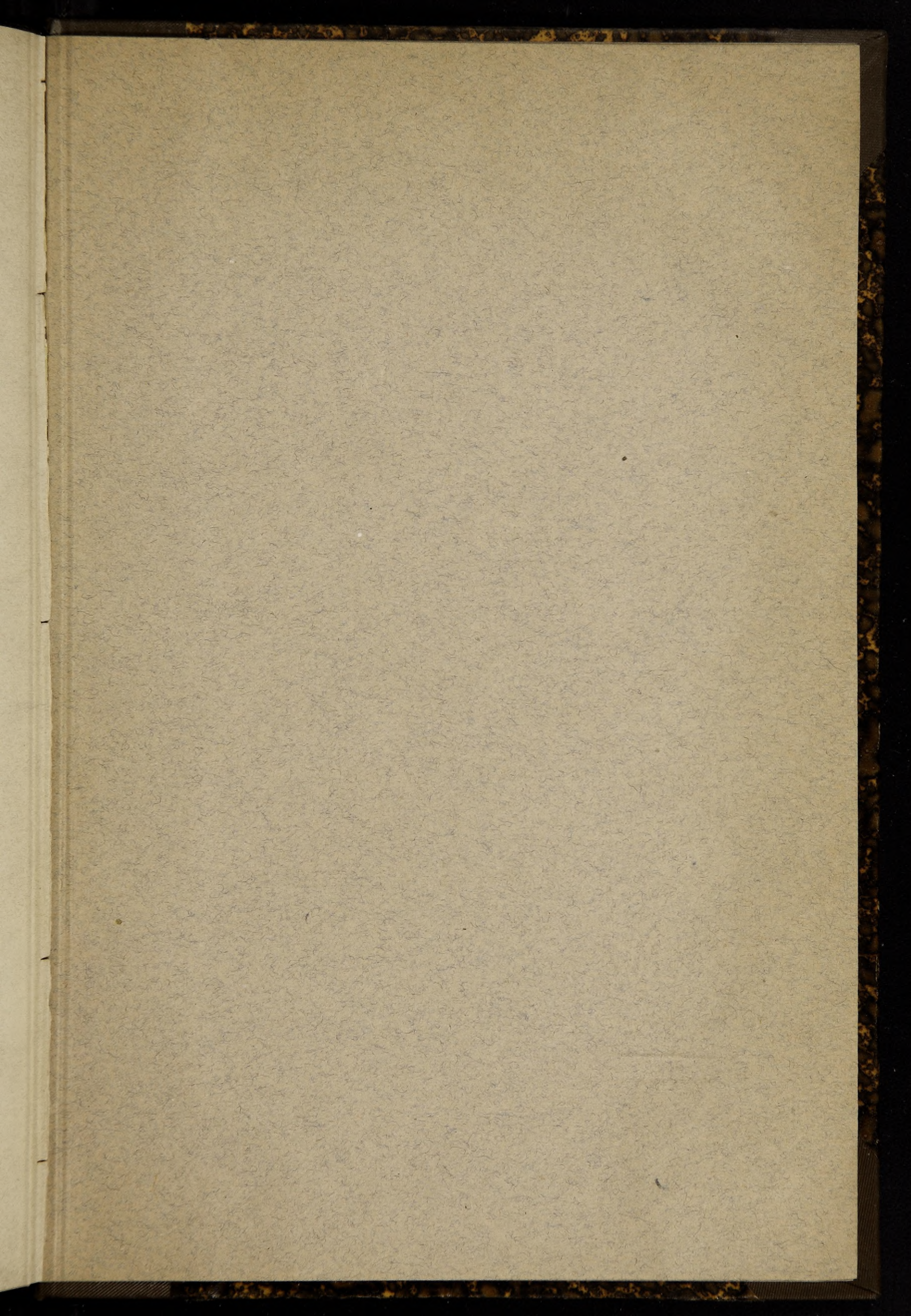
Den del af verlds-anden som blifvit fastlänkad vid jorden vet tydligen icke mer än ni eller jag; den gapar blott med förvåning på allt hvad den ser: Potz tausend, donner Vetter! Habe ich alles dieses gethan?

INNEHÅLL.

	Sid.
I. De båda skolkamraterna	1
II. Den ene	6
III. Den andre.....	32
IV. En verldsåsig	52
V. Balen och dess efterdyningar.....	65
VI. Är karlen galen?.....	85
VII. »Det ta'r sig»	112
VIII. Seger och oro	134
IX. I brytningen	139
X. Öfverraskningar	168
XI. I valet och qvalet	180
XII. En oväntad upptäckt	201
XIII. Tyngdlagen är hvirvelkraft	212
XIV. Vi äro alla galningar	230
XV. Hvad Ebba ville	242
XVI. Förbundets dag	263
XVII. Efterdyningar	269

Pris 3 Kr.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

400875404